

මජ්ඣිමනිකායෙ

මජ්ඣිමපණ්ණාසට්ඨකා

1. ගභපතිවග්ගො

1. කන්දරකසුත්තවණ්ණනා

1. ආරාමපොක්ඛරණීආදීසුති ආරාමපොක්ඛරණීඋය්‍යානවෙනියට්ඨානාදීසු. උස්සන්තාති බහුලා. අසොකකණ්ණිකාරකොවිලාරකුම්භිරාජරුක්ඛෙහි සම්මිස්සනාය තං වම්පකවනං නීලාදිපඤ්චවණ්ණකුසුමපට්මණ්ඩිතන්ති දට්ඨබ්බං, න වම්පකරුක්ඛානංයෙව නීලාදිපඤ්චවණ්ණකුසුමනායාති වදන්ති. භගවා කුසුමගන්ධසුගන්ධෙ වම්පකවනෙ විහරතීති ඉමිනා න මාපනකාලෙ එව තස්මිං නගරෙ වම්පකරුක්ඛා උස්සන්තා, අථ ඛො අපරභාගෙපිති දස්සෙති. “පඤ්චසතමත්තෙහි අඩ්ඨතෙළසෙහි”ති එවං අදස්සිතපරිච්ඡේදෙන. හත්ථිනො වාරෙති සික්ඛාපෙතීති හත්ථාවරියො හත්ථිනං සික්ඛාපකො, තස්ස පුත්තොති ආභ “හත්ථාවරියස්ස පුත්තො”ති. තදා භගවා තෙසං පසාදජනනත්ථං අත්තනො බුද්ධානුභාවං අනිගුහිත්ථාව නිසින්නොති දස්සෙන්නො “ඡබ්බණ්ණානං සනබුද්ධරස්මින”න්තිආදිමාහ. භගවතො වෙව ගාරවෙනාති භගවතො ගරුභාවෙන, භගවති ගාරවෙනාති වා පායො.

නිව්චං න භොතීති අභිණ්හං න භොති, කදාවදෙව භොතීති අත්ථො. අභිණ්හනිව්චතා හි ඉධ අධිජ්ජෙතා, න කුට්ටියනිව්චතා. ලොකෙ කිඤ්චි විම්භයාවහං දිස්වා හත්ථවිකාරම්පි කරොන්ති, අඩ්ගුලිං වා ථොටයන්ති, තං සන්ධාය වුත්තං “අච්ඡරං පහරිතුං යුත්ත”න්ති. අභුතපුබ්බං භූතන්ති අයං නිරුත්තිතයො යෙභුය්‍යොන උපාදාය රුළුභීවසෙන වුත්තොති වෙදිතබ්බො. තථා හි පාළියං “යෙපි තෙ, භො ගොතම, අභෙසුං අතීතමද්ධාන”න්තිආදි වුත්තං, කිඤ්චි අකත්තබ්බම්පි කරියමානං දුක්කරභාවෙන විම්භයාවහං භොති, තථා කිඤ්චි කත්තබ්බං, පුරිමං ගරභච්ඡරියං, පච්ඡිමං පසංසච්ඡරියං, තදුභයං සුත්තපදසො දස්සෙතුං “තත්ථා”තිආදි වුත්තං.

සම්මා පටිපාදිතොති සම්මාපටිපදායං යපිතො. එසා පටිපදා පරමාති එතපරමං, භාවනාපුංසකනිද්දෙසොයං යථා “විසමං චන්දිමසුරියා පරිවත්තන්ති”ති (අ. නි. 4.70). අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො – භගවා භික්ඛුසඤ්ඤා පටිපදාය තුම්භෙහි පටිපාදිතො, අතීතෙපි කාලෙ බුද්ධා එතපරමංයෙව භික්ඛුසඤ්ඤා සම්මා පටිපාදෙසුං, අනාගතෙපි කාලෙ එතපරමංයෙව භික්ඛුසඤ්ඤා සම්මා පටිපාදෙස්සන්තීති පරිබ්බාජකො නයග්ගාහෙන දිට්ඨොන අදිට්ඨං අනුමින්නො සබ්බෙසම්පි බුද්ධානං සාසනෙ

සඬ්ඝසුප්පට්ඨපත්තිං මජ්ඣෙ භික්ඛුසුචණ්ණං විය සමසමං කත්වා දස්සෙති, එවං දස්සෙන්නො ව තෙසං සුධම්මතඤ්ඤාදි තථා දස්සෙති එවාති වෙදිතබ්බො, බුද්ධසුබුද්ධතා පන තෙසං සරූපෙනෙව දස්සිතාති. න ඉතො භියොයාති ඉමිතා පාළියං එතපරමංයෙවාති අවධාරණෙන නිවත්තිතං දස්සෙති සීලපදට්ඨානත්තා සමාධිස්ස, සමාධිපදට්ඨානත්තා ව පඤ්ඤාය සීලෙපි ව අභිසමාවාරිකපුබ්බකත්තා ආදිබ්‍රහ්මවරියකස්ස වුත්තං “ආභිසමාවාරිකවත්තං ආදිං කත්වා”ති.

2. ප්‍රච්ඡානුසන්ධිආදීසු අනන්තොගධත්තා “පාටිච්ඤාකො අනුසන්ධි”ති වත්වා තමෙවත්ථං පාකටං කාතුං “භගවා කිරා”තිආදි වුත්තං. උපසන්තකාරණත්ති උපසන්තභාවකාරණං. තඤ්ඤි අරියානංයෙව විසයො, තත්ථාපි ව බුද්ධානං එව අනවසෙසතො විසයොති ඉමමත්ථං බ්‍යතිරෙකතො අන්වයතො ව දස්සෙතුං න භි ත්වන්තිආදි වුත්තං. තත්ථ ඤාතත්ථවරියා කාකජාතකාදිවසෙන වෙදිතබ්බො, ලොකත්ථවරියා තංතංපාරමිපුරණවසෙන, බුද්ධත්ථවරියා මහාබොධිජාතකාදිවසෙන. අවිජරියං හො ගොතමාතිආදිනා කන්දරකෙන කතං පසාදපවෙදනං දස්සෙති.

යෙපි තෙතිආදිනා තෙන වුත්තමත්ථං පච්චනුභාසන්තෙන භගවතා සම්පට්ඨිතත්ති වරිතත්තා ආහ – “සන්ති භි කන්දරකාති අයම්පි පාටියෙක්කො අනුසන්ධි”ති. යො භි කන්දරකෙන භික්ඛුසඬ්ඝස්ස උපසන්තභාවො කිත්තිතො, තං විභජිත්වා දස්සෙන්නොපි තෙන අපුච්ඡිතොයෙව අත්තතො අජ්ඣාසයෙන භගවා “සන්ති භි”තිආදිනා දෙසනං ආරභි. තෙනාහ “භගවතො කිර එතදභොසී” තිආදි. කප්පෙත්වාති අඤ්ඤාදා සන්තමෙව අත්තානං අඤ්ඤාදා විධාය. පකප්පෙත්වාති සතිදස්සනවසෙන ගහෙත්වා. තෙනාහ “කුහකභාවෙනා”තිආදි. පටිපදං පුරයමානාති කාමං අවිසෙසෙන සෙක්ඛා වුච්චන්ති, තෙ පන අධිගතමග්ගවසෙන “පුරයමානා”ති න වත්තබ්බො කිච්චස්ස නිට්ඨිතත්තා. මග්ගො භි එකච්ඡිත්තක්ඛණිකොති ආහ “උපරිමග්ගස්ස විපස්සනාය උපසන්තා”ති. ඉතො මුත්තාති මග්ගෙනාගතූපසමතො මුත්තා. කල්‍යාණපුඤ්ඤාදි සන්ධාය වදති. තෙනාහ “චතුභි සතිපට්ඨානෙහි උපසන්තා”ති.

සත්තසීලාති අවිච්ඡින්නසීලා. සාතිසයො භි එතෙසං සීලස්ස අබ්ඤ්ඤාදිභාවො. සුපරිසුද්ධසීලතාවසෙන සන්තතා වුත්ති එතෙසන්ති සන්තතවුත්තිතොති ආහ “තස්සෙව වෙච්චන”න්ති. එවං සීලවුත්තිවසෙන “සන්තතවුත්තිතො”ති පදස්ස අත්ථං වත්වා ඉදානි ජීවිතවුත්තිවසෙන දස්සෙන්නො “සන්තතජීවිකාවාති අත්ථො”ති ආහ. සාසනස්ස ජීවිතවුත්ති සීලසන්තිස්සිතා එවාති ආහ “තස්මි”න්තිආදි.

නිපයති විසොසෙති රාගාදිසංකිලෙසං, තතො වා අත්තානං නිපාතීති නිපකො, පඤ්ඤවා. තෙනාහ “පඤ්ඤවත්තො”ති. පඤ්ඤාය යත්වා ජීවිකාකප්පනං නාම බුද්ධපටිකුට්ඨමිච්ඡාජීවං පභාය සම්මාජීවෙන ජීවනන්ති තං දස්සෙන්නො “යථා එකච්චො”තිආදිමාහ. තත්ථ යං වත්තබ්බං, තං විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.14)

තංසංචණ්ණනායකදේව (විසුද්ධි. මහාටී. 1.14) චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං.
 රථවිනිතපටිපදාදයො තෙසු තෙසු සුත්තෙසු චුත්තනායෙන වෙදිතබ්බා. ඉතො
 අඤ්ඤත්ථ මහාගොපාලකසුත්තාදීසු (ම. නි. 1.346 ආදයො)
 ලොකුත්තරසතිපට්ඨානා කථිතාති ආහ – “ඉධ පන ලොකීයලොකුත්තරමිස්සකා
 සතිපට්ඨානා කථිතා”ති, සතිපට්ඨානසුත්තෙපි (දී. නි. 2.373-374; ම. නි. 1.106
 ආදයො) වොමිස්සකාව කථිතාති. එත්තකෙනාති එත්තකාය දෙසනාය.

3. කාරකභාවන්ති පටිපත්තියං පටිපජ්ජනකභාවං. මයමිපි නාම ගිහී බහුකිච්චා
 සමානා කාලෙන කාලං සතිපට්ඨානෙසු සුප්පතිට්ඨිතවිත්තා විහරාම, කිමඬිගං පන
 විවෙකවාසිතොති අත්තනො කාරකභාවං පවෙදෙන්තො එවං භික්ඛුසඬ්ඨසඤ්ච
 උක්ඛිපති. තෙනාහ “අයඤ්ඤත්ථ අධිජ්ජායො”තිආදි. නානාරම්මණෙසු අපරාපරං
 උප්පජ්ජමානානං රාගාදිකිලෙසානං සනජ්චිතසඬ්ඨාතාකාරෙන පවත්ති
 කිලෙසගහනෙන ගහනතා, තෙනාහ “අත්තො ජටා බහි ජටා, ජටාය ජටිතා පජා”ති
 (සං. නි. 1.23, 192). මනුස්සානං අජ්ඣාසයගහණෙන සාධෙය්‍යමිති දස්සෙන්තො
 ආහ “කසට්ඨායෙය්‍යසුපි එසෙව නයො”ති. යථා සජ්ජිමධුචාණිකාදීසු
 කවචරභාවො, සො කසට්ඨාති වුච්චති, එවං සත්තානෙ අපරිසුද්ධො
 සංකිලෙසභාවො කසට්ඨන්ති ආහ “අපරිසුද්ධට්ඨෙයන කසට්ඨා”ති. අත්තති
 අසත්තගුණසම්භාවනං කෙරාටියට්ඨො. ජානාතීති “ඉදං අහිතං න සෙවිතබ්බං, ඉදං
 හිතං සෙවිතබ්බං”න්ති විචාරෙති දෙසෙති. විචාරණත්ථොපි හි භොති ජානාති-සද්දො
 යථා “ආයස්මා ජානාති”ති. සබ්බාපි...පෙ.... අධිජ්ජෙතා “පසුපාලකා”තිආදීසු
 විය. ඉධ අත්තර-සද්දො “විජ්ජන්තරිකායා”තිආදීසු (ම. නි. 2.149) විය
 බණත්ථොති ආහ “යත්තකෙන බණෙනා”ති. තෙනාති හත්ථිනා. තානීති
 සාධෙය්‍යාදීති.

අත්ථතො කායචිත්තුජ්ජකතාපටිපක්ඛභුතාව ලොභසහගතචිත්තුජ්ජපාදස්ස
 පවත්තිආකාරවිසෙසාති තාති පවත්තිආකාරෙන දස්සෙතුං “තත්ථා”තිආදි චුත්තං.
 තත්ථ යස්සාති පාණභුතස්ස අස්සස්ස වා හත්ථිනො වා. යස්සාමිති තත්ථෙව
 සජ්ජටිභයෙ යානෙ ගන්ත්වා යස්සාමිති න භොති. ඉමස්ස සාධෙය්‍යතාය
 පාකට්ඨකරණං වඤ්චනාධිජ්ජායභාවතො. තථා හි වතුසු යානෙසු “වඤ්චෙත්වා”
 ඉච්චෙව චුත්තං, නිගුහන්තො පන තත්ථෙව ගන්ත්වා තිට්ඨෙය්‍ය. එස නයො
 සෙසෙසුපි. පටිමග්ගං ආරොහිතුකාමස්සාති ආගතමග්ගමෙව නිවත්තිත්වා
 ගන්තුකාමස්ස. ලෙණ්ඨවිස්සජ්ජනාදීසු කාලන්තරාපෙක්ඛාභාවං “තථා”ති ඉමිනා
 උපසංහරති.

අත්තොජාතකාති අත්තනො දාසියා කුච්ඡිමිහි ජාතා. ධනක්කිතාති ධනං දත්වා
 දාසභාවෙන ගහිතා. කරමරානීතාති දාසභාවෙන කරමරග්ගාහගහිතා. දාසඛ්‍යන්ති
 දාසභාවං. පෙස්සාති අදාසා එව හුත්වා වෙය්‍යාවච්චකරා. ඉමං විස්සජ්ජෙත්වාති ඉමං
 අත්තනො හත්ථගතං විස්සජ්ජෙත්වා. ඉමං ගණ්හන්තාති ඉමං තස්ස හත්ථගතං
 ගණ්හන්තා. සම්මුඛතො අඤ්ඤථා පරම්මුඛකාලෙ කායවාසසමුදාචාරදස්සනෙනෙව
 චිත්තස්ස නෙසං අඤ්ඤථා ධීතභාවො නිද්දිට්ඨොති වෙදිතබ්බො.

4. අයම්පි පාටියෙක්කො අනුසන්ධිති එත්ථාපි අනන්තරෙ චුත්තනයෙනෙව අනුසන්ධියොජනා වෙදිතබ්බා. තෙනෙවාහ “අයඤ්ඡි”තිආදි. චතුත්ථො භිතපට්පදං පටිපත්තොති යොජනා. පුග්ගලසීසෙන පුග්ගලපටිපත්තිං දස්සෙන්තො “පුග්ගලෙ පභායා”ති ආහ. පටිපත්ති හි ඉධ පභාතබ්බා, න පුග්ගලා. යථා අස්සද්ධාදිපුග්ගලපරිවජ්ජනෙන සද්ධිත්තිදියාදිභාවනා ඉජ්ඣන්ති, එවං මිච්ඡාපටිපත්තපුග්ගලපරිවජ්ජනෙන මිච්ඡාපටිපදා වජ්ජිතබ්බාති ආහ – “පුරිමෙ තයො පුග්ගලෙ පභායා”ති. චතුත්ථපුග්ගලස්සාති ඉමස්මිං චතුක්කෙ චුත්තචතුත්ථපුග්ගලස්ස භිතපටිපත්තියංයෙව පටිපාදෙමි පවත්තෙමිති දස්සෙන්තො. සන්තාති සමං විනාසං නිරොධං පත්තාති අයමෙත්ථ අත්ථොති ආහ “නිරුද්ධා සන්තාති චුත්තා”ති. පුන සන්තාති භාවනාවසෙන කිලෙසපරිලාභවිගමතො සන්තාති අයමෙත්ථ අත්ථොති ආහ “නිබ්බූතා”ති. සන්තාති ආනෙත්වා යොජනා. සන්තො භවෙති එත්ථ සමභාවකරෙන සාධුභාවස්ස විසෙසපච්චයභූතෙන පණ්ඩිතවෙන සමන්තාගතා අරියා “සන්තො”ති චුත්තාති ආහ – “සන්තො භවෙ...පෙ.... පණ්ඩිතා”ති.

ආහිතො අභංගානො එත්ථාති අත්තා (අ. නි. ටී. 2.4.198) අත්තභාවො, ඉධ පන යො පරො න භොති, සො අත්තා, තං අත්තානං. පරන්ති අත්තතො අඤ්ඤං. ඡාතං වුවචති තණ්හා ජීසව්ජාහෙතුකාය. අත්තො තාපනකිලෙසානන්ති අත්තතො සන්තානෙ අත්තපරිලාභජනනසන්තජ්ජනකිලෙසානං. චිත්තං ආරාධෙතිති චිත්තං පසාදෙති, සම්පභංසෙතිති අත්ථො. යස්මා පන තථාභූතො චිත්තං සම්පාදෙන්තො අජ්ඣාසයං ගණ්හන්තො නාම භොති, තස්මා චුත්තං “චිත්තං සම්පාදෙති”තිආදි.

5. දුක්ඛං පටික්කුලං ජෙගුව්ජං එතස්සාති දුක්ඛපටික්කුලො තං දුක්ඛපටික්කුලං. විසෙසනවිසෙසිතබ්බතා හි කාමචාරා. අට්ඨකථායං පන දුක්ඛස්ස විසෙසිතබ්බතං සන්ධාය බාහිරත්ථසමාසං අනාදිශිත්වා “දුක්ඛස්ස පටික්කුල”න්ති අත්ථො චුත්තො. යෙන හි භාගෙන පුරිසස්ස දුක්ඛං පටික්කුලං, තෙන දුක්ඛස්ස පුරිසොපිති. තෙනාහ – “පච්චනිකසණ්ඨිත”න්ති.

6. චතුහි කාරණෙහිති ධාතුකුසලතාදිහි චතුහි කාරණෙහි. කම්මං කරොතිති යොගකම්මං කරොති. යස්මා සම්බුද්ධා පරෙසං මග්ගඵලාධිගමාය උස්සාහජාතා, තත්ථ නිරන්තරං යුත්තජ්ජයුත්තා එව භොන්ති, තෙ පටිච්ච තෙසං අන්තරායො න භොතියෙවාති ආහ “න පන බුද්ධෙ පටිච්චා”ති. කිරියපරිභානියා දෙසකස්ස තස්සෙව වා පුග්ගලස්ස තජ්ජපයොගාභාවතො. “දෙසකස්ස වා”ති ඉදං සාවකානං වසෙන දට්ඨබ්බං. මහතා අත්ථෙන්නාති එත්ථ අත්ථ-සද්දො ආනිසංසපරියායොති ආහ “ද්විති ආනිසංසෙහි”ති. පසාදං පටිලහති “අරහන්තො”තිආදිනා සඬ්ඝපුජපටිපත්තියා සුතත්තා. අහිතවො නයො උදපාදි සන්තතසීලතාදිවසෙන අනත්තන්තපතාදිවසෙන, සොපි තං සුත්වා දාසාදිසු සවිසෙසං ලජ්ජී දයාපන්තො හිතානුකම්පි හුත්වා සෙක්ඛපටිපදං සීලං සාධෙත්තො අනුක්කමෙන සතිපට්ඨානභාවනං පරිබුහෙති. තෙනාහ භගවා “මහතා අත්ථෙන්න සංයුත්තො”ති.

8. පරෙසං භනනසාතනාදිනා රොදාපනතො ලුද්දො, තථා විසාතකභාවෙන කායචිත්තානං විදාරණතො දාරුණො, විරුද්ධවාදනය කක්ඛලො, ඛන්ධනාගාරෙ නියුත්තො ඛන්ධනාගාරිකො.

9. ඛත්තියාභිසෙකෙනාති ඛත්තියානං කත්තඛිබ්බභිසෙකෙන. සන්ථාගාරන්ති සන්ථාරචසෙන කතං අගාරං යඤ්ඤාචාටං. සජ්ජිතෙලෙනාති සජ්ජිමයෙන තෙලෙන, යමකස්නෙහෙන හි තදා කායං අබ්භඤ්ජති. චච්ඡභාවං තරිත්වා යීතො චච්ඡතරො. පරික්ඛෙපකරණත්ථායාති වනමාලාහි සද්ධිං දබ්බෙහි වෙදියා පරික්ඛෙපනත්ථාය. යඤ්ඤභූමියන්ති අවසෙසයඤ්ඤට්ඨානෙන. යං පනෙත්ථ අත්ථතො අවිහත්තං තං සුච්ඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

කන්දරකසුත්තවණ්ණනයාය ලීනත්ථජපකාසනා සමත්තා.

2. අට්ඨකනාගරසුත්තවණ්ණනා

17. අවිදුරෙති ඉමිනා පාළියං ‘‘වෙසාලිය’’න්ති ඉදං සමීපෙ භූමිමචචනන්ති දස්සෙති. සාරජ්ජත්තකුලගණනායාති (අ. නි. ටී. 3.11.16)
මහාසාරමහජ්ජත්තකුලගණනාය. දසමෙ යානෙති අඤ්ඤෙ අඤ්ඤෙති දසගණනට්ඨානෙන. අට්ඨකනාගරෙ ජාතො භවො අට්ඨකනාගරො. කුක්කුචාරාමොති පාටලිපුත්තෙ කුක්කුචාරාමො, න කොසම්බියං.

18. පකතත්ථනිද්දෙසො ත-සද්දොති තස්ස ‘‘භගවතා’’තිආදීහි පදෙහි සමානාධිකරණභාවෙන චුත්තස්ස යෙන අභිසම්බුද්ධභාවෙන භගවා පකතො අධිගතො සුපාකටො ව, තං අභිසම්බුද්ධභාවං සද්ධිං ආගමනීයපටිපදාය අත්ථභාවෙන දස්සෙන්නො ‘‘යො සො...පෙ.... අභිසම්බුද්ධො’’ති ආහ. සතිපි ඤාණදස්සන-සද්දානං ඉධ පඤ්ඤාවෙචචනභාවෙ තෙන තෙන විසෙසෙන තෙසං විසයවිසෙසෙ පවත්තිදස්සනත්ථං අසාධාරණඤාණවිසෙසවසෙන විජ්ජාත්තයවසෙන විජ්ජාඅභිඤ්ඤානාවරණඤාණවසෙන සබ්බඤ්ඤාතඤාණමංසවක්ඛුචසෙන පටිවෙධදෙසනාඤාණවසෙන ව තදත්ථං යොජෙත්වා දස්සෙන්නො ‘‘තෙසං තෙස’’න්තිආදිමාහ. තත්ථ ආසයානුසයං ජානතා ආසයානුසයඤාණෙන සබ්බං ඤෙය්‍යධම්මං පස්සතා සබ්බඤ්ඤාතානාවරණඤාණෙනි. පුබ්බෙතිවාසාදීහීති පුබ්බෙතිවාසාසවක්ඛයඤාණෙනි. පටිවෙධපඤ්ඤායාති අරියමග්ගපඤ්ඤාය. දෙසනාපඤ්ඤාය පස්සතාති දෙසෙනබ්බධම්මානං දෙසෙනබ්බජ්ජකාරං බොධනෙය්‍යපුග්ගලානඤ්ච ආසයානුසයවරිතාධිමුත්තිආදිහෙදං ධම්මදෙසනාපඤ්ඤාය යාථාවතො පස්සතා. අරීනන්ති කිලෙසාරීනං, පඤ්චවිධමාරානං වා, සාසනස්ස වා පච්චත්ථිකානං අඤ්ඤතිත්ථියානං තෙසං පන භනනං පාටිභාරියෙහි අභිභවනං අජ්ජට්ඨානතාකරණං අජ්ඣුපෙක්ඛනමෙව වා, කෙසිවිනයසුත්තඤ්ඤවෙත්ථ නිදස්සනං.

තථා යානාට්ඨානාදිවිභාගං ජානතා යථාකම්මප්‍රගසත්තෙ පස්සතා, සවාසනානං ආසවානං ඛිණ්ණත්තා අරහතා, අභිඤ්ඤායාදිභෙදෙ ධම්මෙ අභිඤ්ඤායාදිතො අවිපරිතාවබ්බොධතො සම්මාසම්බුද්ධො. අථ වා තිසු කාලෙසු අප්පට්ඨතඤ්ඤාණතාය ජානතා, කායකම්මාදිවසෙන තිණ්ණං කම්මානං ඤාණානුපරිවත්තිතො නිසම්මකාරිතාය පස්සතා, දවාදීනං අභාවසාධිකාය පභානසම්පදාය අරහතා, ඡන්දාදීනං අභානිහෙතුභූතාය අක්ඛයපට්භානසාධිකාය සබ්බඤ්ඤාතාය සම්මාසම්බුද්ධොනාති එවං දසබලඅට්ඨාරසආවේණිකබුද්ධධම්මවසෙනපි යොජනා කාතබ්බා.

19. අභිසඬ්ඛතන්ති අත්තතො පච්චයෙහි අභිසම්මුඛභාවෙන සමෙච්ච සම්භූයා කතං, ස්වස්ස කතභාවො උප්පාදනෙන වෙදිතබ්බො, න උප්පන්නස්ස පටිසඬ්ඛරණෙනාති ආහ “උප්පාදිත”න්ති. තෙ වස්ස පච්චයා වෙනතාපධානාති දස්සෙතුං පාළියං “අභිසඬ්ඛතං අභිසඤ්ඤෙතයිත”න්ති චුත්තන්ති “වෙනයිතං පකප්පිත”න්ති අත්ථමාහ. අභිසඬ්ඛතං අභිසඤ්ඤෙතයිතන්ති ච ක්කානස්ස පාතුභාවදස්සනමුඛෙන විද්ධංසනභාවං උල්ලිඬ්ගෙහි යඤ්ඤි අහුත්වා සම්භවති, තං හුත්වා පටිවෙති. තෙනාහ පාළියං ‘අභිසඬ්ඛත’න්තිආදි. සමථවිපස්සනාධම්මෙ ධීතොති සමථධම්මෙ ධීතත්තා සමාහිතො විපස්සනං පට්ඨපෙත්වා අනිච්චානුපස්සනාදිහි නිච්චසඤ්ඤාදයො පජ්ඣන්තො අනුක්කමෙන තං අනුලොමඤ්ඤාණං පාපෙතා හුත්වා විපස්සනාධම්මෙ ධීතො. සමථවිපස්සනාසඬ්ඛාතෙසු ධම්මෙසු රඤ්ජනට්ඨෙන රාගො, නන්දනට්ඨෙන නන්දිති. තත්ථ සුමුමා අපෙක්ඛා චුත්තා, යා “නිකන්ති”ති චුච්චති.

එවං සන්තෙති එවං යථාරුතවසෙන ච ඉමස්ස සුත්තපදස්ස අත්ථෙ ගහෙතබ්බෙ සති. සමථවිපස්සනාසු ඡන්දරාගො කත්තබ්බොති අනාගාමීඵලං නිබ්බත්තෙත්වා තදත්ථාය සමථවිපස්සනාපි අනිබ්බත්තෙත්වා කෙවලං තත්ථ ඡන්දරාගො කත්තබ්බො භවිස්සති. කස්මා? තෙසු සමථවිපස්සනාසඬ්ඛාතෙසු ධම්මෙසු ඡන්දරාගමත්තෙන අනාගාමීනා ලද්ධබ්බස්ස අලද්ධානාගාමීඵලෙන ලද්ධබ්බත්තා තථා සති තෙන අනාගාමීඵලම්පි ලද්ධබ්බමෙව නාම භොති. තෙනාහ – “අනාගාමීඵලං පටිවිද්ධං භවිස්සති”ති. සභාවතො රසිතබ්බත්තා අවිපරිතො අත්ථො එව අත්ථරසො. අඤ්ඤාපි කාවි සුගතියොති විනිපාතිකෙ සන්ධායාහ. අඤ්ඤාපි කාවි දුග්ගතියොති අසුරකායමාහ.

සමථධුරමෙව ධුරං සමථයානිකස්ස වසෙන දෙසනාය ආගතත්තා. මහාමාලුකොවාදෙ “විච්චිව අකුසලෙහි ධම්මෙහි සවිතක්කං සවිචාර”න්ති පාදකප්ඤ්ඤානං කත්වා “සො යදෙව තත්ථ භොති රූපගතං වෙදනාගත”න්තිආදිනා විපස්සනං විත්ථාරෙත්වා “සො තත්ථ ධීතො ආසවානං ඛයං පාපුණාති”ති (ම. නි. 2.133) ආගතත්තා “මහාමාලුකොවාදෙ විපස්සනාව ධුර”න්ති ආහ. මහාසතිපට්ඨානසුත්තෙ (දී. නි. 2.373 ආදයො; ම. නි. 1.106 ආදයො) සබ්බත්ථකමෙව තික්ඛතරාය විපස්සනාය ආගතත්තා චුත්තං “විපස්සනුත්තරං

කලීත”න්ති. කායගතාසතිසුත්තෙ (ම. නි. 3.153-154) ආනාපානඡ්ඤානාදිවසෙන සවිසෙසං සමථවිපස්සනාය ආගතත්තා වුත්තං “සමථුත්තරං කලීත”න්ති.

අප්පං යාවිතෙන බහුං දෙන්තෙන උළාරපුරිසෙන විය එකං ධම්මං පුච්ඡන්තෙ “අයම්පි එකධම්මො”ති කලීතත්තා එකාදසපි ධම්මා පුච්ඡාවසෙන එකධම්මො නාම ඡාතො පච්චෙකං වාක්‍යපරිසමාපනඤායෙන. එකවීසති පබ්බාති තෙහි බොධියමානාය පටිපදාය එකරූපත්තා පටිපදාවසෙන එකධම්මො නාම ඡාතොති. ඉධ ඉමස්මිං අට්ඨකනාගරසුත්තෙ. නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනධම්මානං සඬබ්බාරාවසෙසසුබ්බමභාවජ්ජත්තතාය තත්ථ සාවකානං දුක්ඛරත්ති න චතුත්ථාරූපවසෙනෙත්ථ දෙසනා ආගතාති චතුත්තං බ්‍රහ්මවිහාරානං, හෙට්ඨිමානං තිණ්ණං ආරූප්පානඤ්ච වසෙන එකාදස. පුච්ඡාවසෙනාති “අත්ථි නු බො, හත්තෙ ආනන්ද, තෙන...පෙ.... සම්මාසම්බුද්ධෙන එකධම්මො අක්ඛාතො”ති (ම. නි. 2.18) එවං පවත්තපුච්ඡාවසෙන. අමතුජ්ජත්තියත්ථෙතාති අමතභාවස්ස උජ්ජත්තිහෙතුතාය, සබ්බානිපි කම්මට්ඨානාති එකරසම්පි අමතාධිගමපටිපත්තියාති අත්ථො, එවමෙත්ථ අග්ගඵලභූමි අනාගාමිඵලභූමිති ද්වෙව භූමියො සරූපතො ආගතා, නානත්තරියතාය පන හෙට්ඨිමාපි ද්වෙ භූමියො අත්ථතො ආගතා එවාති දට්ඨබ්බො.

21. පඤ්ච සතාති අග්ගො එතස්සාති පඤ්චසතං. සෙසං උත්තානමෙව.

අට්ඨකනාගරසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජ්ජකාසනා සමත්තා.

3. සෙබ්බසුත්තවණ්ණනා

22. සන්ථාගාරන්ති අත්ථානුසාසනාගාරං. තෙනාහ –

“උය්‍යාගකාලාදීසු”තිආදි. ආදි-සද්දෙන මඬගලමහාදීනං සඬගහො දට්ඨබ්බො. සන්ථම්භන්තිති විස්සමන්ති, පරිස්සමං විනොදෙන්තිති අත්ථො. සහාති සන්තිවෙසවසෙන එකඡ්ඤං. සහ අත්ථානුසාසනං අගාරන්ති එතස්මිං අත්ථෙ ත්ථ-කාරස්ස ත්ථ-කාරං කත්වා සන්ථාගාරන්ති වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. සන්ථරන්තිති සම්මන්තනවසෙන තිට්ඨන්ති.

තෙපිටකං බුද්ධචචනං ආගතමෙව හවිස්සතිති බුද්ධචචනස්ස ආගමනසීසෙන අරියඵලධම්මානම්පි ආගමනං වුත්තමෙව, තියාමරත්තිං තත්ථ වසත්තානං ඵලසමාපත්තිවළඤ්ජනං භොතිති. තස්මිඤ්ච භික්ඛුසඬ්ඝෙ කල්‍යාණපුපුජ්ජනා විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්තා භොන්තිති වෙ? අරියමග්ගධම්මානං තත්ථ ආගමනං භොතියෙව.

අල්ලගොමයෙනාති අච්ඡෙන අල්ලගොමයරසෙන. ඔපුඤ්ජාපෙත්වාති විලිම්භිත්වා. චතුජ්ජාතියගන්ධෙහිති තගරකුඬ්ඛකුමයචනපුජ්ජනමාලපත්තාති පිසිත්වා කතගන්ධෙහි නානාවණ්ණෙති නිලාදිවසෙන නානාවණ්ණෙ, න භිත්තිවිසෙසවසෙන. භිත්තිවිසෙසවසෙන පන නානාසණ්ඨානරූපමෙව.

මහාපිටිකකොපවකෙති හත්ථිපිටිසූ අත්ථරිතබ්බතාය මහාපිටිකාති
ලද්ධසමඤ්ඤ කොපවෙති වදන්ති. කුත්තකෙ පන සන්ධායෙනං වුත්තං
හත්ථත්ථරණා හත්ථිරූපවිචිත්තා. අස්සත්ථරකසිහත්ථරකාදයොපි
අස්සසිහරූපාදිවිචිත්තා එව අත්ථරකා, චිත්තත්ථරකං නානාරූපෙහි වෙව
නානාවිධමාලාකම්මාදිහි ව විචිත්තං අත්ථරකං.

උපධානන්ති අපස්සයනං උපදහිත්වාති අපස්සයයොග්ගභාවෙන යපෙත්වා
ගන්ධෙහි කතමාලා ගන්ධදාමං, තමාලපත්තාදිහි කතං පත්තදාමං. ආදි-සද්දෙන
හිඬගුලතක්කොලජාතිඵලජාතිපුප්ඵාදිහි කතදාමං සඬගණ්භාති. පල්ලඬකාකාරෙන
කතපියං පල්ලඬකපියං, තීසු පස්සෙසු, එකපස්සෙ එව වා සඋපස්සයං අපස්සයපියං,
අනපස්සයං මුණ්ඩපියං යොජනාවට්ටෙති යොජනපරික්කපෙ.

සංවිධායාති අන්තරවාසකස්ස කොණපදෙසඤ්ච ඉතරපදෙසඤ්ච සමං කත්වා
විධාය. තෙනාහ – “කත්තරියා පදුමං කත්තන්තො වියා”ති තිමණ්ඩලං
පටිච්ඡාදෙන්තොති එත්ථ ව යස්මා බුද්ධානං රූපසම්පදා විය ආකප්පසම්පදාපි
පරමුක්කංසගතා, තස්මා තදා භගවා එවං සොහතීති දස්සෙන්තො
“සුවණ්ණපාමඬගෙනා”තිආදිමාහ, තත්ථ අසමෙන බුද්ධවෙසෙනාතිආදිනා තදා
භගවා බුද්ධානුභාවස්ස නිගුහණ කාරණාභාවතො තත්ථ
සන්නිපතිතදෙවමනුස්සනාගයක්ඛගන්ධබ්බාදිනං පසාදජනනත්ථං අත්තනො
සභාවපකතිකිරියායෙව කපිලවත්ථුං පාවිසීති දස්සෙති. බුද්ධානං කායප්පභා නාම
පකතියා අසීතිහත්ථමත්තමෙව පදෙසං ඵරතීති ආහ – “අසීතිහත්ථට්ඨානං
අග්ගහෙසී”ති නිලජිතලොහිතොදාතමඤ්ජිට්ඨපහස්සරානං වසෙන ඡබ්බණ්ණා
බුද්ධරස්මියො.

සබ්බපාලිචුල්ලොති මූලතො පට්ඨාය යාව අග්ගා චුල්ලො විකසිතො. පටිපාටියා
යපිතානන්තිආදි පරිකප්පුපමා. යථා තං...පෙ.... අලඬකතං අඤ්ඤා විරොචති,
එවං විරොචිත්ථ, සමතිංසාය පාරමිතාහි අභිසඬ්ඛත්තා එවං විරොචිත්ථාති වුත්තං
හොති. පඤ්චවීසතියා නදීනන්ති ගඬගාදිනං චන්දභාගාපරියොසානානං
පඤ්චවීසතියා මහානදීනං. සම්භිජ්ජාති සම්භෙදං මිස්සිභාවං පත්වා මුඛද්වාරෙහි
සමුද්දං පටිට්ඨට්ඨානෙ.

දෙවමනුස්සනාගසුපණ්ණගන්ධබ්බයක්ඛාදිනං අක්ඛිතීති වෙනං
පරිකප්පනවසෙන වුත්තං. සහස්සෙනාති පදසහස්සෙන, භාණුවාරප්පමාණෙන
ගන්ථෙනාති අත්ථො.

කම්පයන්තො වසුන්ධරන්ති අත්තනො ගුණවිසෙසෙහි පට්ඨිකම්පං
උප්පාදෙන්තො, එවංභූතොපි අහෙයයන්තො පාණාති. සබ්බදක්ඛිණත්තා බුද්ධානං
දක්ඛිණං පයමං පාදං උද්ධරන්තො. සමං සම්ඵුසතෙ භූමිං සුප්පතිට්ඨිතපාදතාය.
යදිපි භූමිං සමං ඵුසති, රජසානුපලිප්පති සුබ්බමත්තා ඡවියා. නින්නට්ඨානං
උන්නමතීතිආදි බුද්ධානං සුප්පතිට්ඨිතපාදසඬ්ඛාතස්ස මහාපුරිසලක්ඛණපටිලාභස්ස

නිස්සන්දඵලං. නාතිදුරෙ උද්ධරනීති අතිදුරෙ යිපෙනුං න උද්ධරනී. නච්චාසන්නෙ ච නික්ඛිපන්නි අච්චාසන්නෙ ච යානෙ අනික්ඛිපන්නො නියායාති. භාසයන්නො සදෙවකෙ ලොකෙ තොසයන්නො. චතුහි පාදෙහි චරනීති චතුචාරී.

බුද්ධානුභාවස්ස පකාසනවසෙන ගතත්තා චණ්ණකාලො නාම කිරෙස. සරිරවණ්ණෙ චා ගුණවණ්ණෙ චා කථියමානෙ දුක්කථිතන්ති න චත්තබ්බං. කස්මා? අපරිමාණවණ්ණා හි බුද්ධා භගවන්තො, බුද්ධගුණසංවණ්ණනා ජානන්තස්ස යථාධම්මසංවණ්ණනංයෙව අනුපවිසතිති.

දුකුලචුම්භටකෙනාති ගන්ථිත්වා ගහිතදුකුලචත්ථෙන, නාගචික්කන්තවරණොති හත්ථිනාගසදිසපදනික්ඛෙපො. සතපුඤ්ඤලක්ඛණොති අනෙකසතපුඤ්ඤනිම්මිතමහාපුරිසලක්ඛණො මණිවෙරොචනො යථාති අතිවිස විරොචමානො මණි විස වෙරොචනො නාම එකො මණිවිසෙසොති කෙචි මහාසාලොචාති මහන්තො සාලරුක්ඛො විස, කොවිළාරාදිමහාරුක්ඛො විස චා පදුමො කොකනදො යථාති කොකනදසඬ්ඛාතං මහාපදුමං විස, විකසමානපදුමං විස චා.

ආකාසගඬ්ඛං ඔතාරෙන්තො වියාතිආදි තස්සා පකිණ්ණකකථාය අඤ්ඤෙසං දුක්කරභාවදස්සනඤ්ඤෙව සුණන්තානං අච්චන්තසුඛාවභභාවදස්සනඤ්ඤෙව පථවීජං ආකඬ්ඪෙසන්නො වියාති නාළියන්තං යොජෙත්වා මහාපථවියා හෙට්ඨිමතලෙ පජ්ජටකොජං උද්ධංමුඛං කත්වා ආකඬ්ඪෙසන්නො විස යොජනිකන්ති යොජනජ්ජමාණං මධුභණ්ඩන්ති මධුපටලං.

මහන්තන්ති උළාරං. සබ්බදානං දින්නමෙව හොතීති සබ්බමෙව පච්චයජාතං ආවාසදායකෙන දින්නමෙව හොති. තථාහි ද්වෙ තයො ගාමෙ පිණ්ඩාය වරින්වා කිඤ්චි අලද්ධා ආගතස්සපි ඡායුදකසම්පන්නං ආරාමං පවිසිත්වා න්භායිත්වා පටිස්සයෙ මුහුත්තං නිපජ්ජිත්වා උට්ඨාය නිසින්තස්ස කායෙ බලං ආහරින්වා පක්ඛිත්තං විස හොති. බහි විවරන්තස්ස ච කායෙ චණ්ණධාතු වාතාතපෙහි කිලමති, පටිස්සයං පවිසිත්වා ද්වාරං පිටාය මුහුත්තං නිසින්තස්ස විසභාගසන්තති වූපසම්මති, සභාගසන්තති පතිට්ඨාති, චණ්ණධාතු ආහරින්වා පක්ඛිත්තා විස හොති, බහි විවරන්තස්ස ච පාදෙ කණ්ටකො විජ්ඣති, බාණු පහරති, සරීසපාදිපරිස්සයො වෙච චොරභයඤ්ඤෙව උජ්ජජ්ජති, පටිස්සයං පවිසිත්වා ද්වාරං පිටාය නිපන්තස්ස පන සබ්බෙ පරිස්සයා න හොන්ති, අජ්ඣයන්තස්ස ධම්මපිනිසුඛං, කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තස්ස උපසම්පුඛං උජ්ජජ්ජති බහිද්ධා වික්ඛෙපාභාවතො, බහි විවරන්තස්ස ච කායෙ සෙදා මුච්චන්ති, අක්ඛිති එන්දන්ති, සෙනාසනං පවිසනක්ඛණෙ මඤ්චපීයාදීනි න පඤ්ඤායන්ති, මුහුත්තං නිසින්තස්ස පන අක්ඛිපසාදො ආහරින්වා පක්ඛිත්තො විස හොති, ද්වාරවාතපානමඤ්චපීයාදීනි පඤ්ඤායන්ති, එතස්මිම්පි ච ආවාසෙ වසන්තං දිස්වා මනුස්සා චතුහි පච්චයෙහි සක්කච්චං උපට්ඨගන්ති. තෙන චුත්තං – “ආවාසදානස්මිං දින්නෙ සබ්බං දානං

දින්නමෙව හොති”ති. භූමට්ඨක...පෙ.... න සක්කාති අයමත්ථො
මහාසුදස්සනවත්ථුනා (දී. නි. 2.241 ආදයො) දීපෙනබ්බො.

සිතන්ති (සාරත්ථ. ටී. චූළවග්ග 3.295; සං. නි. ටී. 2.4.243)
අජ්ඣත්තධාතුක්ඛොභවසෙන වා බහිද්ධඋතුච්ඡරිණාමවසෙන වා උජ්ජප්පනකසීතං.
උණ්හන්ති අග්ගිසන්තාපං. තස්ස පන දවදාහාදීසු සම්භවො දට්ඨබ්බො. පටිහන්තිති
පටිබාහති. යථා තද්වහයවසෙන කායචිත්තානං බාධනානි න හොන්ති, එවං කරොති.
සිතුණ්හබ්බාහතෙ හි සරීරෙ වික්ඛිත්තචිත්තො හික්ඛු යොනිසො පදහිතුං න
සක්කොති. වාළුමිගානීති සිහබ්බග්ගාදිවාළුමිගෙ. ගුත්තසෙනාසනඤ්ඤි පටිසිත්වා
ද්වාරං පිට්ඨාය නිසින්නස්ස තෙ පරිස්සයා න හොන්ති. සරීසපෙති යෙ කෙච්ඡරන්තා
ගච්ඡන්තෙ දීඝජාතිකෙ. මකසෙති නිදස්සනමෙතං, ඩංසාදීනං එතෙනෙව සඬගහො
දට්ඨබ්බො. සිසිරෙති සිතකාලවසෙන සත්තාහවද්දලිකාදිවසෙන ව උජ්ජපන්නෙ
සිසිරසම්ඵස්සෙ. චූට්ඨියොති යදා තදා උජ්ජපන්නා වස්සචූට්ඨියො පටිහනතිති
යොජනා.

වාතාතපො ඝොරොති රුක්ඛගච්ඡාදීනං උම්මුලහඤ්ජනවසෙන පවත්තියා
ඝොරො සරපඅරජාදිහෙදො වාතො වෙව ගිම්භපරිලාහසමයෙසු උජ්ජපත්තියා
ඝොරො සූරියාතපො ව. පටිහඤ්ඤතිති පටිබාහියති. ලෙණත්ථන්ති
නානාරම්මණතො චිත්තං නිවත්තෙන්වා පටිසල්ලානාරාමත්ථං. සුඛත්ථන්ති
චුත්තපරිස්සයාහාවෙන ඵාසුචිහාරත්ථං. ක්කායිතුන්ති අට්ඨතිංසාරම්මණෙසු යත්ථ
කත්ථච චිත්තං උපනිජ්ඣායිතුං. විපස්සිතුන්ති අනිච්චාදිතො සබ්බසඬබ්බාරෙ
සම්මසිතුං.

විහාරෙති පටිස්සයෙ. කාරයෙති කාරාපෙය්‍ය. රම්මෙති මනොරමෙ නිවාසසුඛෙ.
වාසයෙත්ථ බ්‍රහ්මස්සතෙති කාරෙත්වා පන එත්ථ විහාරෙසු බ්‍රහ්මස්සතෙ සීලවන්තෙ
කල්‍යාණධම්මෙ නිවාසෙය්‍ය. තෙ නිවාසෙන්තො පන තෙසං බ්‍රහ්මස්සතානං යථා
පච්චයෙහි කීලමථො න හොති, එවං අන්තඤ්ච පානඤ්ච වත්ථසෙනාසනානි ව
දදෙය්‍ය උජ්ජුතෙසු අජ්ඣාසයසම්පන්නෙසු කම්මඵලානං රතනත්තයගුණානඤ්ච
සද්දහනෙන විජ්ජසන්නෙන වෙතසා.

ඉදානි ගහට්ඨපබ්බජිතානං අඤ්ඤමඤ්ඤපකාරනං දස්සෙතුං “තෙ තස්සා”ති
ගාථමාහ. තත්ථ තෙති බ්‍රහ්මස්සතා තස්සාති උපාසකස්ස. ධම්මං දෙසෙන්තිති
සකලවට්ටදුක්ඛපනුදනං ධම්මං දෙසෙන්ති. යං සො ධම්මං ඉධඤ්ඤායාති සො
පුග්ගලො යං සද්ධම්මං ඉමස්මිං සාසනෙ සම්මාපටිපජ්ජනෙන ජානිත්වා
අග්ගමග්ගාධිගමෙන අනාසවො හුත්වා පරිනිබ්බායති.

පූජාසක්කාරවසෙනෙව පට්ඨයාමො ඛෙට්තො, භගවතො දෙසනාය
අජ්ජාවසෙසො මජ්ඣිමයාමො ගතොති පාළියං “බ්‍රහ්මදෙව රත්ති”න්ති චුත්තන්ති
ආහ “අතිරෙකතරං දියඬ්ඨියාම”න්ති. සන්දස්සෙසීති ආනිසංසං දස්සෙසී,
ආවාසදානපටිසංයුත්තං ධම්මිං කථං සුත්වා තතො පරං, “මහාරාජ, ඉතිපි සීලං,

ඉතිපි සමාධි, ඉතිපි පඤ්ඤා’ ති සීලාදිගුණ තෙසං සම්මා දස්සෙසි, හත්ථෙත ගහෙත්වා විය පච්චක්ඛතො පකාසෙසි. සමාදපෙසීති “එවං සීලං සමාදාතඛිං, සීලෙ පතිට්ඨිතෙන එවං සමාධි, එවං පඤ්ඤා භාවෙතඛිං” ති යථා තෙ සීලාදිගුණ ආදියන්ති, තථා ගණ්භාපෙසි. සමුත්තෙපෙසීති යථා සමාදින්නං සීලං සුවසුද්ධං හොති, සමථවිපස්සනා ච භාවියමානා යථා සුට්ඨු විසොධිතා උපරිවිසෙසාවහා හොන්ති, එවං චිත්තං සමුත්තෙපෙසි නිසාමනවසෙන වොදාපෙසි. සම්පහංසෙසීති යථානුසිට්ඨං ධීතසීලාදිගුණෙහි සම්පති ලද්ධගුණානිසංසෙහි වෙච උපරි ලද්ධඛිඛල්ලවිසෙසෙහි ච උපරිචිත්තං සම්මා පහංසෙසි, ලද්ධස්සාසවසෙන සුට්ඨු තොසෙසි. එවමෙතෙසං පදානං අත්ථො වෙදිතඛිං.

සමුදායවචනොපි අසීතිමහාථෙර-සද්දො තදෙකදෙසෙපි නිරුල්ලොති ආහ “අසීතිමහාථෙරසු විජ්ජමානෙසු” ති. ආනන්දත්ථෙරොපි හි අත්තොගධො එවාති. සාකියමණ්ඩලෙති සාකියරාජසමුහෙ.

පටිපදාය නියුත්තත්තා පාටිපදො. තෙනාහ – “පටිපන්නකො” ති. සික්ඛනසීලතාදිනා සෙබො, ඔධිසො සම්නපාපතාය සමණො. සෙබො පාටිපදො පටිපජ්ජනපුග්ගලාධිට්ඨානෙන පටිපදාදෙසනං නියමෙත්තො පටිපදාය පුග්ගලං නියමෙති නාමාති “පටිපදාය පුග්ගලං නියමෙත්වා දස්සෙති” ති. සෙබ්පටිපදා සාසනෙ මඬගලපටිපදා සම්මදෙව අසෙවිතඛිඛල්ලවිජ්ජනෙන සෙවිතඛිඛල්ලසමාදානෙන උක්කංසවත්ථුසු ච භාවතො අසෙබ්බමමපාරිසුරියා ආවහත්තා ච වඩ්ඪමානකපටිපදා. අකිලමන්තාව සල්ලක්ඛෙස්සන්තිති ඉදං තදා තෙසං අසෙබ්බුමිඅධිගමාය අයොග්ගතාය වුත්තං. අකිලමන්තාවාති ඉමිනා පටිසම්භිදාප්පත්තස්සපි අනාධිගතමග්ගසඤ්ඤාපනා භාරියාති දස්සෙති. ඔසටාති අනුප්පට්ඨා. සකලං චිත්තයපිටකං කථිතමෙව හොති තස්ස සීලකථාබාහුල්ලතො සෙසද්වයෙපි එසෙව නයො. තීහි පිටකෙහීති කරණත්ථෙ කරණවචනං. තෙන තංතංපිටකානං තස්සා තස්සා සික්ඛාය සාධකතමභාවං දස්සෙති.

පිට්ඨිවාතො උප්පජ්ජති උපාදින්නකසරිරස්ස තථාරූපත්තා සඬබ්බරානඤ්ච අනිච්චතාය දුක්ඛානුබන්ධත්තා. අකාරණං වා එතන්ති යෙනාධිප්පායෙන වුත්තං, තමෙව අධිප්පායං විවරිතුං “පහොති” තිආදි වුත්තං. චතුහි ඉරියාපථෙහි පරිභුඤ්ජිතුකාමො අහොසි සකාරාජුනං අජ්ඣාසයවසෙන. තථා හි වක්ඛති “සත්ථාපි තදෙව සන්ධාය තත්ථ සඬ්ඝාටිං පඤ්ඤපෙත්වා නිපජ්ජීති” ති. යදි එවං “පිට්ඨි මෙ ආගිලායති” ති ඉදං කථන්ති ආහ “උපාදින්නකසරිරඤ්ච නාමා” තිආදි.

23. “ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරෙන...පෙ.... සම්පන්නො” තිආදිසු (විහ. 511) සමන්තාගතත්ථො සම්පන්න-සද්දො, ඉධ පන පාරිසුරිඅත්ථොති දස්සෙතුං “පරිපුණ්ණසීලොති අත්ථො” ති වුත්තං. යො පන සම්පන්නසීලොයෙව, සො පරිපුණ්ණසීලො. පරිසුද්ධඤ්ඤි සීලං “පරිපුණ්ණ” ති වුව්චති, න සබලං කම්මාසං වා. සුන්දරධම්මෙහීති සොහනධම්මෙහි. යස්මිං සන්නානෙ උප්පන්නා තස්ස සොහනභාවතො. තෙහි සප්පුරිසභාවසාධනතො සප්පුරිසානං ධම්මෙහි.

24. ඉමිනා එත්තකෙන යානෙනාති “ඉධ, මහානාම, අරියසාවකො” ති ආරහිත්වා යාව “අකසිරලාහි” ති පදං ඉමිනා එත්තකෙන උද්දෙසපදෙන මාතිකං යපෙත්වා. පටිපාටියාති උද්දෙසපටිපාටියා. එවමාහාති “එවං කථස්ථ, මහානාමා” තිආදිනා ඉදානි වුවිවමානෙන දස්සිතාකාරෙන ආහ.

25. හිරියතිති ලජ්ජියති පිළියති. යස්මා හිරි පාපජිගුව්ඡනලක්ඛණා, තස්මා “ජිගුව්ඡතිති අත්ථො” ති වුත්තං. ඔත්තජ්ජතිති උත්තජ්ජති. පාපුත්තාසලක්ඛණස්ථි ඔත්තජ්ජං. පග්ගහිතවිරියොති සඬකොචං අනාපන්තවිරියො. තෙනාහ “අනොසක්කිතමානසො” ති. පහානත්ථායාති සමුව්ඡිත්තනත්ථාය. කුසලානං ධම්මානං උපසම්පදා නාම අධිගමො එවාති ආහ “පටිලාහත්ථායා” ති. සතිනෙපක්කෙනාති සතියා නෙපක්කෙන තික්ඛවිසදසුරහාවෙන. අට්ඨකථායං පන නෙපක්කං නාම පඤ්ඤාති අධිප්පායෙන “සතියා ව නිපකභාවෙන වා” ති අත්ථො වුත්තො, එවං සති අඤ්ඤො නිද්දිට්ඨො නාම හොති. සතිමාති ව ඉමිනාව විසෙසා සති ගහිතා, පරතො “විරකතම්පි වරහාසිතම්පි සරිතා අනුස්සරිතා” ති සතිකිව්චමෙව නිද්දිට්ඨං, න පඤ්ඤාකිව්චං, තස්මා සතිනෙපක්කෙනාති සතියා නෙපක්කභාවෙනාති සක්කා විඤ්ඤාතුං. තෙනෙව හි පච්චයවිසෙසවසෙන අඤ්ඤධම්මනිරපෙක්ඛො සතියා බලවහාවො. තථා හි ඤාණවිජ්ජයුත්තවිත්තෙනපි අජ්ඣයනසම්මසනාති සම්භවන්ති.

වෙනියඬගණුවත්තාදීති ආදි-සද්දෙන බොධියඬගණුවත්තාදීති සඬගණ්හාති. අසීතිමහාවත්තපටිපත්තිපුරණන්ති එත්ථ අසීතිවත්තපටිපත්තිපුරණං මහාවත්තපටිපත්තිපුරණන්ති වත්තපටිපත්තිපුරණ-සද්දො පච්චෙකං යොජෙතබ්බො. තත්ථ මහාවත්තාති (විහ. මූලටී. 406) නාම වත්තබන්ධකෙ (වූළව. 356 ආදයො) වුත්තාති ආගන්තුකවත්තං ආවාසිකං ගමිකං අනුමොදනං හත්තග්ගං පිණ්ඩවාරිකං ආරඤ්ඤිකං සෙනාසනං ජන්තාසරං වච්චකුටි උපජ්ඣායං සද්ධිවිහාරිකං ආවරියං අන්තෙවාසිකවත්තන්ති වුද්දස. තතො අඤ්ඤාති පන කදාවි තජ්ජනියකම්මකතාදිකාලෙ පාරිවාසිකාදිකාලෙ ව වරිතබ්බාති අසීති බුද්දකවත්තාති සබ්බාසු අවත්ථාසු න වරිතබ්බාති, තස්මා මහාවත්තෙසු, අග්ගහිතාති. තත්ථ “පාරිවාසිකානං හික්ඛුනං වත්තං පඤ්ඤපෙස්සාමි” ති ආරහිත්වා “න උපසම්පාදෙතබ්බං...පෙ.... න ඡමායං වඬකමන්තෙ වඬකමෙ වඬකමිතබ්බ” න්ති (වූළව. 81) වුත්තාති පකහත්තෙ වරිතබ්බවත්තාවසානාති ඡසට්ඨි, තතො පරං “න, හික්ඛෙව, පාරිවාසිකෙන හික්ඛුනා පාරිවාසිකවුඩ්ඪතරෙන හික්ඛුනා සද්ධිං මූලායපටිකස්සනාරහෙන මානත්තාරහෙන මානත්තවාරිකෙන අබ්භානාරහෙන හික්ඛුනා සද්ධිං එකච්ඡන්තො ආවාසෙ වත්තබ්බ” න්තිආදීති (වූළව. 82) පකහත්තෙ වරිතබ්බෙහි අනඤ්ඤත්තා විසුං විසුං අගණෙත්වා පාරිවාසිකවුඩ්ඪතරාදියු පුග්ගලන්තරෙසු වරිතබ්බත්තා තෙසං වසෙන සම්පිණ්ඩෙත්වා එකෙකං කත්වා ගණිතබ්බාති පඤ්ඤාති එකසත්තතිවත්තාති, උක්ඛෙපනියකම්මකතවත්තෙසු වත්තපඤ්ඤාපනවසෙන වුත්තං – “න පකහත්තස්ස හික්ඛුනො අභිවාදනං පච්චුට්ඨානං...පෙ.... න්හානෙ පිට්ඨිපරිකම්මං සාදිතබ්බ” න්ති (වූළව. 51) ඉදං අභිවාදනාදීනං අසාදියනං එකං, “න පකහත්තො හික්ඛු සීලවිපත්තියා

අනුද්ධංසිතබ්බො” තිආදීනි ව දසාති එවමෙතානි ද්වාසීති. එතෙස්වෙව පන කානිවි තජ්ජතියකම්මාදිවත්තානි කානිවි පාරිවාසිකාදිවත්තානීති අග්ගහිතග්ගහණෙන ද්වාසීති, එවං අජ්ජකං පන උභනමධිකං වා ගණනුපගං න හොතීති ඉධ “අසීති” ව්චෙව වුත්තං. අඤ්ඤත්ථ පන අට්ඨකථාපදෙසෙ “ද්වාසීති ඛන්ධකවත්තානී” ති වුච්චති.

සක්කච්චං උද්දිසනං සක්කච්චං උද්දිසාපනන්ති පච්චෙකං සක්කච්චං-සද්දො යොජෙතබ්බො. උද්දිසනං උද්දෙසග්ගහණං. ධම්මොසාරණං ධම්මස්ස උච්චාරණං. ධම්මදෙසනා –

“ආදිම්භි සීලං දෙසෙය්‍යා, මජ්ඣෙකං ඤානං විපස්සනං;
පරියොසානෙ ව නිබ්බානං, එසා කථිකසණ්ඨිති” ති. (දී. නි. අට්ඨ. 1.190;
සං. නි. අට්ඨ. 3.4.246) –

එවං කථිතලක්ඛණා ධම්මකථා. උපගන්ත්වා නිසින්නස්ස යස්ස කස්සවි ගහට්ඨස්ස පබ්බජිතස්ස වා තඨ්ඛණානුරූපා ධම්මී කථා උපනිසින්නකථා. භත්තානුමොදනකථා අනුමොදනියා. සරිතාති එත්ථ න කෙවලං චිරකතචිරභාසිතානං සරණමනුස්සරණමත්තං අධිජ්ජෙතං, අථ බො තථාපවත්තරූපාරූපධම්මානං පරිග්ගහමුඛෙන පවත්තවිපස්සනාවාලෙ සතිසම්බොජ්ඣාසමුට්ඨාපනන්ති දස්සෙතුං. “තස්මිං කායෙන චිරකතෙ” තිආදි වුත්තං. සකිම්පි සරණෙනාති එකචාරං සරණෙන. පුනස්පුනං සරණෙනාති අනු අනු සරණෙන. සතිසම්බොජ්ඣාසමුට්ඨාසමි විවෙකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොසග්ගපරිණාමිඤ්ඤ කත්වා සරත්තො තත්ථ තත්ථ ජවනවාලෙ සරණජවනවාලෙ පරිත්තජවනවසෙන අනුස්සරිතාති වෙදිතබ්බා.

ගතිඅත්ථා ධාතුසද්දා බුද්ධිඅත්ථා හොන්තීති ආහ – “උදයඤ්ඤ වයඤ්ඤ පටිච්ඡික්ඛිතුං සමත්ථායා” ති. මිස්සකනායෙනායං දෙසනා ආගතාති ආහ – “වික්ඛම්භනවසෙන ව සමුච්ඡෙදවසෙන වා” ති. තෙනාහ “විපස්සනාපඤ්ඤාය වෙචා” තිආදි. විපස්සනාපඤ්ඤාය නිබ්බේධිකපරියායතො. සා ව බො පදෙසිකාති නිජ්ජපදෙසිකං කත්වා දස්සෙතුං. “මග්ගපඤ්ඤාය පටිලාභසංවත්තනතො වා” ති වුත්තං. දුක්ඛක්ඛයගාමිනිභාවෙපි එසෙව නයො. සම්මාති යාථාවතො. අකුප්පධම්මතාය හි මග්ගපඤ්ඤා ඛෙපිතඛෙපනාය න පුන කිච්චං අත්ථිති උපායෙන ඤායෙන යා පවත්ති සා එවාති ආහ – “හෙතුනා නයෙනා” ති.

26. අධිකං වෙතො අභිවෙතො, මහග්ගතචිත්තං, තස්ස පන අධිකතා කාමච්ඡන්දාදිපටිපක්ඛගිගමෙන විසිට්ඨභාවජ්ජත්ති, තත්තනිස්සිතානි ආභිවෙතසිකානි. තෙනාහ “අභිචිත්තං සෙට්ඨචිත්තං සිතාන” ති. දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරානන්ති ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ ඵාසුචිහාරභූතානං. තෙහි පන සමඬගිතක්ඛණෙ යස්මා විවෙකජං පිනිසුඛං සමාධිජං පිනිසුඛං අපිනිජං සතිපාරිසුද්ධිඤ්ඤාණසුඛඤ්ඤ වට්ඨෙති වින්දති, තස්මා ආහ – “අජ්ජිතජ්ජිතක්ඛණෙ

සුඛපටිලාභහෙතුන”න්ති. ඉච්ඡිතිච්ඡිතක්ඛණේ සමාපජ්ජිතාති ඉමිනා තෙසු
 ක්කානෙසු සමාපජ්ජනවසිභාවමාහ, “නිකාමලාභී”ති පන වචනතො
 ආවජ්ජනාධිට්ඨානා පච්චවෙක්ඛණවසියො ව චුත්තා එවාති වෙදිතබ්බං.
 නිදුක්ඛලාභීති ඉමිනා තෙසං ක්කානානං සුඛපටිපදාඛිප්පාහිඤ්ඤතං දස්සෙති,
 විපුලලාභීති ඉමිනා පගුණතං තප්පමාණදස්සිතභාවදීපනතො. තෙනාහ
 “පගුණභාවෙනා”තිආදි. සමාපජ්ජතුං සක්කොති සමාපජ්ජනවසිභාවතාය
 සාධිතත්තා. සමාධිපාරිපන්ථිකධම්මෙති වසිභාවස්ස පච්චනිකධම්මෙ.
 ක්කානාධිගමස්ස පන පච්චනිකධම්මා පගෙව වික්ඛම්භිතා, අඤ්ඤථා ක්කානාධිගමො
 එව න සියා. අකිලන්තො වික්ඛම්භෙතුං න සක්කොතිති කිච්ඡෙන වික්ඛම්භෙති
 විසොධෙති, කාමාදීනවපච්චවෙක්ඛණාදිහි කාමච්ඡන්දාදීනං අඤ්ඤෙසං
 සමාධිපාරිපන්ථිකානං දුරස්මුස්සාරණං ඉධ වික්ඛම්භනං විසොධනන්ති වෙදිතබ්බං.

27. විපස්සනාහිතාය උපරුපරිවිසෙසාවහත්තා වඩ්ඪමානාය

පුබ්බභාගසීලාදිපටිපදාය. සා එව පුබ්බභාගපටිපදා යථාභාවිතතාය අවස්සං භාවිනං
 විසෙසං පරිග්ගහිතත්තා අණ්ඩං වියාති අණ්ඩං, කිලෙසෙහි අදුස්සිතතාය අපුනි අණ්ඩං
 එතස්සාති අපුච්චණ්ඩො, විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා ධීතපුග්ගලො, තස්ස භාවො
 අපුච්චණ්ඩතා. විපස්සනාදිඤාණප්පහෙදායාති පුබ්බෙතිවාසඤාණාදිඤාණපහෙදාය.
 තත්ථාති වෙතොබ්ලසුත්තෙ (ම. නි. 1.185) “ස බො සො, භික්ඛවෙ, එවං
 උස්සොළ්භිපන්තරසඬගසමන්තාගතො භික්ඛු භබ්බො අභිනිබ්බිදායා”ති ආගතත්තා
 උස්සොළ්භිපන්තරසෙහි අඬගෙහි සමන්තාගතභාවොති එවං යං ඔපම්මසංසන්දනං
 ආගතං, තං ඔපම්මසංසන්දනං ඉධ ඉමස්මිං සෙබසුත්තෙ යොජෙත්වා වෙදිතබ්බන්ති
 සම්බන්ධො.

28. මහග්ගතාදිභාවෙන හෙට්ඨිමානං ක්කානානං අනුරුපමිපි අත්තනො

විසෙසෙන තෙ උත්තරිත්වා අතික්කමිත්වාන ධීතන්ති අනුත්තරං, තෙනාහ –
 “පයමාදිජ්ඣානෙහි අසදිසං උත්තම”න්ති. දුතියාදීසුපි අභිනිබ්බිදාසු.
 පුබ්බෙතිවාසඤාණං උප්පජ්ජමානං යථා අත්තනො විසයපටිච්ඡාදකං
 කිලෙසන්ධකාරං විධමන්තමෙව උප්පජ්ජති, එවං අත්තනො විසයෙ කඤ්චි විසෙසං
 කරොන්තමෙව උප්පජ්ජතිති ආහ – “පුබ්බෙතිවාසඤාණෙන පයමං ජායති”ති,
 සෙසඤාණද්වයෙපි එසෙව නයො.

29. වරණස්මිත්ති පච්චත්තෙ භූමිමවචනන්ති ආහ “වරණං නාම භොතීති

අත්ථො”ති. තෙනාති කරණත්ථෙ කරණවචනං අගතපුබ්බදිසාගමනෙ තෙසං
 සාධකතමභාවතො.

අට්ඨ ඤාණානීති ඉධ ආගතාති ව අනාගතාති ව අම්බට්ඨසුත්තාදීසු (දී. නි.
 1.254 ආදයො) ආගතාති ගහෙත්වා වදති. විනිවිජ්ඣිත්වාති
 පුබ්බෙතිවාසපටිච්ඡාදකාදිකිලෙසතමං භින්දිත්වා පදාලෙත්වා.

30. සනඬිකුමාරෙනාති සනන්තකුමාරෙන. තදෙව හි තස්ස සනන්තකුමාරනං දස්සෙතුං “විරකාලතො පටියායා”ති වුත්තං. සො අත්තභාවොති යෙන අත්තභාවෙන මනුස්සපථෙ ඤානං නිබ්බත්තෙසි, සො කුමාරත්තභාවො, තස්මා බ්‍රහ්මභූතොපි තාදිසෙන කුමාරත්තභාවෙන වරති.

ජනිතස්මිං-සද්දො එව ඉ-කාරස්ස එ-කාරං කත්වා “ජනෙතස්මි”න්ති වුත්තො, ජනිතස්මිත්ති ව ජනස්මිත්ති අත්ථො වෙදිතබ්බො. ජනිතස්මිත්ති සාමඤ්ඤග්ගහණෙපි යත්ථ චතුර්ණ්ණසමඤ්ඤා, තත්ථෙව මනුස්සලොකෙ. බත්තියො සෙට්ඨොති ලොකසමඤ්ඤාපි මනුස්සලොකෙයෙව, න දෙවකායෙ බ්‍රහ්මකායෙ වාති දස්සෙතුං “යෙ ගොත්තපට්ඨාරිනො”ති වුත්තං. පට්ඨාරන්තිති “අහං ගොතමො, අහං කස්සපො”ති පති පති අත්තනො ගොත්තං අනුසරන්ති පට්ඨානන්ති වාති අත්ථො.

එත්තාවතාති “සාධු සාධු ආනන්දා”ති එත්තකෙන සාධුකාරදානෙන. ජීනභාසිතං නාම ජාතන්තිආදිතො පටියාය යාව පරියොසානා ථෙරභාසිතං බුද්ධභාසිතමෙව නාම ජාතං. “කිම්පනිදං සුත්තං සත්ථුදෙසනානුවිධානතො ජීනභාසිතං, උදාහු සාධුකාරදානමත්තෙනා”ති එවරූපා වොදනා ඉධ අනොකාසා ථෙරස්ස දෙසනාය භගවතො දෙසනානුවිධානහෙතුකත්තා සාධුකාරදානස්සාති. යං පනෙත්ථ අත්ථතො අවිහත්තං, තං සුචිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

සෙබ්බසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජ්ජකාසනා සමත්තා.

4. පොතලියසුත්තවණ්ණනා

31. අඬගා නාම ජනපදිතො රාජකුමාරා, තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදො රුළුභිවසෙන අඬගාත්ථෙව වුච්චතීති ආහ “අඬගායෙව සො ජනපදො”ති. මහියා පනස්ස උත්තරෙන යා ආපොති මහියා නදියා යා ආපො තස්ස ජනපදස්ස උත්තරෙන භොන්ති. තාසං අවිදුරත්තා සො ජනපදො උත්තරාපොති වුච්චති. සා පන මහි කත්ථවි කත්ථවි හිජ්ජිත්වා ගතාති ආහ “කතරමහියා උත්තරෙන යා ආපො”ති. තත්ථාති තස්සා මහියා ආගමනතො පටියාය අයං ආවිභාවකථා. යස්මා (අ. නි. ටී. 3.8.19) ලොකියා ජම්බුදීපො හිමවා තත්ථ පතිට්ඨිතසමුද්දදහපබ්බතනදියොති එතෙසු යං යං න මනුස්සගොචරං, තත්ථ සයං සම්මුල්භා අඤ්ඤෙපි සම්මොහයන්ති, තත්ථ තත්ථ සම්මොහවිධමනත්ථං “අයං කිර ජම්බුදීපො”තිආදිමාරද්ධං. දසසහස්සයොජනපරිමාණො ආයාමතො ව විත්ථාරතො වාති අධිජ්ජායො. තෙනාහ “තත්ථා”තිආදි. උදකෙන අජ්ඣෙකාත්ථෙවො තදුපභොගිසත්තානං පුඤ්ඤක්ඛයෙන.

සුත්තදරදස්සනං කුටන්ති සුදස්සනකුටං, යං ලොකෙ “හෙමකුට”න්ති වුච්චති. මූලගන්ධො කාළානුසාරියාදි. සාරගන්ධො චන්දනාදි. ඵෙග්ගුගන්ධො සලලාදි. තවගන්ධො ලවඬගාදි. පපටිකගන්ධො කබිත්ථාදි. රසගන්ධො සජ්ජාදි, පත්තගන්ධො තමාලහිරිවෙරාදි. පුජ්ඵගන්ධො නාගකුඬිකුමාදි. එලගන්ධො

ජාතිඵලාදි. ගන්ධගන්ධො සබ්බෙසං ගන්ධානං ගන්ධො. යස්ස හි රුක්ඛස්ස සබ්බෙසම්පි මූලාදීනං ගන්ධො අත්ථී, සො ඉධ ගන්ධො නාම. තස්ස ගන්ධස්ස ගන්ධො ගන්ධගන්ධො. සබ්බානි පුටුලතො පඤ්ඤාසයොජනානි, ආයාමතො පන උබ්බෙධතො විය ද්වියොජනසතානෙවාති වදන්ති.

මනොහරසිලාතලානීති ඔතරණත්ථාය මනුඤ්ඤසොපානසිලාතලානි. සුපටියත්තානීති තදුපභොගිසත්තානං සාධාරණකම්මානුභාවෙන සුටිඬු පටියත්තානි සුප්පවත්තිතානි භොන්ති. මච්ඡකච්ඡපාදයො උදකං මලීනං කරොන්ති, තදභාවතො ඵලිකසදිසනිම්මලදකානි. තිරියතො දීපං උග්ගතකූටන්ති “තිරච්ඡානපබ්බත”න්ති ආහ.

ආපණානි ඵව වොහාරස්ස මුඛභූතානීති ආහ “ආපණමුඛසහස්සානී”ති. විහත්තානීති වචත්ථිතානි අඤ්ඤමඤ්ඤාසම්භින්නානි. වසනට්ඨානන්ති අත්තතො යථාඵාසුකං වසිතබ්බට්ඨානං. ආසති ඵත්ථාති ආසනං, නිසීදිතබ්බට්ඨානානි.

අසාරුප්පං පටිච්ච උප්පජ්ජනකස්ස ඡාදනතො ඡන්තං අනුච්ඡවිකං, තදෙව අජ්ඣාසයසම්පත්තිං පතිරුපෙති පකාසෙතීති පතිරුපං. තෙනාහ “නප්පතිරුප”න්ති. කාරණවෙච්චනානීති ඤාපකකාරණවෙච්චනානි. ඤාපකඤ්ඤි කාරණං අධිප්පෙනං. අත්ථං ආකරොති පකාසෙතීති ආකාරො, තමෙව ලීනං ගුල්හං අත්ථං ගමෙතීති ලිඛිතං, සො තෙන නිමීයතීති නිමිත්තන්ති වුච්චති. ඉදානි තමෙවත්ථං විවරිතුං “දීසදසවත්ථං...පෙ.... නිමිත්තානි වුත්තා”ති ආහ. තෙති ආකාරාදයො. තථා හි පන මෙතිආදිනා පොතලියො ගහපති “පරිබ්බාජකනියාමෙන අහං ජීවාමි, තස්මා ගහපති න භොමීති වදති. ඔවදන්තොති අනුසාසන්තො. උපවදන්තොති පරිභාසන්තො.

32. ගෙධභූතො ලොභොති ගිජ්ඣකසභාවො ලොභො. අගිජ්ඣකලක්ඛණො න ලොභො, අනින්දාභූතං අසට්ඨනන්ති නින්දාය පටිපක්ඛභූතං පරෙසං අසට්ඨනං. නින්දාසට්ඨනාති නින්දාවසෙන පරෙසං සට්ඨනා අක්කොසනා. බ්‍යවහාරවොහාරොපීති කයවික්කයලක්ඛණො සබ්බොහාරොපි දානග්ගහණං වොහාරො. “දත්තො තිස්සො” තිආදිනා වොහරණං පඤ්ඤාපනන්ති පඤ්ඤත්ති වොහාරො. යථාධිප්පෙනස්ස අත්ථස්ස වොහරණං කථනං බොධනන්ති වචනං වොහාරො. යාථාවතො අයාථාවතො ව වොහරති ඵතෙනානි වොහාරො, වෙතනා. අයම්ධාධිප්පෙනොති අයං වෙතනාලක්ඛණො වොහාරො ඉධ ඉමස්මිං අත්ථෙ අධිප්පෙනො, සො ව බො සාවජ්ජොව සමුච්ඡෙදස්ස ඉච්ඡිතත්තා. ඉදානි චතුබ්බිධස්සපි වොහාරස්ස ඉධ සම්භවං දස්සෙතුං “යස්මා වා”තිආදි වුත්තං. ගිහීති වෙතනා නත්ථීති අහං ගිහීති වෙතනාපවත්ති නත්ථී. ගිහීති වචනං නත්ථීති ගිහීති අත්තතො පරෙසඤ්ච වචනප්පවත්ති නත්ථී. ගිහීති පණ්ණත්ති නත්ථීති ගිහීති සමඤ්ඤා නත්ථී. ගිහීති බ්‍යවහාරො නත්ථීති සමුදාවාරො නත්ථී.

33. පාණානිපාතොව සංයොජනං. කස්මා? බන්ධනභාවෙන පවත්තනතො නිස්සරිතුං අප්පදානතො. පාණානිපාතස්ස අත්ථිතාය සො පුග්ගලො

“පාණාතිපාති” ති වුවවතීති ආහ – “පාණාතිපාතස්ස...පෙ.... හොති” ති. යඤ්භි යස්ස අත්ථි, තෙන සො අපදිස්සතීති. බහුතායාති අවක්ඛකාදිහෙදෙන බහුභාවතො. පාණාතිපාතස්ස පටිපක්ඛො අපාණාතිපාතො. සො පන අත්ථතො කායද්වාරිකො සීලසංවරොති ආහ “කායිකසීලසංවරොතා” ති. අත්තාපි මං උපවදෙය්‍යාතිආදි පාණාතිපාතෙ ආදීනවදස්සනං. ආදීනවදස්සිනො හි තතො ඔරමණං. දෙසනාවසෙනාති අඤ්ඤත්ථ සුත්තෙ අභිධම්මෙ ව දසසු සංයොජනෙසු පඤ්චසු නිවරණෙසු දෙසනාවසෙන අපරියාපන්නම්පි සංයොජනන්තිපි නිවරණන්තිපි ඉධ චුත්තං. කස්මා? තදත්ථසම්භවතො. තෙනාහ – “වට්ඨන්ධනට්ඨෙන හිතප්පට්ඨිජාදනට්ඨෙන වා” ති, පාණාතිපාතො හි අපාණාතිපාතපච්චයං හිතං පට්ඨිජාදෙන්තොව උප්පජ්ජතිති. එකො අවිජ්ජාසවොති ඉදං සහජාතවසෙන චුත්තං, උපනිස්සයවසෙන පන ඉතරෙසම්පි ආසවානං යථාරහං සම්භවො වෙදිතබ්බො. පාණාතිපාති හි පුග්ගලො “තප්පච්චයං අත්ථං කරිස්සාමි” ති කාමෙ පත්ථෙති. දිට්ඨිං ගණ්හාති, භවවිසෙසං පච්චාසිසති. තත්ථ උප්පන්නං විහනති බාධතිති විසාතො, දුක්ඛං, පරිලාභනං අනත්ථුප්පාදවසෙන උපතාපනං පරිලාභො, අයමෙතෙසං විසෙසො. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු වාරෙසු. ඉමිනා උපායෙනාති අතිදෙසෙන පන පරිග්ගහිතො අත්ථො පරතො ආගම්ස්සතිති.

34-40. ඉමස්මිං පදෙති එතෙන සත්තසුපි වාරෙසු තථා ආගතං පදං සාමඤ්ඤතො ගතිතං. තෙනාහ “ඉමිනා” තිආදි. රොසනං කායිකං වාචසිකඤ්ඤාති තප්පටිපක්ඛො අරොසොපි තථා දුට්ඨොති ආහ “කායිකවාචසිකසංවරොතා” ති. යථා අභිජ්ඣා ලොභො, අනභිජ්ඣා අලොභො, එවං අකොට්ඨාසායො අබ්‍යාපාදො, සංවරෙ සුඛන්ති සංවරොති දට්ඨබ්බො, අනතිලොභො පන සතිසංවරෙ, අනතිමානො ඤාණසංවරෙ සඬිගහං ගච්ඡතිති දට්ඨබ්බං. ඉමෙසු පන පදෙසු එවං සබ්බවාරෙසු යොජනා කාතබ්බාති සම්බන්ධො.

එවං ආසවුප්පත්ති වෙදිතබ්බාති එත්ථ චුත්තස්සපි එකජ්ඣං වුව්වමානත්තා “පුන අයං සඬ්ඛෙපවිනිච්ඡයො” ති චුත්තං. අසම්මොහත්ථං ආරම්මණස්ස. පුරිමෙසු තාව චතුසු වාරෙසු විරම්තුං න සක්කොමිති වත්තබ්බං. “අත්තාපි මං උපවදෙය්‍යා” ති එතස්ස පදස්ස අත්ථවණ්ණනායං “න සක්කොමි” ති, “අනුච්ඡාපි මං විඤ්ඤා ගරහෙය්‍යු” ත්ති එතස්ස පදස්ස අත්ථවණ්ණනායං “න සක්කොමි” ති වත්තබ්බං, ඉමිනා නයෙන පච්ඡිමෙසුපි චතුසු යථාරහං යොජනා වෙදිතබ්බා. අතිමානෙ භවාසවඅවිජ්ජාසවාති චුත්තං මානෙන සහ දිට්ඨියා අනුප්පජ්ජනතො, අතිමානො පන කාමරාගෙනපි උප්පජ්ජතෙවාති “අතිමානෙ කාමාසවඅවිජ්ජාසවා” ති වත්තබ්බං සියා, ස්වායං නයො චුත්තනායත්තා සුවඤ්ඤෙය්‍යොති න දස්සිතො. පාතිමොක්ඛසංවරසීලං කථිතං ආදිතො චතුහි ඡට්ඨෙන වාති පඤ්චහි වාරෙහි, සෙසෙහි තිහි පාතිමොක්ඛසංවරසීලෙ ධීතස්ස හික්ඛුතො පටිසඬ්ඛාපභානං, සබ්බෙහිපි පන හික්ඛුභාවෙ ධීතස්ස ගිහිවොහාරසමුවිජෙදො කථිතො. තත්ථ සබ්බත්ථ වත්තං “ඉදඤ්චිදඤ්ච මය්හං කාතුං නප්පතිරුප” ත්ති පටිසඬ්ඛානවසෙන අකරණං පජහනඤ්ච පටිසඬ්ඛාපභානං.

කාමාදීනවකථාවණ්ණනා

42. උපසුම්භෙය්‍යාති එත්ථ උප-සද්දො සම්පත්ථො, සුම්භනං වික්ඛෙපනං.
තෙනෙව තමෙනන්ති භූමිමත්ථෙ උපයොගවචනන්ති ආහ – “තස්ස සම්පෙ
බ්බෙය්‍යා”ති, තස්ස කුක්කුරස්ස සම්පෙ අට්ඨිකඬිකලං බ්බෙය්‍යාති අත්ථො.
නිම්මංසත්තා කඬිකලන්ති වුවචති ඉමිනා විගතමංසාය අට්ඨිකඬිකලිකාය
උරට්ඨිමිහි වා පිට්ඨිකණ්ටකෙ වා සිසට්ඨිමිහි වා කඬිකල-සද්දො නිරුල්භොති
දස්සෙති. සුනික්කන්තන්ති නිල්ලිබ්බං කත්වාච නිබ්බිසෙසං ලිබ්බං.

එකත්තුපට්ඨානස්ස අජ්ඣුපෙක්ඛනවසෙන පවත්තියා එකත්තා. තෙනාහ
“චතුත්ථකානුපෙක්ඛා”ති. යස්මා පනස්ස ආරම්මණමිපි එකසභාවමෙව, තස්මා
ආහ “සා හී”තිආදි. ලොකාමිසසඬ්ඛාතාති අපරිඤ්ඤාතවත්ථුනා ලොකෙන
ආමසිතබ්බතො, ලොකෙ වා ආමිසොති සඬ්ඛං ගතාය වසෙන කාමගුණානං
කාමභාවො ච ආමිසභාවො ච, සො එව නිජ්ජරියායතො ආමිසන්ති වත්තබ්බතං
අරහති. කාමගුණාමිසාති කාමගුණෙ ඡන්දරාගා. ගහණට්ඨොන භූසං ආදානට්ඨොන.

43. ධයනං ආකාසෙන ගමනන්ති ආහ “උජ්ජතිත්වා ගච්ඡෙය්‍යා”ති.
ගිජ්ඣාදීනං වාසිඵරසු න භොතිති ආහ – “මුඛතුණ්ඩකෙන ධසන්තා
තච්ඡෙය්‍යු”න්ති. විස්සජ්ජෙය්‍යුන්ති එත්ථ “විස්සජ්ජන”න්ති ආකඬිඨනං අධිජ්ජෙනං
අනෙකත්ථත්තා ධාතුනං, ආකඬිඨනඤ්ච අනුබන්ධිත්වා පාතනන්ති ආහ
“මංසපෙසිං නබෙහි කඬිඪිත්වා පාතෙය්‍යු”න්ති.

47. පුරිසස්ස ආරොහනයොග්‍යං පොරිසෙය්‍යං.

48. සම්පන්නං සුන්දරං ඵලමස්සාති සම්පන්නඵලං. ඵලූපපන්නන්ති ඵලෙහි
උපෙනන්ති ආහ “බහුඵල”න්ති.

50. සුවිදුරවිදුරෙති අරියස්ස චිත්තෙය වොහාරසමුච්ඡෙදතො සුට්ඨු විදුරභූතෙ එව
විදුරෙ අහං යිතො. කස්සචි නාම අත්ථස්සපි අජානනතො න ආජානන්තීති
අනාජානියාති කත්තුසාධනමස්ස දස්සෙන්නො අජානනකෙති
අජානන්තභොජනසීසෙන තෙසං දාතබ්බපච්චයෙ වදති. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

පොතලියසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජ්ජකාසනා සමත්තා.

5. ජීවකසුත්තවණ්ණනා

51. කුමාරෙන භතො පොසාපිතොති කුමාරභතො, කුමාරභතො එව
කොමාරභවිවො යථා “භිසක්කමෙව භෙසජ්ජ”න්ති.

ආරහන්තීති එත්ථ ආරහ-සද්දො කාමං
කාමායුහනායඤ්ඤුට්ඨාපනආපත්තිආපජ්ජනවිඤ්ඤාපනාදීසුපි ආගතො, ඉධ පන

හිංසන ඉච්ඡිතබ්බොති ආහ - “ආරහන්තීති සාතෙන්ති”ති. උද්දිසිත්වා කතන්ති (අ. නි. ටී. 3.8.12; සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.294) අත්තානං උද්දිසිත්වා මාරණවසෙන කතං නිබ්බන්තිතං. පටිච්චකම්මන්ති එත්ථ කම්ම-සද්දො කම්මසාධනො අතීතකාලිකොති ආහ - “අත්තානං පටිච්ච කත”න්ති. නිමිත්තකම්මස්සෙතං අධිවචනං “පටිච්ච කම්මං ඵ්ඤ්ඤාති”ති ආදීසු (ජා. 1.4.75) විය. නිමිත්තකම්මස්සාති නිමිත්තභාවෙන උද්ධබ්බකම්මස්ස, න කරණකාරාපනවසෙන. පටිච්චකම්මං එත්ථ අත්ථිති මංසං පටිච්චකම්මං යථා “බුද්ධං එතස්ස අත්ථිති බුද්ධො”ති. තෙසන්ති නිගණ්ඨානං. අඤ්ඤෙපි බ්‍රාහ්මණාදයො තංඋද්ධිකා අත්ථෙව.

කාරණන්ති එත්ථ යුත්ති අධිප්පෙතා, සා එව ච ධම්මතො අනපෙතන්තා “ධම්මො”ති වුත්තාති ආහ - “කාරණං නාම නිකොට්ඨපරිසුද්ධමච්ඡමංසපරිභොගො”ති. අනුකාරණං නාම මහාජනස්ස තථා බ්‍යාකරණං යුත්තියා ධම්මස්ස අනුරූපභාවතො මංසං පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති අනුඤ්ඤාතං තථෙව කථනන්ති කත්වා. තන්ති “ජානං උද්දිස්සකතං මංසං පරිභුඤ්ජති”ති එවං වුත්තං පරිභුඤ්ජනං නෙව කාරණං භොති සබ්බෙන සබ්බං අභාවතො සති ච අයුත්තියං අධම්මොති කත්වා. තථා බ්‍යාකරණන්ති “ජානං උද්දිස්සකතං මංසං පරිභුඤ්ජති”ති කථනං යුත්තියා ධම්මස්ස අනුරූපභාවතො න අනුකාරණං භොති. පරෙහි වුත්තකාරණෙන සකාරණො හුත්වාති පරෙ තිත්ථියා ‘ජාන’න්ති ආදිනා ධම්මං කථෙත්ති වදන්ති, තෙන කාරණභූතෙන සකාරණො හුත්වා. තෙහි තථා වත්තබ්බො එව හුත්වා තුම්භාකං වාදො වා අනුවාදො වා “මංසං පරිභුඤ්ජිතබ්බ”න්ති පවත්තා තුම්භාකං කථා වා පරතො පරෙහි තථා පවත්තිතා තස්සා අනුකථා වා. විඤ්ඤුහි ගරහිතබ්බකාරණන්ති තිත්ථියා තාව තිට්ඨන්තු, තතො අඤ්ඤෙහි පණ්ඩිතෙහි ගරහිතබ්බකාරණං. කොච්ඡි න ආගච්ඡන්ති ගරහිතබ්බතං න ආපජ්ජන්ති අත්ථො. අභිභවිත්වා ආචික්ඛන්තිති අභිභූයා මද්දිත්වා කථෙත්ති, අභිභූතෙන අක්කොසන්තිති අත්ථො.

52. කාරණෙහිති පරිභොගවිත්තස්ස අවිසුද්ධතාහෙතුහි. භික්ඛු උද්දිස්සකතං දිට්ඨං. තාදිසමංසඤ්ඤි පරිභොගානාරහත්තා විත්තඅවිසුද්ධියා කාරණං විත්තසංකිලෙසාවහතො. ඉදානි දිට්ඨසුතපරිසඬ්ඡිකිතාති සරූපතො දස්සෙතුං “දිට්ඨාදීසු”ති ආදි වුත්තං. තත්ථ තද්වහසිවිමුත්තපරිසඬ්ඡිකිතන්ති “දිට්ඨං සුත”න්ති ඉමං උභයං අනිස්සාය - “කිං නු බො ඉමං භික්ඛු උද්දිස්ස වධිත්වා සම්පාදිත”න්ති කෙවලමෙව පරිසඬ්ඡිතං. සබ්බසඬ්ඡිගාහකොති සබ්බෙසං තිණ්ණං පරිසඬ්ඡිකිතානං සඬ්ඡිගණ්ඨනකො.

මඬ්ගලාදීනන්ති ආදි-සද්දෙන ආහුනපාහුනාදිකං සඬ්ගණ්ඨනාති. නිබ්බෙමතිකා භොන්තීති සබ්බෙන සබ්බං පරිසඬ්ඡිකිතාභාවමාහ. ඉතරෙසන්ති අජානන්තානං වට්ටති, ජානතො එවෙත්ථ ආපත්ති භොති. තෙයෙව්නි යෙ උද්දිස්ස කතං, තෙයෙව.

උද්දිස්සකතමංසපරිභොගතො අකප්පියමංසපරිභොගස්ස විසෙසං දස්සෙතුං
 “අකප්පියමංසං පනා”තිආදි වුත්තං. පුරිමස්මිං සවිත්තකා ආපත්ති, ඉතරස්මිං
 අවිත්තකා. තෙනාහ – “අකප්පියමංසං අජානිත්වා භුත්තස්සපි ආපත්තියෙවා”ති.
 පරිභොගන්ති පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති වදාමිති අත්ථො.

53. තාදිසස්සාති තිකොට්පරිසුද්ධස්ස මච්ඡමංසස්ස පරිභොගෙ.

මෙත්තාවිහාරිනොපීති අපි-සද්දෙන අමෙත්තාවිහාරිනොපි. මෙත්තාවිහාරිනො
 පරිභොගෙ සිබාප්පත්තා අනවජ්ජතාති දස්සෙතුං “ඉධ, ජීවක, හික්ඛු”තිආදි වුත්තං.
 අනියමෙත්වාති අවිසෙසෙත්වා සාමඤ්ඤතො. යස්මා භගවතා – “යතො බො, වච්ඡ,
 හික්ඛුනො තණ්හා පහීනා හොති”තිආදිනා මහාවච්ඡගොත්තසුත්තෙ (ම. නි. 2.194)
 අත්තා අනියමෙත්වා වුත්තො. තථා හි වච්ඡගොත්තො – “තිට්ඨතු භවං ගොතමො,
 අත්ථි පන හොතො ගොතමස්ස එකහික්ඛුපි සාවකො ආසවානං බයා...පෙ....
 උපසම්පජ්ජ විහරති”ති ආහ, “ඉධ, භාරද්වාජ, හික්ඛු අඤ්ඤතරං ගාමං වා නිගමං වා
 උපනිස්සාය විහරති”තිආදිනා වච්ඡසුත්තෙ (ම. නි. 2.430) අත්තා අනියමෙත්වා
 වුත්තො. තථා හි තත්ථ පරතො – “යං බො පන අයමායස්මා ධම්මං දෙසෙති,
 ගම්භිරො සො ධම්මො දුද්දසො දුරනුබොධො සන්තො පණිතො අතක්කාවචරො
 නිපුණො පණ්ඩිතවෙදනියො, න සො ධම්මො සුදෙසනියො ලුද්දෙනා”තිආදිනා
 දෙසනා ආගතා, තස්මා වුත්තං “භගවතා හි මහාවච්ඡගොත්තසුත්තෙ, වච්ඡසුත්තෙ
 ඉමස්මිං සුත්තෙති තිසු යානෙසු අත්තානංයෙව සන්ධාය දෙසනා කතා”ති.
 මංසුපසෙවනොව අධිප්පෙතො මච්ඡමංසසහිතස්ස ආභාරස්ස පරිභොගභාවතො
 මච්ඡමංසස්ස ව ඉධ අධිප්පෙතත්තා.

අගථිතො අප්පට්ඨද්ධො. තණ්හාමුච්ඡනායාති තණ්හායනවසෙන
 මුච්ඡාපත්තියා. අනජ්ඣොපත්තො තණ්හාය අභිභවිත්වා න අජ්ඣොත්ථට්ඨො,
 ගිලිත්වා පරිනිට්ඨපෙත්වා න සණ්ඨිතොති අත්ථො. තෙනාහ – “සබ්බං
 ආලුම්පිත්වා”තිආදි. ඉධ ආදීනවො ආභාරස්ස පටිකුලභාවොති ආහ
 “එකරත්තිවාසෙනා”තිආදි. අයමත්ථො ආභාරපරිභොගොති
 අත්ථසංයොජනපරිච්ඡේදිකා “යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස ධීතියා”තිආදිනා (දී. නි.
 3.182; ම. නි. 1.23; 2.24; 3.75; සං. නි. 4.120) පවත්තා
 ආභාරපට්ඨද්ධජන්දරාගනිස්සරණභූතා පඤ්ඤා අස්ස අත්ථිති නිස්සරණපඤ්ඤො.
 ඉදමත්ථන්ති එතමත්ථාය. එවං සන්තෙති “බ්‍රහ්මාති ව මෙත්තාවිහාරිනො
 සමඤ්ඤා”ති අවත්වා යෙ ධම්මා මෙත්තාවිහාරස්ස පටිපක්ඛභූතා, තත්ථ සාවසෙසං
 පහාසි බ්‍රහ්මා, අනවසෙසං පහාසි භගවාති සවෙ තෙ ඉදං සන්ධාය භාසිතං, එවං
 සන්තෙ තව ඉදං යථාවුත්තවචනං අනුජානාමි, න
 මෙත්තාවිහාරිතාසාමඤ්ඤමත්තතොති අත්ථො.

55. “පාටියෙක්කො අනුසන්ධි”ති වත්වා විසුං අනුසන්ධිභාවං දස්සෙතුං
 “ඉමස්මිං හි”තිආදි වුත්තං. ද්වාරං ටකෙතීති මච්ඡමංසපරිභොගානුඤ්ඤාය
 අඤ්ඤෙසං වචනද්වාරං පිදහති, වොදනාපථං නිරුන්ධති. කථං සත්තානුද්දයං
 දස්සෙති? සත්තානුද්දයමුඛෙන බාහිරකානං මච්ඡමංසපරිභොගපටික්ඛෙපො තයිදං

මිච්ඡා, තිකොට්පරිසුද්ධස්සෙව මච්ඡමංසස්ස පරිභොගො භගවතා අනුඤ්ඤාතො. තථා හි චුත්තං – ‘තිහි බො අහං, ජීවක, යානෙහි මංසං පරිභොගන්ති වදාමි’ තිආදි (ම. නි. 2.52). විනයෙපි (පාරා. 409; චූළව. 343) චුත්තං – ‘තිකොට්පරිසුද්ධං, දෙවදත්ත, මච්ඡමංසං මයා අනුඤ්ඤාත’ න්ති. තිකොට්පරිසුද්ධස්සෙව භුඤ්ජන්තානං සත්තෙසු අනුද්දයා නිච්චලා. ‘සත්තානුද්දයං දස්සෙති’ ති සඬබ්බෙපතො චුත්තමත්ථං විවරන්තො ‘සවෙ හි’ තිආදිමාහ.

පයමෙන කාරණෙනාති දෙසනාවසෙනපි පයොගවසෙනපි පයමෙන පරුපසාතහෙතුනා. කඬ්ඪිතො සො පාණො. ගලෙන පවෙධෙන්තෙනාති යොත්තගලෙන කරණෙන අසය්හමානෙන. බහුපුඤ්ඤමෙව හොති ආසාදනාපෙක්ඛාය අභාවතො, හිතජ්ඣාසයත්තා වාති අධිජ්ජායො. එසාහං, හන්තෙතිආදි කස්මා චුත්තං, සරණගමනාවසෙනෙව ගහිතසරණොති වොදනං සන්ධායාහ ‘අය’ න්තිආදි. ඔගාහන්තොතිආදිතො පට්ඨාය යාව පරියොසානා සුත්තං අනුස්සරන්තො අත්ථං උපධාරෙන්තො. සෙසං සුචිඤ්ඤෙය්සමෙව.

ජීවකසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජපකාසනා සමත්තා.

6. උපාලිසුත්තවණ්ණනා

56. පාවාරං පාරුපතීති පාවාරිකො, ඉදං තස්ස කුලසමුදාගතං නාමං, සො පන මහද්ධනො මහාභොගො නගරෙ සෙට්ඨිට්ඨානෙ ඨිතො. තෙනාහ ‘දුස්සපාවාරිකසෙට්ඨිතො’ ති. දීඝත්තා දීඝතමත්තා. සො කිර පමාණතො උපච්චිජයතො දියඬ්ඨරතනං අතික්කම්ම ඨිතො. එවංලද්ධනාමොති ‘දීඝතපස්සි’ ති ලද්ධසමඤ්ඤො. බාහිරායතනෙති තිත්ථියසමයෙ පිණ්ඩපාතොති වොහාරො නත්ථි, තස්මා සාසනවොහාරෙන ‘පිණ්ඩපාතජපටික්කන්තො’ ති චුත්තන්ති අධිජ්ජායො.

දස්සෙතිති දෙසෙති. යපෙතිති අඤ්ඤමඤ්ඤසඬ්ඨකරතො වචන්ථපෙති. කිරියායාති කරණෙන. පවත්තියාති පවත්තනෙන. දණ්ඩාති පඤ්ඤපෙතිති එත්ථ කස්මා භගවතා ආදිතොව තථා න පුච්ඡිතන්ති? යස්මා සා තස්මිං අත්ථෙ සභාවනිරුත්ති න හොති, සාසනෙ ලොකෙ සමයන්තරෙසු ව තාදිසො සමුදාවාරො නත්ථි, කෙවලං පන තස්සෙව නිගණ්ඨස්සායං කොට්ඨාලකසදිසො සමුදාවාරොති ඉමමත්ථං දස්සෙතුං. ‘කම්මාති පඤ්ඤපෙති’ ඉච්චෙවාහ. අචිත්තකන්ති චිත්තරහිතං, චිත්තෙන අසමුට්ඨාපිතන්ති අත්ථො. කථං පන තදුහයස්ස චිත්තෙන විනා සම්භවොති වොදනං සන්ධාය තත්ථ නිදස්සනමාහ ‘යථා කිරා’ තිආදි. පටිච්ඡිත්තානන්ති අත්ථතො හින්තානං. පටිච්ඡිට්ඨානන්ති විසෙසනපදවසෙන සද්දතොපි හින්තානං. වචනං පතිට්ඨපෙතුකාමොති දීඝතපස්සිතො යථාචුත්තවචනං පතිට්ඨපෙතුකාමො. තස්මිඤ්ච පතිට්ඨාපිතෙ තෙනජපසඬ්ඨගෙන ආගතො, උපාලි ගහපති තස්මිං පදෙසෙ ධම්මං දිස්වා සාසනෙ අභිජ්ජෙදිස්සති.

කථා එව උපරි වාදාරොපනස්ස වත්ථුභාවතො කථාවත්ථු. කථායං පතිට්ඨපෙසීති කථාවත්ථුස්මිං, තදන්තො වා පතිට්ඨපෙසී. යථා තං වාදාරොපනභයෙන න අවජානාති, එවං තස්සං කථායං, තස්මිං වා අන්තො දීඝතපස්සිං යාවතතියං වාදෙ පතිට්ඨපෙසී. වාදන්ති දොසං.

57. ඉදානි චේතනාසම්පයුත්තධම්මමපි ගහේවා කායකම්මාදිවසෙන සඬගහේවා දස්සෙතුං “අපිවා”තිආදි වුත්තං. තත්ථ තිවිධං කායද්වවර්තං කායකම්මං නාමාතිආදි “කම්මස්ස කිරියායා”ති පාළියං අකුසලකම්මස්ස අධිගතත්තා වුත්තං, පුබ්බෙ පන අට්ඨකාමාවචරකුසලචේතනාතිආදි සාවජ්ජං අනවජ්ජඤ්ච සාමඤ්ඤතො එකජ්ඣං කත්වා දස්සිතං. කස්මා පනේත්ථ චේතනා න ගහිතාති ආහ “ඉමස්මිං සුත්තෙ කම්මං ධුර”න්ති. කායකම්මාදිහෙදං කම්මමෙව ධුරං ජෙට්ඨකං පුබ්බඬගමං, න චේතනාමත්තමෙව. එවමාගතෙපීති කම්මානීති එවං නාමෙන ආගතෙපි චේතනා ධුරං, තත්ථ චේතනං ජෙට්ඨකං පුබ්බඬගමං කත්වා වුත්තන්ති අධිජ්ජායො. කථං පන තත්ථ කම්මන්ති වා කම්මානීති වා ආගතෙ තෙසං චේතනාය ධුරභාවොති ආහ “යත්ථ කත්ථවි...පෙ.... ලහති”ති. තත්ථ යත්ථ කත්ථවිති යස්මිං කිස්මිඤ්චි ද්වාරෙ. සා වුත්තාවාති සා චේතනා වුත්තාව, යා කායසඬබාරාදිපරියායෙන (යස්ස කස්සවි කම්මස්ස කායද්වාරාදිසු පවත්තාපනචේතනා) සම්පයුත්තධම්මමපි තදග්ගෙන ලොකියාපි ලොකුත්තරාපි කම්මමෙව, අභිජ්ඣාදයො පන චේතනාපක්ඛිකාති දට්ඨබ්බං.

මහත්තන්ති කටුකඵලං. න කිලමති සජ්ජාටිභාරියත්තා පටිඤ්ඤාය. ඉදානි තෙසං සජ්ජාටිභාරියතං දස්සෙතුං “තථා හී”තිආදි වුත්තං. යදි අකුසලං පත්වා කායකම්මං චරිකම්මං මහත්තන්ති වදන්තො න කිලමති, අථ කස්මා භගවා ඉධ අකුසලං මනොකම්මං මහාසාවජ්ජං කටෙසීති ආහ “ඉමස්මිං පන යානෙ”තිආදි. යාවතතියං පතිට්ඨාපනමත්තෙන ගතමග්ගං පටිපජ්ජන්තො. තෙනාහ “කිඤ්චි අත්ථනිජ්ජන්තිං අපස්සන්තොපි”ති.

58. නිවාසට්ඨානභූතො බාලකො එතිස්සා අත්ථිති බාලකිනී. සත්ථුපටිඤ්ඤාතතාය නිගණ්ඨානං මහාති සම්භාවිතත්තා මහානිගණ්ඨො.

60. ආවට්ටෙති පුරිමාකාරතො නිවත්තෙති අත්තතො වසෙ වත්තෙති එතායාති ආවට්ටනී, මායා. තෙනාහ “ආවට්ටෙත්වා ගහණමාය”න්ති. සත්ථුපටිඤ්ඤානං බුද්ධදස්සනෙ චිත්තමෙව න උප්පජ්ජති, අයමෙත්ථ ධම්මතා. සචෙ පන සො තං පටිඤ්ඤං අප්පභාය බුද්ධානං සම්මුඛිභාවං උපගච්ඡෙය්‍ය, සත්තධා මුද්ධා ඵලෙය්‍ය, තස්මා භගවා “මා අයං බාලො විනස්සී”තිආදිතොව යථා සම්මුඛිභාවං න ලහති, තථා කරොති. ස්වායමත්තො පාටීකපුත්තසමාගමෙන දිපෙනබ්බො. දස්සනසම්පත්තිනියාමමාහ “තථාගතං හී”තිආදි. ආගමා නු බො ඉධ තුම්භාකං සන්තිකං.

61. වච්ඡවචෙ පතිට්ඨහිත්වාති යථාපටිඤ්ඤාතතාය පටිඤ්ඤාය යත්වා.

62. සීතොදකෙ අමතා පාණා පානකාලෙ පන මරන්නී, තෙපි තෙන සීතොදකපරිභොගෙන මාරිතා භොන්නී, තස්මා තපස්සිනා නාම සබ්බෙන සබ්බං සීතොදකං න පරිභුඤ්ජිතබ්බන්නී තෙසං ලද්ධි. පාකතිකං වා උදකං සත්තොති පුරාතනානං නිගණ්ඨානං ලද්ධි. තෙනාහ “සත්තසඤ්ඤාය සීතොදකං පටික්ඛිපන්නී”ති. තෙසං තං අධුනාතනනිගණ්ඨානං වාදෙන විරුජ්ඣති. තෙ හි පථවීආදිනවපදත්ථතො අඤ්ඤමෙව ජීවිතං පටිජානන්නී. චිත්තෙන සීතොදකං පාතුකාමො පරිභුඤ්ජිතුකාමො භොති රොගෙ යත්වාපි සත්තානං චිත්තස්ස තථා න විතතතා. තෙනාහ – “තෙනස්ස මනොදණ්ඩො තත්ථෙව භිජ්ජති”ති. තෙනාති සීතොදකං පාතුං පරිභුඤ්ජිතුඤ්ච ඉච්ඡතෙන. අස්සාති යථාචුත්තස්ස නිගණ්ඨස්ස. තත්ථෙවොති තථාචිත්තුජ්ජාදනෙ ඵව. භිජ්ජති සංවරස්ස විකොපිතත්තා. තථාභූතො සො නිගණ්ඨො සීතොදකං වෙ ලභෙය්‍ය, කතිපයං කාලං ජීවෙය්‍ය, අලාභෙන පන පරිසුස්සමානකණ්ඨොට්ඨතාලුජීවිහාආදිකො සබ්බසො පරිදාහාභිභූතො මරෙය්‍ය. තෙනාහ – “සීතොදකං අලභමානො කාලං කරෙය්‍යා”ති. කස්මා? යස්මා සීතොදකං පිවාය සන්නිස්සිතචිත්තස්ස මරණං භොති, තස්මා චුත්තං “මනොදණ්ඩො පන භිත්තොපි චුතිම්පි ආකඬ්ඨති”ති. යස්මා පන තථාභූතචිත්තස්ස නිගණ්ඨස්ස මනොසත්තෙසු නාම දෙවෙසු උපපත්ති භොතීති තිත්ථියානං ලද්ධි, තස්මා චුත්තං “මනොදණ්ඩො පන භිත්තොපි පටිසන්ධිම්පි ආකඬ්ඨති”ති. ඉතීති ඵවං “ඉධාස්ස නිගණ්ඨො”තිආදිආකාරෙන. නන්නි උපාලිං ගහපතිං. මහත්තොති වදාපෙසි “මනොපට්ඨද්ධො කාලඬ්ඨකරොති”ති වදන්තොති අධිජ්ජායො.

උපාසකස්සාති උපාලිස්ස ගහපතිස්ස. මුච්ඡාවසෙනාතිආදිනා අන්වයතො ඛ්‍යතිරෙකතො ව මනොදණ්ඩස්ස මහත්තතං විභාවෙති. චිත්තසන්නතිජ්ජවත්තිමත්තෙනෙවාති විනා කායදණ්ඩෙන වච්ඡණ්ඩෙන ව කෙවලං චිත්තසන්නතිජ්ජවත්තිමත්තෙන. භිජ්ජිත්වාපිති ඵත්ථ පි-සද්දෙන අභිජ්ජිත්වාපි. අනිය්‍යානිකාති අජ්ජාට්ඨිරා, අයුත්තාති අත්ථො. සල්ලක්ඛෙසි උපාසකොති විහත්තිං විපරිණාමෙත්වා යොජනා. පඤ්ඤපටිභානානීති ඤාතුං ඉච්ඡිතෙ අත්ථෙ උජ්ජජ්ජනකපටිභානානි.

“මනොපට්ඨද්ධො කාලං කරොති”ති වදන්තෙන අත්ථතො මනොදණ්ඩස්ස තදුත්තරභාවො පටිඤ්ඤාතො භොතීති ආහ “ඉදානි මනොදණ්ඩො මහත්තොති ඉදං වචන”න්ති. තථා වෙව චුත්තං – “මනොදණ්ඩොව බලවා මහත්තොති වදාපෙසි”ති.

63. පාණාතිපාතාදිතො යමනං යාමො, චතුබ්බිධො යාමො චතුයාමො, චතුයාමසඬ්ඛාතෙන සංවරෙන සංචුතො වාතුයාමසංවරසංචුතො. අට්ඨකථායං පන යාම-සද්දො කොට්ඨාසපරියායොති “ඉමීනා චතුකොට්ඨාසෙනා”ති චුත්තං. පියජාතිකං රූපාදිආරම්මණං රාගවසෙන බාලෙහි භාවනීයත්තා “භාවිත”න්ති චුච්චතීති ආහ “භාවිතන්ති පඤ්ච කාමගුණා”ති.

යො සබ්බං පාපං ආසවස්සං වාරෙතීති සබ්බවාරී, තස්ස නවසු පදත්ථෙසු සත්තමො පදත්ථො, තෙන සබ්බවාරිනා පාපං වාරිත්වා යිතොති සබ්බවාරිවාරිතො. තෙනාහ “සබ්බෙන පාපවාරණෙන වාරිතපාපො”ති. තතො එව සබ්බස්ස වාරිතබ්බස්ස ආසවස්ස ධුනනතො සබ්බවාරිධුතො. වාරිතබ්බස්ස නිවාරණවසෙන සබ්බවාරිතො ඵුටො ඵුසිතොති සබ්බවාරිඵුටො. සඨසාතන්ති සහසා හනනං, අසඤ්චෙනතිකවධන්ති අත්ථො. කතරස්මිං කොට්ඨාසෙති තීසු දණ්ඩකොට්ඨාසෙසු කතරකොට්ඨාසෙ.

64. බලියති සමාදියතීති බලං, රාසීති ආහ – “එකං මංසබ්බලන්ති එකං මංසරාසි”න්ති. විජ්ජාධරඉද්ධියා ඉද්ධිමා. සා පන ඉද්ධි යස්මා ආනුභාවසම්පන්නස්සෙව ඉජ්ඣති, න යස්ස කස්සවි. තස්මා ආහ “ආනුභාවසම්පන්නො”ති. විජ්ජානුභාවවසෙනෙව ආනුභාවසම්පන්නො. විත්තෙ වසිභාවජ්ජත්තො ආනුභාවාය එව විජ්ජාය පගුණභාවාපාදනෙන. එතෙන වසිභාවං ලොකියසමඤ්ඤාවසෙන භගවා උපාලිං ගහපතිං පඤ්ඤපෙතුකාමො එවමාහ. ලොකිකා හි “භාවනාමයඉද්ධියා ඉද්ධිමා චෙතොවසිභාවජ්ජත්තො පරුපසාතං කරොති”ති මඤ්ඤන්ති. තථා හි තෙ ඉසයො පරෙසං සංවණ්ණෙත්ති, ඉසීනං ආනුභාවං කිත්තෙන්ති. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං, තං පරතො ආගමිස්සතීති.

65. අරඤ්ඤමෙව හුත්වාති සබ්බසො අරඤ්ඤමෙව හුත්වා. අරඤ්ඤභාවෙන අරඤ්ඤං ජාතං, න නාමමත්තෙන. ඉසීනං අත්ථායාති ඉසීනං ආසාදනත්ථාය.

ගොධාවරීතීරතො නාතිදුරෙ. උසුයමානොති “න මං එස ජනො පරිවාරෙති”ති උසුයං කරොන්තො. කිලිට්ඨො වතාති පඨකදන්තරජසිරතාදීහි කිලිට්ඨසරීරො. අනඤ්ජිතමණ්ඩිතොති අනඤ්ජිතක්ඛිකො සබ්බෙන, සබ්බං අමණ්ඩිතො ව. තස්මිං කාලෙ “කාලස්සෙව අක්ඛීනං අඤ්ජනං මඨිගල”න්ති මනුස්සානං ලද්ධි, තස්මා අනඤ්ජනං විසුං ගහිතං.

රාජා තස්ස වචනං ගහෙත්වාති “චෙදෙසු ඊදිසං ආගතං භවිස්සතීති එවං, හන්තෙ”ති රාජා තස්ස පුරොහිතස්ස වචනං ගහෙත්වා. උසුමජාතහදයොති උත්තත්තහදයො. නාසිකානං අප්පහොන්තෙ මුඛෙන අස්සසන්තො.

විජිතජයෙහි ආගන්ත්වා නක්ඛත්තයුත්තං ආගමෙත්තෙහි නිසිදිතබ්බට්ඨානං ජයබත්ඨාවාරට්ඨානං. උදකචුට්ඨිපාතනාදි තස්මිං පාපකම්මෙ අසමඨිගිභුතානම්පි සමනුඤ්ඤකාය අන්තොකරණත්ථං කතං. කතහණ්ඩවුට්ඨීති ආහරණවස්සං. මහාජනො සමනුඤ්ඤො ජාතොති යොජනා. මාතුපොසකරාමොති මාතරි සම්මාපට්ටිපන්නො රාමො නාම එකො පුරිසො. අසමඨිගිභුතානන්ති අසමනුඤ්ඤානං.

අවකිරියාති අසුස්සුසතං පටිච්ච. ඵුලිඨගානීති අග්ගිකණානි. පතන්ති කායෙති කායෙ ඉතො විතො නිපතන්ති. එතෙ කිර නිරයං විවරිත්වා මහාජනස්ස දස්සෙන්ති.

යථාචාර්යකට්ඨානන්ති මයං කඤ්චිපි දෙසං උද්දිස්ස න ගච්ඡාම, යත්ථ පන වසන්තස්ස පබ්බතස්ස චාසු හොති, තං යථාචාර්යකට්ඨානං ගච්ඡාමාති අධිප්පායො. සඬ්ඝාති සංහතා. ගණාති තංතංසෙණිභාවෙන ගණිතබ්බතාය ගණා. ගණිභූතාති එකජ්ඣාසයා හුත්වා රාසිභූතා. අදින්නාදානන්තිආදිසුපි නිරයෙ පච්චිත්වා මනුස්සලොකං ආගතස්ස විපාකාවසෙසෙනාති ආනෙන්වා යොජෙතබ්බං.

පග්ගණ්ඨිස්සාමිති සම්භාවනං උප්පාදෙස්සාමි. නෙසං කත්තබ්බන්ති වින්තෙසිති යොජනා. කිං වින්තෙසි? ආසාතං උප්පාදෙන්වා අනත්ථකරණුපායං. තෙනාහ “සො ධම්මකථාපරියොසානෙ”තිආදි. නාගබ්බෙවිජ්ජ්ලාදිනන්ති නාගබ්බෙසාසපඤ්ඤාලතෙලකණිකාරනියාසාදිනං වික්ඛල්ලානං. විහෙයයිංසු නිරයාදිකථාහි සට්ටෙන්තා. ඡද්දාරාරම්මණෙති වක්ඛාදිනං ඡන්තං ද්වාරානං ආරම්මණභූතෙ රූපාදිවිසයෙ.

නව වුට්ඨියොති උදකවුට්ඨි සුමනපුප්ඵවුට්ඨි මාසකවුට්ඨි කභාපණුවුට්ඨි ආහරණුවුට්ඨි ආවුධවුට්ඨි අභිගාරවුට්ඨි පාසාණුවුට්ඨි වාලිකාවුට්ඨිති ඉමා නව වුට්ඨියො. අවඤ්ඤාති සක්කාරං කරොන්තො විය හුත්වා අසක්කාරං කරොන්තො අනත්ථවරණෙන වඤ්ඤාති. අද්දසකෙති අනපරාධෙ.

“දිට්ඨමභිගලිකා බ්‍රාහ්මණකඤ්ඤා”ති ජාතකට්ඨකථාදිසු (ජා. අට්ඨ. 4.15.මාතභිගජාතකවණ්ණනා) ආගතං, ඉධ පන “සෙට්ඨිධිතා”ති. වාරෙය්‍යත්ථායාති ආවාහත්ථාය, අස්සාති පෙසිතපුග්ගලස්ස. තාදිසෙන නිවකුලසංවත්තනියෙන කම්මුනා ලද්ධොකාසෙන වණ්ඨාලයොනියං නිබ්බත්තො.

වම්මගෙහෙති වම්මෙන ඡාදිතෙ ගෙහෙ. මාතභිගොත්ථෙවස්ස නාමං අහොසි ජාතිසමුදාගතං. තන්ති සණ්ඨං. වාදෙන්තො තාලනෙන සද්දං කරොන්තො. මහාපථං පටිපජ්ජි දිට්ඨමභිගලිකාය ගෙහද්වාරසමීපෙන.

තස්සා වෙය්‍යාවච්චකරා වෙච උපට්ඨාකමනුස්සා පට්ඨද්ධා ව සුරාසොණ්ඩාදයො ඡාණුකප්පරාදිහි සුකොට්ඨිතං කොට්ඨිතභාවෙන මුච්ඡං ආපන්නන්තා මනොති සඤ්ඤාය ඡඩ්ඛෙසු.

අථ බොධිසත්තො ආයුඤ්ඤාසෙසස්ස අත්ථිතාය මන්දමන්දෙ වාතෙ වායන්තෙ විරෙන සඤ්ඤං පටිලහති. තෙනාහ “මහාපුරිසො”තිආදි. ගෙහභිගණෙති ගෙහස්ස මහාද්වාරතො බහි විවට්ඨගණෙ. පතිතොති පාතං කත්වා ඉච්ඡිතත්ථනිජ්ඣත්තිං අත්තරං කත්වා අනුප්පවෙසෙන නිපන්නො. දිට්ඨමභිගලිකායාති දිට්ඨමභිගලිකාකාරණෙන.

යසන්ති විභවං කිත්තිසද්දඤ්ච. වන්දන්ති වන්දමණ්ඩලං, වන්දවිමානන්ති අත්ථො. උච්ඡිට්ඨගෙහෙති පරෙහි පරිභුක්තගෙහෙ. මණ්ඩපෙති නගරමජ්ඣෙක මහාමණ්ඩපෙ.

බීරමණිමුලන්ති බීරමුලං, පාදෙසු බද්ධමණිමුලඤ්ච. යාවතා වාවුග්ගතා
පරියත්තීති යත්තකො මනුස්සවච්ඡිද්ධාරතො උග්ගතො නික්ඛන්තො පවත්තො,
යංකිඤ්චි වච්චමයන්ති අත්ථො. ආකාසභිගණෙනි විවට්ඨගණෙ.

දුම්මවාසීති ධුමො ධුසරො, අනඤ්ජිතාමණ්ඩිතොති අධිජ්ජායො. ඔතල්ලකොති
නිහීනජ්ඣාසයො, අජ්ජානුභාවොති අත්ථො. පටිමුඤ්ච කණ්ණයෙති යාව ගලවාටකා
පාරුපිත්වා. කො රෙ තුවන්ති අරෙ කො නාම ත්වං.

පකතන්ති පටියත්තං නානජ්ජකාරතො අභිසඤ්ඤං. උත්තිට්ඨපිණ්ඩන්ති
අන්තරසරං උපගම්ම යත්වා ලද්ධබ්බපිණ්ඩං, භික්ඛාභාරන්ති අත්ථො. ලහතන්ති
ලච්ඡතු. සපාකොති මහාසත්තො ජාතිවසෙන යථාභූතං අත්තානං ආවිකරොති.

අත්ථත්ථිතං සද්දහතොති සම්පරායිකස්ස අත්ථස්ස අත්ථිභාවං සද්දහන්තස්ස.
අපෙහීති අපගච්ඡ. එත්තොති ඉමස්මා යානා. ජම්මාති ලාමක.

අනුපබ්බත්තෙති අපභිගලෙ උදකසම්පන්නෙ බ්බත්තෙ ඵලවිසෙසං
පච්චාසීසන්නා. එතාය සද්ධාය දදාහි දානන්ති නින්නං ඵලඤ්ච පුරෙන්නො මෙසො
විය ගුණවත්තෙ නිග්ගුණෙ ව දානං දෙහි, ඵවං දෙන්නො ව අජ්ජෙව ආරාධයෙ
දක්ඛිණෙය්‍යති. දක්ඛිණෙය්‍යති සීලාදිගුණසමන්තාගතෙ.

තාතීති තෙ බ්‍රාහ්මණා. වෙණුපදරෙන්නාති වෙළුච්චිලීවෙන.

ගිරිං නබ්බන බණ්ඩිති පබ්බතං අත්තතො නබ්බන බණ්ණන්තො විය අභොසි.
අයොති කාලලොභං. පදහසීති අභිභවසි, අත්තතො සරීරෙන අභිභවන්තො විය
අභොසි.

ආවෙධිතන්ති වලිතං විපරිවත්තෙත්වා යීතං. පිට්ඨිතොති පිට්ඨිපස්සෙන. බාහුං
පසාරෙති අකම්මනෙය්‍යන්ති අකම්මක්ඛමං බාහුද්වයං ථද්ධං සුක්ඛදණ්ඩකං විය
කෙවලං පසාරෙති, න සම්ඤ්ජෙති, සෙතාති අක්ඛිති පරිවත්තනෙන
කණ්හමණ්ඩලස්ස අදිස්සනතො.

ජීවිතන්ති ජීවනං.

වෙහායසන්ති ආකාසෙ. පථද්ධුනොති පථභූතද්ධුනො විය.

සඤ්ඤම්පි න කරොතීති “ඉමෙ කුලජ්ජසුතා”ති සඤ්ඤාමත්තම්පි න කරොති.
දන්තකට්ඨකුච්ඡිට්ඨකන්ති බාදිතදන්තකට්ඨත්තා වුත්තං. එතස්සෙව උපරි පතිස්සති
අජ්ජදුට්ඨපදොසභාවතො, මහාසත්තස්ස තදා උක්කංසගතබ්බත්තභාවතො.
ඉද්ධිවිසයො නාම අවිත්තෙය්‍යො, තස්මා කථං සූරියස්ස උග්ගන්තුං නාදාසීති න
විත්තෙතබ්බං. අරුණුග්ගං න පඤ්ඤායතීති තස්මිං පදෙසෙ අරුණපභා න
පඤ්ඤායති, අන්ධකාරො ඵව භොති.

යක්බාවට්ටො නු බො අයං කාලවිපරියායො. මහාපඤ්ඤානි මහන්තානං පඤ්ඤානං අධිට්ඨානභූතං. ජනපදස්ස මුඛං පස්සථාති ඉමස්ස ජනපදවාසීනො ජනස්ස උපද්දවෙන මඬිකුභූතං මුඛං පස්සථ.

එතස්ස කථා එතස්සෙව උපරි පතිස්සතීති යාහි තෙන පාරමිතාපරිභාවනසම්ද්ධාහි නානාසමාපත්තිවිහාරපරිපූරිතාහි සීලදිට්ඨිසම්පදාහි සුසංඛිතසන්තානෙ මහාකරුණාධිවාසෙ මහාසත්තෙ අරියුපවාදකම්මඅභිසපසඬිබාතා ඵරුසවාවා පවත්තිතා, සා අභිසපි තස්ස ඛේත්තවිසෙසභාවතො තස්ස ව අජ්ඣාසයඵරුසතාය දිට්ඨධම්මවෙදනියකම්මං හුත්වා සචෙ සො මහාසත්තං න ඛමාපෙති, සත්තමෙ දිවසෙ විපච්චනසභාවං ජාතං, ඛමාපිතෙ පන මහාසත්තෙ පයොගසම්පත්ති පටිබාහිතත්තා අවිපාකධම්මතං ආපජ්ජති අභොසිකම්මභාවතො. අයඤ්ඤි අරියුපවාදපාපස්ස දිට්ඨධම්මවෙදනියස්ස ධම්මතා, තෙන චුත්තං ‘එතස්ස කථා එතස්සෙව උපරි පතිස්සතී’තිආදි. මහාසත්තො පන තං තස්ස උපරි පතිතුං න අදාසි, උපායෙන මොචෙසි. තෙන චුත්තං වරියාපිට්ඨකෙ (වරියා. 2.64) –

“යං සො තදා මං අභිසපි, කුපිතො දුට්ඨමානසො;
තස්සෙව මත්ථකෙ නිපති, යොගෙන තං පමොචයි”න්ති.

යඤ්ඤි තත්ථ සත්තමෙ දිවසෙ බොධිසත්තෙන සුරියුග්ගමනනිවාරණං කතං, අයමෙත්ථ යොගොති අධිජ්ජෙතො. යොගෙන හි උඛ්ඛල්භා සරාජිකා පරිසා නගරවාසීනො නෙගමා චෙව ජානපදා ව බොධිසත්තස්ස සන්තිකං තාපසං ආනෙත්වා ඛමාපෙසුං. සො ව බොධිසත්තස්ස ගුණෙ ජානිත්වා තස්මිං චිත්තං පසාදෙසි. යං පනස්ස මත්ථකෙ මත්තිකාපිණ්ඩස්ස ය්පනං, තස්ස ව සත්තධා ඵාලනං කතං, තං මනුස්සානං චිත්තානුරක්ඛණත්ථං. අඤ්ඤථා හි – “ඉමෙ පබ්බජිතා සමානා චිත්තස්ස වසෙ වත්තන්ති, න පන චිත්තං අත්තනො වසෙ වත්තාපෙන්නි”ති මහාසත්තම්පි තෙන සදිසං කත්වා ගණ්භෙය්ගං, තදස්ස තෙසං දීඝරත්තං අභිතාය දුක්ඛායාති. තෙනාහ “අථස්සා”තිආදි.

ලොභකුට්ඨස්සන්ති අයගුලවස්සං. තදා හි රතනමත්තාති දියඬිඨරතනමත්තාතිපි තිබ්බණ්ඩාති අයගුලමණ්ඩලාති ඉතො විතො ව නිපතන්තා මනුස්සානං සරීරාති ඛණ්ඩඛණ්ඩකාති අකංසු. කලලවස්සන්ති තනුකකද්දමපට්ඨකද්දමං. උපභව්වාති ආසාටෙන්වා. තදෙව මජ්ඣාරඤ්ඤං.

67. අනුච්චිවකාරන්ති අනුච්චිවකරණං. කාරණෙහි ද්විති අනියානිකසාසනෙ ධීතානං අත්තනො සාවකත්තං උපගතෙ පග්ගහනිග්ගහාති දස්සෙතුං “කස්මා”තිආදි චුත්තං.

69. අනුපුබ්බං කථන්ති (දී. නි. ටී. 2.75-76; අ. නි. ටී. 3.8.12) අනුපුබ්බියා අනුපුබ්බං කට්ඨකථං, කා පන සා? දානාදිකථා. දානකථා තාව පචුරජනෙසුපි පවත්තියා සබ්බසාධාරණත්තා සුකරත්තා සීලෙ පතිට්ඨානස්ස උපායභාවතො ව

ආදිතොව කථිතා. පරිච්චාගසීලො හි පුග්ගලො පරිග්ගභවත්ථුසු නිස්සඬිගභාවතො සුබෙනෙව සීලානි සමාදියති, තත්ථ ච සුප්පතිට්ඨිතො හොති. සීලෙන දායකපටිග්ගභණ්ඩසුද්ධිතො පරානුග්ගහං වත්වා පරපීළානිවත්තිවචනතො, කිරියධම්මං වත්වා අකිරියධම්මවචනතො, භොගයසසම්පත්තිහෙතුං වත්වා භවසම්පත්තිහෙතුවචනතො ච දානකථානන්තරං සීලකථා කථිතා. තඤ්ච සීලං වට්ටනිස්සිතං, අයං භවසම්පත්ති තස්ස ඵලන්ති දස්සනත්ථං, ඉමෙහි ච දානසීලමයෙහි පණීතවරියහෙදහින්නෙහි පුඤ්ඤකිරියවත්ථුහි එතා වාතුමහාරාජිකාදීසු පණීතතරාදිහෙදහින්නා අපරිමෙය්‍යා භොගභවසම්පත්තියොති දස්සනත්ථං තදනන්තරං සග්ගකථා. ස්වායං සග්ගො රාගාදීහි උපක්කිලිට්ඨො සබ්බදා අනුපක්කිලිට්ඨො අරියමග්ගොති දස්සනත්ථං සග්ගානන්තරං මග්ගො, මග්ගඤ්ච කථෙන්නෙන තදධිගමුපායසන්දස්සනත්ථං සග්ගපරියාපන්නාපි පගෙව ඉතරෙ සබ්බෙපි කාමා නාම බන්වාදීනවා අනිච්චා අද්ධවා විපරිණාමධම්මාති කාමානං ආදීනවො. භීතා ගම්මා පොථුප්පනිකා අනරියා අනත්ථසඤ්ඡිතාති තෙසං ඔකාරො ලාමකභාවො, සබ්බෙපි භවා කිලෙසානං වත්ථුභූතාති තත්ථ සංකිලෙසො. සබ්බෙසො කිලෙසවිප්පමුත්තං නිබ්බානන්ති නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසො ච කථෙතබ්බොති අයමත්ථො මග්ගන්තිති එත්ථ ඉති-සද්දෙන දස්සිතොති වෙදිතබ්බං.

සුබානං නිදානන්ති දිට්ඨධම්මිකානං සම්පරායිකානං නිබ්බානසඤ්ඡිතානඤ්චාති සබ්බෙසම්පි සුබානං කාරණං. යඤ්චි කිඤ්ච ලොකෙ භොගසුඛං නාම, තං සබ්බං දානානිදානන්ති පාකටො අයමත්ථො. යං පන ඤානවිපස්සනාමග්ගඵලනිබ්බානපටිසංයුත්තං සුඛං, තස්සපි දානං උපනිස්සයපච්චයො හොතියෙව. සම්පත්තීනං මූලන්ති යා ඉමා ලොකෙ පදෙසරජ්ජසිරිස්සරියසත්තරතනසමුප්පලවක්කවත්තිසම්පදාති එවංපහෙදා මානුසිකා සම්පත්තියො, යා ච වාතුමහාරාජාදිගතා දිබ්බා සම්පත්තියො, යා චා පනඤ්ඤාපි සම්පත්තියො, තාසං සබ්බාසං ඉදං මූලකාරණං. භොගානන්ති භුඤ්ජිතබ්බට්ඨොන “භොගො”න්ති ලද්ධනාමානං මනාපියරූපාදීනං, තන්තිස්සයානං චා උපභොගසුබානං, පතිට්ඨා නිච්චලාධිට්ඨානතාය. විසමගතස්සාති බ්‍යසනප්පත්තස්ස. තාණන්ති රක්ඛා තතො පරිපාලනතො. ලෙණන්ති බ්‍යසනෙහි පරිපාතියමානස්ස ඔලියනපදෙසො. ගතීති ගන්තබ්බට්ඨානං. පරායණන්ති පටිසරණං. අවස්සයොති විනිපතිතුං අදෙන්තො නිස්සයො. ආරම්මණන්ති ඔලුබ්භාරම්මණං.

රතනමයසීභාසනසදිසන්ති සබ්බරතනමයසත්තඬිගමභාසීභාසනසදිසං, මහග්ගං හුත්වා සබ්බෙසො විනිපතිතුං අප්පදානතො. මහාපට්ඨිසදිසං ගතගතට්ඨානෙ පතිට්ඨාසම්භවතො. යථා දුබ්බලස්ස පුරිසස්ස ආලම්බනරජ්ජු උත්තිට්ඨතො තිට්ඨතො ච උපත්ථම්මො, එවං දානං සත්තානං සම්පත්තිභවෙ උපපත්තියා යිති යා ච පච්චයො හොතීති ආහ “ආලම්බනට්ඨොන ආලම්බනරජ්ජුසදිස”න්ති. දුක්ඛනිත්ථරණට්ඨොනාති දුග්ගතිදුක්ඛනිත්ථරණට්ඨොන. සමස්සාසනට්ඨොනාති ලොහමච්ඡරියාදිපටිසත්තූපද්දවතො සම්මදෙව අස්සාසනට්ඨොන. භයපරිත්තාණට්ඨොනාති දාලිද්දියභයතො පරිපාලනට්ඨොන. මච්ඡෙරමලාදීහිති මච්ඡෙරලොහදොසඉස්සාමිච්ඡාදිට්ඨිවිකිච්ඡාදි විත්තමලෙහි. අනුපලිත්තට්ඨොනාති

අනුපක්කිලිට්ඨතාය. තෙසන්ති මච්ඡෙරමලාදීනං. එතෙසං එව දුරාසදට්ඨෙන.
 අසන්තාසනට්ඨෙනාති අසන්තාසහෙතුභාවෙන. යො හි දායකො දානපති, සො
 සම්පතිපි න කුතොචි සන්තසති, පගෙව ආයතිං. බලවන්තට්ඨෙනාති මහාබලවතාය.
 දායකො හි දානපති සම්පති පක්ඛබලෙන බලවා හොති, ආයතිං පන කායබලාදීහි.
 අභිමඬගලසම්මතට්ඨෙනාති “වුඩ්ඪිකාරණ”න්ති අභිසම්මතභාවෙන. විපත්තිතො
 සම්පත්තියා නයනං බෙමන්තභූමිසම්පාපනං.

ඉදානි මහාබොධිවරියභාවෙනපි දානගුණං දස්සෙතුං දානං නාමෙතන්තිආදි
 වුත්තං. තත්ථ අත්තානං නියයාදෙන්තෙනාති එතෙන දානඵලං සම්මදෙව පස්සන්තා
 මහාපුරිසා අත්තනො ජීවිතම්පි පරිච්චජන්ති, තස්මා කො නාම විඤ්ඤජාතිකො
 බාහිරෙ වත්ථුම්හි සඬගං කරෙය්‍යාති ඔවාදං දෙති. ඉදානි යා ලොකියා ලොකුත්තරා
 ව උක්කංසගතා සම්පත්තියො, තා සබ්බා දානතොයෙව පවත්තන්තිති දස්සෙන්තො
 “දානඤ්ඤි”තිආදිමාහ. තත්ථ සක්කමාරබ්‍රහ්මසම්පත්තියො අත්තහිතාය එව,
 චක්කවත්තිසම්පත්ති පන අත්තහිතාය ව පරහිතාය වාති දස්සෙතුං සා තාසං පරතො
 වුත්තා. එතා ලොකියා, ඉමා පන ලොකුත්තරාති දස්සෙතුං
 “සාවකපාරමිඤ්ඤාණ”න්තිආදි වුත්තං. තාසුපි උක්කට්ඨුක්කට්ඨකරුක්කට්ඨතමමෙව
 දස්සෙතුං කමෙන ඤාණත්තයං වුත්තං. තෙසං පන දානස්ස පච්චයභාවො හෙට්ඨා
 වුත්තොයෙව. එතෙනෙව තස්ස බ්‍රහ්මසම්පත්තියාපි පච්චයභාවො දීපිතොති
 වෙදිතබ්බො.

දානඤ්ච නාම හිතජ්ඣාසයෙන, පූජාවසෙන වා අත්තනො සන්තකස්ස පරෙසං
 පරිච්චජනං, තස්මා දායකො පුරිසපුග්ගලො පරෙසං සන්තකං හරිස්සතිති
 අට්ඨානමෙතන්ති ආහ – “දානං දදන්තො සීලං සමාදාතුං සක්කොති”ති.
 සීලාලඬකාරසදිසො අලඬකාරො නත්ථී සොභාවිසෙසාවහත්තා සීලස්ස.
 සීලපුප්ඵසදිසං පුප්ඵං නත්ථීති එත්ථාපි එසෙව නයො. සීලගන්ධසදිසො ගන්ධො
 නත්ථීති එත්ථ “වන්දනං තගරං වාපි”තිආදිකා (ධ. ප. 55; මි. ප. 4.1.1) ගාථා –
 “ගන්ධො ඉසීනං විරදික්ඛිතානං, කායා වුතො ගච්ඡති මාලුතෙනා”තිආදිකා (ජා.
 2.17.55) ජාතකගාථායො ව ආහරිත්වා වත්තබ්බා, සීලඤ්ඤි සත්තානං
 ආහරණඤ්චෙව අලඬකාරො ව ගන්ධවිලෙපනඤ්ච දස්සනීයභාවාවහඤ්ච. තෙනාහ
 “සීලාලඬකාරෙන හි”තිආදි.

අයං සග්ගො ලබ්භතීති ඉදං මජ්ඣිමෙහි ඡන්දාදීහි සමාදානසීලං සන්ධායාහ.
 තෙනාහ සක්කො දෙවරාජා –

“හීනෙන බ්‍රහ්මවරියෙන, බත්තියෙ උපපජ්ජති;
 මජ්ඣිමෙන ව දෙවත්තං, උත්තමෙන විසුජ්ඣති”ති. (ජා. 1.8.75;
 2.22.429; දී. නි. ටී. 2.75-76);

ඉට්ඨොති සුඛො. කත්තොති කමනීයො. මනාපොති මනවඩ්ඪනකො. තං පන
 තස්ස ඉට්ඨාදිභාවං දස්සෙතුං “නිව්වමෙත්ථ කීළා”තිආදි වුත්තං.

දොසොති අනිච්චතාදිනා අප්පස්සාදාදිනා ව දුස්සිතභාවො, යතො තෙ විඤ්ඤානං විත්තං නාරාධෙත්ති. අථ වා ආදීනං වාති පචත්තෙත්ති ආදීනවො, පරමකපණතා. තථා ව කාමා යථාභූතං පච්චවෙක්ඛන්තානං පච්චුපතිට්ඨන්ති. ලාමකභාවොති අසෙට්ඨෙහි සෙවිතඛිබ්බො, සෙට්ඨෙහි න සෙවිතඛිබ්බො නිහීනභාවො. සංකිලිස්සනන්ති විබාධකතා උපතාපතා ව.

නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසන්ති එත්ථ යත්තකා කාමෙසු ආදීනවා, තප්පට්පක්ඛතො තත්තකා නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසා. අපිච – “නෙක්ඛම්මං නාමෙතං අසම්බාධං අසංකිලිට්ඨං නික්ඛන්තං කාමෙහි, නික්ඛන්තං කාමසඤ්ඤාය, නික්ඛන්තං කාමචිතක්කෙහි, නික්ඛන්තං කාමපරිලාභෙහි, නික්ඛන්තං බ්‍යාපාදසඤ්ඤායා” තිආදිනා (සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.26; දී. නි. ටී. 2.75-76) නයෙන නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසෙ පකාසෙසි, පඛිබ්ඡජාය ඤානාදීසු ව ගුණෙ විභාවෙසි වණ්ණෙසි. කල්ලචිත්තන්ති හෙට්ඨා පචත්තිතදෙසනාය අස්සද්ධියාදීනං විත්තදොසානං විගතත්තා උපරිදෙසනාය භාජනභාවුපගමනෙන කම්මක්ඛම්මවිත්තං. අට්ඨකථායං පන යස්මා අස්සද්ධියාදයො විත්තස්ස රොගභූතා, තදා තෙ විගතා, තස්මා ආහ “අරොගචිත්ත”න්ති. දිට්ඨිමානාදිකිලෙසවිගමෙන මුදුවිත්තං. කාමච්ඡන්දාවිගමෙන විනිවරණචිත්තං. සම්මාපට්පත්තියං උළාරපිතිපාමොජ්ජයොගෙන උදග්ගචිත්තං. තත්ථ සද්ධාසම්පත්තියා පසන්නචිත්තං. යදා භගවා අඤ්ඤාසිති සම්බන්ධො. අථ වා කල්ලචිත්තන්ති කාමච්ඡන්දාවිගමෙන අරොගචිත්තං. මුදුවිත්තන්ති බ්‍යාපාදවිගමෙන මෙත්තාවසෙන අකට්ඨිනචිත්තං. විනිවරණචිත්තන්ති උද්ධච්චකුක්කුච්චවිගමෙන වික්ඛෙපස්ස විගතත්තා තෙන අපිහිතචිත්තං. උදග්ගචිත්තන්ති ටීනමිද්ධවිගමෙන සම්පග්ගහිතවසෙන අලීනචිත්තං. පසන්නචිත්තන්ති විචිකිච්ඡාවිගමෙන සම්මාපට්පත්තියං අධිමුත්තචිත්තන්ති එවමෙත්ථ සෙසපදානං අත්ථො වෙදිතඛිබ්බො.

සෙය්‍යථාපිතිආදිනා උපමාවසෙන උපාලිස්ස සංකිලෙසප්පභානං අරියමග්ගනිප්ථාදනඤ්ච දස්සෙති. අපගතකාළකන්ති විගතකාළකං. සම්මදෙවාති සුට්ඨු එව. රජනන්ති නිලජිතාදිරච්චගජානං. පටිග්ගණ්ණෙය්‍යාති ගණ්ණෙය්‍යා පහස්සරං භවෙය්‍යා. තස්මිංයෙව ආසනෙති තිස්සං එව නිසජ්ජායං. එතෙනස්ස ලහුවිපස්සකතා තික්ඛපඤ්ඤතා සුඛපට්පදාඛිප්පාහිඤ්ඤතා ව දස්සිතා හොති. විරජන්ති අපායගමනීයරාගරජාදීනං විගමෙන විරජං. අනවසෙසදිට්ඨිවිචිකිච්ඡාමලාපගමෙන විතමලං. තිණ්ණං මග්ගානන්ති හෙට්ඨිමානං. තිණ්ණං මග්ගානං. තස්ස උප්පත්තිආකාරදස්සනන්ති කස්මා චුත්තං? නනු මග්ගඤ්ඤාණං අසඬ්ඛතධම්මාරම්මණන්ති වොදනං සන්ධායාහ “තං ණී” තිආදි. තත්ථ පටිච්ඡික්ඛන්තන්ති අසම්මොහපට්ඨෙධවසෙන පටිච්ඡික්ඛන්තං. තෙනාහ “කිච්චවසෙනා” ති.

තත්‍රිදං උපමාසංසන්දනං – වත්ථං විය විත්තං, වත්ථස්ස ආගන්තුකමලෙහි කිලිට්ඨභාවො විය විත්තස්ස රාගාදිමලෙහි සංකිලිට්ඨභාවො, ධොවනසිලා විය අනුපුබ්බිකථා, උදකං විය සද්ධා, උදකෙ තෙමෙත්වා උෟසගොමයජාරිකාභරෙහි

කාලකපදෙසෙ සම්මද්දිත්වා වත්ථස්ස ධොවනපයොගො විය සද්ධාසිනෙහෙන තෙමෙත්වා සතිසමාධිපඤ්ඤාහි දොසෙ සිථිලෙ කත්වා සුතාදිවිධිනා චිත්තස්ස සොධනෙ විරියාරම්භො. තෙන පයොගෙන වත්ථෙ කාලකාපගමො විය විරියාරම්භෙන කිලෙසවික්ඛම්භනං, රභිගජාතං විය අරියමග්ගො, තෙන සුද්ධස්ස වත්ථස්ස පහස්සරහාවො විය වික්ඛම්භිතකිලෙසස්ස චිත්තස්ස මග්ගෙන පරියොදපනන්ති.

දිට්ඨධම්මොති වත්වා දස්සනං නාම ඤාණදස්සනතො අඤ්ඤම්පි අත්ථිති තන්තිවත්තනත්ථං “පත්තධම්මො”ති චුත්තං. පත්ති ව ඤාණසම්පත්තිතො අඤ්ඤාපි විජ්ජතිති තතො විසෙසනත්ථං “විදිතධම්මො”ති චුත්තං. සා පනෙසා විදිතධම්මතා ධම්මෙසු එකදෙසනාපි හොතිති නිජ්ජදෙසතො විදිතභාවං දස්සෙතුං “පරියොගාළ්භධම්මො”ති චුත්තං. තෙනස්ස සච්චාභිසම්බොධංයෙව දීපෙති. මග්ගඤාණඤ්ඤා ඵකාභිසම්මයවසෙන පරිඤ්ඤාදිකිච්චං සාධෙත්තං නිජ්ජදෙසෙන චතුසච්චධම්මං සමන්තතො ඔගාහන්තං නාම හොති. තෙනාහ – “දිට්ඨො අරියසච්චධම්මො එතෙනාති දිට්ඨධම්මො”ති. තිණ්ණා විචිකිච්ඡාති සප්පට්ඨයකන්තාරසදිසා සොළසවත්ථුකා අට්ඨවත්ථුකා ව තිණ්ණා විචිකිච්ඡා තිණ්ණවිචිකිච්ඡා. විගතකථංකථොති පවත්තිආදීසු “එවං නු බො, කිං නු බො”ති එවං පවත්තිකා විගතා සමුච්ඡින්නා කථංකථා. සාරජ්ජකරානං පාපධම්මානං පහිනත්තා තප්පට්ඨකම්මෙසු සීලාදිගුණෙසු සුප්පතිට්ඨිතත්තා වෙසාරජ්ජං විසාරදභාවං වෙය්‍යත්තියං පත්තො. අත්තනා එව පච්චක්ඛතො දිට්ඨත්තා න තස්ස පරො පච්චෙතඛිබ්බො අත්ථිති අපරජ්ජච්චයො.

71. පණ්ඩිතොති පඤ්ඤවා.

72. තෙන හි සම්මාති දොචාරිකෙන සද්ධිං සල්ලපතියෙව, “එත්ථෙචා”ති තෙන චුත්තවචනං සුත්වාපි තස්ස අත්ථං අසල්ලක්ඛෙත්තො. කස්මා? පරිදෙවතාය. තෙනාහ “බලවසොකෙන අභිභූතො”ති.

73. තෙනෙවාති යෙන උත්තරාසඬ්භගෙන ආසනං සම්මජ්ජති, තෙනෙව උදරෙ පරික්ඛිපන්තො “මාහං සත්ථාරං මම සරිරෙන චුසි”න්ති අන්තරං කරොන්තො උත්තරාසඬ්භගෙන තං උදරෙ පරික්ඛිපන්තො පරිග්ගහෙත්වා. “දත්තපඤ්ඤත්ත”න්තිආදීසු (දී. නි. 1.171) විය දත්ත-සද්දො එත්ථ බාලපරියායොති ආහ “ජළොසි ජාතො”ති. උපට්ඨාකස්ස අඤ්ඤාභාවෙනාති පුබ්බෙ අත්තතො උපට්ඨාකස්ස ඉදාති අනුපට්ඨාකභාවෙන.

75. අවිඤ්ඤාණකං දාරුසාබාදිමයං. බහලබහලං ජිතාවලෙපනං රභිගජාතන්ති අතිවිය බහලං ජිතවණ්ණමඤ්ජිට්ඨආදිඅවලෙපනරජනං. සට්ඨෙත්වා උජ්ජාදිතච්ඡවිං, යා රභිගං පිවති. නිල්ලොමතන්ති පුනස්පුනං අනුලිම්පනෙන. බණ්ඩබණ්ඩිතන්ති බණ්ඩබණ්ඩිතභාවං. රභිගක්ඛමො රජනියො. තෙනාහ “රාගමත්තං ජනෙති”ති. අනුයොගන්ති වොදනං. වීමංසන්ති විචාරණං. ථූසෙ

කොට්ටෙත්වා තණ්ඩුලපරියෙසනං විය කදලියං සාරපරියෙසනං විය ව නිගණ්ඨවාදෙ සාරවිමංසනං. තතො එව ච තං විමංසන්තො රිත්තකො තුව්ඡකොව හොතීති. සබ්බමිපි බුද්ධවචනං චතුසච්චිනිමුත්තං නත්ථි, තඤ්ච විමංසියමානං විඤ්ඤානං පිතිසොමනස්සමෙව ජනෙති, අතප්පකඤ්ච අසෙවනාභාවෙනාති ආහ “චතුසච්චකථා හි”තිආදි. යථා යථාති යදි බන්ධමුඛෙන යදි ධාතායතනාදීසු අඤ්ඤතරමුඛෙන බුද්ධවචනං ඔගාහිස්සති, තථා තථා ගම්භීරඤාණානංයෙව ගොචරභාවතො ගම්භීරමෙව හොති. යො චෙත්ථ පණ්ඩිතො නිපුණො කතපරප්පවාදො පණ්ඩාය සබ්බථාමෙන වොදනං ආරම්භති තස්ස වොදනා කෙසග්ගමත්තමිපි වාලොකුං න සක්කොති. පුන සුචිරමිපි කාලං විචාරෙන්තෙසුපි විමද්දක්ඛමතො, එවං තථාගතවාදො ස්වාධ්‍යාතභාවතොති ආහ “අනුයොගක්ඛමො විමජ්ජනක්ඛමො වා”ති.

76. විසයපරිඤ්ඤාණෙන දහති පටිපක්ඛෙ සොධෙතිති ධීරො, ස්වායමස්ස ධීරභාවො සබ්බසො සම්මොහවිද්ධංසනතායාති ආහ – “යා පඤ්ඤා...පෙ.... තෙන සමන්තාගතස්සා”ති. පහින්තබ්බස්සාති සමුච්ඡින්නසබ්බචෙතොබ්බලස්ස, කිලෙසමච්චුමාරච්ඡයෙනෙව අභිසංඛාරබන්ධමාරා ජිනාව හොන්තිති තෙසං ද්වින්නං ඉධ අග්ගහණං. ඊසංසද්දො දුක්ඛපරියායොති ආහ “නිද්දුක්ඛස්සා”ති. තත්ථ සඋපාදිසෙසනිබ්බානප්පත්තියා කිලෙසෙන නිද්දුක්ඛතා, අනුපාදිසෙසනිබ්බානප්පත්තියා විපාකදුක්ඛෙන නිද්දුක්ඛතා. රජ්ජනදුස්සනමුය්හනාදිවසෙන විවිධං ඊසනතො වීසං, වීසමෙව වෙසං, රාගාදීති ආහ – “වෙසන්තරස්සාති රාගාදිවීසං තරිත්වා චිතරිත්වා ධීතස්සා”ති.

තුසිතස්සාති කරුණායනවසෙන තුසියා ඉතස්ස සංවත්තස්ස. එවං සති “මුදිතස්සා”ති ඉදං පුනරුත්තමෙව හොති. මනුජස්සාති පඨමාය ජාතියා භගවා මනුස්සජාතියො හුත්වා චුත්තානං චක්ඛමානාතඤ්ච වසෙන සදෙවකං අභිභවිත්වා ධීතො අච්ඡරියො භගවාති දස්සෙති. සදෙවකං ලොකං සංසාරතො නිබ්බානසුඛං නරති නෙති පාපෙතීති නරො, නායකොති අත්ථො, තස්ස නරස්ස, තෙනාහ “පුනරුත්ත”න්ති. “මනුජස්සා”ති වත්වා “නරස්සා”ති පුනරුත්තං පදං. අත්ථවසෙන අඤ්ඤථා චුච්චමානෙ එකෙකගාථාය දසගුණා නප්පහොන්ති, න පුරෙන්තිති අත්ථො.

විනෙතීති විනයො, විනයො එව වෙනෙයිකොති ආහ “සත්තානං විනයකස්සා”ති. විඤ්ඤානං රුචිං රාති, ඊරෙතීති වා රුචිරො, ස්වායමස්ස රුචිරභාවො කුසලතායාති ආහ “සුචිධම්මස්සා”ති. පභාසකස්සාති ඤාණාලොකෙන පහස්සරභාවකරස්ස. නිස්සංඛගස්සාති අට්ඨසුපි පරිසාසු, සදෙවෙ වා සබ්බස්මිං ලොකෙ අග්ගණ්ඨාපනපරිච්චාගෙන නිස්සංඛස්ස. ගම්භීරගුණස්සාති පරෙසං ඤාණෙන අප්පතිට්ඨභාවා ගම්භීරගුණස්ස. තෙනාහ භගවා – “අත්ථි, හික්ඛවෙ, අඤ්ඤෙව ධම්මා ගම්භීරා”තිආදි (දී. නි. 1.28). අරියාය වා තුණ්හිභාවෙන මොනප්පත්තස්ස. ධම්මෙ ධීතස්සාති ධම්මකායෙ සුප්පතිට්ඨිතස්ස. සංචුත්තත්තස්සාති අරක්ඛියකායසමාවාරාදිතාය සංචුත්තභාවස්ස.

ආගුං න කරොතිතිආදීහි චතුහි කාරණෙහි, පත්තසෙනාසනස්සාති විචිත්තසෙනාසනස්ස. පටිමන්තනපඤ්ඤායාති සබ්බපරප්පවාදානං විපරාවත්තමන්තනපඤ්ඤාය. මොනං වුච්චති ඤාණං සබ්බතො කිලෙසානං නිධුනනතො.

ඉසිසත්තමස්සාති සබ්බඉසීසු ජෙට්ඨස්ස සාධුතමස්ස. සෙට්ඨප්පත්තස්සාති සෙට්ඨං උත්තමං සම්මාසම්බොධිං පත්තස්ස. අක්ඛරාදීනීති අක්ඛරපදබ්‍යාඤ්ජනාකාර-නිරුත්තිනිද්දෙස-සංකාසනපකාසන-විවරණ-විභජනුත්තානීකරණානීති බ්‍යාඤ්ජනත්ථපදානි. සමොධානෙත්වා විනයොප්ඤ්ඤාසානුරූපං පකාසනතො කථනතො පදකස්ස. පුරි-සද්දො “පුබ්බෙ”ති ඉමිනා සමානත්ථොති ආහ – “පුරිත්දදස්සාති සබ්බපයමං ධම්මදානදායකස්සා”ති. භගවා අසය්හං සහිතුං සමත්ථොති ආහ “සමත්ථස්සා”ති. තෙනාහ – “තථාගතං බුද්ධමසය්හසාහින”න්ති (ඉතිවු. 38). තෙ පත්තස්සාති තෙ ගුණෙ අනවසෙසතො පත්තස්ස. විත්ථාරොත්වා සංකිලෙසවොදානධම්මං බ්‍යාකරොතිති බ්‍යාකරණො, බ්‍යාකරණො එව වෙය්‍යාකරණො. තන්තිපදන්ති තන්තිං ආරොපෙත්වා යජිතං පදං.

තණ්හාබන්ධනෙන සබ්බෙන වා කිලෙසබන්ධනෙන අබද්ධස්ස. මහාපඤ්ඤායාති මහානුභාවාය පඤ්ඤාය, මහාවිසයාය වා පඤ්ඤාය. සබ්බා හි භගවතො පඤ්ඤා මහානුභවා, යථාසකං විසයෙ මහාවිසයා ච එකාදිවසෙන අනවසෙසතො මහාවිසයා නාම සබ්බඤ්ඤතාව. ආනුභාවදස්සනට්ඨෙතාති අවිජරියාවිත්තෙය්‍යාපරිමෙය්‍යස්ස අත්තතො ආනුභාවස්ස ලොකස්ස දස්සනට්ඨෙන. යක්ඛස්සාති වා ලොකෙන පුජනීයස්ස. අයං උපාසකො බුජ්ජුත්තරා විය උපාසිකා සෙබ්බපටිසම්භිදාප්පත්තොති ආහ “සොතාපත්තිමග්ගෙනෙව පටිසම්භිදා ආගතා”ති. කිලෙසප්පහානවණ්ණං කට්ඨෙත්තොති කිලෙසප්පහානං විසයං නිමිත්තං කත්වා වණ්ණං කට්ඨෙත්තො.

77. සම්පිණ්ඩිතාති සන්තිවිතා, ගන්ථිතාති අත්ථො. ඉමෙ සත්තාති යං යදෙව පරිබ්භමන්තා සත්තා. අත්තතොව චිත්තයන්තිති අවිතතණ්හතාය සකංයෙව පයොජනං විත්තෙත්ති. තථා හි මතෙ ඤාතකෙ අනුසොචන්තාපි තෙහි සාධෙතබ්බස්ස අත්තතො පයොජනස්සෙව වසෙන අනුසොචන්ති. උණ්හං අහොසීති බලවතා චිත්තස්ස සන්තාපෙන සන්තත්තං අබ්භන්තරං හදයට්ඨානං බදිරභිගාරසන්තාපිතං විය උණ්හං අහොසී. තෙනාහ “ලොහිතං විලීයිත්ථා”ති. පත්තමත්තන්ති එකපත්තපුරමත්තං. අහිසමයසාධිකාය චතුසච්චදෙසනාය සඬ්ඛෙපෙනෙව දෙසිතත්තා ආහ – ‘උග්ගට්ඨකඤ්ඤපුග්ගලස්ස වසෙන ධම්මදෙසනා පරිනිට්ඨිතා’ති.

උපාලිසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

7. කුක්කුරවතිකසුත්තවණ්ණනා

78. කොලියෙසුති බහුවචනවසෙනායං පාළි ආගතා. එවංනාමකෙ ජනපදෙති අත්ථවචනං කස්මා චුත්තන්ති ආහ “සො හී”තිආදි. න නියමිතොති “අසුකමිති නාම විහාරෙ”ති න නියමෙත්වා චුත්තො. සෙනාසනෙයෙවාති ආවාසෙයෙව, න රුක්ඛමූලාදිකෙ. වෙසකිරියා සාසග්ගහණාදිනා සමාදානබ්බට්ඨයෙන ගොවනං, තස්මිං නියුත්තො ගොවතිකො. තෙනාහ “සමාදින්නගොවතො”ති. යං සන්ධායාහු වෙදවෙදිනො – “ගච්ඡං හක්ඛෙති, තිට්ඨං මුත්තෙති, උපාහා උදකං ධූපෙති, තිණානි ඡින්දති”තිආදි. අයං අවෙලොති අවෙලකපබ්බජ්ජාවසෙන අවෙලො, පුරිමො පන ගොවතිකො කුක්කුරවතිකොති එත්ථ චුත්තනායානුසාරෙන අත්ථො වත්තබ්බො. පලිකුණ්ඨීත්වාති උහො හත්ථෙ උහො පාදෙ ව සමිඤ්ජිත්වා. “උක්කුටිකො හුත්වා”තිපි වදන්ති. ගමනං නිජ්ඵජ්ජනං ගතීති ආහ – “කා ගතීති කා නිජ්ඵත්ති”ති. නිජ්ඵත්තිපරියොසානා හි විපාකධම්මජ්ජවත්ති. කතුපචිතකම්මවසෙන අභිසම්පරෙති එත්ථාති අභිසම්පරායො, පරලොකො. තත්ථස්ස ව නිජ්ඵත්තිං පුච්ඡතීති ආහ – “අභිසම්පරායමිති කත්ථ නිබ්බත්ති”ති. කුක්කුරවතසමාදානන්ති කුක්කුරභාවසමාදානං, “අජ්ජ පට්ඨාය අහං කුක්කුරො”ති කුක්කුරභාවාධිට්ඨානං.

79. පරිපුණ්ණන්ති යත්තකා කුක්කුරවිකාරා, තෙහි පරිපුණ්ණං. තෙනාහ “අනුන”න්ති. අබ්බොකිණ්ණන්ති තෙහි අවොමිස්සං. කුක්කුරාචාරන්ති කුක්කුරානං ගමනාකාරොතිආදිආචාරෙන කුක්කුරභාවාධිට්ඨානවිත්තමාහ. තථා තථා ආකප්පෙතබ්බතො ආකප්පො, පවත්තිආකාරො. සො පනෙත්ථ ගමනාදිකොති ආහ “කුක්කුරානං ගමනාකාරො”තිආදි. ආචාරෙනාති කුක්කුරසීලාචාරෙන. වතසමාදානෙනාති කුක්කුරවතාධිට්ඨානෙන. කුක්කුරවරියාදියෙව දුක්කරතපවරණං. තෙන ගතිවිපරියෙසාකාරෙන පවත්තා ලද්ධි. අස්ස කුක්කුරවතිකස්ස අඤ්ඤා ගති නත්ථීති ඉතරගතිං පටික්ඛිපති, ඉතරාසං පන සම්භවො එව නත්ථීති. නිපජ්ජමානන්ති වතසීලාදීනං සංගොපනවසෙන සිජ්ඣමානං. යථා සකම්මකධාතුසද්දා අත්ථවිසෙසවසෙන අකම්මකා හොන්ති “විබුද්ධො පුරිසො විබුද්ධො කමලසණ්ඨො”ති, එවං අත්ථවිසෙසවසෙන අකම්මකාපි සකම්මකා හොන්තීති දස්සෙන්නො “න පරිදෙවාමි න අනුත්ථුනාමි”තිආදිමාහ. අනුත්ථුනසද්දො ව සකම්මකවසෙන පයුජ්ජති “පුරාණානි අනුත්ථුන”න්තිආදියු. අයඤ්චෙත්ථ පයොගොති ඉමිනා ගාථායඤ්ච අනුත්ථුනනරොදනං අධිජ්ජෙතන්ති දස්සෙති.

80. චුත්තනායෙනවාති ඉමිනා ගොවතන්ති ගොවතසමාදානං. ගොසීලන්ති ගවාචාරං. ගොවිත්තන්ති “අජ්ජ පට්ඨාය ගොහි කාතබ්බං කරිස්සාමි”ති උජ්ජන්තවිත්තන්ති ඉමමත්ථං අතිදිසති. ග්වාකප්පෙ පන වත්තබ්බං අවසිට්ඨං “කුක්කුරාකප්පෙ චුත්තසදිසමෙවා”ති ඉමිනාව අතිදිට්ඨං, විසිට්ඨඤ්ච යථා පන තත්ථාතිආදිනා චුත්තමෙව. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං, තං කුක්කුරවතාදියු චුත්තනායමෙව.

81. එකච්චකම්මකිරියාවසෙනාති එකච්චස්ස අකුසලකම්මස්ස කුසලකම්මස්ස කරණජ්ජසඨ්ඨගෙන. ඉමෙසන්ති ගොවතිකකුක්කුරවතිකානං. කිරියාති

ගොවතභාවනාදිවසෙන පවත්නා කිරියා. පාකටා හවිස්සතීති “ඉමස්මිං කම්මවතුක්කෙ ඉදං නාම කම්මං හජතී”ති පාකටා හවිස්සති.

කාළකන්ති (අ. නි. ටී. 2.4.232) මලීනං, විත්තස්ස අපහස්සරභාවකරණන්ති අත්ථො. තං පනෙත්ථ කම්මපට්ඨමිපත්තමෙව අධිප්පෙතන්ති ආහ “දසඅකුසලකම්මපට්”න්ති. කණ්හන්ති කණ්හාභිජාතිහෙතුතො වා කණ්හං. තෙනාහ “කණ්හවිපාක”න්ති. අපායුපපත්ති මනුස්සෙසු ව දොහග්ගියං කණ්හවිපාකො, යථා තමභාවො චුත්තො, එකත්තනිද්දෙසෙන පන “අපායෙ නිබ්බත්තනතො”ති චුත්තං, නිබ්බත්තාපනතොති අත්ථො. සුක්කන්ති ඔදාතං, විත්තස්ස පහස්සරභාවකරණන්ති අත්ථො, සුක්කාභිජාතිහෙතුතො වා සුක්කං. තෙනාහ “සුක්කවිපාක”න්ති. සග්ගුපපත්ති මනුස්සලොකෙ සොහග්ගියඤ්ච සුක්කවිපාකො, යථා ව ජොතිභාවො චුත්තො, එකත්තනිද්දෙසෙන පන “සග්ගෙ නිබ්බත්තනතො”ති චුත්තං, නිබ්බත්තාපනතොති අත්ථො, වොමිස්සකකම්මන්ති කාලෙන කණ්හං, කාලෙන සුක්කන්ති එවං මිස්සකවසෙන කතකම්මං. “සුඛදුක්ඛවිපාක”න්ති වත්ථා සුඛදුක්ඛානං පවත්තිආකාරං දස්සෙතුං “මිස්සකකම්මඤ්ඤී”තිආදි චුත්තං. කම්මස්ස කණ්හසුක්කසමඤ්ඤා කණ්හසුක්කාභිජාතිහෙතුතායාති, අපච්චයගාමිතාය තදුභයවිනිවුත්තස්ස කම්මක්ඛයකරකම්මස්ස ඉධ සුක්කපරියායොපි න ඉච්ඡිතොති ආහ – “උභය...පෙ.... අසුක්කන්ති චුත්ත”න්ති. තත්ථ උභයවිපාකස්සාති යථාධිගතස්ස විපාකස්ස. සම්පත්තිභවපරියාපන්නො හි විපාකො ඉධ “සුක්කවිපාකො”ති අධිප්පෙතො, න අච්චන්තපරිසුද්ධො.

සදුක්ඛන්ති අත්තනා උප්පාදෙනබ්බෙන දුක්ඛෙන සදුක්ඛං, දුක්ඛසංවත්තනිකන්ති අත්ථො. “ඉමස්මිං සුත්තෙ චෙතනා ධුරං, උපාලිසුත්තෙ (ම. නි. 2.56) කම්ම”න්ති හෙට්ඨා චුත්තමිපි අත්ථං ඉධ සාධයති විජානනත්ථං. අභිසංඛරිත්ථාති ආයුහිත්ථා. තං පන පච්චයසමවායසිද්ධිතො සංකඩ්ඪනං පිණ්ඩනං විය හොතිති ආහ – “සංඛිකඩ්ඪිත්ථා, පිණ්ඩං කත්ථාති අත්ථො”ති, සදුක්ඛං ලොකන්ති අපායලොකමාහ. විපාකඵස්සාති ඵස්සසීසෙන තත්ථ විපාකපවත්තමාහ. භූතකම්මතොති නිබ්බත්තකම්මතො අත්තනා කතුපවිතකම්මතො. යථාභූතන්ති යාදිසං. කම්මසභාගවසෙනාති කම්මසරික්ඛකවසෙන. උපපත්ති හොතිති අපදාදිහෙදා උපපත්ති. කම්මෙන විය චුත්තාති යං කරොති, තෙන උපපජ්ජතිති එකකම්මෙනෙව ජායමානා විය චුත්තා අපදාදිහෙදා. උපපත්ති ව නාම විපාකෙන හොති විපාකෙ සම්භවන්තෙ එකංසෙන තෙ උපපත්තිවිසෙසා සම්භවන්ති. යදි එවං කස්මා “තෙන උපපජ්ජති”ති උපපත්තිකම්මහෙතුකා චුත්තාති ආහ “යස්මා පනා”තිආදි. යෙන කම්මවිපාකෙන නිබ්බත්තොති යෙන කම්මවිපාකෙන විපච්චමානෙන අයං සත්තො නිබ්බත්තොති චුවචති. තංකම්මවිපාකඵස්සාති තස්ස තස්ස කම්මස්ස විපාකභූතා ඵස්සා. කම්මෙන දාතබ්බං දායං තබ්බිපාකං ආදියන්තිති කම්මදායාදා, ඵස්සා. කම්මස්ස දායජ්ජනා කම්මඵලස්ස දායජ්ජං, තස්මා චුත්තං “කම්මදායජ්ජා”ති. තෙනාහ “කම්මමෙව නෙසං දායජ්ජං සන්තක”න්ති.

තිස්සෝ ව හෙට්ඨිමථ්ඤානවෙනනාති ඉදං අබ්‍යාබජ්ඣවෙදනං
 වෙදියනථකන්තසුභුජ්ජපත්තියා හෙතුභාවසාධනං. යදි එවං යථාචුත්තා ඤානවෙනනා
 තාව හොතු ථකන්තසුභුජ්ජපත්තිහෙතුභාවතො. කාමාවචරා කිත්තීති කාමාවචරා පන
 කුසලවෙනනා තංසභාවාභාවතො කිත්ති කෙන පකාරෙන
 අබ්‍යාබජ්ඣමනොසඬ්ඛාරො නාම ජාතොති වොදෙති, ඉතරො පන න සබ්බා
 කාමාවචරකුසලවෙනනා තථා ගහිතා, අථ ඛො එකච්චා ඤානවෙනනානුකූලාති
 දස්සෙන්නො “කසිණසජ්ජනකාලෙ කසිණාසෙවනකාලෙ ලබ්භන්ති”ති ආහ. තත්ථ
 කසිණාසෙවනවෙනනා ගහෙතබ්බා, සා උපචාරජ්ඣානස්ස සාධිකා. තෙන
 කාමාවචරවෙනනා පයමජ්ඣානවෙනනාය සට්ඨාති කසිණසජ්ජනවෙනනාපි කදාචි
 තාදිසා හොතිති ගහිතා. පරිකම්මාදිවසෙන හි පචත්තා භාවනාමයා
 කාමාවචරකුසලවෙනනා පයමජ්ඣානස්ස ආසන්නතාය චුත්තා.
 චතුත්ථජ්ඣානවෙනනා තතියජ්ඣානවෙනනාය සට්ඨාති ඉදං
 එකන්තකායඑකන්තසඤ්ඤීසත්තාවාසවතාය තංසරික්ඛකා උපෙක්ඛාපි ඊදිසෙසු
 යානෙසු සුඛසරික්ඛතා, එවං සන්තසභාවතා ඤාණසහිතතා ව. කෙච් පන
 චතුත්ථජ්ඣානවෙනනානුගුණාති නිදස්සෙන්නා කසිණසජ්ජනකාලෙ
 කසිණජ්ඣානකාලෙ කසිණාසෙවනකාලෙ ලබ්භන්ති තතියජ්ඣානවෙනනාය
 ආසන්නසට්ඨතා චුත්තාති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තං, චුත්තනයෙනෙව තාසං
 සට්ඨතා වෙදිතබ්බා. උභයමිස්සකවසෙනාති උභයෙසං කුසලාකුසලසඬ්ඛාරානං
 සුඛදුක්ඛානඤ්ච මිස්සකභාවවසෙන. වෙමානිකපෙතානන්ති ඉදං බාහුල්ලතො
 චුත්තං, ඉතරෙසමපි විනිපාතිකානං කාලෙන දුක්ඛං හොතියෙව.

තස්ස පභානායාති තස්ස යථාචුත්තස්ස කම්මස්ස අනුජ්ජපත්තිධම්මතාපාදනාය.
 යා වෙනනාති යා අපවයගාමිනිවෙනනා. කම්මං පත්ථාති සුඛකම්මන්ති චුච්චමානෙ
 මග්ගවෙනනාය අඤ්ඤො පණ්ඩරතරො ධම්මො නාම නත්ථී
 අච්චන්තපාරිසුද්ධිභාවතො. අකණ්භා අසුක්කාති ආගතාති එත්ථ
 සුක්කභාවපටික්ඛෙපකාරණං හෙට්ඨා චුත්තනයමෙව. තෙනාහ “ඉදං පන
 කම්මචතුක්කං පත්ථා”තිආදි.

82. අනිය්‍යානිකපක්ඛෙති අවෙලකපබ්බජ්ජාය කුක්කුරවතෙ ව. යොගෙති
 ඤායධම්මපටිපත්තියන්ති අත්ථො. යොනෙනාති යො තිත්ථියපරිවාසො තෙන
 භගවතා පඤ්ඤත්තො. යං තිත්ථියපරිවාසං සමාදිශිත්ථාති අයමෙත්ථ යොජනා.
 සංසිත්ථා සුවණ්ණං විය නිසංසොජ්ජලෙ. කොට්ටෙන්ථා හත්ථෙත විය
 කුලාලභාජනං.

චූපකට්ඨොති විචිත්තො එකීභූතො. පෙසිතත්තොති නිබ්බානං පති
 පෙසිතත්තො. කාමං තදනුත්තරං බ්‍රහ්මවරියපරියොසානං...පෙ.... විහාසිති ඉමිනාව
 අරහත්තනිකුටෙන දෙසනා නිට්ඨාපිතා හොති, ආයස්මතො පන සෙනියස්ස
 පටිපත්තිකිත්තනපරමෙතං උජුකං ආපන්නඅරහත්තභාවදීපනං, යදිදං “අඤ්ඤතරො
 ඛො පනා”තිආදිවචනන්ති ආහ “අරහත්තනිකුටෙනෙවා”ති.
 අරහත්තාධිගමොයෙව තස්ස තෙසං අබ්භන්තරතා. සෙසං සබ්බං සුවිඤ්ඤායාමෙව.

කුක්කුරවතිකපුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

8. අභයරාජකුමාරපුත්තවණ්ණනා

83. ජාතියා අසමානෝ නිහිනාවරියෝ පරදත්තුපජ්චිකාය මාතුයා කුච්ඡියං ජාතෝ පාදසිකපුත්තෝ. නින්දාවසෙන වදති එතෙනාති වාදෝ අගුණෝති ආහ – “වාදං ආරොපෙහීති දොසං ආරොපෙහී”ති. නිබ්බත්තවසෙන නිරයං අරහති, නිරයසංවත්තනියෙන වා කම්මෙන නිරයෙ නියුත්තෝ නෙරයිකෝ. ආපායිකොති එත්ථාපි එසෙව නයො. අවිච්ඡිති උප්පජ්ජිත්වා තත්ථ ආයුකප්පසඤ්ඤිතං අත්තරකප්පං තිට්ඨතීති කප්පටියො. නිරයුපපත්තිපරිහරණවසෙන තිකිච්ඡිතුං සක්කුණෙය්‍යාති තෙකිච්ඡො, න තෙකිච්ඡො අතෙකිච්ඡො. ද්වෙ අත්තෙ මොචෙත්වාති ඵරුසං වා අප්පියං වා කප්පෙය්‍යාති ද්වෙ කොට්ඨාසෙ මුඤ්චිත්වා තෙ අනාමසිත්වා පුච්ඡිතං අත්ථං තතො ඛහි කරොන්තො උග්ගිලති නාම. තං පන එවං කාතුං න සක්කොතීති ආහ – “උග්ගිලිතුං ඛහි නීහරිතුං න සක්ඛිති”ති. එවමෙවායං පුච්ඡා න ගහෙතඛිබ්බා, අයමෙත්ථ දොසොති තං අපුච්ඡං කරොන්තො අපනයන්තො ඔගිලති නාම, තථා පන අසක්කොන්තො පතිට්ඨාපෙත්තො න ඔගිලති නාම, භගවා පන තමත්ථං ඔකාසමිපි අකරොන්තො උභයථාපි අසක්ඛිති වෙදිතඛිබ්බො. කථං? භගවා හි “න ඛිවෙත්ථ රාජකුමාර එකංසෙනා”ති වදන්තො නිගණ්ඨස්ස අධිප්පායං විපරිවත්තෙති, උභෝ අත්තෙ මොචෙත්වා පඤ්භං විස්සජ්ජෙසි, එවං තාව උග්ගිලිතුං අසක්ඛි. “න තත්‍ර රාජකුමාර එකංසෙනා”ති වදන්තො එව ව “නායං පුච්ඡා එවං අවිභාගෙන පුච්ඡිතඛිබ්බා, විහජිත්වා පන පුච්ඡිතඛිබ්බා”ති පුච්ඡාය දොසං දීපෙත්තො තං භාරෙත්තො ඔගිලිතුමිපි සක්ඛිති.

උට්ඨාතුං න සක්ඛිස්සති චිත්තස්ස අඤ්ඤා පවත්තියා. අභයෝ ද්වෙ මග්ගෙ කතපරිවයො ඡෙකො නිපුණො වාදසිලො ව භුත්වා විවරති. තෙනාහ – “සො වාදජ්ඣාසයනාය තස්ස වචනං සම්පට්ච්ඡන්තො ‘එවං, භන්තෙ’ති ආහා”ති.

85. එවරුපන්ති යා පරෙසං අප්පියා අමනාපා දුරුත්තවාවා, එවරුපා වාවා, න පන ඵරුසවාවා. ඵරුසවාවාය හි සෙතුසාතො තථාගතානං. වෙනනාඵරුසනාය හි ඵරුසවාවා ඉච්ඡිතා, න පරෙසං අප්පියනාමත්තෙන. නට්ඨා නිගණ්ඨා ඔගිලිකාදිසම්මතස්ස පඤ්භස්ස එකවචනෙන විද්ධංසිතත්තා.

86. දාරකස්ස අඬකෙ නිසිදනස්ස කාරණං දස්සෙතුං “ලෙසවාදිනො”තිආදි වුත්තං. තත්ථ ලෙසවාදිනොති ඡලවාදිනො, වාදමග්ගෙ වා අපරිපුණ්ණනාය ලෙසමත්තෙනෙව වාදසිලා. ඔසට්ඨසඬගාමොති අනෙකචාරං පරවාදමද්දනවසෙන ඔතිණ්ණවාදසඬගාමො. විජ්ඣිත්වාති නබෙන විජ්ඣිත්වා. ඉමමෙවාති ය්වායං දාරකො අත්තතො වාදභට්ඨපරිහරණත්ථං ඉමිනා අඬකෙ නිසිදාපිතො, ඉමමෙව අස්ස දාරකං උපමං නිස්සයං කත්වා වාදං භින්දිස්සාමි. “අස්ස වාදං අප්පටිතනාය උපමාය භඤ්ජිස්සාමි”ති චිත්තෙත්වා.

අපනෙය්‍යං අස්ස අහන්ති අස්ස දාරකස්ස මුඛතො අහං තං අපනෙය්‍යං.
 අභුතත්ථොව අභුතං උත්තරපදලොපෙනාති ආහ “අභුතන්ති අභුතත්ථ”න්ති.
 අතච්ඡන්ති තස්සෙව වෙවචනන්ති ආහ “අතච්ඡන්ති න තච්ඡ”න්ති. අභුතන්ති වා
 අසන්තං අවිජ්ජමානං. අතච්ඡන්ති අතථාකාරං. අනත්ථසංහිතන්ති දිට්ඨධම්මිකෙන,
 සම්පරාධිකෙන වා අනත්ථොන සංහිතං, අනත්ථො වා සංහිතං, න අත්ථොති වා
 අනත්ථො, අත්ථස්ස පටිපක්ඛො සභාවො, තෙන සංහිතන්ති අනත්ථසංහිතං,
 පිසුණුවාවං සම්ඵජ්ජලාපඤ්චාති අත්ථො. ඵවමෙත්ථ චතුඛ්ඛිධස්සපි වච්ඡුච්චරිතස්ස
 ගහිතතා දට්ඨබ්බා.

දුජ්ජයුත්තොති දුජ්ජටිපන්නො. න තං තථාගතො භාසති
 අභුතතාදිදොසදුට්ඨත්තා. තම්පි තථාගතො න භාසති භුතත්ථොපි
 අනත්ථසංහිතතාදිදොසදුට්ඨත්තා.

යානං කාරණං ඵතිස්සා අත්ථීති යානියා ක-කාරස්ස ය-කාරං කත්වා, න
 යානියාති අට්ඨානියා, නික්කාරණා අයුත්තියුත්තා, සා ඵව කථාති අට්ඨානියකථා.
 අත්තපච්චක්ඛකථං කථෙමාති අත්තතා ඵව පච්චක්ඛං කත්වා පවත්තියමානං
 ඡලකථං කථෙම.

ගාමිකමහල්ලකො “ඉමෙ මං වඤ්චෙතුකාමා, අහමෙව දානි ඉමෙ
 වඤ්චෙස්සාමී”ති වින්තෙත්වා “ඵවං භවිස්සති”තිආදිමාහ. “න මයං දාසා”තිපි
 වත්තුං නාසක්ඛිංසු පුබ්බෙ තථාකතිකාය කතත්තා.

තතියං තතියමෙවාති ද්වීසුපි පක්ඛෙසු තතියං තතියමෙව වාවං. භාසිතබ්බකාලං
 අනතික්කමිත්වාති යස්ස යදා යථා භාසිතබ්බං, තස්ස තදා තථෙව ච භාසනතො
 භාසිතබ්බං කාරණං භාසිතබ්බකාලඤ්ච අනතික්කමිත්වාච භාසති.

87. යානුජ්ජත්තිකඤ්ඤාණෙනාති යානෙ ඵව උජ්ජජ්ජනකඤ්ඤාණෙන. තස්මිං
 තස්මිං කාරණෙ තස්ස තං තං අවත්ථාය උජ්ජජ්ජනකඤ්ඤාණෙන, ධම්මානං
 යථාසභාවතො අවබුජ්ඣනසභාවොති ධම්මසභාවො. ධම්මෙ සභාවධම්මෙ
 අනවසෙසෙ වා යාථාවතො උපධාරෙතීති ධම්මධාතු, සබ්බඤ්ඤා. තෙනාහ
 “සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණස්සෙතං අධිවචන”න්ති. සුජ්ජටිවිද්ධන්ති සබ්බං
 ඤෙය්‍යධම්මං සුට්ඨු පටිවිජ්ඣනවසෙන, සුට්ඨු පටිවිද්ධන්ති අත්ථො. තෙනාහ
 “භත්ථගතං භගවතො”ති. නෙය්‍යපුග්ගලවසෙන පරිනිට්ඨිතාති කථාපරිච්ඡාගෙන
 අයමෙව දෙසනා වත්තාරි අරියසච්චාති දස්සෙන්නො අරහත්තං පච්චක්ඛාසීති.

අභයරාජකුමාරසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජ්ජකාසනා සමත්තා.

9. බහුවෙදනියසුත්තවණ්ණනා

88. පඤ්චකඩගොති වඩ්ඪකීකිච්චසාධනො වාසිආදිපඤ්චකං අඩ්ඨං සංධනං එතස්මිත්ති පඤ්චකඩගො. ථම්මාදිවත්ථුනං ථපනට්ඨෙන ථපති. පණ්ඩිතඋදායිත්ථෙරො, න කාච්ඤායී ථෙරො.

89. පරියායති අත්තනො ඵලං වත්තෙතීති පරියායො, කාරණං. වෙදනාසන්තිස්සිතො ච කායිකචෙතසිකභාවො කාරණං. තෙනාහ – “කායිකචෙතසිකවසෙන ද්වෙ වෙදිතබ්බො”ති. තත්ථ පසාදකායසන්තිස්සිතා කායිකා, චෙතොසන්තිස්සිතා චෙතසිකා. සුඛාදිවසෙන තිස්සොති එත්ථ සුඛනදුක්ඛනුපෙක්ඛනානි සුඛාදිවෙදනාය කාරණං. තානි හි පවත්තිනිමිත්තානි කත්වා තත්ථ සුඛාදිසද්දප්පවත්ති, ඉමිනා නයෙන සෙසෙසුපි යථාරහං කාරණං නිද්ධාරෙත්වා වත්තබ්බං. උපච්චාරවසෙනානි ආරම්මණං උපෙච්ච සච්ඡෙසපවත්තිවසෙන. යස්මිඤ්ඤි ආරම්මණෙ සොමනස්සවෙදනා පවත්තති, ආරම්මණකාය තං උපගන්ත්වා ඉතරවෙදනාහි විසිට්ඨතාය සච්ඡෙසං තත්ථ පවත්ති. තෙනාහ “සොමනස්සට්ඨානියං රූපං උපච්චරති”ති. එස නයො සෙසවෙදනාසු ගෙහස්සිතානීති ගෙහනිස්සිතානි.

90. පරියායෙනානි “ඉදමෙත්ථ දුක්ඛස්මිත්ති වදාමී”ති චුත්තට්ඨානං සන්ධාය වදති. තං දස්සෙන්නොති කාමඤ්ඤෙත්ථ සුත්තෙ – “ද්වෙපානන්ද, වෙදනා චුත්තා”ති ද්වෙ ආදිං කත්වා වෙදනා දස්සිතා, එකාපි පන දස්සිතා එවානි දස්සෙන්නො. උපත්ථම්මහෙතුන්ති එකාපි වෙදනා චුත්තා මයා පරියායෙන, එවං සති ද්වෙපි වත්තබ්බානි එවං තස්ස වාදං උපත්ථම්මහෙතුං. කථං පන එකා වෙදනා චුත්තානි? යං කිඤ්චි වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛමසුඛං වා, ඉදමෙත්ථ දුක්ඛස්මිත්ති වදාමීති. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං, තං ඉතිචුත්තකචණ්ණකායං (ඉතිචු. අට්ඨ. 52 ආදයො) පරමත්ථදීපනියං චුත්තනායෙන වෙදිතබ්බං.

කථං පනෙත්ථ රූපාවචරවතුත්ථෙ අරූපෙසු සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධෙ සුඛං උද්ධතන්ති ආහ “එත්ථ වා”තිආදි. සන්තට්ඨෙනානි පටිපක්ඛධම්මානං වූපසන්තභාවෙන. පණ්ණිතට්ඨෙනානි භාවනාවිසෙසවිසිට්ඨෙන අතප්පකභාවෙනෙව සෙට්ඨභාවෙන ච, පච්චයවිසෙසෙන පධානභාවං නිතන්තිපි පණ්ණිතං. වෙදයිතසුඛං නාම වෙදනාභූතං සුඛන්ති කත්වා. අවෙදයිතසුඛං නාම යාවතා නිද්දුක්ඛතා, තාවතා සුඛන්ති චුච්චතීති. අථ වා නිරොධො සුච්ඡු ඛාදති ඛනති කායිකචෙතසිකාබාධන්ති වත්තබ්බතං අරහති සත්තාහම්පි තත්ථ දුක්ඛස්ස නිරුජ්ඣනතො. තෙනාහ “නිද්දුක්ඛභාවසඬ්ඛාතෙන සුඛට්ඨෙනා”ති.

91. යස්මිං යස්මිං භවෙ, චිත්තුප්පාදෙ, අවත්ථාය වා නිද්දුක්ඛභාවො, දුක්ඛස්ස පටිපක්ඛතා අනුපලබ්භනොන දුක්ඛච්චිත්තං, තං සුඛස්මිංයෙව පඤ්ඤාපෙති. සෙසං සුච්ඤ්ඤායාමෙව.

බහුවෙදනීයසුත්තවණ්ණකාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

10. අපරිණිතකසුත්තවර්ණනා

93. නානාවිධාති නානාවිධදිට්ඨිකා සමණබ්‍රාහ්මණාති පබ්බජ්ජාමත්තෙන සමණා, ජාතිමත්තෙන බ්‍රාහ්මණා ව. දස්සනන්ති දිට්ඨි. ගහිතන්ති අහිනිවිස්ස ගහිතං. ඉති තෙ අත්තනො දස්සනං ගහෙතුකාමා පුච්ඡන්ති. චිනා දස්සනෙන ලොකො න නියායාතීති විමොක්ඛභාවනාය එකෙන දස්සනෙන චිනා ලොකො සංසාරදුක්ඛතො න නිගච්ඡති. එකදිට්ඨියමිති පතිට්ඨාතුං නාසක්ඛිංසු සද්ධාකාරාභාවතො. තථා හි තෙ ඉමාය දෙසනාය සරණෙසු පතිට්ඨන්තිංසු. යස්මා අවිපරිතෙ සද්ධෙය්‍යාවත්ථුස්මිං උප්පන්නසද්ධා “ආකාරවතී”ති අධිප්පෙනා, තස්මා යො ලොකෙ අවිපරිතධම්මදෙසනා, අයමෙවෙසාති පවත්තා මග්ගසාධනගතාය සද්ධාය කාරණභාවතො තත්තිස්සයා සද්ධා, සා ආකාරවතීති වුත්තා. අවත්ථුස්මිඤ්ඤි සද්ධා අයුත්තකාරණතාය න ආකාරවතී. ආකාරවතීති එත්ථ වතී-සද්දො න කෙවලං අත්ථිතාමත්තදීපකො, අථ ඛො අතිසයන්ථදීපකො පාසංසන්ථදීපකො වා දට්ඨබ්බො. තෙන ආකාරවතීති සද්ධෙය්‍යාවත්ථුවසෙන අතිසයකාරණවතීති වා පාසංසකාරණවතීති වා අයමෙත්ථ අත්ථො. අපරිණිතකොති එත්ථ යථා කඤ්චි අත්ථං සාධෙතුං ආරද්ධස්ස පයොගො විරද්ධො, තත්ථ අකාරකො විය හොති පුනඞ්ච ආරහිතබ්බතාය. අවිරද්ධො පන අත්ථස්ස සාධනතො අපරිණිතකො, එවං අයමිති ධම්මො අහිභවිත්වා පවත්තනතො එකංසතො “අපරිණිතකො”ති වුත්තො. තෙනාහ “අවිරද්ධො අද්වෙජ්ඣකාමී එකංසගාහිකො”ති.

94. තබ්බිපච්චනිකභුතාති තස්සා මිච්ඡාදිට්ඨියා පච්චනිකභුතා.

95. නෙසන්ති කුසලානං ධම්මානං. අකුසලතො නික්ඛන්තභාවෙති අසංකිලිට්ඨභාවෙ. ආනිසංසොති සුද්ධවිපාකතා. විසුද්ධිපක්ඛොති විසුද්ධිභාවො පරියොදානතා. අභුතධම්මස්ස දිට්ඨිභාවස්ස සඤ්ඤාපනා ආචික්ඛනා අභුතධම්මසඤ්ඤාපනා. සාවජ්ජෙසු පරමවජ්ජෙ මිච්ඡාදස්සනෙ පග්ගහණන්ති කුතො සුසිල්‍යස්ස පග්ගහොති ආහ – “මිච්ඡාදස්සනං ගණ්හන්තස්සෙව සුසිල්‍යං පහිනං හොති”ති. මිච්ඡාදිට්ඨිආදයොති එත්ථ මිච්ඡාසධිකප්පො පරලොකාභාවචිත්තා, මිච්ඡාවාචා පරලොකාභාවවාදභුතො මුසාවාදො, අරියානං පච්චනිකතාදයො. අපරාපරං උප්පජ්ජනවසෙනාති පුනප්පුනං චිත්තෙ උප්පජ්ජනවසෙන. පාපකා අකුසලා ධම්මාති පච්චවෙක්ඛණසඤ්ඤාපනාදිකාලෙ උප්පජ්ජනකා තථාපවත්තා අකුසලබන්ධා.

කලිග්ගහොති අනත්ථපරිග්ගහො. සො පන යස්මා දිට්ඨෙව ධම්මෙ අහිසම්පරායඤ්ච පරාජයො හොතීති ආහ “පරාජයග්ගාහො”ති. දුස්සමත්තොති එත්ථ දු-සද්දො “සමාදිත්තො”ති එත්ථාපි ආනෙත්වා යොජෙතබ්බොති ආහ “දුප්පරාමට්ඨො”ති. යථා දුප්පරාමට්ඨො හොති, එවං සමාදිත්තො දුස්සමත්තො දුසමාදිත්තො වුත්තො. සකවාදමෙව ඵරිත්ථාති අත්තනො නත්ථිකවාදමෙව “ඉදමෙව සචිටං මොසමඤ්ඤ”න්ති (ම. නි. 2.187; 3.27-28) අවධාරණතො අඤ්ඤස්ස ඔකාසඅදානවසෙන ඵරිත්ථා. තෙනාහ “අධිමුච්චිත්වා”ති.

“සම්බුද්ධෝ” තිආදි අධිමුච්චනාකාරදස්සනං. රිඤ්චනීති විවෙචෙති අපනෙති. තෙනාහ “චජ්ජෙති”ති.

96. කට්ඨගභොති කතං සබ්බසො සිද්ධිමෙව කත්වා ගහණං. සො පන ජයලාභො භොතීති චුත්තං “ජයග්ගාභො”ති. සුග්ගහිතොති සුට්ඨුකරණවසෙන ගහිතො. සුපරාමට්ඨොති සුට්ඨු පරාපරං ආසෙවනවසෙන ආමට්ඨො. උභයෙනපි තස්ස කම්මස්ස කතුපච්ඡිතභාවං දස්සෙති, සොත්ථිභාවාවහත්තඤ්ච සග්ගුපපත්තිසංවත්තනතො පාපසභාවපහානතො ව.

97. සහත්ථා කරොන්තස්සාති (දී. නි. ටී. 1.166; සං. නි. ටී. 2.3.211)
සහත්ථෙතොව කරොන්තස්ස. නිස්සග්ගියථාවරාදයොපි ඉධ සහත්ථකරණෙනෙව සඬගහිතා. පවනං දහනං විබාධනන්ති ආහ “දණ්ඨෙන ජිලෙන්නස්සා”ති. සොකං සයං කරොන්තස්සාති පරස්ස සොකකාරණං සයං කරොන්තස්ස, සොකං වා උජ්ජාදෙන්තස්ස. පරෙහි අත්තතො වචනකරෙහි. සයම්පි එන්දනොති පරස්ස විබාධනපයොගෙන සයම්පි එන්දනො. අතිපාතයතොති පදං සුද්ධකත්තුඅත්ථෙ හෙතුකත්තුඅත්ථෙ ව වත්තනීති ආහ “හනන්තස්සපි හනාපෙන්තස්සාපි”ති.

සරස්ස හිත්ති අත්තො ඛහි ව සන්ධිතා භුත්වා යීතා සරස්සන්ධි. කිඤ්චිපි අසෙසෙත්වා නිරවසෙසමෙව ලොපොති නිල්ලොපො. එකාගාරෙ නියුත්තො විලොපො එකාගාරිකො. පරිතො සබ්බසො පන්ථෙ හනනං පරිපන්ථො. පාපං න කරියති පුබ්බෙ අසතො උජ්ජාදෙතුං අසක්කුණෙයාත්තා, තස්මා නත්ථි පාපං. යදි එවං කථං සත්තා පාපං පටිපජ්ජන්තීති ආහ – “සත්තා පන කරොමාති එවංසඤ්ඤිතො භොන්ති”ති. එවං කිරස්ස භොති “ඉමෙසඤ්ඤි සත්තානං හිංසාදිකිරියා න අත්තානං ඵුසති තස්ස නිව්චතාය නිබ්බිකාරත්තා, සරිරං පන අවෙනනං කට්ඨකලිඬගරුපමං, තස්මිං විකොපිතෙපි න කිඤ්චි පාප”න්ති. චූරනෙමිනාති නිසිතචූරමයනෙමිනා. ගඬිගාය දක්ඛිණදිසා අප්පතිරුපදෙසො, උත්තරදිසා පතිරුපදෙසොති අධිජ්ජායෙන “දක්ඛිණඤ්චෙ”තිආදි චුත්තන්ති “දක්ඛිණතිරෙ මනුස්සා කක්ඛලා”තිආදිමාහ.

මහායාගන්ති මහාවිජිතයඤ්ඤසදිසං මහායාගං. සීලසංයමෙනාති කායිකවාචසිකසංවරෙන. සච්චවචනෙනාති සච්චවාචාය. තස්ස විසුං වචනං ලොකෙ ගරුතරපුඤ්ඤසම්මතභාවතො. යථා හි පාපධම්මෙසු මුසාවාදො ගරු, එවං පුඤ්ඤධම්මෙසු සච්චවාචා. තෙනාහ හගවා – “එකං ධම්මමතීතස්සා”තිආදි (ධ. ප. 176). චුත්තනයෙනෙවාති කණ්හපක්ඛෙ චුත්තනයෙන. තත්ථ හි – “නත්ථි පාපං, නත්ථි පාපස්ස ආගමො”ති ආගතං, ඉධ “අත්ථි පුඤ්ඤං, අත්ථි පුඤ්ඤස්ස ආගමො”ති ආගතං, අයමෙව විසෙසො. සෙසං චුත්තසදිසමෙවාති “තෙසමෙනං පාටිකඬ්ඛ”න්ති එවමාදිං සන්ධාය වදති, තං හෙට්ඨා පුරිමවාරසදිසං.

100. උභයෙනාති හෙතුපච්චයපටිසෙධවචනෙන. සංකිලෙසපච්චයන්ති සංසාරෙ පරිභ්ගමනෙන කිලින්තස්ස මලිනභාවස්ස කාරණං. චුත්තවිපරියායෙන

විසුද්ධිපච්චයන්ති සද්දත්ථො වෙදිතබ්බො. බලන්තිආදීසු සත්තානං සංකිලෙසාවහං
වොදානාවහඤ්ච උස්සාහසඬ්ඛාතං බලං වා, සුරවීරභාවසඬ්ඛාතං වීරියං වා, පුරිසෙන
කත්තබ්බො පුරිසථාමො වා, සො එව පරං පරං යානං අක්කමනප්පත්තියා
පුරිසපරක්කමො වා නත්ථි න උපලබ්භති.

සත්වයොගතො, රූපාදීසු සත්තවිසත්තතාය ව සත්තා. පාණනතො
අස්සාසපස්සාසවසෙන පවත්තියා පාණං. තෙ පන සො එකින්දියාදිවසෙන විහජිත්වා
වදන්ති ආහ “එකින්දියො”තිආදි. අණ්ඩකොසාදීසු භවනතො භූතාති වුවිචන්තිති
ආහ “අණ්ඩකොස...පෙ.... වදන්ති”ති. ජීවනතො පාණං ධාරෙන්තො විය
වඩ්ඪනතො ජීවාති එවං සත්තපාණභූතජීවෙසු සද්දත්ථො වෙදිතබ්බො. නත්ථි
එතෙසං සංකිලෙසවිසුද්ධියු වසොති අවසා. නත්ථි නෙසං බලං වීරියඤ්චාති අබලා
අවීරියා. නියතතාති අවිෂේෂසුත්තාවුතාහෙජ්ජමණි විය නියතපවත්තනතාය
ගතිජාතිබන්ධපජභවසෙන නියාමො. තත්ථ තත්ථ ගමනන්ති ඡන්තං අභිජාතීනං
තාසු තාසු ගතීසු උපගමනං සම්මායෙන සමාගමො. සභාවොයෙවාති යථා
කණ්ටකස්ස තික්ඛතා, කබ්ථියඵලානං පරිමණ්ඩලතා, මිගපක්ඛිනං විචිත්තාකාරතා,
එවං සබ්බස්සපි ලොකස්ස හෙතුපච්චයෙන විනා තථා තථා පරිණාමො, අයං
සභාවොයෙව අකිත්තිමොයෙව. තෙනාහ “යෙන භී”තිආදි.

සකුණෙ හනතීති සාකුණිකො, තථා සුකරිකො. ලුද්දොති අඤ්ඤාපි යො
කොචි මාගවිකො නෙසාදො. පාපකම්මපසුතතාය කණ්භාහිජාති නාම. හික්ඛුති
සාකියා හික්ඛු, මච්ඡමංසබාදනතො නීලාහිජාතීති වදන්ති. ඤායලද්ධෙපි පච්චයෙ
භුඤ්ජමානා ආජීවකසමයස්ස විලොමගාහිතාය “පච්චයෙසු කණ්ටකෙ පක්ඛිපිත්වා
බාදන්ති”ති වදන්ති. එකෙ පබ්බජිතා, යෙ සවිසෙසං
අත්තකිලමානුයොගමනුයුත්තා. තථා හි තෙ කණ්ටකෙ වත්තෙන්තා විය
හොන්තිති කණ්ටකචුත්තිකාති චුත්තා. යත්වා
භුඤ්ජනදානපටික්ඛෙපාදිවතසමායොගෙන පණ්ඩරතරා. අවෙලකසාවකාති
ආජීවකසාවකෙ වදති. තෙ කිර ආජීවකලද්ධියා විසුද්ධචිත්තතාය නිගණ්ඨෙහිපි
පණ්ඩරතරා. නන්දාදයො හි තථාරූපාය පටිපත්තියා පත්තබ්බො, තස්මා නන්දාදයො
නිගණ්ඨෙහි ආජීවකසාවකෙහි ව පණ්ඩරතරාති චුත්තා “සුක්කාහිජාතී”ති.

අයමෙතෙසං ලද්ධීති සාකුණිකාදිභාවුපගමනෙන කණ්භාහිජාතිආදීසු දුක්ඛං
සුඛඤ්ච පටිසංවෙදෙන්තා අනුක්කමෙන මහාකප්පානං චුල්ලාසිතිසහස්සානි
බෙපෙත්වා ආජීවකභාවුපගමනෙන පරමසුක්කාහිජාතියං යත්වා සංසාරතො
සුජ්ඣන්තිති අයං තෙසං නියති ආජීවකානං ලද්ධි.

“නත්ථි දින්ත”න්ති වදන්තො නත්ථිකො දානස්ස ඵලං පටික්ඛිපතීති ආහ –
“නත්ථිකදිට්ඨි විපාකං පටිබාහතී”ති. තථා වෙච හෙට්ඨා සංවණ්ණිතං
“නත්ථිකදිට්ඨි හි නත්ථිතමාහා”ති. අහෙතුකදිට්ඨි උභයන්ති කම්මං විපාකඤ්ච
උභයං. සො හි “අහෙතු අපච්චයා සත්තා සංකිලිස්සන්ති විසුජ්ඣන්ති”ති වදන්තො
කම්මස්ස විය විපාකස්සපි සංකිලෙසවිසුද්ධිනං පච්චයත්තාභාවවචනතො තදුභයං

පටිබාහති නාම. විපාකො පටිබාහිතො හොති අසති කම්මෙ විපාකාභාවතො. කම්මං පටිබාහිතං හොති අසති විපාකෙ කම්මස්ස නිරතථකභාවාපත්තිතො. අත්ථතොති සරූපෙන. උභයපටිබාහකාති විසුං විසුං තංතංදිට්ඨිතා චුත්තාපි සබ්බෙ තෙ නත්ථිකාදයො නත්ථිකදිට්ඨිආදිවසෙන පච්චෙකං තිවිධදිට්ඨිකා ඵව උභයපටිබාහකත්තා. “උභයපටිබාහකා”ති හි හෙතුච්චනං. අහෙතුකවාදා වාතිආදි පටිඤ්ඤාවචනං. යො හි විපාකපටිබාහනෙන නත්ථිකදිට්ඨිකො, සො අත්ථතො කම්මපටිබාහනෙන අකිරියදිට්ඨිකො, උභයපටිබාහනෙන අහෙතුකදිට්ඨිකො ච හොති. සෙසද්වයෙපි එසෙව නයො.

සප්ඤ්ඤායන්තීති තං දිට්ඨිදීපකං ගන්ථං උග්ගහෙත්වා පට්ඨන්ති. වීමංසන්තීති තස්ස අත්ථං විචාරෙත්ති. තෙසන්තිආදි වීමංසනාකාරදස්සනං. තස්මිං ආරම්මණෙන යථාපරිකප්පිතකම්මඵලාභාවදීපකෙ “නත්ථි දින්න”න්තිආදිනායප්පවත්තාය ලද්ධියා ආරම්මණෙ. මිච්ඡාසති සන්තිට්ඨතීති “නත්ථි දින්න”න්තිආදිවසෙන අනුස්සවුපලද්ධෙ අත්ථෙ තදාකාරපරිවිතක්කනෙහි සවිග්ගහෙ විය සරූපතො චිත්තස්ස පච්චුපට්ඨිතෙ විරකාලපරිවයෙන “ඵවමෙත”න්ති නිප්ඤ්ඤානක්ඛමභාවුපගමනෙන නිප්ඤ්ඤානක්ඛන්තියා තථා ගහිතෙ පුනප්පුනං තථෙව ආසෙවන්තස්ස බහුලීකරොත්තස්ස මිච්ඡාවිතක්කෙන සමාදියමානා මිච්ඡාවායාමුපත්ථමිතිතා අතංසභාවං “තංසභාව”න්ති ගණ්හන්තී මිච්ඡාසතීති ලද්ධනාමා තංලද්ධිසහගතා තණ්හා සන්තිට්ඨති. චිත්තං එකග්ගං හොතීති යථාචුත්තවිතක්කාදිපච්චයලාභෙන තස්මිං ආරම්මණෙ අවට්ඨිතතාය අනෙකග්ගං පහාය එකග්ගං අප්පිතං විය හොති. මිච්ඡාසමාධිපි හි පච්චයවිසෙසෙහි ලද්ධභාවනාබලෙහි කදාවි සමාධානපතිරූපකිච්චකරො හොතියෙව වාලවිප්ඤ්ඤාදීසු වියාති දට්ඨබ්බං. ජවනානි ජවන්තීති අනෙකක්ඛන්තුං තෙනාකාරෙත පුබ්බභාගියෙසු ජවනවාරෙසු පවත්තෙසු සබ්බපච්ඡිමෙ ජවනවාරෙ සත්ත ජවනානි ජවන්ති. පට්ඨමජ්ඣනෙ පන සතෙකිච්ඡා හොන්ති, තථා දුතියාදීසුති ධම්මසභාවදස්සනමෙතං, න පන තස්මිං බණ තෙසං සතෙකිච්ඡභාවාපාදනං කෙනවි සක්කා කාතුං.

තත්ථාති තෙසු තිසු මිච්ඡාදස්සනෙසු. කොච්ඡි එකං දස්සනං ඔක්කමතීති යස්ස එකස්මිංයෙව අභිනිවෙසො ආසෙවනා ච පවත්තා, සො එකංයෙව දස්සනං ඔක්කමති. යස්ස පන ද්විසු, තිසුපි වා අභිනිවෙසනා පවත්තා, සො ද්වෙ තිණි ඔක්කමති. එතෙන යා පුබ්බෙ උභයපටිබාහනතාමුබ්බෙන චුත්තා අත්ථසිද්ධා සබ්බදිට්ඨිකතා, සා පුබ්බභාගියා. යා පන මිච්ඡත්තනියාමොක්කන්ති භූතා, සා යථාසකං පච්චයසමුදාගමසිද්ධිතො භින්නාරම්මණානං විය විසෙසාධිගමානං අඤ්ඤමඤ්ඤං එකප්ඤ්ඤං අනුප්පත්තියා අසංකිණ්ණා ඵවාති දස්සෙති. එකස්මිං ඔක්කන්තෙපිතිආදිනා තිස්සන්තමිපි දිට්ඨිතං සමානබලතං සමානඵලතඤ්ඤා දස්සෙති, තස්මා තිස්සොපි වෙතා එකස්ස උප්පන්නා අඤ්ඤමඤ්ඤං අබ්බොකිණ්ණා ඵව, එකාය විපාකෙ දින්නෙ ඉතරා අනුබලප්පදායිකා හොන්ති. වට්ටබාණු නාමාති ඉදං වචනං තෙයාත්ථං, න නීතත්ථන්ති තං විචරිත්වා දස්සෙතුං කිං පනෙසාතිආදි චුත්තං, අකුසලං නාමෙතං අබලං දුබ්බලං, න කුසලං විය

මහාබලන්ති ආහ - “එකස්මිංයෙව අත්තභාවෙ නියතො”ති. අඤ්ඤාං සම්මත්තනියාමො විය මිච්ඡත්තනියාමොපි අව්චන්තිකො සියා. යදි එවං වට්ටබාණුකජොතනා කථන්ති ආහ “ආසෙවනවසෙන පනා”තිආදි, තස්මා යථා “සකිං නිමුග්ගො නිමුග්ගොව භොති”ති (අ. නි. 7.15) චුත්තං, එවං වට්ටබාණුකජොතනා. යාදිසෙ හි පච්චයෙ පටිච්ච අයං තංතංදස්සනං ඔක්කන්තො පුන කදාචි තප්පට්ඨකං පච්චයෙ පටිච්ච තතො සිසුක්ඛිපනමස්ස න භොතිති න වත්තබ්බං. තෙන චුත්තං “යෙභුය්යෙනා”ති.

තස්මාති යස්මා එවං සංසාරබාණුභාවස්සපි පච්චයො අකලයාණුජනො, තස්මා. භුතිකාමොති දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථානං වසෙන අත්තනො ගුණෙහි වඩ්ඪිකාමො. යං පනෙත්ථ කෙච්චි වදන්ති “යථා විරකාලභාවනාය පටිපාකුපගමලද්ධබලත්තා උපනිස්සයකුසලා අකුසලෙ සබ්බසො සමුච්ඡින්නදන්ති, එවං අකුසලධම්මා තතොපි විරකාලභාවනාසම්භවතො ලද්ධබලා හුත්වා කදාචි කුසලධම්මෙපි සමුච්ඡින්නදන්ති. එවඤ්ච කත්වා දුෂ්ඨමිච්ඡාහිනිවෙසස්ස මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස වට්ටබාණුකභාවජොතනාපි සමත්ථිතා භොති”ති යථා තං “වස්සහඤ්ඤානං දිට්ඨි”ති, තං න, මිච්ඡත්තනියතධම්මානං විරකාලභාවනාමත්තෙන න පටිපක්ඛස්ස පජහනසමත්ථතා, අථ ඛො ධම්මතාසිද්ධෙන පච්චයවිසෙසාහිතසාමත්ථියෙන අත්තනො පභායකසභාවෙන පභායකභාවො භාවනාකුසලානංයෙව චුත්තො, අකුසලානංයෙව ච පභාතබ්බභාවො “දස්සනෙන පභාතබ්බා”තිආදිනා නයෙන, අකුසලානංයෙව දුබ්බලභාවො “අබලානං බලියන්ති”තිආදිනා (සු. නි. 776; මහානි. 5) (යුත්තිනාපි නාමතො වා අධිගමනියො ආලොකො ආලොකභාවතො බාහිරාරණෙකා විය න චෙත්ථ පටිඤ්ඤත්තෙ භාවෙසතා සොතුතො ආසංකිතබ්බා විසෙසවස්ස සාධෙනබ්බතො සාමඤ්ඤස්ස ච සොතුභාවෙන අධිජ්ජෙතත්තා වෙද-සද්දස්ස ලොපො දීපෙ සභාවෙ සාධනෙ යථා තං සද්දසභාවස්ස නාපි විසුද්ධකඅනුමානාදිවිරොධසම්භාවතො. න හි සක්කා අන්තරාලොකස්ස බාහිරාලොකස්ස විය රූපකායං උපාදාය රූපතා චක්ඛුවිඤ්ඤායත්තාදිකෙ පතිට්ඨාපෙතුං සක්කාති චුත්තං, නනුපි අන්තරාලොකො අභිග්ගහත්තා වෙදනා වියාති සද්ධෙව ඤාණාලොකස්ස අවිජ්ජන්ධකාරා විය විධමනියභාවෙ සබ්බෙසමිපි කුසලධම්මානං කෙනවිපි අකුසලධම්මෙන සමුච්ඡින්නදනියතා සිද්ධාව භොති). වට්ටබාණුකවොදනාය යං වත්තබ්බං, තං හෙට්ඨා චුත්තමෙවාති තිට්ඨතෙසා බාලජනවිකත්ථතා.

103. ක්කානචිත්තමයාති රූපාවචරජ්ඣානචිත්තෙන නිබ්බත්තා. තථා හි තෙසං විසෙසෙන ක්කානමනසා නිබ්බත්තත්තා “මනොමයා”ති චුත්තා, අවිසෙසෙන පන අභිසම්බාරමනසා සබ්බෙපි සත්තා මනොමයා එව. සඤ්ඤාමයාති එත්ථාපි එසෙව නයො. තෙනාහ “අරූපජ්ඣානසඤ්ඤායා”ති. අයන්ති රූපිතාභාවපටිපජ්ජනකපුග්ගලො. අප්පටිලද්ධජ්ඣානොති අනධිගතරූපජ්ඣානො. තස්සපිති තක්කිනොපි. රූපජ්ඣානෙ කඬ්ඛා නත්ථි අනුස්සවවසෙන ලද්ධවිනිච්ඡයත්තා.

104. සාරාගායාති සරාගභාවාය. සන්තිකෙති සමීපෙ, න ටාමගතා දිට්ඨිනාතිදුරත්තා සරාගා, න සමීපයුත්තත්තා. සා හි න ටාමගතා වට්ටපරියාපන්තෙසු ධම්මෙසු රජ්ජතීති විඤ්ඤායතීති ආහ – “රාගවසෙන වට්ටෙ රජ්ජනස්සා”ති. සබ්බෙපි සංයොජනා තණ්හාවසෙනෙව සමිභවන්තීති ආහ – “තණ්හාවසෙන සංයොජනත්ථායා”ති. ආරුප්පෙ පනස්ස කඬ්ඛා නත්ථීති අනුස්සවවසෙන ලද්ධනිච්ඡයං සන්ධාය වුත්තං. කාමං දුග්ගතිදුක්ඛානං එකන්තසංවත්තනෙන නත්ථීකදිට්ඨිආදීනං අපණ්ණකතා පාකටා එව, නිජ්ජපරියායෙන පන අනවජ්ජස්ස අත්ථස්ස එකන්තසාධකං අපණ්ණකන්ති කත්වා වොදනා, සාවජ්ජස්සපි අත්ථස්ස සාධනෙ එකංසිකභාවං ගහෙත්වා පරිහාරො. තෙනාහ “ගහණවසෙනා”තිආදි. තෙන රුජ්ඣිවසෙන “නත්ථී දින්න”න්තිආදීති අපණ්ණකඬ්ඛානි ජාතාතීති දස්සෙති.

105. හෙට්ඨා තයො පුග්ගලාව භොන්තීති අත්තන්තපො පරන්තපොති ඉමස්මිං චතුක්කෙ හෙට්ඨා තයො පුග්ගලා භොන්ති. යථාචුත්තා පඤ්චපි පුග්ගලා දුජ්ජපිපන්නාව, තතො අත්ථීකවාදාදයො පඤ්චපුග්ගලා සම්මාපිපන්නාය ඉමස්මිං චතුක්කෙ එකො චතුත්ථපුග්ගලොව භොති. එතමත්ථං දස්සෙතුන්ති ඉධ හෙට්ඨා වුත්තපුග්ගලපඤ්චකද්වයං ඉමස්මිං චතුක්කෙ එව සඬගහං ගච්ඡතීති විහාගෙන දුජ්ජපිපත්තිසුජ්ජපිපත්තියො දස්සෙතුං භගවා ඉමං දෙසනං ආරභීති. යං පනෙත්ථ අත්ථතො අවිහත්තං, තං සුචිඤ්ඤෙය්‍යාමෙව.

අපණ්ණකසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජ්ජකාසනා සමත්තා.

නිට්ඨිතා ව ගහපතිවග්ගවණ්ණනා.

2. භික්ඛුවග්ගො

1. අම්බලට්ඨිකරාහුලොවාදසුත්තවණ්ණනා

107. අම්බලට්ඨිකායන්ති එත්ථ අම්බලට්ඨිකා වුව්චති සුජාතො තරුණමබරුක්ඛො, තස්ස පන අවිදුරෙ කතො පාසාදො ඉධ “අම්බලට්ඨිකා”ති අධිජ්ජෙතො. තෙනාහ “වෙළවනවිහාරස්සා”තිආදි. පධානසරසඬබ්බෙපෙති භාවනාගෙහජ්ජකාරෙ යොගීනං ගෙහෙති අත්ථො. තිබ්බිණොව භොති, න තස්ස තිබ්බිණොවො කෙනචි කාතබ්බො සභාවසිද්ධත්තා. එවමෙව අත්තතො විමුත්තිපරිපාවනකම්මුතා තික්ඛවිසදභාවජ්ජත්තියා අයම්පි ආයස්මා...පෙ.... තත්ථ විහාසී. පකතිපඤ්ඤත්තමෙවාති පකතියා පඤ්ඤත්තං බුද්ධානං උපගමනතො පුරෙතරමෙව වාරිත්තවසෙන පඤ්ඤත්තං.

108. උදකං අනෙන ධියති, යපියති වා එත්ථාති උදකාධානං. උදකට්ඨානන්ති ව බුද්දකභාජනං. “ඔවාදදානත්ථං ආමන්තෙසී”ති වත්වා තං පනස්ස ඔවාදදානං න

ඉබෙව, අප් බො බහුසු යානෙසු බහුක්බත්තුං පවත්තිතන්ති තානි තානි සඬ්බෙපතො දස්සෙත්වා ඉධ සංවණ්ණනත්ථං “භගවතා හී”තිආදි වුත්තං.

තත්ථ සබ්බවුද්ධෙහි අවිජ්ඣිතන්ති ඉමිනා සබ්බෙසං බුද්ධානං සාසනෙ කුමාරපඤ්ඤා නාම භොතීති දස්සෙති. එකෙකතො පටියාය යාව දසකා පවත්තා දස පුච්ඡා එතස්සාති දසපුච්ඡං, එකෙකතො පටියාය යාව දසකා එකුත්තරවසෙන පවත්තං විස්සජ්ජනත්ථාය පඤ්චපණ්ණසවිස්සජ්ජනං සාමණෙරපඤ්ඤාති සම්බන්ධො. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං, තං පරමත්ථජොතිකායං බුද්දකට්ඨකථායං (බු. පා. අට්ඨ. 4.කුමාරපඤ්ඤවණ්ණනා) වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. අනාදීනවදස්සිතාය අභිණ්භං මුසා සමුදාවරණතො “පියමුසාවාදා”ති වුත්තං, උදකාවසෙසජ්ඣිමනඋදකාධානනිකුජ්ජනඋක්කුජ්ජනදස්සනසඤ්ඤිතා වතස්සො උදකාධානුපමායො සබ්බස්ස යුද්ධකම්මස්ස අකරණකරණවසෙන දස්සිතා ද්වෙ භත්ථිඋපමායො.

තත්ථ රාහුලසුත්තන්ති සුත්තනිපාතෙ ආගතං රාහුලසුත්තං (සු. නි. 337 ආදයො). අභිණ්භොවාදවසෙන වුත්තන්ති ඉමිනා අන්තරන්තරා තං සුත්තං කට්ඨෙත්වා භගවා ථෙරං ඔවදතීති දස්සෙති. ඉදඤ්ච පනාති ඉදං යථාවුත්තං භගවතො තංතංකාලානුරූපං අත්තතො ඔවාදදානං සන්ධාය. බීජන්ති අණ්ඩං. පස්සසි නුති නු-සද්දො අනුජානනෙ, නනු පස්සසිති අත්ථො. සච්චධම්මං ලඬ්ඝිත්වා ධීතස්ස කිඤ්චිපි අකත්තබ්බං නාම පාපං නත්ථිති ආහ – “සම්පජානමුසාවාදෙ සංවරරහිතස්ස ඔපම්මදස්සනත්ථං වුත්තා”ති. තථා හී –

“එකං ධම්මමතීතස්ස, මුසාවාදිස්ස ජන්තුතො;
විතිණ්ණපරලොකස්ස, නත්ථි පාපමකාරිය”න්ති. (ධ. ප. 176);

උරුළ්භවාති උරුළ්භො හුත්වා උස්සිතො. සො පන දම්වසෙන අභිරුය්භ වඩ්ඪිතො ආරොහනගොගො ව භොතීති ආහ “අභිවඩ්ඪිතො ආරොහසම්පන්නො”ති. ආගතාගතෙති අත්තතො යොග්‍යපදෙසං ආගතාගතෙ. පටිසෙනාය ඵලකකොට්ඨකමුණ්ඩපාකාරාදයොති පටිසෙනාය අත්තතො ආරක්ඛත්ථාය යපිතෙ ඵලකකොට්ඨකෙ වෙව උද්ධච්ඡදපාකාරාදිකෙ ව. එතං පදෙසන්ති එතං පරසෙනාපදෙසං. එත්තකෙනාති ඔලොකනමත්තෙන. තස්ස ඔලොකනාකාරදස්සනෙනෙව. සතම්පි සහස්සම්පි සෙනානීකං ද්වෙධා හිජ්ජති, තීරපාතිකං මද්දිතං හුත්වා පදාතා හුත්වා ද්වෙධා හුත්වා පලායන්ති. කණ්ණෙහි පහරිත්වාති පගෙව සරානං ආගමනසද්දං උපධාරෙත්වා යථා වෙගො න භොති, එවං සමුට්ඨාපෙත්වා තෙහි පහරිත්වා පාතනං. පටිහත්ථිපටිඅස්සාතිආදිනා පච්චෙකං පති-සද්දො යොජෙතබ්බොති. දීඝාසිලට්ඨියාති දීඝලතාය අසිලට්ඨියා.

කරණෙති කම්මකරණෙ. මඤ්ඤති භත්ථාරොහො. අයමුග්ගරන්ති තාදිසෙ කාලෙ ගහිතමුග්ගරං. ඔලොකෙත්වාති ඤාණවක්ඛුනා දිස්වා, අභිණ්භං සම්පජ්ඤාදං උපට්ඨපෙත්වාති අත්ථො.

109. සසක්කන්ති පස්සිතුං යුත්තං කත්වා උස්සාහං ජනෙත්වා න කරණියං, තාදිසං නියමතො අකත්තබ්බං භොතීති ආහ “එකංසෙනෙව න කාතබ්බ”න්ති. පටිසංභරෙය්‍යාසීති කරණතො සඬකොචං ආපජ්ජෙය්‍යාසි. යථාභූතො අසන්තො නිවත්තො අකරොන්තො නාම භොතීති ආහ “නිවත්තෙය්‍යාසි මා කරෙය්‍යාසි”ති. අනුපදෙය්‍යාසීති අනුබලප්පදාසි භවෙය්‍යාසි. තෙනාහ “උපත්ථම්භෙය්‍යාසි”ති. තං පන අනුබලප්පදානං උපත්ථම්භනං පුනස්පුනං කරණමෙවාති ආහ “පුනස්පුනං කරෙය්‍යාසි”ති. සික්ඛමානොති තංයෙව අධිසීලසික්ඛං තන්තිස්සයඤ්ච සික්ඛාද්වයං සික්ඛන්තො සම්පාදෙන්තො.

111. කිත්තකෙ පන යානෙති කිත්තකෙ යානෙ පවත්තාති. අවිදුරෙ එව පවත්තාතීති දස්සෙන්තො “එකස්මිං පුරෙහත්තෙයෙව සොධෙතබ්බාතී”ති ආහ. එවඤ්චි තාති සුසොධිතාති භොන්ති සුපරිසුද්ධාති. පරෙසං අප්පියං ගරුං ගාරය්හං, යථාචුත්තට්ඨානතො පන අඤ්ඤං වා කම්මට්ඨානමනසිකාරෙතෙව කායකම්මාදීති පරිසොධිතාති භොන්තීති න ගහිතං. පටිසං වාති එත්ථ වා-සද්දෙන අසමපෙක්ඛණෙ මොහස්ස සඬගභො දට්ඨබ්බො.

112. චුත්තනයෙන කායකම්මාදිපරිසොධනං නාම ඉධෙව, න ඉතො බහිද්ධාති ආහ “බුද්ධා...පෙ.... සාවකා වා”ති. තෙ හි අත්ථතො සමණබ්‍රාහ්මණා වාති. තස්මාති යස්මා සබ්බබුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකෙහි ආරුල්හමග්ගො, රාහුල, මයා තුය්හං ආචික්ඛිතො, තස්මා. තෙන අනුසික්ඛන්තෙන තයා එවං සික්ඛිතබ්බන්ති ඔවාදං අදාසි. සෙසං චුත්තනයත්තා සුවඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

අම්බලට්ඨිකරාහුලොවාදසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා

සමත්තා.

2. මහාරාහුලොවාදසුත්තවණ්ණනා

113. ඉරියාපථානුබන්ධනෙනාති ඉරියාපථගමනානුබන්ධනෙන, න පටිපත්තිගමනානුබන්ධනෙන. අඤ්ඤමෙව හි බුද්ධානං පටිපත්තිගමනං අඤ්ඤං සාවකානං. විලාසිතගමනෙනාති – “දුරෙ පාදං න උද්ධරති, න අවිවාසන්තෙ පාදං නික්ඛිපති, නාතිසීසං ගච්ඡති නාතිසණ්ක”න්තිආදිනා (සං. නි. අට්ඨ. 3.4.243; උදා. අට්ඨ. 76; සාරත්ථ. ටී. මහාවග්ග 3.285) චුත්තෙන සභාවසීලෙන බුද්ධානං වාතුරියගමනෙන. තදෙව හි සන්ධාය “පදෙ පදං නික්ඛිපන්තො”ති චුත්තං. පදානුපදිකොති රාහුලත්ථෙරස්සපි ලක්ඛණපාරිපුරියා තාදිසමෙව ගමනන්ති යත්තකං පදෙසං අන්තරං අදත්වා භගවතො පිට්ඨිතො ගන්තුං ආරද්ධො, සබ්බත්ථ තමෙව ගමනපදානුපදං ගච්ඡතීති පදානුපදිකො.

වණ්ණනාභූමි වායං තත්ථ භගවත්තං ථෙරඤ්ච අනෙකරූපාහි උපමාහි වණ්ණෙන්තො “තත්ථ භගවා”තිආදිමාහ. නික්ඛන්තගප්පොතකො විය විරොචිත්ථාති පදං ආනෙත්වා යොජනා. එවං තං කෙසරසීභො වියාතිආදියුපි

ආනෙත්වා යොජෙතබ්බං. තාරකරාජා නාම චන්දො. ද්විත්තං
චන්දමණ්ඩලානන්තිආදි පරිකප්පවචනං, බුද්ධාවෙණිකසන්තකං විය බුද්ධානං
ආකප්පසොභා අහොසි, අහො සිරිසම්පත්තීති යොජනා.

ආදියමානාති ගණ්හන්ති. “පච්ඡා ජාතිස්සාමා”ති න අප්ප්පෙක්ඛිතබ්බො. ඉදං
න කත්තබ්බන්ති චුත්තෙති ඉදං පාණඅතිපාතනං න කත්තබ්බන්ති චුත්තෙ ඉදං
දණ්ඩෙන වා ලෙඩ්ඛුනා වා විහෙයනං න කත්තබ්බං, ඉදං පාණිනා දණ්ඩකදානඤ්ච
අන්තමසො කුප්ප්කිත්වා ඔලොකනමත්තම්පි න කත්තබ්බමෙවාති නයසතෙනපි
නයසහස්සෙනපි පටිවිජ්ඣති, තථා ඉධ තාව සම්මප්පනං කත්තබ්බන්ති චුත්තෙපි
තත්ථ පරිහණ්ඩකරණං විහාරඩගණසම්මප්පනං කවචරජඩ්ඛනං.
වාලිකාසමකිරණන්ති එවමාදිනා නයසතෙන නයසහස්සෙන පටිවිජ්ඣති. තෙනාහ
– “ඉදං කත්තබ්බන්ති චුත්තෙපි එසෙව නයො”ති. පරිභාසන්ති තප්පනං. ලභාමීති
පච්චාසිසති.

සබ්බමෙතන්ති සබ්බං එතං මයි ලබ්හමානං සික්ඛාකාමනං. අභිඤ්ඤායාති
ජාතිත්වා. සභායොති රට්ඨපාලත්ථෙරං සන්ධායාහ. සො හි හගවතා
සද්ධාපබ්බජිතභාවෙ එතදග්ගෙ යපිනො. ධම්මාරක්ඛොති සත්ථු
සද්ධම්මරතනානුපාලකො ධම්මහණ්ඩාගාරිකො. පෙත්තියොති වුළුපිතා. සබ්බං මෙ
ජිනසාසනන්ති සබ්බම්පි බුද්ධසාසනං මය්හමෙව.

ජන්දරාගං ඤත්වාති ජන්දරාගං මම චිත්තෙ උප්පන්නං ඤත්වා. අඤ්ඤතරස්මි.
රුක්ඛමූලෙති විහාරපරියන්තෙ අඤ්ඤතරස්මි රුක්ඛමූලට්ඨානෙ අනුච්ඡවිකෙ.

තදාති අග්ගසාවකෙහි පසාදාපනකාලෙ. අඤ්ඤකම්මට්ඨානාති
වඩ්ඤාමනඉරියාපටෙපි පිට්ඨිපසාරණකාලෙපි සම්ප්ප්ඤ්ඤාති, න එවමිදන්ති ආහ –
“ඉදමස්ස එතිස්සා නිසප්පාය කම්මට්ඨානං අනුච්ඡවික”න්ති. ආනාපානස්සතින්ති
ආනාපානස්සතිකම්මට්ඨානං.

සමසීසී භොතීති සවෙ සමසීසී හුත්වා න පරිනිබ්බායති. පච්චෙකබොධිං
සච්ඡිකරොති නො වෙ පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකරොති. බ්ඡපාභිඤ්ඤොති බ්ඡපං
ලහුංයෙව පත්තබ්බජලහිඤ්ඤො.

පරිපුණ්ණාති සොළසසු ආකාරෙසු කස්සවිපි අතාපනෙන සබ්බසො පුණ්ණා.
සුභාවිතාති සමථභාවනාය විපස්සනාභාවනාය ව අනුපුබ්බසම්පාදනෙන සුභාවිතා.
ගණනාවිධානානුපුබ්බියා ආසෙවිතත්තා අනුපුබ්බං පරිචිතා.

ඔමානං වාති අවජානනං උඤ්ඤාතන්ති එවංවිධං මානං වා. අතිමානං වාති “කිං
ඉමෙහි, මමෙව ආනුභාවෙන ජීවිස්සාමි”ති එවං අතිමානං වා කුතො ජනෙස්සතිති.

114. විසඬබරිත්වාති විසංයුත්තෙ කත්වා, යථා සඬගාකාරෙන ගහණං න
ගච්ඡති, එවං විනිභුඤ්ජිත්වාති අත්ථො. මහාභූතාති තාව විත්ථාරෙතු,

සම්මසන්තපගත්තා, අසම්මසන්තපගං ආකාසධාතුං අථ කස්මා විත්ථාරෙසීති ආහ
 “උපාදාරුපදස්සනත්ථ”න්ති. ආපොධාතු සුබ්බමරුපං. ඉතරාසු ඔළාරිකසුබ්බමතාපි
 ලබ්භතීති ආහ “උපාදාරුපදස්සනත්ථ”න්ති. හෙට්ඨා චත්තාරි මහාභුතානෙව
 කථිතානි, න උපාදාරුපත්ති තස්ස පනෙත්ථ ලක්ඛණභාරනයෙන ආකාසදස්සනෙන
 දස්සිතතා වෙදිතබ්බා. තෙනාහ “ඉමිනා මුඛෙන තං දස්සෙතු”න්ති. න කෙවලං
 උපාදාරුපග්ගහණදස්සනත්ථමෙව ආකාසධාතු විත්ථාරිතා, අථ ඛො
 පරිග්ගහසුඛතායපීති දස්සෙන්නො “අපිවා”තිආදිමාහ. තත්ථ පරිච්ඡින්නදිතබ්බස්ස
 රුපස්ස නිරවසෙසපරියාදානත්ථං “අජ්ඣන්තිකෙනා”ති විසෙසනමාහ.
 ආකාසෙනාති ආකාසධාතුයා ගතිතාය. පරිච්ඡින්නරුපත්ති තාය
 පරිච්ඡින්නකලාපගතමපි පාකටං හොති විභූතං හුත්වා උපට්ඨාති.

ඉදානි චුත්තමෙවත්ථං සුඛග්ගහණත්ථං ගාථාය දස්සෙති. තස්සාති
 උපාදායරුපස්ස. එවං ආවිභාවත්ථන්ති එවං පරිච්ඡින්නතාය ආකාසස්ස වසෙන
 විභූතභාවත්ථං. තන්ති ආකාසධාතුං.

118. ආකාසභාවං ගතන්ති චතුති මහාභූතෙහි අසම්ප්පිට්ඨානං තෙසං
 පරිච්ඡේදකභාවෙන ආකාසන්ති ගහෙනබ්බතං ගතං, ආකාසමෙව වා ආකාසගතං
 යථා “දිට්ඨිගතං (ධ. ස. 381; මහානි. 12), අත්ථඨගත”න්ති (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.130)
 ව. ආදින්නන්ති ඉමන්ති තණ්හාදිට්ඨිහි ආදින්නං. තෙනාහ “ගහිතං පරාමට්ඨ”න්ති.
 අඤ්ඤත්ථ කම්මජං “උපාදින්න”න්ති චුච්චති, න තථා ඉධාති ආහ “සරිරට්ඨකන්ති
 අත්ථො”ති. පට්ඨිධාතුආදීසු චුත්තනයෙනෙවාති මහාහත්ථිපදොපමෙ (ම. නි. 1.300
 ආදයො) චුත්තනයදස්සනං සන්ධාය වදති.

119. තාදිභාවො නාම නිට්ඨිතකිච්චස්ස හොති, අයඤ්ච විපස්සනං අනුයුඤ්ජති,
 අථ කිමත්ථං තාදිභාවතා චුත්තාති? පට්ඨිසමතාදිලක්ඛණාවික්ඛණාහි විපස්සනාය
 සුඛජ්ජවත්තිඅත්ථං. තෙනාහ “ඉට්ඨානිට්ඨෙසු”තිආදි. ගහෙත්වාති
 කුසලජ්ජවත්තියා ඔකාසදානවසෙන පරිග්ගහෙත්වා. න පතිට්ඨිතොති න නිස්සිතො
 න ලග්ගො.

120. බ්‍රහ්මවිහාරභාවතා අසුභභාවතා ආනාපානස්සතිභාවතා ව උපචාරං වා
 අජ්ජනං වා පාපෙන්තො විපස්සනාය පාදකභාවාය අනිච්චාදිසඤ්ඤාය
 විපස්සනාභාවෙන උස්සක්කිත්වා මග්ගපටිපාටියා අරහත්තාධිගමාය හොතීති
 “මෙත්තාදිභාවතාය පන හොති”ති චුත්තං. යත්ථ කත්ථවි සත්තෙසු සඬ්ඛාරෙසු ව
 පටිහඤ්ඤනකිලෙසොති ආසාතභාවමෙව වදති ඤායභාවතො අඤ්ඤෙසමිපි.
 අස්මිමානොති රුපාදිකෙ පච්චෙකං එකජ්ඣං ගහෙත්වා “අයමහමස්මි”ති එවං
 පවත්තමානො.

121. ඉදං කම්මට්ඨානන්ති එත්ථ ගණනාදිවසෙන ආසෙවියමානා
 අස්සාසපස්සාසා යොගකම්මස්ස පතිට්ඨානතාය කම්මට්ඨානං. තත්ථ පන
 තථාපවත්තො මනසිකාරො භාවතා. එත්ථ ව තස්සෙව ථෙරස්ස භගවතා බහුතං

කම්මට්ඨානානං දෙසිතත්තා වරිතං අනාදියිත්වා කම්මට්ඨානානි සබ්බෙසං
පුග්ගලානං සප්පායානීති අයමත්ථො සිද්ධො, අතිසප්පායවසෙන පන
කම්මට්ඨානෙසු විභාගකථා කථිතාති වෙදිතබ්බා.

මහාරාහුලොවාදසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

3. වූළමාලුකාසුත්තවණ්ණනා

122. එවං යපිතානීති ‘සස්සතො ලොකො’ තිආදිනායප්පවත්තානි දිට්ඨිගතානි
අනියානිකතාය න ඛ්‍යාකාතබ්බානි න කථෙතබ්බානි, එවං යපනීයපක්ඛෙ යපිතානි
වෙව නියානිකසාසනෙ ඡඩ්ඛනීයතාය පටික්ඛිත්තානි ව, අපිචෙත්ථ අත්ථතො
පටික්ඛෙපො එව ඛ්‍යාකාතබ්බතො. යථා එකො කම්මකිලෙසවසෙන ඉත්ථත්තං
ආගතො, තථා අපරොපි අපරොපීති සත්තො තථාගතො වූච්චතීති ආහ –
“තථාගතොති සත්තො”ති. තං අඛ්‍යාකරණං මය්භං න රුච්චතීති යදි සස්සතො
ලොකො, සස්සතො ලොකොති, අසස්සතො ලොකො, අසස්සතො ලොකොති
ජානාමාති ඛ්‍යාකාතබ්බමෙව, යං පන උභයථා අඛ්‍යාකරණං, තං මෙ චිත්තං න
ආරාධෙති අජානනහෙතුකත්තා අඛ්‍යාකරණස්ස. තෙනාහ – “අජානනො ඛො පන
අසස්සතො එතදෙව උජුකං, යදිදං න ජානාමි න පස්සාමි”ති. සස්සතොතිආදීසු
සස්සතොති සබ්බකාලිකො, නිච්චො ධූවො අවිපරිණාමධම්මොති අත්ථො. සො හි
දිට්ඨිගතිකෙහි ලොකීයන්ති එත්ථ පුඤ්ඤපාපතබ්බිපාකා, සයං වා
තබ්බිපාකාකරාදිභාවෙන අවිසුත්තෙහි ලොකීයතීති ලොකොති අධිප්පෙතො.
එතෙන චත්තාරොපි සස්සතවාදා දස්සිතා භොන්ති. අසස්සතොති න සස්සතො,
අනිච්චො අද්ධුචො හෙදනධම්මොති අත්ථො, අසස්සතොති ව
සස්සතභාවපටික්ඛෙපෙන උච්ඡෙදො දීපිතොති සත්තපි උච්ඡෙදවාදා දස්සිතා
භොන්ති. අන්තවාති පරිවට්ඨමො පරිච්ඡන්තපරිමාණො, අසබ්බගතොති අත්ථො.
තෙන “සරීරපරිමාණො, අභිගුට්ඨපරිමාණො, යවපරිමාණො පරමාණුපරිමාණො
අත්තා”ති (උදා. අට්ඨ. 54; දී. නි. ටී. 1.76-77) එවමාදිවාදා දස්සිතා භොන්ති.

තථාගතො පරං මරණානි තථාගතො ජීවො අත්තා මරණතො ඉමස්ස කායස්ස
හෙදතො පරං උද්ධං භොති අත්ථි සංවිජ්ජතීති අත්ථො. එතෙන සස්සතභාවමුඛෙන
සොළස සඤ්ඤීවාදා, අට්ඨ අසඤ්ඤීවාදා, අට්ඨ ව නෙවසඤ්ඤීනාසඤ්ඤීවාදා
දස්සිතා භොන්ති. න භොතීති නත්ථි න උපලබ්භති. එතෙන උච්ඡෙදවාදො දස්සිතො
භොති. අපිච භොති ව න ව භොතීති අත්ථි නත්ථි වාති. එතෙන එකච්චසස්සතවාදො
දස්සිතො. නෙව භොති න න භොතීති පන ඉමිනා අමරාවික්ඛෙපවාදො දස්සිතොති
වෙදිතබ්බං. භගවතා පන අනියානිකත්තා අනත්ථසංහිතානි ඉමානි දස්සනානීති
තානි න ඛ්‍යාකතානි, තං අඛ්‍යාකරණං සන්ධායාහ අයං ථෙරො “තං මෙ න
රුච්චතී”ති. සික්ඛං පටික්ඛිපිත්වා යථාසමාදින්නසික්ඛං පභාය.

125. ත්ථං නෙව යාවකොති අහං භන්තෙ භගවති බ්‍රහ්මවරියං වරිස්සාමීතිආදිනා.
න යාවිතකොති ත්ථං මාලුකාසුත්ත මයි බ්‍රහ්මවරියං වරාතිආදිනා.

126. පරසෙනාය ධීනෙන පුරිසෙන. බහලලෙපනෙනාති බහලවිලෙපනෙන.
මහාසුපියාදි සබ්බො මුදුහිදකො වෙණුවිසෙසො සණ්ඨො. මරුවාති මකචි.
බීරපණ්ණිනොති බීරපණ්ණියා, යස්සා ඡින්දනමත්තෙ පණ්ණෙ බීරං පග්ගරති.
ගච්ඡන්ති ගච්ඡතො ජාතං සයංජාතගුම්භතො ගහිතන්ති අධිප්පායො. සිථිලහනු නාම
දත්තා කණ්ණො පතඬගො. එතාය දිට්ඨියා සති න හොතීති “සස්සතො
ලොකො”ති එතාය දිට්ඨියා සති මග්ගබ්‍රහ්මවරියවාසො න හොති, තං පහාය එව
පත්තබ්බතො.

127. අත්ථෙව ජාතීතිආදිනා එතා දිට්ඨියො පච්චෙකම්පි සංසාරපරිබ්‍රහ්නා
කට්ඨිවඬ්ඨනා නිබ්බානවිබන්ධනාති දස්සෙති.

128. තස්මාතිහාති ඉදං අට්ඨානෙ උද්ධටං, යානෙයෙව පන
“වුත්තපට්ඨකත්තයෙන වෙදිතබ්බ”න්ති ඉමස්ස පරතො කත්වා සංවණ්ණෙතබ්බං.
අත්තතො එලෙන අරණියතො අනුගන්තබ්බතො කාරණම්පි “අත්ථො”ති වුවචතීති
ආහ “කාරණනිස්සිත”න්ති. තෙනාහ “බ්‍රහ්මවරියස්ස ආදිමත්තම්පි”ති.
සුබ්බපදට්ඨානන්ති පට්ඨාරම්භො. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙව.

වුළුමාලුකාසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

4. මහාමාලුකාසුත්තවණ්ණනා

129. ඔරං වුවචති කාමධාතු, තත්ථ පචත්තියා සංවත්තනතො ඔරං හජන්තීති
ඔරම්භාගියාති, හෙට්ඨිමග්ගවජ්ඣකාය ඔරම්භාගෙ හෙට්ඨාකොට්ඨාසෙ හජන්තීති
ඔරම්භාගියාති ක-කාරස්ස ය-කාරං කත්වා. තෙනාහ
“හෙට්ඨාකොට්ඨාසිකාතී”තිආදි. කම්මුනා හි වට්ටෙන ව දුක්ඛං සංයොජන්තීති
සංයොජනාති, ඔරම්භාගියසඤ්ඤිතාති සංයොජනාති යස්ස අප්පහීනාති, තස්සෙව
වට්ටදුක්ඛං. යස්ස පන තාති පහීනාති, තස්ස තං නත්ථිති. අප්පහීනතාය අනුසෙතීති
අරියමග්ගෙන අසමුච්ඡින්නතාය කාරණලාභෙ සති උප්පජ්ජති, අප්පහීනභාවෙන
අනුසෙති. අනුසයමානො සංයොජනං නාම හොතීති අනුසයත්තං ඵරිත්වා
පචත්තමානො පාපධම්මො යථාවුත්තෙනත්ථෙත සංයොජනං නාම හොති. එතෙන
යදි පන අනුසයතො සංයොජනං පචත්තං, තථාපි යෙ තෙ කාමරාගාදයො
“අනුසයා”ති වුවචන්ති, තෙයෙව බන්ධනට්ඨෙන සංයොජනාතීති දස්සෙති.

එවං සන්තෙපීති යදෙව ඔරම්භාගියසංයොජනං භගවතා පුච්ඡිතං, තදෙව
ථෙරෙතපි විස්සජ්ජිතං, තථාපි අයං ලද්ධි සන්තිස්සයා. තත්ථ දොසාරොපනාති
දස්සෙතුං “තස්ස වාදෙ”තිආදි වුත්තං. සමුදාවාරක්ඛණෙයෙවාති පචත්තික්ඛණෙ
එව. න හි සබ්බෙ වත්තමානා කිලෙසා සංයොජනත්ථං ඵරන්තීති අධිප්පායො.
තෙනාති තෙන කාරණෙන, තථාලද්ධිකත්තාති අත්ථො. වින්තෙසි “ධම්මං
දෙසෙස්සාමී”ති යොජනා. අත්තතො ධම්මතායෙවාති අප්ඤ්ඤාසයෙනෙව.

විසංවාදිතාති සත්ථු චිත්තස්ස අනාරාධනෙන විවෙචිතා. එවමකාසි එවං ධම්මං දෙසාපෙසි.

130. සක්කායදිට්ඨිපරිවුට්ඨිකෙනාති පරිවුට්ඨානසමත්ථසක්කායදිට්ඨිකෙන. තථාභූතඤ්ච චිත්තං තාය දිට්ඨියා විගය්හිතං අජ්ඣොත්ථටඤ්ච නාම භොතීති ආහ “ගහිතෙන අභිභූතෙනා”ති. දිට්ඨිනිස්සරණං නාම දස්සනමග්ගො තෙන සමුච්ඡින්නදිතබ්බතො, සො පන නිබ්බානං ආගම්ම තං සමුච්ඡින්නදති, තස්මා චුත්තං “දිට්ඨිනිස්සරණං නිබ්බාන”න්ති. අවිනොදිතා අනිභටාති පදද්වයෙනපි සමුච්ඡෙදවසෙන අප්පහීනත්තංයෙව වදති. අඤ්ඤං සංයොජනං අඤ්ඤො අනුසයොති වදන්ති, සහභාවො නාම අඤ්ඤෙන භොති. න හි තදෙව තෙන සහාති වුවචතීති තෙසං අධිප්පායො. අඤ්ඤෙනාති අත්ථතො අඤ්ඤෙන. අවත්ථාමත්තතො යදිපි අවයවවිනිමුත්තො සමුදායො නත්ථි, අවයවො පන සමුදායො න භොතීති සො සමුදායතො අඤ්ඤො එවාති සක්කා වත්තුන්ති යථාචුත්තස්ස පරිහාරස්ස අප්පාටිහිරකතං ආසඩ්ධිත්වා පක්ඛන්තරං ආසල්ලිතං “අථාපි සියා”තිආදිතා. පක්ඛන්තරෙහි පරිහාරා භොන්තීති යථාචුත්තඤ්ඤායෙනපි අඤ්ඤො පුරිසො අථාපි සියා, අයං පනෙත්ථ අඤ්ඤො දොසොති ආහ “යදි තදෙවා”තිආදි. අථාපි සියා තුය්හං යදි පරිචිතක්කො ඊදිසො යදි තදෙව සංයොජනන්තිආදි. ඉමමත්ථං සන්ධායාති පරමත්ථතො සො එව කිලෙසො සංයොජනමනුසයො ව, ඛන්ධනත්ථඅප්පහීනත්ථානං පන අත්ථෙව හෙදොති ඉමමත්ථං සන්ධාය.

132. තචච්ඡෙදො විය සමාපත්ති කිලෙසානං සමාපත්තිවික්ඛම්භනස්ස සාරච්ඡෙදස්ස අනුසයස්ස දුරභාවතො. චෙග්ගුච්ඡෙදො විය විපස්සනා තස්ස ආසන්නභාවතො. එවරූපා පුග්ගලාති අභාවිතසද්ධාදිබලතාය දුබ්බලනාමකායා පුග්ගලා, යෙසං සක්කායනිරොධාය...පෙ.... නාධිමුච්චති. එවං දට්ඨබ්බාති යථා සො දුබ්බලකො පුරිසො, එවං දට්ඨබ්බො සො පුරිසො ගඬිගාපාරං විය සක්කායපාරං ගන්තුං අසමත්ථත්තා. චුත්තවිපරියායෙන සුක්කපක්ඛස්ස අත්ථො වෙදිතබ්බො.

133. උපධිවිවෙකෙනාති ඉමිනා උපධිවිවෙකාති කරණෙ නිස්සක්කනන්ති දස්සෙති, උපධිවිවෙකාති වා හෙතුමිහි නිස්සක්කවචනස්ස උපධිවිවෙකෙනාති හෙතුමිහි කරණවචනෙන පඤ්චකාමගුණවිවෙකො කථිතො. කාමගුණාපි හි උපධියති එත්ථ දුක්ඛන්ති උපධිති වුවචන්තීති. ටීනමිද්ධපච්චයා කායච්ඡම්භිතාදිහෙදං කායාලසියං. තත්ථාති අන්තොසමාපත්තියං සමාපත්තිඅභිහන්තරෙ ජාතං. තං පන සමාපත්තිපරියාපන්නමිපි අපරියාපන්නමිපිති තදුභයං දස්සෙතුං “අන්තොසමාපත්තික්ඛණෙයෙවා”තිආදි චුත්තං. රූපාදයො ධම්මෙති රූපවෙදනාදිකෙ පඤ්චක්ඛන්ධධම්මෙ. න නිව්චතොති ඉමිනා නිව්චපටික්ඛෙපතො තෙසං අනිව්චතමාහ. තතො එව උදයවයන්තතො විපරිණාමතො තාවකාලිකතො ව තෙ අනිව්චාති ජොතිතං භොති. යඤ්ඤි නිව්චං න භොති, තං උදයබ්බයපරිච්ඡින්නං ජරාය මරණෙන වාති ද්වෙධා විපරිණතං ඉත්තරඛණමෙව ව භොති. න සුඛතොති ඉමිනා සුඛපටික්ඛෙපතො තෙසං දුක්ඛතමාහ, අතො එව අභිණ්හං පටිපිළනතො දුක්ඛවත්ථුතො ව තෙ දුක්ඛාති

ජොතිතං හොති. උදයබ්බයවත්තතාය හි තෙ අභිණ්භං පටිපිළනතො
 නිරන්තරදුක්ඛතාය දුක්ඛස්සෙව ව අධිට්ඨානභූතාති. පච්චයයාපනීයතාය
 රොගමූලතාය ව රොගතො. දුක්ඛතාසුලයොගිතාය කිලෙසාසුච්ඡේදනතො
 උප්පාදජරාහඬිගෙහි උද්ධුමානපක්කභිජ්ජනතො ව ගණ්ඩතො. පිළාජනනතො
 අන්තොතුදනතො දුන්නිහරණතො ව අවද්ධිආවහතො අසවත්ථුතො ව
 අසෙරීභාවතො ආබාධපදට්ඨානතාය ව ආබාධතො. අවසවත්තනතො අවිධෙය්‍යතාය
 පරතො. බ්‍යාධිජරාමරණෙහි පලුප්පනීයතාය පලොකතො.
 සාමිනිවාසිකාරකවෙදකඅධිට්ඨායකවිරහතො සුඤ්ඤතො. අත්තපටික්ඛෙපට්ඨෙයන
 අනත්තතො, රූපාදිධම්මාපි න එත්ථ අත්තා හොන්තිති අනත්තා, එවං අයම්පි න
 අත්තා හොතිති අනත්තා. තෙන අබ්‍යාපාරතො නිරිහතො තුච්ඡතො අනත්තාති
 දීපිතං හොති. ලක්ඛණත්තයමෙව අවබොධත්ථං එකාදසහි පදෙහි විහජිත්වා
 ගහිතන්ති දස්සෙතුං “තත්ථා”තිආදි වුත්තං.

අන්තොසමාපත්තියන්ති සමාපත්තීනං සහජාතතාය සමාපත්තීනං අබ්‍හන්තරෙ.
 චිත්තං පටිසංහරතිති තප්පට්ඨිඤ්ජන්දරාගාදිඋපක්කිලෙසචික්ඛම්භනෙන
 විපස්සනාචිත්තං පටිසංහරති. තෙනාහ “මොවෙති”ති. සවනවසෙනාති
 “සබ්බසංඛාරසමථො”තිආදිනා සවනවසෙන. ථුතීවසෙනාති තථෙව
 ථොමනාවසෙන ගුණතො සංකිත්තනවසෙන. පරියත්තිවසෙනාති තස්ස ධම්මස්ස
 පරියාපුණනවසෙන. පඤ්ඤත්තිවසෙනාති තදත්ථස්ස පඤ්ඤාපනවසෙන.
 ආරම්මණකරණවසෙනෙව උපසංහරති මග්ගචිත්තං. එතං සන්තන්තිආදි පන
 අවධාරණනිවත්තිතත්ථදස්සනං. යථා විපස්සනා “එතං සන්තං එතං
 පණිත”න්තිආදිනා අසංඛිකතාය ධාතුයා චිත්තං උපසංහරති, එවං මග්ගො නිබ්බානං
 සච්ඡිකිරියාහිසමයවසෙන අභිසමෙන්නො තත්ථ ලබ්භමානෙ සබ්බෙ විසෙසෙ
 අසම්මොහතො පටිවිජානන්තො තත්ථ චිත්තං උපසංහරති. තෙනාහ “ඉමිනා පන
 ආකාරොනා”තිආදි. සො තත්ථ ඨිතොති සො අදන්ධවිපස්සනො යොගී තත්ථ තාය
 අනිච්චාදිලක්ඛණත්තයාරම්මණාය විපස්සනාය ඨිතො. සබ්බසොති තස්ස මග්ගස්ස
 අධිගමාය නිබ්බන්තිතසමථවිපස්සනාසු. අසක්කොන්තො අනාගාමී හොතිති
 හෙට්ඨිමමග්ගවහාසු එව සමථවිපස්සනාසු ඡන්දරාගං පභාය අග්ගමග්ගවහාසු තාසු
 නිකන්තිං පරියාදාතුං අසක්කොන්තො අනාගාමිතායමෙව සණ්ඨාති.

සමතික්කන්තත්තාති සමථවසෙන විපස්සනාවසෙන වාති සබ්බථාපි රූපස්ස
 අතික්කන්තත්තා. තෙනාහ “අයඤ්ඡී”තිආදි. අනෙතාති යොගිනා. තං
 අතික්කම්මාති ඉදං යො වා පඨමං පඤ්චවොකාරහවපරියාපන්නෙ ධම්මෙ සම්මදෙව
 සම්මසිත්වා තෙ විචජ්ජෙත්වා තතො අරූපසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා අරූපධම්මෙ
 සම්මසති, තං සන්ධාය වුත්තං. තෙනාහ “ඉදානි අරූපං සම්මසති”ති.

සමථවසෙන ගච්ඡතොති සමථප්පධානං පුබ්බභාගපටිපදං අනුයුඤ්ජන්තස්ස.
 චිත්තෙකග්ගතා ධුරං හොතිති තස්ස විපස්සනාභාවතාය තථා පුබ්බෙ පවත්තත්තා
 වුට්ඨානගාමිනිවිපස්සනා සමාධිප්පධානා හොති, මග්ගෙපි චිත්තෙකග්ගතා ධුරං
 හොති, සමාධිත්ථියං පුබ්බඬිගමං බලවං හොති. සො වෙතොවිමුත්තො නාමාති සො

අරියෝ වෙතොවිමුත්තෝ නාම හොති. විපස්සනාවසෙන ගච්ඡන්තොති “සමථවසෙන ගච්ඡන්තෝ”ති එත්ථ චුත්තනසානුසාරෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. අයඤ්ච පුග්ගලවිභාගො සුත්තන්තනසෙන ඉධාහිනිතො පරියායො නාම, අභිධම්මනසෙන පරතො කීටාගිරිසුත්තවණ්ණනායං දස්සයිස්සාම. අයං සභාවධම්මොයෙවාති පුබ්බභාගපටිපදා සමථස්පධානා වෙ සමාධි ධුරං, විපස්සනාපධානා වෙ පඤ්ඤා ධුරන්ති අයං ධම්මසභාවොයෙව, එත්ථ කිඤ්චි න ආසඬ්ඤිතබ්බං.

ඉන්ද්‍රියපරොපරියත්තං ඉන්ද්‍රියවෙමත්තතා. තෙනාහ “ඉන්ද්‍රියනානත්තං වදාමි”ති. ඉන්ද්‍රියනානත්තතා කාරණන්ති ඉදං දස්සෙති – අනිච්චාදිවසෙන විපස්සනාහිනිවෙසො විය සමථවසෙන විපස්සනාවසෙන ව යං පුබ්බභාගගමනං, තං අප්පමාණං තං වුට්ඨානගාමිනිවිපස්සනං, යස්ස සමාධි ධුරං පුබ්බඬ්ඤිතං බලවං හොති, සො අරියෝ වෙතොවිමුත්ති නාම හොති. යස්ස පඤ්ඤා ධුරං පුබ්බඬ්ඤිතං බලවං හොති සො අරියෝ පඤ්ඤාවිමුත්තෝ නාම හොති. ඉදානි තමත්ථං බුද්ධිවිසිට්ඨෙන නිදස්සෙනෙත දස්සෙන්නො “ද්වෙ අග්ගසාවකා”තිආදිමාහ, තං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

මහාමාලුකාසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථස්පකාසනා සමත්තා.

5. හද්දාලිසුත්තවණ්ණනා

134. අසියතීති අසනං, භුඤ්ජනං භොජනං, අසනස්ස භොජනං අසනභොජනං, ආහාරපරිභොගො, එකස්මිං කාලෙ අසනභොජනං එකාසනභොජනං. සො පන කාලො සබ්බබුද්ධානං සබ්බපච්චෙකබුද්ධානං ආචිණ්ණසමාචිණ්ණවසෙන පුබ්බණ්ණො එව ඉධාධිප්පෙතොති ආහ “එකස්මිං පුරෙහත්තෙ අසනභොජන”න්ති. විජ්ජිසාරකුක්කුච්චන්ති “අයුත්තං වත මයා කතං, යො අත්තතො සරීරපකතිං අජානන්තො එකාසනභොජනං භුඤ්ජී, යෙන මෙ ඉදං සරීරං කිසං ජාතං බ්‍රහ්මවරියානුග්ගහො නාහොසී”ති එවං විජ්ජිසාරකුක්කුච්චං භවෙය්‍ය. එතං සන්ධාය සත්ථා ආහ, න හද්දාලිමෙව තාදිසං කිරියං අනුජානන්තො. ඉතරථාති යදි එකංයෙව හත්තං ද්විධා කත්වා තතො එකස්ස භාගස්ස භුඤ්ජනං එකදෙසභුඤ්ජනං අධිප්පෙතං. කො සක්කොතීති කො එවං යාපෙතුං සක්කොති. අතීතජාතිපරිවයොපි නාම ඉමෙසං සත්තානංයෙව අනුබන්ධතීති ආහ “අතීතෙ”තිආදි. විරවන්තස්සෙවාති අනාදරෙ සාමිච්චනං. තං මද්දිත්වාති “අයං සික්ඛා සබ්බෙසම්පි බුද්ධානං සාසනෙ ආචිණ්ණං, අයඤ්ච භික්ඛු ඉමං සික්ඛතෙවා”ති වත්වා තං හද්දාලිං තස්ස වා අනුස්සාහපවෙදනං අභිභවිත්වා. භික්ඛාචාරගමනත්ථං න විතක්කමාලුකං අගමාසී, විහාරචාරිකං චරන්තො තස්ස වසනට්ඨානං භගවා ගච්ඡති.

135. දුසයන්ති ගරහන්ති එතෙනාති දොසො, අපරාධො, සො එව කුච්ඡිතභාවෙන දොසකො. ගරහාය පවත්තිට්ඨානතො ඔකාසො. තෙනාහ – “එතං ඔකාසං එතං අපරාධ”න්ති. දුක්කරතරන්ති පතිකාරවසෙන අතිසයෙන දුක්කරං.

අලුතින් වැනි ඉමම්පි නාම අපතීතං අකාසිති එවං අවිනෝවා, තං තං තස්ස භිතපටිපත්තිං නිවාරණං කත්වාති අත්ථො. ඤායපටිපත්තිං අතිච්ච එති පවත්තතිති අච්චයො, අපරාධො, පුරිසෙන මද්දිත්වා පවත්තිතො අපරාධො අත්ථනො පුරිසං අතිච්ච අභිභවිත්වා පවත්තො නාම හොති. තෙනාහ “අච්චයො මං, භන්තෙ, අච්චගමා”ති. අවසෙසපච්චයානං සමාගමෙ එති එලං එතස්මා උප්පජ්ජති පවත්තති වාති සමයො, හෙතු යථා “සමුදායො”ති ආහ “එකං කාරණං”ති. යං පනෝථ භද්දාලිත්ථෙරස්ස අපරිපූරකාරිත්වාය භික්ඛුආදීනං ජානනං, තම්පි කාරණං කත්වා “අහං ඛො, භන්තෙ, න උස්සභාමී”ති ආදීනා වත්තබ්බන්ති දස්සෙති.

“අක්කමිත්වාන මං බුද්ධො, සහ සිස්සෙහි ගච්ඡතු;
මා නං කලලං අක්කමිත්ථ, භිතාය මෙ භවිස්සති”ති. (බු. වං. 2.53);

“දීපඬුකරො ලොකවිදු, ආහුතීනං පටිග්ගහො;
උස්සිසකෙ මං යත්ථාන, ඉදං චචනමබුච්ඡි” ති. (බු. වං. 2.60);

137. න කම්මටියානං අල්ලියතීති චිත්තං කම්මටියානං න ඔතරති.

www.aathaapi.org

144. යාපෙතීති වත්තති, සාසනෙ තිට්ඨතීති අත්ථො. අභිඤ්ඤාපත්තාති “අසුකො අසුකො ච ථෙරො සීලවා කල්‍යාණධම්මො බහුස්සුතො” තිආදිනා අභිඤ්ඤාතභාවං පත්තා අධිගතඅභිඤ්ඤාතා.

145. සත්තෙසු භායමානෙසුති කිලෙසබහුලතාය පටිපජ්ජනකසත්තෙසු පරිභායන්තෙසු පටිපථෙසු ඡායමානෙසු. අන්තරධායති නාම තදාධාරතාය. දිට්ඨධම්මිකා පරුපවාදාදයො. සම්පරාසිකා අපායදුක්ඛවිසෙසා. ආසවන්ති තෙන තෙන පච්චයෙන පවත්තන්තීති ආසවා. නෙසන්ති පරුපවාදාදිආසවානං. තෙති විනික්කමධම්මො.

අකාලං දස්සෙත්වාති සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා අකාලං දස්සෙත්වා. උජ්ජත්තින්ති ආසවට්ඨානියානං ධම්මානමුජ්ජත්තිං. සික්ඛාපදපඤ්ඤත්තියා කාලං, තාව සෙනාසනාති පහොන්ති, තෙන ආවාසමච්ඡරියාදිහෙතුනා සාසනෙ එකච්චෙ ආසවට්ඨානියා ධම්මා න උජ්ජජන්ති. ඉමිනා නයෙනාති ඉමිනා පන හෙතුනා පදෙසාධම්මසික්ඛාපදානං සභිගහො දට්ඨබ්බො.

යසන්ති කිත්තිසද්දං පරිවාරඤ්ච. සාගතත්ථෙරස්ස නාගදමනකිත්තියසාදිවසෙන සුරාපානසභිබාතො ආසවට්ඨානියො ධම්මො උජ්ජජී.

රසෙන රසං සංසන්දෙත්වාති උපාදින්නකඵස්සරසෙන අනුපාදින්නකඵස්සරසං සංසන්දෙත්වා.

146. න ඛො, භද්දාලි, එසෙව හෙතු, අථ ඛො අඤ්ඤම්පි අත්ථීති දස්සෙන්නො භගවා “අපිවා” තිආදිමාහ. තෙන ධම්මස්ස සක්කච්චසවනෙ ථෙරං නියොපෙති.

147. විසෙවනාවාරන්ති අදන්තකිරියං. පරිනිබ්බායතීති වූපසම්මති. තත්ථ අදන්තකිරියං පභාය දන්නො භොති. යුගස්සාති රථධුරස්ස.

අනුක්කමෙති අනුරූපපරිගමෙ. තදවත්ථානුරූපං පාදානං උක්ඛිපනෙ නික්ඛිපනෙ ච. තෙනාහ “වත්තාරො පාදෙ” තිආදි. රජ්ජුඛන්ධනවිධානෙනාති පාදතො භූමියා මොචනවිධානෙන. එවං කරණත්ථන්ති යථා අස්සෙ නිසින්තස්සෙව භූමිං ගහෙතුං සක්කා, එවං වත්තාරො පාදෙ තථා කත්වා අත්තනො නිච්චලභාවකරණත්ථං. මණ්ඩලෙති මණ්ඩලධාවිකායං. පට්ඨිකමනෙති පට්ඨිං ඵ්ඨිමත්තෙන ගමනෙ. තෙනාහ “අග්ගග්ගවුරෙහි” ති. ඔක්කන්තකරණස්මිත්ති ඔක්කන්තෙත්වා පරසෙනාසම්මද්දන ඔක්කන්තකරණෙ. එකස්මිං යානෙති චතුසු පාදෙසු යත්ථ කත්ථවි එකස්මිං යානෙ ගමනං වොදෙන්නීති අත්ථො, සො පනෙත්ථ සීහනරො අධිජ්ජෙතො. දවත්තෙති මරියාදාකොපනෙහි නානජ්ජයොජනෙ, පරසෙනාය පවත්තමහානාදපහරණෙහි අත්ථො. තෙනාහ “යුද්ධකාලස්මි” තිආදි.

රඤ්ඤා ජානිතබ්බගුණෙනි යථා රාජා අස්සස්ස ගුණෙ ජානාති, එවං තෙන ජානිතබ්බගුණකාරණං කාරෙති. අස්සරාජවංසෙනි දුස්සහං දුක්ඛං පත්ථාපි යථා අයං රාජවංසානුරූපකිරියං න ජහිස්සති, එවං සික්ඛාපනෙ. සික්ඛාපනමෙව හි සන්ධාය සබ්බත්ථ “කාරණං කාරෙති”ති වුත්තං තස්ස කරණකාරාපනපරියායත්තා.

යථා උත්තමජචො හොතීති ජවදස්සනට්ඨානෙ යථා භයො උත්තමජවං න භාපෙසි, එවං සික්ඛාපෙති. උත්තමභයභාවෙ, යථා උත්තමභයො හොතීති කම්මකරණකාලෙ අත්තනො උත්තමසභාවං අනිගුහිත්වා අවජ්ජෙත්වා යථා අත්ථසිද්ධිං හොති, එවං පරමජචෙන සික්ඛාපෙති. යථා කිරියා විනා දබ්බමිපි විනා කිරියං න භවති, එවං දට්ඨබ්බත්ති දස්සෙතුං “තත්ථ පකතියා”ති ආදි වුත්තං.

තත්තාති තස්මිං පකතියා උත්තමභයස්සෙව උත්තමභයකාරණාරහත්තා උත්තමජවපටිපජ්ජනෙ. මාසබාදකසොටකානන්ති මාසං බාදිත්වා යථා තථා විගුණබ්බුභිගකානං. වලඤ්ඤාදිඤ්ඤාත්ති රඤ්ඤා ගහෙතබ්බසුචණ්ණදණ්ඩං. ධාතුපත්ථද්ධොති අත්තනාව සමුප්පාදිතධාතූයා උපත්ථමිහිතො හුත්වා.

උත්තමෙ සාබ්බලොති පරමසබ්බලභාවෙ සබ්බලවාචාය එව දමෙතබ්බතාය. තෙනාහ “මුදුවාචාය හි”ති ආදි.

අරහත්තඵලසම්මාදිට්ඨියාති ඵලසමාපත්තිකාලෙ පවත්තසම්මාඤ්ඤාණං. සම්මාඤ්ඤාණං පුබ්බෙ වුත්තසම්මාදිට්ඨියෙවාති පන ඉදං ඵලසම්මාදිට්ඨිභාවසාමඤ්ඤෙන වුත්තං. කෙච්චි පන “පච්චචෙක්ඛණඤ්ඤාණ”න්ති වදන්ති, තං න යුජ්ජති “අසෙක්ඛෙනා”ති විසෙසිතත්තා. තමපි අසෙක්ඛණාණන්ති චෙ? එවමිපි නිජපරියාය සෙක්ඛග්ගහණෙ පරියායසෙක්ඛග්ගහණං න යුත්තමෙව, කිච්චභෙදෙන වා වුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. එකා එව හි සා පඤ්ඤා නිබ්බානස්ස පච්චක්ඛකිරියාය සම්මාදස්සනකිච්චං උපාදාය “සම්මාදිට්ඨි”ති වුත්තා, සම්මාජානනකිච්චං උපාදාය “සම්මාඤ්ඤාණ”න්ති. අඤ්ඤාතාවින්ද්‍රියවසෙන වා සම්මාදිට්ඨි, පඤ්ඤින්ද්‍රියවසෙන සම්මාඤ්ඤාණන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. මග්ගඵලාවහාය දෙසනාය සඬබ්බෙපතොව ආගතත්තා වුත්තං “උග්ගට්ඨකඤ්ඤපුග්ගලස්ස වසෙනා”ති.

හද්දාලිසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජ්ජකාසනා සමත්තා.

6. ලවුකිකොපමසුත්තවණ්ණනා

148. මහාඋදායින්ථෙරොති කාථදායිලාථදායින්ථෙරොති අඤ්ඤො මහාදෙහතාය මහාඋදායිති සාසනෙ පඤ්ඤාතො ථෙරො. අපහරි අපහරති අපහරිස්සතීති අපහත්තා. තෙකාලිකො හි අයං සද්දො. උපහත්තාති එත්ථාපි එසෙව නයො. අපහාරකොති අපනෙතා. උපහාරකොති උපනෙතා.

149. යන්නි භූමිමත්ථෙ පච්චත්තවචනං, තෙන ච අනන්තරනිද්දිට්ඨසමයො පච්චාමට්ඨොති ආහ “යස්මිං සමයෙ”ති. න භගවන්තං පටිච්චාති න භගවන්තං ආරම්මණං කත්වා.

කම්මනිජ්ඣන්තත්ථන්ති අත්තනා ආයාචියමානකම්මසිද්ධිඅත්ථං. භවතීති භූ, න භූති අභූ, භයවසෙන පන සා ඉත්ථි “අභූ”න්ති ආහ. ආතු මාතුති ඵත්ථ යථා –

“අඬගා අඬගා සම්භවසි, හදයා අධිජායසෙ;
අත්තා ඵච පුත්ත නාමාසි, ස ජීව සරදොසන”න්ති. –

ආදීසු පුත්තො “අත්තා”ති වුවචති කුලවසෙන සන්තානෙ පචත්තනතො. ඵචං පිතාපි “පුත්තස්ස අත්තා”ති වුවචති. යස්මා “භික්ඛුස්ස අත්තා මාතා”ති වත්ථුකාමා භයවසෙන “ආතු මාතු”ති ආහ. තෙනාහ “ආතුති පිතා”තිආදි.

150. ඵචමෙවන්ති ඉදං ගරහත්ථජොතනනිපාතපදන්ති වුත්තං “ගරහන්තො ආහා”ති. තථා හි නං වාචකසද්දෙනෙව දස්සෙන්නො “ඉධෙකච්චෙ මොඝපුරිසා”ති ආහ. ආහංසුති තෙසං තථා වචනස්ස අවිච්ඡේදෙන පවත්තිදීපනන්ති ආහ “වදන්ති”ති. කිං පනිමස්ස අප්පමත්තකස්සාති පහාතඛ්ඛවත්ථුං අවමඤ්ඤමානෙහි වුත්තං. තෙනාහ “කිං පනා”ති. හෙතුමහි ජොතෙතඛ්ඛෙ වෙනං සාමිච්චනං යථා “අනුස්සවස්ස හෙතු, අප්පකුට්ඨස්ස හෙතු”ති. තෙනාහ “අප්පමත්තකස්ස හෙතු”ති. නනු අපස්සන්තෙන විය අසුණන්තෙන විය භවිතඛ්ඛන්ති? සත්ථාරා නාම අප්පමත්තකෙසු දොසෙසු අපස්සන්තෙන විය ච අසුණන්තෙන විය ච භවිතඛ්ඛන්ති තෙසං අධිජ්ජායෙන විවරණං. තෙසු වාති සික්ඛාකාමෙසු ච. අප්පච්චයං උපට්ඨාපෙන්නීති ආනෙත්වා සම්බන්ධිතඛ්ඛන්ති දස්සෙති. තෙසන්ති යෙ “මොඝපුරිසා”ති වුත්තා පුග්ගලා, තෙසං. ගලෙ බද්ධං මහාකට්ඨන්ති ගලෙ ඔලම්බෙත්වා බද්ධං රුක්ඛදණ්ඩමාහ. පුත්තිලායාති ගලොචියා. පාරාජිකවත්ථු විය දුප්පජහං හොතීති ඡන්දකප්පහානවසෙන තං පජහිතුං න සක්කොති.

151. අනුස්සුක්කාති තස්ස පහාතඛ්ඛස්ස පහානෙ උස්සුක්කරහිතා. අපච්චාසිසනපක්ඛෙති තාය පරදත්තවුත්තිතාය කස්සචි පච්චයස්ස කුතොචි අපච්චාසිසකපක්ඛෙ යීතා හුත්වා සුප්පජහං හොති, න තස්ස පහානෙ භාරියං අත්ථි.

152. දලිද්දො දුග්ගතො. අස්සකොති අසාපතෙය්සා. ගෙහයට්ඨියොති ගෙහජදනස්ස ආධාරා, තා උජුකං තිරියං යපෙනඛ්ඛදණ්ඩා. සමන්තතො භිත්තිපාදෙසු යපෙනඛ්ඛදණ්ඩා මණ්ඩලා. කාකාතිදායින්ති ඉතො චිතො කාකෙහි අනිපාතවසෙන උඬ්ඛෙතඛ්ඛං. තෙනාහ “යත්ථ කිඤ්චිදෙවා”තිආදි. සුරකාකාති කාකානං උඬ්ඛෙපනාකාරමාහ. නපරමරූපන්ති භීනරූපං. විලිවමඤ්චකොති තාලවෙත්තකාදීහි විතමඤ්චකො. සා පනස්ස සන්තානානං ඡින්නභින්නතාය ඔලුග්ගවිලුග්ගතා, තථා සති සා විසමරූපා හොතීති ආහ “ඔණකා”තිආදි. සො පුග්ගලො ලුඛහොජී හොතීති ආහ “ධඤ්ඤං නාම කුදුසකො”ති. සමකාලං

වපිතබ්බතාය සමවාපකං, යථාඋතු වපිතබ්බතීජං. ඡායිකාති කුච්ඡිතා හරියා,
සබ්බත්ථ ගරභායං ක-සද්දො. සො වතාහං පබ්බජෙය්‍යන්ති සොහං කෙසමස්සුං
ඕහාරෙත්වා පබ්බජෙය්‍යං, යොහං පුරිසො නාම අස්සං වතාති පබ්බජ්ජාවසෙන
අත්තනො පුරිසං බොධෙය්‍ය. තංසභාවෙ ධීතස්ස බොධා න තු දුක්කරා, සා
බ්බොපිකා. සා කුම්භී. මෙණ්ඩකසෙට්ඨිනො අභිසන්තෙළසානි කොට්ඨාගාරසතානි
විය.

153. සුවණ්ණනික්ඛසතානන්ති අනෙකෙසං සුවණ්ණනික්ඛසතානං. වයොති
සන්තානෙන නිවයො අවිච්චි නිවච්චප්පබන්ධනිවයො. තෙනාහ “සන්තානතො
කතසන්තිවයො”ති.

154. හෙට්ඨා කිඤ්චාපි අප්පජ්ජනකා පයමං දස්සිතා, පජ්ජනකා පධානා,
තෙසඤ්ච වසෙනෙත්ථ පුග්ගලවතුක්කං දස්සිතං. තෙ තඤ්චෙව පජ්ජන්තිති
පජ්ජනකා පයමං ගහිතා. රාසිවසෙනාති “ඉධුදායි එකච්චො පුග්ගලො”තිආදිනා
වතුක්කෙ ආගතවිභාගං අනාමසිත්වා “තෙ තෙ”ති පවුරවසෙන වුත්තං. තෙනාහ
“න පාටියෙක්කං විහත්තා”ති. අවිභාගෙන ගහිතවත්ථුසු විභාගතො ගහණං
ලොකසිද්ධමෙතන්ති දස්සෙතුං “යථා නාමා”තිආදි වුත්තං. පජ්ජනකපුග්ගලාති
“තෙ තඤ්චෙව පජ්ජන්ති”ති එවං පජ්ජනකපුග්ගලා එව.

උපධිඅනුධාවනකාති උපධිසු අනුඅනුධාවනකා උපධියො ආරබ්භ පවත්තනකා.
විතක්කායෙවාති කාමසඛිකප්පාදිවිතක්කායෙව. ඉන්ද්‍රියනාන්තතාති
විමුත්තිපරිපාවකානං ඉන්ද්‍රියානං පරොපරියත්තං. තස්ස හි වසෙනෙව තෙ
වත්තාරො පුග්ගලා ජාතා. අග්ගමග්ගත්ථාය විපස්සනං උස්සුක්කාපෙත්වා යාව න
තං මග්ගෙන සමුග්ඝාතෙන්ති, තාව නප්පජ්ජන්ති නාම. ඉති හෙට්ඨිමා තයොපි අරියා
අප්පජ්ජනස්ස කිලෙසස්ස වසෙන “නප්පජ්ජන්ති”ති වුත්තා, පගෙව පුටුප්පනා.
වුත්තනයෙන පන විපස්සනං මග්ගෙන සටෙන්තා තෙ වත්තාරො ජනා
අග්ගමග්ගක්ඛණෙ පජ්ජන්ති නාම. තෙ එව තත්ථ සිසකාරිතො බ්ජ්ජං පජ්ජන්ති
නාම, තෙනාහ “තත්ථා”තිආදි.

සංවෙගං කත්වා අග්ගිං අක්කන්තපුරිසො විය. මග්ගෙනාති අනුක්කමාගතෙන
අග්ගමග්ගෙන. මහාහත්ථීපදොපමෙති මහාහත්ථීපදොපමසුත්තෙ (ම. නි. 1.300
ආදයො). තත්ථ හි “තස්ස ධාතාරම්මණමෙව විත්තං පක්ඛන්දති පසිදති සන්තිට්ඨති
අධිමුච්චති”ති (ම. නි. 1.302) එත්ථ අතිතික්ඛනාතිතික්ඛ-නාතිමන්දඅතිමන්ද-
පුග්ගලවසෙන අට්ඨකථායං (ම. නි. අට්ඨ. 2.302) තයො වාරා උද්ධවා, තත්ථ
මජ්ඣිමවසෙනෙව පඤ්ඤා කටීතො. ඉන්ද්‍රියභාවනෙති ඉන්ද්‍රියභාවනාසුත්තෙ,
තත්ථාපි මජ්ඣිමනයෙනෙව පඤ්ඤා කටීතො. තෙනාහ “ඉමෙසු”තිආදි.

තන්ති “උපධි”ති වුත්තං ඛන්ධපඤ්චකං. දුක්ඛස්ස මූලන්ති සබ්බස්සපි
වට්ටදුක්ඛස්ස කාරණං. නිග්ගහණොති නිරූපාදානො. තෙනාහ “නිත්තණ්හො”ති.

155. යෙ පජහන්තීති “නෙ තඤ්චෙව පජහන්තී”ති එවං චුත්තපුග්ගලා. නෙ ඉමෙ නාම එත්තකෙ කිලෙසෙ පජහන්තීති යෙ නෙ පුපුජ්ජනා ලාභිනො ච පඤ්ච කාමගුණෙ එත්තකෙ තංතංඤානාදිවත්ථකෙ ච තංතංග්ගවජ්ඣකාය පරිච්ඡින්නත්තා එත්තකෙ කිලෙසෙ පජහන්තී. යෙ නප්පජහන්තීති එත්ථ චුත්තනායානුසාරෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. අසුචිසුඛං කායාසුචිසන්නිස්සිතත්තා. අනරියෙහීති අපරිසුද්ධෙහි. පටිලාභනො භායිතබ්බං කිලෙසදුක්ඛගතිකත්තා. විපාකනො භායිතබ්බං අපායදුක්ඛගතිකත්තා. ගණනොපි කිලෙසනොපි විචිත්තසුඛන්ති ගණසඬගණිකනො ච කිලෙසසඬගණිකනො ච විචිත්තසුඛං. රාගාදිවූපසමත්ථායාති රාගාදිවූපසමාවහං සුඛං. න භායිතබ්බං සම්පති ආයතිඤ්ච එකන්තහිතභාවනො.

156. ඉඤ්ජනස්මින්නි පච්චත්තෙ භූමිමච්චනන්ති ආහ “ඉඤ්ජන”න්තිආදි. ඉඤ්ජති තෙනාති ඉඤ්ජිතං, තස්ස තස්ස ඤානස්ස බොහකරං ඔළාරිකං ඤානඬගං. චතුත්ථජ්ඣානං අනිඤ්ජනං සන්නිස්සින්නාභාවනො. තථා හි චුත්තං “යිතෙ ආනෙඤ්ජප්පත්තෙ”ති (දී. නි. 1.244-245; ම. නි. 1.384-386; පාරා. 12-13).

අලං-සද්දො යුත්තත්ථොපි හොති – “අලමෙව නිබ්බින්නිදිතුං, අලං විමුච්චිතු”න්තිආදීසු (දී. නි. 2.272; සං. නි. 2.124, 128, 134, 143), තස්මා අනලං අනුසඬගං කාතුං අයුත්තන්ති අත්ථො. තෙනාහ “අකත්තබ්බආලයන්ති වදාමි”ති. සන්නිට්ඨානන්ති සම්මාපටිපත්තියං අලං එත්තාවතාති උස්සාහපටිප්පස්සම්භනවසෙන සන්නිට්ඨානං න කාතබ්බන්ති යොජනා. උද්ධම්භාගියසඤ්ඤිතං අණුං වා ඔරම්භාගියසඤ්ඤිතං චූලං වා, රූපරාගොති එවරූපං අණුං වා කාමාසවො පටිසන්ති එවරූපං චූලං වා, මුදුනා පචත්තිආකාරවිසෙසෙන අප්පසාවජ්ජං, කම්මබන්ධනට්ඨෙත වා අප්පසාවජ්ජං, තබ්බිපරියායනො මහාසාවජ්ජං වෙදිතබ්බං. නාතිතික්ඛපඤ්ඤස්ස වසෙන දෙසනාය පචත්තත්තා “නෙයාපුග්ගලස්ස වසෙනා”ති චුත්තං. සබ්බෙසො හි පරියාදින්නතිකන්තිකස්ස අරියපුග්ගලස්ස වසෙන සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධස්ස ආගතත්තා “අරහත්තනිකුටෙනෙව නිට්ඨාපිතා”ති චුත්තං. යං පනෙත්ථ අත්ථනො න විහත්තං, තං සුච්ඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

ලට්ඨකිකොපමසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජ්ජකාසනා සමත්තා.

7. වාතුමසුත්තවණ්ණනා

157. යථාඋපනිස්සයෙනාති යො යො උපනිස්සයො යථාඋපනිස්සයො, තෙන යථාඋපනිස්සයෙන සම්මාපයොගෙන. පතිට්ඨහිස්සන්ති සාසනෙ පතිට්ඨං පටිලහිස්සන්ති. වසනට්ඨානානීති වස්සග්ගාදිවසෙන වසනට්ඨානානි. සණ්ඨාපයමානාති සුචිහත්තභාවෙන යපෙත්තා.

අවිනිබ්‍හොගසද්දන්ති විනිභුඤ්ජිත්වා ගහෙනුං අසක්කුණෙය්‍යසද්දං.
වට්ඨොසොපි හි බ්‍රහ්මි එකච්චං පවත්තිතො යානතො ච දුරතරො කෙවලං
මහානිග්ගොසො එව හුත්වා සොතපට්ඨාගච්ඡති. මච්ඡවිලොපෙනි මච්ඡෙ
විලුම්භිත්වා විය ගහණෙ, මච්ඡානං වා නයනෙ.

158. වචස්සග්ගත්ථෙති නිච්ඡයත්ථෙ, ඉදං තාව අම්හෙහි වුවිච්චානවචනං
එකන්තසොතබ්බං, පච්ඡා තුම්හෙහි කාතබ්බං කරොථාති අධිප්පායො.
වචනපරිහාරොති තෙහි සක්කාරාජ්ඣහි වුත්තවචනස්ස පරිහාරො. ලෙසකප්පන්ති
කප්පියලෙසං. ධුරවහාති ධුරවාහිතො, ධොරය්හාති අත්ථො. පාදමූලන්ති උපචාරං
වදති. විගච්ඡිස්සතිහි හායිස්සති. පටිප්ඵරිතොති න භගවතො සම්මුඛාව, සක්කාරාජ්ඣනං
පුරතොපි විප්ඵරිතොව හොති.

159. අහිනන්දතුති අහිමුඛො හුත්වා පමොදතු. අහිවදතුති අහිරුපවසෙන වදතු.
පසාදඤ්ඤට්ඨත්තන්ති අප්පසාදස්ස විපරිණාමො භීතායාවත්තනසංඛාතං
පරිවත්තනං, තෙනාහ “විබ්භමන්තානං. විපරිණාමඤ්ඤට්ඨත්ත”න්ති.
කාරණුපචාරෙන සස්සෙසු ඛිප්පරියායොති ආහ “ඛිපානං තරුණානන්ති
තරුණසස්සාන”න්ති. තරුණභාවෙනෙව තස්ස භාවිතො ඵලස්ස අභාවෙන
විපරිණාමො.

160. කත්තබ්බස්ස සරසෙනෙව කරණං චිත්තරුපියං, න තථා පරස්ස
උස්සාදනෙනාති ආහ – “පක්කොසියමානානං ගමනං නාම න ඵාසුක”න්ති. මයම්පි
භගවා විය දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරෙතෙව විහරිස්සාමාති දීපෙනි පකතියා
විවෙකප්ඤ්ඤාසයභාවතො විරද්ධො ආගතස්ස භාරස්ස අවහනතොයෙව. තෙනාහ
“අත්තනො භාරභාවං න අඤ්ඤාසි”ති.

161. කස්මා ආරහීති? සප්පායතො. පඤ්චසතා හි හික්ඛු අහිනවා, තස්මා තෙසං
ඔවාදදානන්ථං භගවා ඉමං දෙසනං ආරහීති.

162. කොට්ඨපායාසස්සාති එත්ථ කුප්ඤ්ඤාචරියෙන කොට්ඨො, ස්වෙව චිත්තස්ස
කායස්ස ච අතිප්පමද්දනමට්ඨුප්පාදනෙහි දළ්භං ආයාසට්ඨෙන උපායාසො.
අනෙකචාරං පවත්තිත්වා අත්තනා සමවෙනං සත්තං අප්ඤ්ඤාත්ථරිත්වා සීසං
උක්ඛිපිතුං අදත්වා අනයංසනපාපනෙන කොට්ඨපායාසස්ස උමිසදිසතා දට්ඨබ්බො.
තෙනාහ “කොට්ඨපායාසෙ”තිආදි.

163. ඔදරිකත්තෙන බාදිතොති ඔදරිකභාවෙන ආමිසගෙධෙන මිච්ඡාජීවෙන
ජීවිකාකප්පනෙන නාසිතසීලාදිගුණාය බාදිතධම්මසරිරො.

164. පඤ්චකාමගුණාවට්ඨෙ නිමුජ්ජිත්වාති එත්ථ කාමරාගාහිභූතෙ සත්තෙ
ඉතො ච එත්තො, එත්තො ච ඉතොති එවං මනාපියරූපාදිවිසයසංඛාතෙ ආවට්ඨෙ
අත්තානං සංසාරෙත්වා යථා තතො බහිභූතෙ නෙක්ඛම්මෙ චිත්තම්පි න උප්පාදෙති,

එවං ආවට්ඨෙත්වා බ්‍යසනාපාදනෙන කාමගුණානං ආවට්ඨසදිසතා දට්ඨබ්බා.
තෙනාහ “යථා හී”තිආදි.

165. රාගානුද්ධංසිතෙනාති රාගෙන අනුද්ධංසිතෙන. චණ්ඩමච්ඡං ආගම්මාති සුසුකාදිචණ්ඩමච්ඡං ආගම්ම. මාතුගාමං ආගම්මාති මාතුගාමො හි යොනිසොමනසිකාරරහිතං අධිරජුරිසං ඉත්ථිකුත්තභූතෙහි අත්තනො භාවභාවවිලාසෙහි අභිභූයා ගහෙත්වා ධිරජාතියම්පි අත්තනො රූපාදීහි පලොභනවසෙන අනවසෙසං අත්තනො උපකාරධම්මෙ සිලාදිකෙ සම්පාදෙතුං අසමත්ථං කරොන්තො අනායබ්‍යසනං පාපෙති. තෙනාහ – “මාතුගාමං ආගම්ම උප්පත්තකාමරාගො විබ්භමති”ති.

භයං නාම යත්ථ භාගිතබ්බවත්ථු, තත්ථ ඔතරත්තස්සෙව හොති, න අනොතරත්තස්ස, තං ඔතරිත්වා භයං විනොදෙත්වා තත්ථ කිච්චං සාධෙතබ්බං, ඉතරථා වත්ථසිද්ධි න හොතිති ඉමමත්ථං උපමොපමිතබ්බසරූපවසෙන දස්සෙතුං “යථා”තිආදි චුත්තං. තත්ථ උදකං නිස්සාය ආනිසංසො පිපාසවිනයනං සරීරසුද්ධි පරිලාභපසමො කායඋතුග්ගාභාපනත්ති එවමාදි. සාසනං නිස්සාය ආනිසංසො පන සඬ්ඛෙපතො වට්ඨක්ඛුපසමො, විත්ථාරතො පන සිලානිසංසාදිවසෙන අනෙකවිධො, සො විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.9) චුත්තනයෙන චෙදිතබ්බො. චුත්තප්පකාරො ආනිසංසො හොති තාති භයාති අභිභූයා පවත්තස්සාති අධිප්පායො. ඉමානි අභාගිත්වාති ඉමානි කොටුපායාසාදිභයාති අභිභූයා පවත්තිත්වා අභාගිත්වා. කොටුපායාසාදයො හි භයාති එතස්මාති භයන්ති චුත්තා. ටෙරොති මහාධම්මරක්ඛිතත්ථෙරො. කාමං පභානාහිසමයකාලො එව සච්ඡිකිරියාහිසමයො, සම්මාදිට්ඨියා පන සංකිලෙසවොදානධම්මෙසු කිච්චං අසංකිණ්ණං කත්වා දස්සෙතුං සමානකාලිකම්පි අසමානකාලිකං විය චුත්තං “තණ්හාසොතං ඡින්දිත්වා නිබ්බානපාරං දට්ඨුං න සක්කොති”ති. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙව.

වාතුමසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

8. නළකපානසුත්තවණ්ණනා

166. යත්ථ බොධිසත්තපමුඛො වානරො නළකෙන පානීයං පිච්චි, සා පොක්ඛරණී, තස්සාමන්තො භූමිප්පදෙසො, තත්ථ නිව්ට්ඨගාමො ව “නළකපාන”න්තෙව පඤ්ඤායිත්ථ, ඉධ පන ගාමො අධිප්පෙතොති ආහ “නළකපානෙති එවංනාමකෙ ගාමෙ”ති. ඉදානි තමත්ථං ආගමනතො පට්ඨාය දස්සෙතුං “පුබ්බෙ කිරා”ති ආරද්ධං. පඤ්ඤවාති ඉතිකත්තබ්බතාය පඤ්ඤාය පඤ්ඤවා.

ථුලදීඝබ්‍රලභාවෙන මහතිහි දායිකාහි සමන්තාගතත්තා මහාදායිකො. “උදකරක්ඛෙසො අහ”න්ති වත්වා වානරානං කඤ්චි අමුඤ්චිත්වා “සබ්බෙ තුම්භෙ මම හත්ථගතා”ති දස්සෙන්නො “තුම්භෙ පන සබ්බෙ බාදිස්සාමී”ති ආහ.

ධම්...පෙ.... පිටිංසුති බොධිසත්තෙන ගහිතනලො අනවසෙසො අබ්භන්තරෙ සබ්බසන්ධිනං නිබ්බාධෙන එකච්ඡිද්දො අහොසි. නෙව මං ත්වං වධිස්සසීති උදකරක්ඛස ත්වං වධිතුකාමොපි මම පුරිසථාමෙන න වධිස්සසි.

එවං පන වත්ථා මහාසත්තො “අයං පාපො එත්ථ පාතියං පිචන්තෙ අඤ්ඤෙපි සත්තෙ මා බාධයිත්ථා”ති කරුණායමානො “එත්ථ ජායන්තා නලා සබ්බෙ අපබ්බන්ධා එකච්ඡිද්දාච හොන්තු”ති අධිට්ඨාය ගතො. තෙනාහ “තතො පට්ඨායා”තිආදි.

167. අනුරුද්ධප්පමුඛා භික්ඛු භගවතා “කච්චි තුම්හෙ අනුරුද්ධා”ති පුච්ඡිතාති ටෙරො “තඟ්ග මයං, භන්තෙ”ති ආහ.

සචෙ පබ්බජති, ජීවිතං ලභිස්සති, නො අඤ්ඤාපාති රඤ්ඤා පබ්බජ්ජාය අභිනිතාති රාජාභිනිතා. වොරාභිනිතාති එත්ථාපි එසෙව නයො. වොරානං මූලං ඡින්දන්තො “කණ්ටකසොධනං කරිස්සාමි”ති. ආජීවිකායාති ආජීවෙන ජීවිතචුත්තියා. ඉමෙසු පන අනුරුද්ධත්ථෙරාදීසු.

විවෙකන්ති පුබ්බකාලිකකිරියප්පධානං “අඛ්‍යාපජ්ජං උපෙන”න්තිආදීසු වියාති ආහ – “විච්චවා”ති, විච්චවිත්ථා විචිත්තො හුත්ථා විතා හුත්ථාති අත්ථො. පබ්බජිතකිච්චන්ති පබ්බජිතස්ස සාරුප්පකිච්චං. සමණකිච්චන්ති සමණභාවකරණකිච්චං. යදග්ගෙන හි පබ්බජිතකිච්චං කාතුං න සක්කොති තදග්ගෙන සමණභාවකරමිපි කිච්චං කාතුං න සක්කොති. තෙනාහ “සො යෙවා”තිආදි.

168. අප්පට්ඨසන්ධිකෙ තාව ඛ්‍යාකරොන්තො පචන්තිසු යානං අතීතොති කත්ථා උපපත්තිසු ඛ්‍යාකරොති නාම තත්ථ පට්ඨසන්ධියා අභාවකිත්තනතො. මහන්තතුට්ඨිතොති විපුලපමොදා.

169. ඉමස්සාති “අස්සා”ති පදස්ස අත්ථවචනං. ඉමස්ස ධීතස්ස ආයස්මතො සාමං දිට්ඨො වා හොති අනුස්සවසුතො වාති යොජනා. සමාධිපක්ඛිකා ධම්මා ධම්මාති අධිප්පෙතා, සමාධි පන එවංවිහාරීති එත්ථ විහාරසද්දෙන ගහිතො. එවංවිමුත්තාති එත්ථ පන විමුත්තිසද්දෙන එලවිමුත්ති ගහිතා. වරතොපිති සමථවිපස්සනාවාරෙන වරතොපි විහරන්තස්සපි. උපාසකඋපාසිකායානෙසු ලබ්භමානමිපි අරහත්තං අප්පකභාවතො පාළියං අනුද්ධටන්ති දට්ඨබ්බං. සෙසං සුවඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

නළකපානසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

9. ගොලියානිසුත්තවණ්ණනා

173. පදසමාවාරොති තංතංපච්චයහෙදදස්සනාය විගතත්තා පකාරෙහි දළිද්දසමාවාරො සිථිලසමාවාරොති අත්ථො. යස්මා පන තාදිසො සමාවාරො ථීරො දළ්භො නාම න භොති, තස්මා චුත්තං “දුබ්බලසමාවාරො”ති. “සාබසමාවාරො”ති වා පායො, තත්ථ තත්ථ ලග්ගනට්ඨෙන සාබාසදිසසිලොති අත්ථො. තෙනාහ “ඔළාරිකාවාරො”ති. පච්චයෙසු සාපෙක්ඛොති පච්චයෙසු සාපෙක්ඛතාය එව භිස්ස ඔළාරිකාවාරතා වෙදිතබ්බා. ගරුනා කිස්මිඤ්චි චුත්තෙ ගාරවචසෙන පතිස්සවනං පතිස්සො, පතිස්සවනභූතං තංසභාගඤ්ච යං කිඤ්චි ගාරවන්ති අත්ථො. සහ පතිස්සෙනාති සප්පතිස්සෙන, සප්පතිස්සවෙන ඔවාදසම්පට්චිජනෙන. පතිස්සියතීති වා පතිස්සො, ගරුකාතබ්බො, තෙන සහ පතිස්සෙනාති සබ්බං පුබ්බෙ විය. තෙනාහ “සපෙට්ඨකෙනා”ති. සෙරිවිහාරො නාම අත්තප්පධානවාසො. තෙනාහ “තිරඬ්කුසවිහාරෙනා”ති.

අනුපබ්ජාති අනුපකඩ්ඪිත්වා. ගරුට්ඨානියානං අත්තරං අනාපුච්ඡා අනුපවිසිත්වාති ඉමමත්ථං දස්සෙතුං “තත්ථ යො”තිආදි චුත්තං.

ආභිසමාවාරිකන්ති අභිසමාවාරෙ හවං. කිං පන තන්ති ආහ “චත්තපට්පත්තිමත්තම්පි”ති. නාතිකාලස්සෙව සඬ්ඝස්ස පුරතො පවිසිතබ්බං, න පච්ඡා පටික්කම්මිතබ්බන්ති අධිප්පායෙන අතිකාලෙ ව ගාමප්පවෙසො අතිදිවා පටික්කමනඤ්ච නිවාරිතං, තං දස්සෙතුං “න අතිපාතො”තිආදි චුත්තං. උද්ධච්චපකතිකොති විබ්භන්තචිත්තො. අවවාපලොයනාති දළ්භවාතාපහතපල්ලවසදිසෙන ලොලභාවෙන.

පඤ්ඤවතාති ඉමිනා භික්ඛුසාරුප්පෙසු ඉතිකත්තබ්බෙසු උපායපඤ්ඤා අධිප්පෙනා, න සුතමයපඤ්ඤා. අභිධම්මෙ අභිවිනයෙ යොගොති ඉමිනා භාවනාපඤ්ඤාඋත්තරිමනුස්සධම්මෙ යොගො පකාසිතො. යොගොති ව පරිචයො උග්ගණ්ඨවසෙන.

ආරුප්පාති ඉමිනා චතස්සොපි අරුපසමාපත්තියො ගහිතා, තා පන චතුහි රුපසමාපත්තීහි විනා න සම්පප්පන්තීති ආහ – “ආරුප්පාති එත්තාවතා අට්ඨපි සමාපත්තියො චුත්තා භොන්ති”ති. කසිණෙති දසවිධෙ කසිණෙ. එකං පරිකම්මකම්මට්ඨානන්ති යං කිඤ්චි එකභාවනා පරිකම්මදීපනං බන්ධකම්මට්ඨානං. තෙනාහ “පගුණං කත්වා”ති. කසිණපරිකම්මං පන තග්ගහණෙනෙව ගහිතං භොති, ලොකියා උත්තරිමනුස්සධම්මා හෙට්ඨා ගහිතාති ආහ “උත්තරිමනුස්සධම්මෙති ඉමිනා සබ්බෙපි ලොකුත්තරධම්මෙ දස්සෙති”ති. නෙය්‍යපුග්ගලස්ස වසෙනාති ජානිත්වා විත්ථාරෙත්වා ඤාතබ්බපුග්ගලස්ස වසෙනාති.

ගොලියානිසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

10. කීටාගිරිසුත්තවණ්ණනා

174. පඤ්ච ආනිසංසෙති අප්පාබාධතාදිකෙ පඤ්ච ගුණෙ. තත්ථ අක්ඛිරොගකුච්ඡිරොගාදීනං අභාවො අප්පාබාධතා. සරීරෙ තෙසං කුප්පනදුක්ඛස්ස අභාවො අප්පාතඬ්ඛං. සරීරස්ස උට්ඨානසුඛතා ලහුට්ඨානං. බලං නාම කායබලං. එාසුචිභාරො ඉරියාපට්ඨුඛතා. අනුපක්ඛන්දානීති දුච්චජනවසෙන සත්තානං අනුපච්චියානි. සඤ්ජානිස්සපාති එත්ථ ඉති-සද්දො ආදිඅත්ථො, තස්මා ඉති එවං ආනිසංසන්ති අත්ථො.

175. ආවාසෙ නියුත්තාති ආවාසිකා තස්ස අනතිවත්තනතො. තෙනාහ “නිබද්ධවාසිනො”ති, නියතවාසිනොති අත්ථො. තන්තිබන්ධාති නිබන්ධං වුවචති ඛ්‍යාපාරො, තත්ථ බන්ධා පසුතා උස්සුකාති තන්තිබන්ධා. කථං තෙ තත්ථ නිබන්ධාති ආහ “අකතං සෙනාසන”න්තිආදි. උප්පජ්ජනකෙන කාලෙන පත්තබ්බං කාලිකං සො පන කාලො අනාගතො එව භොතීති ආහ “අනාගතෙ කාලෙ පත්තබ්බ”න්ති.

178. එත්තකා වෙදනා සෙවිතබ්බාති අට්ඨාරසපි නෙක්ඛම්මනිස්සිතා වෙදනා සෙවිතබ්බා, ගෙහස්සිතා න සෙවිත්තබ්බා.

181. තං කතං සොළසවිධස්සපි කිච්චස්ස නිට්ඨිතත්තා. අනුලොමිකානීති උතුසුඛභාවෙන අනුරූපානි. තෙනාහ “කම්මට්ඨානසප්පායානී”ති. සමානං කුරුමානාති ඔමත්තතං අධිමත්තතඤ්ච පභාය සමකිච්චතං සම්පාදෙන්තා.

182. තෙ ද්වෙ භොන්තීති තෙ ආදිතො චුත්තා ද්වෙ.

උභතො (අ. නි. ටී. 3.7.14) උභයථා උභොහි භාගෙහි විමුත්තොති උභතොභාගවිමුත්තො එකදෙසසරූපෙකසෙසනසෙන. තථා හි චුත්තං අභිධම්මට්ඨකථායං (සු. ප. අට්ඨ. 24) “ද්විහි භාගෙහි ද්වෙ වාරෙ විමුත්තොති උභතොභාගවිමුත්තො”ති. තත්ථ කෙචි තාව ථෙරා – “සමාපත්තියා වික්ඛම්භනවිමොක්ඛෙන, මග්ගෙන සමුච්ඡෙදවිමොක්ඛෙන විමුත්තොති උභතොභාගවිමුත්තො”ති වදන්ති. අඤ්ඤෙ ථෙරා – “අයං උභතොභාගවිමුත්තො රූපතො මුච්චිත්වා නාමං නිස්සාය යිතො පුන තතො මුච්චනතො නාමනිස්සිතකො”ති වත්වා තස්ස ව සාධකං –

“අච්චි යථා වාතවෙගෙන බිත්තා, (උපසිචාති භගවා,) අත්ථං පලෙති න උපෙති සඬ්ඛං; එවං මුනි නාමකායා විමුත්තො, අත්ථං පලෙති න උපෙති සඬ්ඛං”න්ති. (සු. නි. 1080; වුළුනි. උපසිචමාණවපුච්ඡා 11; උපසිචමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 43) –

ඉමං සුත්තපදං වත්වා “නාමකායතො ව රූපකායතො ව සුවිමුත්තත්තා උභතොභාගවිමුත්තො”ති වදන්ති. සුත්තෙ හි ආකිඤ්චඤ්ඤායතනලාභිනො

උපසිවබ්‍රාහ්මණස්ස භගවතා නාමකායා විමුත්තොති උභතොභාගවිමුත්තොති අක්කාතොති. අපරෙ පන “සමාපත්තියා වික්ඛම්භනවිමොක්ඛෙන එකචාරං විමුත්තො, මග්ගෙන සමුච්ඡේදවිමොක්ඛෙන එකචාරං විමුත්තොති එවං උභතොභාගවිමුත්තො”ති වදන්ති. එත්ථ පයමවාදෙ ද්වීහි භාගෙහි විමුත්තොති උභතොභාගවිමුත්තො. දුතියවාදෙ උභතොභාගතො විමුත්තොති උභතොභාගවිමුත්තො. තතියවාදෙ පන ද්වීහි භාගෙහි ද්වෙ වාරෙ විමුත්තොති අයමෙතෙසං විසෙසො. කිලෙසෙහි විමුත්තො කිලෙසා වා වික්ඛම්භනසමුච්ඡේදෙහි කායද්වයතො විමුත්තා අස්සාති අයමත්ථො දට්ඨබ්බො. තෙනාහ “ද්වීහි භාගෙහි”තිආදි.

සොති උභතොභාගවිමුත්තො. කාමඤ්චෙන්ථ රූපාවචරචතුත්ථජ්ඣානමපි අරූපාවචරජ්ඣානං විය දුච්ඡිගිකං ආනෙඤ්ජජ්ජත්තන්ති වුවිචති. තං පන පදට්ඨානං කත්වා අරහත්තං පත්තො උභතොභාගවිමුත්තො නාම න භොති රූපකායතො අවිමුත්තත්තා. තඤ්ඤි කිලෙසකායතොව විමුත්තං, න රූපකායතො, තස්මා තතො වුට්ඨාය අරහත්තං පත්තො උභතොභාගවිමුත්තො න භොතීති ආහ – “චතුත්තං අරූප...පෙ.... පඤ්චවිධො භොති”ති. “රූපී රූපානි පස්සති”තිආදිකෙ නිරොධසමාපත්තිඅන්තෙ අට්ඨ විමොක්ඛෙ චත්වා – “යතො ච බො, ආනන්ද, හික්ඛු ඉමෙ අට්ඨ විමොක්ඛෙ කායෙන චුසිත්වා විහරති, පඤ්ඤාය චස්ස දිස්වා ආසවා පරික්ඛිණා භොන්ති, අයං වුවිචති, ආනන්ද, හික්ඛු උභතොභාගවිමුත්තො”ති යදිපි මහානිදානෙ (දී. නි. 2.129-130) වුත්තං, තං පන උභතොභාගවිමුත්තසෙට්ඨවසෙන වුත්තන්ති ඉධ සබ්බඋභතොභාගවිමුත්තසඬගහණත්ථං “පඤ්චවිධො භොති”ති චත්වා “පාළි පනෙත්ථ...පෙ.... අහිංසමෙ අට්ඨවිමොක්ඛලාභිනො වසෙන ආගතා”ති ආහ. ඉධාපි හි කීටාගිරිසුත්තෙ “ඉධ, හික්ඛවෙ, එකච්චො පුග්ගලො...පෙ.... උභතොභාගවිමුත්තො”ති අරූපසමාපත්තිවසෙන චත්තාරො උභතොභාගවිමුත්තා, සෙට්ඨො ච වුත්තො වුත්තලක්ඛණුපපත්තිතො. යථාවුත්තෙසු හි පඤ්චස්ස පුරිමා චත්තාරො නිරොධං න සමාපජ්ජන්තිති පරියායෙන උභතොභාගවිමුත්තා නාම. අට්ඨසමාපත්තිලාභී අනාගාමී තං සමාපජ්ජන්වා තතො වුට්ඨාය විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා අරහත්තං පත්තොති නිජපරියායෙන උභතොභාගවිමුත්තසෙට්ඨො නාම.

කතමො ච පුග්ගලොතිආදියු කතමොති පුච්ඡාවචනං, පුග්ගලොති අසාධාරණතො පුච්ඡිතබ්බවචනං. ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ. එකච්චොති එකො. අට්ඨ විමොක්ඛෙ කායෙන චුසිත්වා විහරතීති අට්ඨ සමාපත්තියො සහජාතනාමකායෙන පටිලභිත්වා විහරති. පඤ්ඤාය චස්ස දිස්වා ආසවා පරික්ඛිණා භොන්තීති විපස්සනාපඤ්ඤාය සඬාරගතං, මග්ගපඤ්ඤාය චත්තාරි සච්චානි පස්සිත්වා චත්තාරොපි ආසවා පරික්ඛිණා භොන්තීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

පඤ්ඤාවිමුත්තොති විසෙසතො පඤ්ඤාය එව විමුත්තො, න තස්සා පතිට්ඨානභූතෙන අට්ඨවිමොක්ඛසඬාතෙන සාතිසයෙන සමාධිනාති

පඤ්ඤාවිමුත්තො. යො අරියො අනධිගතඅට්ඨවිමොක්ඛෙන සබ්බසො ආසවෙහි විමුත්තො, තස්සෙතං අධිවචනං. අධිගතෙපි හි රූපජ්ඣානවිමොක්ඛෙ න සො සාතිසයසමාධිනිස්සිතොති න තස්ස වසෙන උභතොභාගවිමුත්තො හොතීති වුත්තොවායමත්ථො. අරූපජ්ඣානෙසු පන එකස්මිමපි සති උභතොභාගවිමුත්තොයෙව නාම හොති. තෙන හි අට්ඨවිමොක්ඛෙකදෙසෙන තංනාමදානසමත්ථෙන අට්ඨවිමොක්ඛලාභීත්වෙව වුවචති. සමුදායෙ හි පචත්තො වොහාරො අවයවෙපි දිස්සති යථා “සත්තිසයො”ති. පාළීති අභිධම්මපාළි. එත්ථාති එතිස්සං පඤ්ඤාවිමුත්තිකථායං. අට්ඨවිමොක්ඛපටික්ඛෙපවසෙනෙවාති අවධාරණෙන ඉධාපි පටික්ඛෙපවසෙනෙව ආගතභාවං දස්සෙති. තෙනාහ “කායෙන චුසිත්වා විහරති”ති.

චුට්ඨන්තං සච්ඡිකරොතිති චුට්ඨානං අත්තො චුට්ඨන්තො, චුට්ඨානං අරූපජ්ඣානානං අනන්තරො කාලොති අධිප්පායො. අවචන්තසංයොගෙ චෙතං උපයොගවචනං, චුට්ඨානන්තරකාලමෙව සච්ඡිකරොති සච්ඡිකාතබ්බොපායෙනාති වුත්තං හොති. භාවනපුංසකං වා එතං “එකමන්තං නිසීදී”තිආදීසු (පාරා. 2) විය. යො හි අරූපජ්ඣානෙන රූපකායතො නාමකායෙකදෙසතො ව වික්ඛම්භනවිමොක්ඛෙන විමුත්තො, තෙන නිරොධසඬ්ඛාතො විමොක්ඛො ආලොචිතො පකාසිතො විය හොති, න පන කායෙන සච්ඡිකතො, නිරොධං පන ආරම්මණං කත්වා එකච්චෙසු ආසවෙසු බෙපිතෙසු තෙන සො සච්ඡිකතො හොති, තස්මා සො සච්ඡිකාතබ්බං නිරොධං යථාආලොචිතං නාමකායෙන සච්ඡිකරොතිති “කායසක්ඛි”ති වුවචති, න තු “විමුත්තො”ති එකච්චානං ආසවානං අපරික්ඛිණත්තා. තෙනාහ – “ක්කානචස්සං පයමං චුසති, පච්ඡා නිරොධං නිබ්බානං සච්ඡිකරොති”ති. අයං චතුත්තං අරූපසමාපත්තීනං එකෙකතො චුට්ඨාය සඬ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා කායසක්ඛිභාවං පත්තානං චතුත්තං, නිරොධා චුට්ඨාය අග්ගමග්ගප්පත්තඅනාගාමිනො ව වසෙන උභතොභාගවිමුත්තො විය පඤ්චවිධො නාම හොති. තෙන වුත්තං අභිධම්මට්ඨකායං “කායසක්ඛිමිහිපි එසෙව නයො”ති.

දිට්ඨන්තං පත්තොති දස්සනසඬ්ඛාතස්ස සොතාපත්තිමග්ගඤ්ඤාණස්ස අනන්තරං පත්තොති වුත්තං හොති. “දිට්ඨන්තා පත්තො”තිපි පායො. එතෙන චතුසච්චදස්සනසඬ්ඛාතාය දිට්ඨියා නිරොධස්ස පත්තතං දිපෙති. තෙනාහ “දුක්ඛා සඬ්ඛාරා, සුඛො නිරොධොති ඤාතං හොති”ති. තත්ථ පඤ්ඤායාති මග්ගපඤ්ඤාය. පයමඵලට්ඨතො යාව අග්ගමග්ගට්ඨා, තාව දිට්ඨිප්පත්තො. තෙනාහ “සොපි කායසක්ඛි විය ජබ්බිධො හොති”ති. යථා පන පඤ්ඤාවිමුත්තො පඤ්චවිධො වුත්තො, එවං අයම්පි සුක්ඛවිපස්සකො, චතුහි රූපජ්ඣානෙනි චුට්ඨාය දිට්ඨිප්පත්තභාවප්පත්තා වත්තාරො වාති පඤ්චවිධො හොතීති වෙදිතබ්බො. සද්ධාවිමුත්තෙපි එසෙව නයො. ඉදං දුක්ඛන්ති එත්තකං දුක්ඛං, න ඉතො උද්ධං දුක්ඛන්ති. යථාභූතං පජානාතීති යපෙත්වා තණ්හං උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකං දුක්ඛසච්චන්ති යාථාවතො පජානාති. යස්මා පන තණ්හා දුක්ඛං ජනෙති නිබ්බත්තෙති, තතො තං දුක්ඛං සමුදෙති, තස්මා නං “අයං දුක්ඛසමුදයො”ති යථාභූතං පජානාති යස්මා පන ඉදං දුක්ඛං සමුදයො ව නිබ්බානං පත්වා නිරුජ්ඣති

අප්පචන්තිං ගච්ඡති, තස්මා “අයං දුක්ඛනිරොධො”ති යථාභූතං පජානාති. අරියො පන අට්ඨඨගිකො මග්ගො තං දුක්ඛනිරොධං ගච්ඡති, තෙන “අයං දුක්ඛනිරොධගාමිනිපටිපදා”ති යථාභූතං පජානාති. එත්තාවතා නානක්ඛණෙ සච්චවචන්ථානං දස්සිතං. ඉදානි තං එකක්ඛණෙ දස්සෙතුං “තථාගතප්පචෙදිතා”තිආදි වුත්තං, තස්සත්ථො ආගමිස්සති.

සද්ධාය විමුත්තොති එතෙන සබ්බථා අවිමුත්තස්සපි සද්ධාමත්තෙන විමුත්තභාවො දීපිතො භොති. සද්ධාවිමුත්තොති වා සද්ධාය අධිමුත්තොති අත්ථො. වුත්තනයෙනෙවාති “සොතාපත්තිඵල”න්තිආදිනා වුත්තනයෙන. සද්දහන්තස්සාති “එකංසතො අයං පටිපදා කිලෙසක්ඛයං ආවහති සම්මාසම්බුද්ධෙන භාසිතත්තා”ති එවං සද්දහන්තස්ස. යස්මා පනස්ස අනිච්චානුපස්සනාදිහි නිව්වසඤ්ඤාපහානවසෙන භාවනාය පුබ්බෙනාපරං විසෙසං පස්සතො තත්ථ තත්ථ පච්චක්ඛතාපි අත්ථි, තස්මා වුත්තං “සද්දහන්තස්ස වියා”ති. සෙසපද්දවයං තස්සෙව වෙච්චනං. එත්ථ ව පුබ්බභාගමග්ගභාවනාති වචනෙන ආගමනීයපටිපදානානත්තෙන සද්ධාවිමුත්තදිට්ඨිප්පත්තානං පඤ්ඤානානත්තං භොතීති දස්සිතං. අභිධම්මට්ඨකථායම්පි (පු. ප. අට්ඨ. 28) “නෙසං කිලෙසප්පහානෙ නානත්තං නත්ථි, පඤ්ඤාය නානත්තං අත්ථියෙවා”ති වත්ථා – “ආගමනීයනානත්තෙනෙව සද්ධාවිමුත්තො දිට්ඨිප්පත්තං න පාපුණාතීති සන්තිට්ඨානං කත”න්ති වුත්තං.

පඤ්ඤාසඬ්ඛාතං ධම්මං අධිමත්තතාය පුබ්බඬ්ඛගමං හුත්වා පචන්තං අනුස්සරතීති ධම්මානුසාරි. තෙනාහ “ධම්මො”තිආදි. සද්ධං අනුස්සරති සද්ධාපුබ්බඬ්ඛගමං මග්ගං භාවෙතීති ඉමමත්ථං “එසෙව නයො”ති අතිදිසති. පඤ්ඤං වාහෙතීති පඤ්ඤාචාහි, පඤ්ඤං සාතිසයං පචත්තෙතීති අත්ථො. තෙනාහ “පඤ්ඤාපුබ්බඬ්ඛගමං අරියමග්ගං භාවෙතී”ති. සද්ධාචාහිත්ති එත්ථ වුත්තනයෙන අත්ථො වෙදිතබ්බො. උභතොභාගවිමුත්තාදිකථාති උභතොභාගවිමුත්තාදීසු ආගමනතො පට්ඨාය වත්තබ්බකථා. එතෙසන්ති යථාවුත්තානං උභතොභාගවිමුත්තාදීනං. ඉධාති ඉමස්මිං කීටාගිරිසුත්තෙ. නනු ව අට්ඨසමාපත්තිලාභිවසෙන උභතොභාගවිමුත්තො කායසක්ඛිආදයො ව අභිධම්මෙ ආගතා, කථමිධ අරූපජ්ඣානලාභිවසෙනෙව උද්ධටාති වොදනං සන්ධායාහ “යස්මා”තිආදි.

චුසිත්වා පත්ථා. පඤ්ඤාය වස්ස දිස්වා ආසවා පරික්ඛිණා භොන්තීති න ආසවා පඤ්ඤාය පස්සියන්ති, දස්සනකාරණා පඤ්ඤාය පරික්ඛිණා “දිස්වා පඤ්ඤාය පරික්ඛිණා”ති වුත්තා. දස්සනායත්තපරික්ඛයත්තා එව හි දස්සනං ආසවානං ඛයස්ස පුරිමකිරියා භොතීති. තථාගතෙන පචෙදිතාති බොධිමණ්ඩෙ නිසිදිත්වා තථාගතෙන පටිච්ඡේදා විදිතා පච්ඡා පරෙසං පාකට්ඨකතා. “චතුසච්චධම්මා”ති වත්ථා තදන්තොගධත්තා සිලාදීනං “ඉමස්මිං යානෙ සීලං කථිත”න්තිආදි වුත්තං. අත්ථොනාති අවිප්පටිසාරාදිපයොජනෙන තස්මිං තස්මිං පිනිආදිකෙන අත්ථොන. කාරණෙනාති සප්පුරිසුපනිස්සයාදිනා කාරණෙන තස්මිං තස්මිං. සමාධිආදිපදට්ඨානතාය සිලාදි කාරණෙ. විණ්ණවරිතත්තාති සද්ධාවිණ්ණභාවෙන සම්බොධාවහභාවෙ. තත්ථ තත්ථ විචරිතා විසෙසෙන වරිතා, තෙසු තෙන පඤ්ඤා

සුට්ඨු වරාපිතාති අත්ථො. පතිට්ඨිතා හොති මග්ගෙන ආගතත්තා. මත්තාය පරිත්තප්පමාණෙන. ඔලොකනං බමන්ති, පඤ්ඤාය ගහෙනබ්බතං උපෙන්නි.

තයොති කායසක්ඛිදිට්ඨිප්පත්තසද්ධාවිමුත්තා. යථාධීතොව පාළිඅත්ථො, න තත්ථ කිඤ්චි නිද්ධාරෙත්වා වත්තබ්බං අත්ථිති සුත්තන්තපරියායෙන අවුත්තං වදති. තස්ස මග්ගස්සාති සොතාපත්තිමග්ගස්ස යං කාතබ්බං, තස්ස අධිගතත්තා. උපරි පන තිණ්ණං මග්ගානං අත්ථාය සෙවමානා අනුලොමසෙනාසනං, භජමානා කල්‍යාණමිත්තෙ, සමන්තානායමානා ඉන්ද්‍රියානි අනුපුබ්බෙන භාවනාමග්ගප්පිපාටියා අරහත්තං පාපුණිස්සන්ති මග්ගස්ස අනෙකච්ඡිත්තක්ඛණිකතායාති අයමෙත්ථ සුත්තපදෙසෙ පාළියා අත්ථො.

ඉමමෙව පාළිං ගහෙත්වාති “කතමො ව පුග්ගලො සද්ධානුසාරී”ති මග්ගට්ඨෙ පුග්ගලෙ වත්වා “ඉමස්ස බො අහං, භික්ඛවෙ”තිආදිනා තෙසං වසෙන අනුලොමසෙනාසනසෙවනාදිනං වුත්තත්තා ඉමමෙව යථාවුත්තං පාළිපදෙසං ගහෙත්වා “ලොකුත්තරධම්මො බහුවිත්තක්ඛණිකො”ති වදති. සො වත්තබ්බොති සො විතණ්ඩවාදී එවං වත්තබ්බො. යදි මග්ගට්ඨපුග්ගලෙ වත්වා අනුලොමිකසෙනාසනසෙවනාදි පාළියං වුත්තන්ති මග්ගසමඬගිනො එව හුත්වා තෙ තථා පටිපජ්ජන්ති, එවං සන්තෙ සෙනාසනපටිසංයුත්තරුපාදිවිපස්සනග්ගහණස්මිං තව මතෙන මග්ගසමඬගිනො එව ආපජ්ජෙය්‍යං, න වෙතං එවං හොති, තස්මා සුත්තං මෙ ලද්ධන්ති යං කිඤ්චි මා කථෙහීති වාරෙතබ්බො. තෙනාහ “යදි අඤ්ඤෙන විත්තෙනා”තිආදි. තත්ථ එවං සන්තෙති නානාවිත්තෙනෙව සෙනාසනපටිසෙවනාදිකෙ සති. තත්ථ පාළියං යදි ලොකුත්තරධම්මසමඬගිනො එව පඤ්චවිඤ්ඤාණසමඬගිකාලෙපි ලොකුත්තරසමඬගිතං සවෙ සම්පට්ඨිප්පි, සත්ථාරා සද්ධිං පටිවිරුප්ඤ්ඤි සුත්තවිරොධදීපනතො. තෙනාහ “සත්ථාරා හී”තිආදි. ධම්මවිචාරණා නාම තුය්හං අවිසයො, තස්මා යාගුං පිවාහීති උය්‍යාපෙතබ්බො.

183. ආදිකෙනෙවාති පඨමෙනෙව. අනුපුබ්බසික්ඛාති අනුපුබ්බෙනෙව පවත්තසික්ඛාය. තෙනාහ “කරණත්ථෙ පච්චත්තවචන”න්ති. සද්ධා ජාතා එතස්සාති සද්ධාජාතො, අග්‍යාහිතාතිපක්ඛෙපෙන ජාත-සද්දස්ස පච්චාවචනං. එවමෙතන්ති අධිමුච්චනං ඔකප්පනියසද්ධා. සන්තිකෙ නිසීදති උපට්ඨානවසෙන. සාධුකං කත්වා ධාරෙතීති යථාසුතං ධම්මං වාචුග්ගතකරණවසෙන තං පගුණං කත්වා සාරවසෙන ධාරෙති. ඡන්දො ජායතීති ධම්මෙසු නිජ්ඣානක්ඛමෙසු ඉමෙ ධම්මෙ භාවනාපඤ්ඤාය පච්චක්ඛතො උස්සාමීති කත්තුකමානාකුසලවිජන්දො ජායති. උස්සහතීති ඡන්දො උප්පාදමත්තෙ අට්ඨත්වා තතො භාවනාරම්භවසෙන උස්සහති. තුලයතීති සම්මසනවසෙන සඬබ්බාරෙ. තීරණවිපස්සනාය තුලයන්තොති තීරණපරිඤ්ඤාය ජානිත්වා උපරි පහානපරිඤ්ඤාය වසෙන පරිතුලයන්තො පටිජානන්තො. මග්ගපධානං පදහතීති මග්ගලක්ඛණං පධානිකං මග්ගං පදහති. පෙසිතවිත්තොති නිබ්බානං පති පෙසිතවිත්තො. නාමකායෙනාති මග්ගප්පිපාටියා තංතංමග්ගසම්පයුත්තනාමකායෙන. න පන කිඤ්චි ආහාති දුරතාය සමානං න කිඤ්චි වචනං භගවා ආහ තෙ දළ්භතරං නිග්ගණ්හිතුං.

184. පණෙන වොහාරෙන බ්‍යාකරණං පණවියා, පණවියා අභාවෙන ඔපණවියා, න උපෙතීති න යුජ්ජති. තන්ති ඉදං ඉධ අධිජ්ජෙතං පණො පණවියං දස්සෙතුං. තයිදං සබ්බං භගවා “මයං බො, ආවුසො, සායඤ්චෙව භුඤ්ජාමා”ති අස්සජ්ජුනබ්බසුකෙහි වුත්තං සික්ඛාය අවත්තනභාවදීපනවචනං සන්ධාය වදති.

උක්ඛිපිත්වාති සීසෙන ගහෙත්වා විය සමාදාය. අනුධම්මොති අනුරූපො සභාවො, සාවකභාවස්ස අනුව්ඡවිකා පටිපත්ති. රොහනීයන්ති විරුළුභිභාවං. සිනිශ්භති එත්ථ, එතෙන වාති සිනෙහො, කාරණං. තං එත්ථ අත්ථිති සිනෙහවත්තං, පාදකන්ති අත්ථො. තවො එකං අභිගන්ති තවො විරපක්ඛභාවෙ එකමඬිගං. පධානං අනුයුඤ්ජන්තස්ස හි තවෙ පලුජ්ජමානෙපි තංනිමිත්තං අවොසානං අනාපජ්ජනකස්සෙව විරියස්ස එකං අඬිගං එකං කාරණං. එවං සෙසෙසු වත්තබ්බං. තෙනාහ – “අරහත්තං අප්පත්වා න වුට්ඨහිස්සාමීති එවං පටිපජ්ජති”ති. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

කීටාගිරිසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජ්ජකාසනා සමත්තා.

නිට්ඨිකා ව භික්ඛුවග්ගවණ්ණනා.

3. පරිබ්බාජකවග්ගො

1. තෙවිජ්ජවච්ඡසුත්තවණ්ණනා

185. තත්ථාති එකපුණ්ඩරිකසඤ්ඤිතෙ පරිබ්බාජකාරාමෙ. අනාගතපුබ්බො ලොකියසමුදාහාරවසෙන “විරස්සං බො, හන්තෙ”තිආදිනා වුවිති, අයං පනෙත්ථ ආගතපුබ්බතං උපාදාය තථා වුත්තො. භගවා හි කෙසඤ්චි විමුත්තිජනනත්ථං, කෙසඤ්චි ඉන්ද්‍රියපරිපාකත්ථං, කෙසඤ්චි විසෙසාධිගමත්ථං කදාවි තිත්ථියාරාමං උපගච්ජති. අනනුඤ්ඤාය යත්වාති අනනුජානිතබ්බෙ යත්වා. අනුජානිතබ්බං සියා අනඤ්ඤාතස්ස ඤෙය්‍යස්ස අභාවතො. යාවතකඤ්චි ඤෙය්‍යං, තාවතකං භගවතො ඤාණං, යාවතකඤ්චි භගවතො ඤාණං තාවතකං ඤෙය්‍යං. තෙනෙවාහ – “න තස්ස අදිට්ඨමිධත්ථි කිඤ්චි, අපො අවිඤ්ඤාතමජානිතබ්බ”න්තිආදි (මහානි. 156; වුළුනි. ධොතකමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 32; පටි. ම. 1.121). සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණෙන හි භගවා ආවජ්ජෙත්වා පජානාති. වුත්තඤ්ඤෙතං “ආවජ්ජනපට්ඨද්ධං බුද්ධස්ස භගවතො ඤාණ”න්ති (මි. ප. 4.1.2). යදි එවං “වරං සමාහිතො නාගො, තිට්ඨං නාගො සමාහිතො”ති (අ. නි. 6.43) ඉදං සුත්තපදං කථන්ති? වික්ඛෙපාභාවදීපනපදමෙතං, න අනාවජ්ජනෙනපි ඤාණානං පවත්තිපරිදීපනං. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං, තං භෙට්ඨා විත්ථාරතො වුත්තමෙව.

186. යාවදෙවාති ඉදං යථාරූචි පවත්ති විය අපරාපරුජ්ජත්තිපි ඉච්ඡිතබ්බාති තදභාවං දස්සෙත්තො ආහ – “සකිං ඛිණානං ආසවානං පුන බෙපෙතබ්බාභාවා”ති. පච්චුප්පත්තජානනගුණන්ති ඉදං දිබ්බවක්ඛුඤාණස්ස පරිභණ්ඩඤාණං

අනාගතංසඤාණං අනාදියිත්වා චුත්තං, තස්ස පන වසෙන අනාගතංසඤාණගුණං දස්සෙතීති වත්තබ්බං සියා.

ගිහිපරික්ඛාරෙසුති වත්ථාහරණාදිධනධඤ්ඤාදිගිහිපරික්ඛාරෙසු. ගිහිලිඛිගං පන අප්පමාණං, තස්මා ගිහිබන්ධනං ඡින්දිත්වා දුක්ඛස්සන්තකරා භොන්තියෙව. සති පන දුක්ඛස්සන්තකිරියාය ගිහිලිඛිගෙ තෙ න තිට්ඨන්තියෙවාති දස්සෙන්තො “යෙපි”තිආදිමාහ. සුක්ඛාපෙත්වා සමුච්ඡින්නදිත්වා. අරහත්තං පත්තදිවසෙයෙව පබ්බජනං වා පරිනිබ්බානං වාති අයං නයො න සබ්බසාධාරණොති ආහ “භූමදෙවතා පන තිට්ඨන්ති”ති. තත්ථ කාරණවචනං “නිලියනොකාසස්ස අත්ථිතායා”ති. අරඤ්ඤපබ්බතාදිපච්චෙකට්ඨානං නිලියනොකාසො. සෙසකාමහවෙති කාමලොකෙ. ලලිතජනස්සාති ආහරණාලඬිකාරනච්චගීතාදිවසෙන විලාසයුත්තජනස්ස.

සොපිති “සො අඤ්ඤත්ථ එකෙනා”ති චුත්තො සොපි. කරතො න කරියති පාපන්ති එවං න කිරියං පටිබාහති. යදි අත්තානංයෙව ගහෙන්වා කට්ඨති, අථ කස්මා මහාසත්තො තදා ආජීවකපබ්බජ්ජං උපගච්ඡති ආහ “තදා කිරා”තිආදි. තස්සපිති න කෙවලං අඤ්ඤෙසං එව පාසණ්ඩානං, තස්සපි. වීරියං න භාපෙසීති තපොජ්ඣුච්ඡවාදං සමාදියිත්වා යිතො විරාගත්ථාය තං සමාදිණ්ණවත්තං න පරිච්චජි, සත්ථුසාසනං න ඡඩ්ඛෙසි. තෙනාහ – “කිරියවාදී හුත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තති”ති.

තෙවිජ්ජවච්ඡසුත්තවණ්ණනාය ලිනත්ථජ්ජකාසනා සමත්තා.

2. අග්ගිවච්ඡසුත්තවණ්ණනා

187. ලොකස්ස සස්සතතාපවත්තිපටික්ඛෙපවසෙන පවත්තො වාදො උච්ඡේදවාදො එව භොතීති සස්සතග්ගාහාහාවෙ උච්ඡේදග්ගාහාහාවතො පුන පරිබ්බාජකෙන “අසස්සතො ලොකො”ති වදන්තෙන උච්ඡේදග්ගාහො පුච්ඡිතො, භගවතාපි සො එව පටික්ඛිත්තොති ආහ “දුතියෙ නාහං උච්ඡේදදිට්ඨිකො”ති. අන්තානන්තිකාදිවසෙනාති එත්ථ අන්තානන්තිකග්ගහණෙන අන්තවා ලොකො අනන්තවා ලොකොති ඉමං වාදද්වයමාහ. ආදි-සද්දෙන “තං ජීවං තං සරීරං”න්තිආදිවාදවතුක්කං සඬගණ්හාති, ඉතරං පන ද්වයං සරූපෙනෙව ගහිතන්ති. පටික්ඛෙපො වෙදිතබ්බොති “තතියෙ නාහං අන්තවාදිට්ඨිකො, වතුත්ථෙ නාහං අනන්තවාදිට්ඨිකො”ති එවමාදිනා පටික්ඛෙපො වෙදිතබ්බො. “භොති තථාගතො පරං මරණා”ති අයම්පි සස්සතවාදො, සො ව බො අපරන්තකජ්ජිකවසෙන, “සස්සතො ලොකො”ති පන පුබ්බන්තකජ්ජිකවසෙනාති අයමෙනෙසං විසෙසො. “න භොති තථාගතො පරං මරණා”ති අයම්පි උච්ඡේදවාදො, සො ව බො සත්තවසෙන, “අසස්සතො ලොකො”ති පන සත්තසඬ්ඛාරවසෙනාති වදන්ති.

189. සප්පතිහයං උප්පජ්ජනතො සහ දුක්ඛෙනාති සදුක්ඛං. තෙනාහ “කිලෙසදුක්ඛෙනා”තිආදි. තෙසංයෙවාති කිලෙසදුක්ඛවිපාකදුක්ඛානංයෙව.

සඋපසාකකන්ති සබ්බං. සඋපායාසන්ති සපරිස්සමං සඋපතාපං සපිළං.
සපරිළාහන්ති සදරථං.

කිඤ්චි දිට්ඨිගතන්ති ඉමා තාව අට්ඨ දිට්ඨියො මා භොන්තු, අත්ථි පන, භො ගොතම, යං කිඤ්චි දිට්ඨිගතං ගහිතං. න හි තාය දිට්ඨියා විනා කඤ්චි සමයං පවත්තෙනුං යුජ්ජතිති අධිජ්ජායෙන පුච්ඡති. අපවිද්ධන්ති සමුච්ඡෙදජ්ජහානවසෙන ඡඩ්ඛිතං. පඤ්ඤාය දිට්ඨන්ති විපස්සනාපඤ්ඤාසහිතාය මග්ගපඤ්ඤාය භගවතා පටිවිද්ධං. යත්ථ උජ්ජජ්ජන්ති, තං සත්තං මට්ඨන්ති සම්මද්දන්තිති මජ්ඣිමනිකායෙ ආහ “මජ්ඣිමනිකායෙව වෙච්චන”න්ති. කඤ්චි ධම්මන්ති රූපධම්මං අරූපධම්මං වා. අනුපාදිසිත්වාති අග්ගහෙත්වා.

190. න උපෙතිති සඩ්ධං න ගච්ඡතිති අත්ථොති ආහ “න යුජ්ජති”ති. අනුජානිතබ්බං සියා අනුපාදාච්ඡිත්තස්ස කඤ්චිපි උජ්ජන්ති යා අභාවතො. “එවං විමුක්තවිත්තො න උපපජ්ජති”ති කාමඤ්ඤායං සභාවපවෙදනං පරිනිබ්බානං, එකෙ පන උච්ඡෙදවාදිතො “මයමිපි ‘සත්තො ආයතිං න උපපජ්ජති’ති වදාම, සමණො ගොතමොපි තවා වදති”ති උච්ඡෙදභාවයෙව පතිට්ඨහිස්සන්ති, තස්මා භගවා “න උපපජ්ජතිති බො වච්ඡ න උපෙති”ති ආහ. “උපපජ්ජති”ති පන වුත්තෙ සස්සතමෙව ගණ්ඨෙය්‍යාති යොජනා. සෙසද්වයෙපි එසෙව න යො. අජ්ජතිට්ඨොති උච්ඡෙදවාදිවසෙන පතිට්ඨාරහිතො. අනාලම්බොති තෙසංයෙව වාදානං ඔලම්බාරම්මණස්ස අභාවෙන අනාලම්බො. සුඛපවෙසනට්ඨානන්ති තෙසඤ්ඤෙව වාදානං සුඛපවෙසනොකාසං මා ලභතුති. අනනුඤ්ඤාය යත්වාති “න උපපජ්ජති”ති ආදිනා අනුජානිතබ්බාය පටිඤ්ඤාය යානහෙතු. අනුඤ්ඤමිපිති අනුජානිතබ්බමිපි දුතියපඤ්ඤං පටික්ඛිපි. පරියත්තො පන ධම්මො අත්ථොතො පච්චයාකාරො එවාති ආහ “ධම්මොති පච්චයාකාරධම්මො”ති. අඤ්ඤත්ථ පයොගෙනාති ඉමම්හා නිය්‍යානිකසාසනා අඤ්ඤස්මිං මිච්ඡාසමයෙ පවත්තජ්ජයොගෙන, අනිය්‍යානිකං විවිධං මිච්ඡාපටිපත්තිං පටිපජ්ජන්තෙනාති අත්ථො. “අඤ්ඤවාදියකෙනා”තිපි පායො, පච්චයාකාරතො අඤ්ඤාකාරදීපකආචරියවාදං පග්ගස්ස තිට්ඨන්තෙනාති අත්ථො.

191. අජ්ජවචයොති අනුපාදානො, නිරින්ධනොති අත්ථො.

192. යෙන රූපෙනාති යෙන භූතපාදාදිහෙදෙන රූපධම්මෙන. තං රූපං තජ්ජපිඤ්ඤායොජනජ්ජහානෙන ඛිණ්ණසව-තථාගතස්ස පහිනං අනුජ්ජන්තිධම්මතං ආපන්නං. තෙන වුත්තං පාළියං “අනුජ්ජාදධම්ම”න්ති ආදි. අඤ්ඤෙසං ජානනාය අභාවගුණතාය ගුණගම්භීරො. “එත්තකා ගුණා”ති පමාණං ගණ්ඨිතුං න සක්කුණෙය්‍යා. “ඊදිසා එතස්ස ගුණා”ති පරියොගාහිතුං අසක්කුණෙය්‍යායාය දුජ්ජරියොගාළ්භොති. දුජ්ජානොති අගාධතාය ගම්භීරො “එත්තකාති උදකළ්භකසතාති”ති ආදිනා පමෙතුං න සක්කාති අජ්ජමෙය්‍යා, තතො එව දුජ්ජානො. එවමෙවාන්ති යථා මහාසමුද්දො ගම්භීරො අජ්ජමෙය්‍යා දුජ්ජානො, එවමෙව ඛිණ්ණසවොපි ගුණවසෙන, තස්මා අයං රූපාදිං ගහෙත්වා

රුපීතිආදිවොහාරො භවෙය්‍ය, පරිනිබ්බුතස්ස පන තදභාවා තථා පඤ්ඤාපෙතුං න සක්කා, තතො තං ආරබ්භ උපපජ්ජතීතිආදි න යුජ්ජෙය්‍ය. යථා පන විජ්ජමානො එව ජාතවෙදො ඛ්‍යත්තෙන පුරිසෙන නියමානො පුරත්ථිමාදිදිසං ගතොති වුච්චෙය්‍ය, න නිබ්බුතො, එවං බිණ්ණාසවොපිති දස්සෙත්තො “එවමෙවා”තිආදිමාහ.

අනිච්චතාති එත්ථ අනිච්චතාගහණං අසාරනිදස්සනං. තෙන යථා සො සාලරුක්කො සාබාපලාසාදිඅසාරාපගමෙන සුද්ධො සාරෙ පතිට්ඨිතො, එවමයං ධම්මචිතයො සාසවසඬ්ඛාතඅසාරවිගමෙන ලොකුත්තරධම්මසාරෙ පතිට්ඨිතොති දස්සෙති. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙව.

අග්ගිවච්ඡසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

3. මහාවච්ඡසුත්තවණ්ණනා

193. සහ කථා එතස්ස අත්ථිති සහකථී, “මයං පුච්ඡාවසෙන තුම්හෙ විස්සජ්ජනවසෙනා”ති එවං සහපවත්තකථොති අත්ථො. එතස්සෙව කථිකාති, තත්ථ පඨමෙ විජ්ජාත්තයං දෙසිතං, දුතියෙ අග්ගිනා දස්සිතන්ති තෙවිජ්ජවච්ඡසුත්තං අග්ගිවච්ඡසුත්තන්ති නාමං විසෙසෙත්වා වුත්තං. සීසං ලද්ධිං න විස්සජ්ජෙත්ති, යස්මා සඬ්ඛාරානං නියතොයං විනාසො අනඤ්ඤසමුප්පාදො, හෙතුසමුප්පන්නාපි න විරෙන නිජ්ඣානං ඛමන්ති, න ලභුං. තෙනාහ “වසාතෙල ...පෙ.... සුජ්ඣන්ති”ති. පච්ඡිමගමනං ඤාණස්ස පරිපාකං ගතත්තා. යට්ඨිං ආලම්බිත්වා උදකං තරිතුං ඔතරත්තො පුරිසො “යට්ඨිං ඔතරිත්වා උදකෙ පතමානො”ති වුත්තො. කම්මපථවසෙන විත්ථාරදෙසනන්ති සංඛිත්තදෙසනං උපාදාය වුත්තං. තෙනාහ “මූලවසෙන චෙත්ථා”තිආදි. විත්ථාරසදිසාති කම්මපථවසෙන ඉධ දෙසිතදෙසනාව මූලවසෙන දෙසිතදෙසනං උපාදාය විත්ථාරසදිසා. විත්ථාරදෙසනා නාම නත්ථිති න කෙවලං අයමෙව, අථ ඛො සබ්බාපි බුද්ධානං නිජ්ජරියායෙන උජුකෙන නිරවසෙසතො විත්ථාරදෙසනා නාම නත්ථි දෙසනාඤාණස්ස මහාවිසයනාය කරණසම්පත්තියා ව තජ්ජාය මහානුභාවත්තා සබ්බඤ්ඤාඤාණස්ස. සබ්බඤ්ඤාඤාණස්සමඬ්ගිතාය හි අවසෙසපටිසම්භිදානුභාවිතාය අපරිමිතකාලසම්භතඤාණසම්භාරසමුදාගතාය කදාවිපි පරික්ඛයානරහාය අනඤ්ඤසාධාරණාය පටිභානපටිසම්භිදාය පහුතජ්චිහාදිතදනුරූපරූපකායසම්පත්තිසම්පදාය විත්ථාරියමානා භගවතො දෙසනා කථං පරිමිතා පරිච්ඡින්නා භවෙය්‍ය, මහාකාරුණිකතාය පන භගවා වෙනෙය්‍යජ්ඣාසයානුරූපං තත්ථ තත්ථ පරිමිතං පරිච්ඡින්නං කත්වා නිට්ඨපෙති. අයඤ්ච අත්ථො මහාසිහනාදසුත්තෙන (ම. නි. 1.146 ආදයො) දීපෙනබ්බො. සබ්බං සංඛිත්තමෙව අත්තජ්ඣාසයවසෙන අකථෙත්වා බොධනෙය්‍යපුග්ගලජ්ඣාසයවසෙන දෙසනාය නිට්ඨාපිතත්තා. න චෙත්ථ ධම්මසාසනවිරොධො පරියායං අනිස්සාය යථාධම්මං ධම්මානං බොධිතත්තා සබ්බලභුත්තා වාති.

194. සත්ත ධම්මා කාමාවචරා සම්පත්තසමාදානවිරතීනං ඉධාධිජ්ජෙතත්තා.

අනියමෙත්වාති “සම්මාසම්බුද්ධො, සාවකො”ති වා නියමං විසෙසෙන අකත්වා. අත්තානමෙව...පෙ.... වෙදිතබ්බං, තථා හි පරිබ්බාජකො “තිට්ඨතු භවං ගොතමො”ති ආහ.

195. සත්ථාව අරහා හොති පටිපත්තියා පාරිපුරිභාවතො. තස්මිං බ්‍යාකතෙති තස්මිං “එකහික්ඛුපි සාවකො”ති ආදිනා සුට්ඨු පඤ්භෙ කථිතෙ.

196. සම්පාදකොති පටිපත්තියම්පාදකො.

197. සෙබ්බාය විජ්ජායාති සෙබ්බලක්ඛණප්පත්තාය මග්ගපඤ්ඤාය සාතිසයං කත්වා කරණවසෙන චුත්තා, එලපඤ්ඤා පන තාය පත්තබ්බත්තා කම්මභාවෙන චුත්තා. තෙනාහ “හෙට්ඨිමඵලත්තයං පත්තබ්බ”න්ති. ඉමං පනෙත්ථ අවිපරිතමත්ථං පාළිතො ඵව විඤ්ඤායමානං අප්පට්ඨිජ්ඣනතො විතණ්ඩවාදී “යාවතකං සෙබ්බෙන පත්තබ්බං, අනුප්පත්තං තං මයා”ති වචනලෙසං ගහෙත්වා “අරහත්තමග්ගොපි අනෙත පත්තොයෙවා”ති වදති. ඵවන්ති ඉදානි චුච්චමානාය ගාථාය.

කිලෙසානි පහාය පඤ්ඤාති පඤ්ඤොරම්භාගියසංයොජනසඬ්ඛාතෙ සංකිලෙසෙ පහාය පජහිත්වා, පහානහෙතු වා. පරිපුණ්ණසෙබ්බොති සබ්බසො වඩ්ඪිතසෙබ්බම්මො. අපරිභානධම්මොති අපරිභානසභාවො. න හි යස්ස ථාතිගතෙහි සිලාදිධම්මෙහි පරිහානි අත්ථි, සමාධිමිහි පරිපුරකාරිතාය වෙතොවසිජ්ජත්තො. තෙනාහ “සමාහිතින්ද්‍රියො”ති. අපරිභානධම්මත්තාව ඨිතත්තො.

අනාගාමිනා හි අසෙබ්බාචාවහා ධම්මා පරිපුරෙතබ්බා, න සෙබ්බාචාවහාති සො එකත්තපරිපුණ්ණෙ සෙබ්බො චුත්තො. එතං න බුද්ධවචනන්ති “මග්ගො බහුවිත්තක්ඛණිකො”ති එතං වචනං න බුද්ධවචනං. අනත්තරෙකත්තවිපාකදානතො, බහුක්ඛත්තුං පවත්තනෙ පයොජනාභාවතො ව ලොකුත්තරකුසලස්ස, “සමාධිමානන්තරිකඤ්ඤමාහු (බු. පා. 6.5; සු. නි. 228), න පාරං දිගුණං යන්ති”ති (සු. නි. 719) ඵවමාදීනි සුත්තපදානි එතස්සත්ථසාධකානි. ඔරම්භාගියසංයොජනප්පහානෙන සෙක්ඛධම්මපරිපුරිභාවස්ස චුත්තතාය අත්ථො තව වචනෙන විරුජ්ඣති. අස්ස ආයස්මතො වච්ඡස්ස.

198. අභිඤ්ඤා වා කාරණන්ති යඤ්භි තං තත්‍ර තත්‍ර සක්ඛිහබ්බතාසඬ්ඛාතං ඉද්ධිවිධපච්චනුභවනාදි, තස්ස අභිඤ්ඤා කාරණං. අථ ඉද්ධිවිධපච්චනුභවනාදි අභිඤ්ඤා, ඵවං සති අභිඤ්ඤාපාදකජ්ඣානං කාරණං. අවසානෙ ඡට්ඨාහිඤ්ඤාය පන අරහත්තං. එත්ථ ව යස්මා පටිමසුත්තෙ ආසවක්ඛයො අධිජ්ජෙතො, ආසවා බිණ්ණා ඵව, න පුන බෙපෙතබ්බා, තස්මා තත්ථ “යාවදෙවා”ති න චුත්තං. ඉධ ඵලසමාපත්ති අධිජ්ජෙතා, සා ව පුනජ්ජුනං සමාපජ්ජියති, තස්මා “යාවදෙවා”ති

වුත්තං. තතො එව හි “අරහත්තං වා කාරණං”න්ති වුත්තං. තඤ්ඤි “කුදාස්සු නාමාහං තදායතනං උපසම්පජ්ජ විහරිස්සාමි, යදරියා එතරහි උපසම්පජ්ජ විහරන්ති”ති (ම. නි. 1.465; 3.307) අනුත්තරෙසු විමොක්ඛෙසු පිහං උපට්ඨපෙත්වා අභිඤ්ඤා නිබ්බත්තෙන්තස්ස කාරණං, තයිදං සබ්බසාධාරණං න භොතීති සාධාරණවසෙන නං දස්සෙන්තො “අරහත්තස්ස විපස්සනා වා”ති ආහ.

200. පරිවරන්ති නාම විජ්ජකතබ්බමචරියවාසත්තා. පරිවිණ්ණො භොති සාවකෙන නාම සත්ථු ධම්මෙ කත්තබ්බා පරිවරියා සම්මදෙව නිට්ඨාපිතත්තා. තෙනාහ “ඉති...පෙ.... ථෙරො එවමාහා”ති. තෙසං ගුණානන්ති තෙසං අසෙක්ඛගුණානං. සෙසං සුචිඤ්ඤෙය්‍යාමෙව.

මහාවච්ඡසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජ්ජකාසනා සමත්තා.

4. දීඝනබ්බුත්තවණ්ණනා

201. ඛනනං ඛතං, සුකරස්ස ඛතං එත්ථ අත්ථිති සුකරඛතා, සුකරස්ස වා ඉමස්මිං බුද්ධුප්පාදෙ පට්ඨං ඛතං උපාදාය සුකරඛතා, තාය. එවංනාමකෙති එවං ඉත්ථිලිඬගවසෙන ලද්ධනාමකෙ. පංසුධොතෙති ධොතපංසුකෙ. ඔතරිත්වා අභිරුහිතබ්බන්ති පකතිභූමිතො අනෙකෙහි සොපානඵලකෙහි ඔතරිත්වා පුන ලෙණද්වාරං කතිපයෙහි අභිරුහිතබ්බං.

ධීතකොවාති මාතුලස්ස ධීතත්තා තත්ථ සගාරවසපතිස්සවසෙන ධීතකොව. කිඤ්චාපි සබ්බ-සද්දො අවිසෙසතො අනවසෙසපරියාදායකො, වත්ථුඅධිප්පායානුරොධි පන සද්දප්පයොගොති තමත්ථං සන්ධාය පරිබ්බාජකො “සබ්බං මෙ නක්ඛමති”ති ආහ. යා ලොකෙ මනුස්සඋපපත්තියොතිආදිකා උපපත්තියො, තා අනත්ථසමුදාගතා තත්ථ තත්ථෙව සත්තානං උච්ඡිජ්ජනතො, තස්මා සමයවාදීහි වුවිචමානා සබ්බා ආයතිං උප්පජ්ජනඋපපත්ති න භොති. ජලබ්බිබ්බුළකා විය හි ඉමෙ සත්තා තත්ථ තත්ථ සමයෙ උප්පජ්ජිත්වා හිජ්ජන්ති, තෙසං තත්ථ පටිසන්ධි නත්ථිති අස්ස අධිප්පායො. තෙනාහ “පටිසන්ධියො”තිආදි. අස්ස අධිප්පායං මුඤ්චිත්වාති යෙනාධිප්පායෙන පරිබ්බාජකො “සබ්බං මෙ නක්ඛමති”ති ආහ, තං තස්ස අධිප්පායං ජානන්තොපි අජානන්තො විය හුත්වා තස්ස අක්ඛරෙ තාව දොසං දස්සෙන්තොති පදෙසසබ්බං සන්ධාය තෙන වුත්තං, සබ්බසබ්බවිසයං කත්වා තත්ථ දොසං ගණ්හන්තො. යථා ලොකෙ කෙනවි “සබ්බං වුත්තං, තං මුසා”ති වුත්තෙ තස්ස වචනස්ස සබ්බන්තොගධත්තා මුසාභාවො ආපජ්ජෙය්‍ය, එවං ඉමස්සපි “සබ්බං මෙ නක්ඛමති”ති වදන්තො තථා පවත්තා දිට්ඨි නක්ඛමතිති අත්ථතො ආපන්නමෙව භොති. තෙනාහ භගවා – “එසාපි තෙ දිට්ඨි නක්ඛමති”ති. යථා පන කෙනවි “සබ්බං වුත්තං මුසා”ති වුත්තෙ අධිප්පායානුරොධිති සද්දප්පවත්ති, තස්ස වචනං මුඤ්චිත්වා තදඤ්ඤෙසමෙව මුසාභාවො ඤායාගතො, එවමිධාපි “සබ්බං මෙ නක්ඛමති”ති වචනතො යස්සා දිට්ඨියා වසෙන “සබ්බං මෙ නක්ඛමති”ති තෙන වුත්තං, තං දිට්ඨිං මුඤ්චිත්වා

තදඤ්ඤමෙව යථාධිජපෙනං සබ්බං නක්ඛමතිති අයමත්ථො ඤායාගතො, භගවා පන වාදිවරො සුබ්බමාය ආණ්ඩා පුලං ආණ්ඩං නීහරන්තො විය උපායෙන තස්ස දිට්ඨිගතං නීහරිතුං තස්ස අධිජපායෙන අවත්වා සද්දවසෙන තාව ලබ්භමානං දොසං දස්සෙන්තො “යාපි බො තෙ”ති ආදිමාහ. තෙන වුත්තං – “අස්ස අධිජපායං මුඤ්චිත්වා අක්ඛරෙ තාව දොසං දස්සෙන්තො”ති.

පරිබ්බාජකො පන යං සන්ධාය “සබ්බං මෙ නක්ඛමති”ති මයා වුත්තං, “අයං සො”ති යථාවුත්තදොසපරිහරණත්ථං තස්මිං අත්ථෙ වුච්චමානෙ එස දොසො සබ්බො න භොති, එවම්පි සමණො ගොතමො මම වාදෙ දොසමෙව ආරොපෙය්‍යාති අත්තනො අජ්ඣාසයං නිගුහිත්වා යථාවුත්තදොසං පරිහරිතුකාමො “එසා මෙ”ති ආදිමාහ. තත්ථ තම්පස්ස තාදිසමෙවාති යං “සබ්බං මෙ නක්ඛමති”ති ගහිතං වත්ථු, තම්පි තාදිසමෙව භවෙය්‍යාති. අයඤ්ච සබ්බන්තොගධදිට්ඨි මය්හම්පි දිට්ඨිවත්ථු, තං මෙ බමෙය්‍යවාති. යස්මා පන “එසාපි දිට්ඨි තුය්හං නක්ඛමති”ති යාපි දිට්ඨි වුත්තා භවතා ගොතමෙන, සාපි මය්හං නක්ඛමති, තස්මා සබ්බං මෙ නක්ඛමතෙවාති පරිබ්බාජකස්ස අධිජපායො. තෙනාහ – “තං පරිහරාමීති සඤ්ඤාය වදති”ති. තථා ව වක්ඛති “තස්මාපි උච්ඡෙදදිට්ඨි මය්හං නක්ඛමති”ති. “එසා මෙ දිට්ඨි”ති යා යිතිභූතා දිට්ඨි, තාය “සබ්බං මෙ නක්ඛමති”ති පනෙත්ථ සබ්බග්ගහණෙන ගහිතත්තා ආහ – “අත්ථතො පනස්ස එසා දිට්ඨි න මෙ බමතිති ආපජ්ජති”ති. අයං දොසොති දස්සෙන්තො ආහ “යස්ස පනා”ති ආදි. එසාති දිට්ඨි. රුචිතත්ති දිට්ඨිදස්සනෙන අහිනිවිසිත්වා රොචෙත්වා ගහිතං. තෙන හී දිට්ඨිඅක්ඛමෙන අරුචිතෙන භවිතබ්බන්ති සති දිට්ඨියා අක්ඛමභාවෙ තතො තාය ගහිතාය බමෙය්‍ය රුචිවෙය්‍ය යථා, එවං සබ්බස්ස අක්ඛමභාවෙති අපරභාගෙ සබ්බං බමති රුචිවතීති ආපජ්ජති. න පනෙස තං සම්පට්ච්ඡතීති එස “සබ්බං මෙ නක්ඛමති”ති එවං වදන්තො උච්ඡෙදවාදී තං වුත්තනයෙන සබ්බස්ස බමනං රුචිවනං න සම්පට්ච්ඡති. ඤායෙන වුත්තමත්ථං කථං න සම්පට්ච්ඡතීති ආහ “කෙවලං තස්සාපි උච්ඡෙදදිට්ඨියා උච්ඡෙදමෙව ගණ්භාති”ති. සබ්බෙසඤ්ඡි ධම්මානං ආයතිං උජ්ජාදං අරුචිචිත්වා තං සන්ධාය අයං “සබ්බං මෙ නක්ඛමති”ති වදති, උච්ඡෙදදිට්ඨිකෙසු ව උච්ඡින්නෙසු කුතො උච්ඡෙදදිට්ඨිසභාවොති.

තෙනාති තෙන කාරණෙන, යස්මා ඉධෙකච්චෙ සත්තා ඊදිසං දිට්ඨිං පග්ගය්හ තිට්ඨන්ති, තස්මාති වුත්තං භොති. පජ්ඣනකෙන වා චිත්තෙන එකජ්ඣං ගහෙත්වා පජ්ඣනකෙහි අජ්ජපජ්ඣනකෙ නිද්ධාරෙතුං භගවා “අතො...පෙ.... බහුතරා”ති අවොවාති ආහ – “පජ්ඣනකෙසු නිස්සක්ක”න්ති යථා “පඤ්චසීලෙහි පභාවනා පඤ්ඤවත්තතරා”ති. “බහු”ති වත්වා න කෙවලං බහු, අථ බො අතිවිය බහුති දස්සෙන්තො “බහුතරා”ති ආහ. “බහු හී”ති නයිදං නිස්සක්කවචනං, අථ බො පච්චත්තවචනං. කථං හි-සද්දොති ආහ “හි-කාරො නිපාතමත්ත”න්ති. අනිස්සක්කවචනං තාව තස්ස පජ්ඣනකානං බහුභාවතො තෙපි පරතො “බහුතරා”ති වුච්චියන්ති. මූලදස්සනන්ති යෙ තාදිසං දස්සනං පට්ඨං උපාදියන්ති, තජ්ජාතිකමෙව පච්ඡා ගහිතදස්සනං. විජානියඤ්ඡි පට්ඨං ගහිතදස්සනං අජ්ජභාය විජානියස්ස ගහණං න සම්භවති විරුද්ධස්ස අහිනිවෙසස්ස සහ අනවට්ඨානතො. අවිරුද්ධං පන

මූලදස්සනං අවිස්සජ්ජිත්වා විසයාදිහෙදහින්තං අපරදස්සනං ගහෙතුං ලබ්භති.
තෙනාහ “එත්ථ වා”තිආදි.

තත්ථ කිඤ්චාපි එකච්චසස්සතවාදො සස්සතුච්ඡෙදාහින්තිවෙසානං වසෙන
යථාක්කමං සස්සතුච්ඡෙදග්ගාහනජාතිකො, උච්ඡෙදග්ගාහෙන පන
සස්සතාහින්තිවෙසස්ස තංගාහෙන ව අසස්සතාහින්තිවෙසස්ස විරුජ්ඣනතො
උභයත්ථපි “එකච්චසස්සතං වා ගහෙතුං න සක්කා”ති වුත්තං, තථා “සස්සතං වා
උච්ඡෙදං වා න සක්කා ගහෙතු”න්ති ව. මූලසස්සතඤ්ඤි පයමං ගහිතං. ආයතනෙසුපි
යොජෙතබ්බන්ති පයමං වක්ඛායතනං සස්සතන්ති ගහෙත්වා අපරභාගෙ න කෙවලං
වක්ඛායතනමෙව සස්සතං, සොත්තායතනම්පි සස්සතං, සාත්තායතනාදිපි සස්සතන්ති
ගණ්භාතීතිආදිනා යොජෙතබ්බං. ආයතනෙසුපිති පි-සද්දෙන ධාතුනං ඉන්ද්‍රියානම්පි
ගාහො දට්ඨබ්බො. ඉදං සන්ධායාති “මූලෙ සස්සත”න්තිආදිනා
වුත්තපයමග්ගාහස්ස සමානජාතියං අපරග්ගාහං සන්ධාය.

දුතියවාරෙ පයමවාරෙ වුත්තසදිසං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. තත්ථ ආදීනවං
දිස්වාති “යදි රූපං සස්සතං සියා, නයිදං ආබාධාය සංවත්තෙය්‍ය. යස්මා ව බො ඉදං
රූපං අසස්සතං, තස්මා අභිණ්භපටිපිළනට්ඨෙන උදයවයවත්තතාය රූපං අනිච්චං
සඬ්ඛතං පටිච්චසමුප්පන්නං, සස්සතාහින්තිවෙසො මිච්ඡා”තිආදිනා තත්ථ
සස්සතවාදෙ ආදීනවං දොසං දිස්වා. ඔළාරිකන්ති තස්මා පටිපිළනට්ඨෙන
අයාථාවග්ගාහතාය රූපං න සණ්භං ඔළාරිකමෙව. වෙදනාදීනම්පි
අනිච්චාදිභාවදස්සනං රූපවෙදනාආදීනං සමානයොගක්ඛමත්තා. විස්සජ්ජෙතිති
පජ්භති.

තිස්සො ලද්ධියොති සස්සතුච්ඡෙදඑකච්චසස්සතදිට්ඨියො. යස්මා
සස්සතදිට්ඨිකා වට්ටෙ රජ්ජනස්ස ආසන්නා. තථා හි තෙ ඔලියන්තිති වුච්චන්ති,
භවාභවදිට්ඨිතං වසෙන ඉමෙසං සත්තානං සංසාරතො සිසුක්ඛිපනං නත්ථීති එතාව
තිස්සො විසෙසතො ගහෙතබ්බා.

ඉධලොකං පරලොකඤ්ච අත්ථීති ජානාතීති එත්තාවතා සස්සතදස්සනස්ස
අප්පසාවජ්ජනාකාරණමාහ, වට්ටං අස්සාදෙති, අභිනන්දතීති ඉමිනා දන්ධවිරාගතාය.
තෙනාහ “තස්මා”තිආදි. ඉධලොකං පරලොකඤ්ච අත්ථීති ජානාතීති ඉමිනා තාසු
තාසු ගතීසු සත්තානං සංසරණං පටික්ඛිපතීති දස්සෙති, සුඛතදුක්ඛථානං කම්මානං
එලං අත්ථීති ජානාතීති ඉමිනා කම්මඑලං. කුසලං න කරොතීති ඉමිනා කම්මං,
අකුසලං කරොත්තො න භායතීති ඉමිනා පුඤ්ඤාපුඤ්ඤානි සභාවතො ජායන්තීති
දස්සෙති. වට්ටං අස්සාදෙති අභිනන්දති තන්තින්තභාවතො. සීසං ලද්ධිං ජහිතුං න
සක්කොති වට්ටුපච්ඡෙදස්ස අරුච්චනතො. උච්ඡෙදවාදී හි තස්මිං භවෙ උච්ඡෙදං
මඤ්ඤති. තතො පරං ඉධලොකං පරලොකඤ්ච අත්ථීති ජානාති සුඛතදුක්ඛථානං
එලං අත්ථීති ජානාති කම්මඑලවාදිභාවතො. යෙභුයොන හි උච්ඡෙදවාදී
සභාවනියනියදිව්ජාහින්තිවෙසෙසු අඤ්ඤත්‍රාහින්තිවෙසො හොති. සීසං දස්සනං පජ්භති
වට්ටාහිරතියා අභාවතො. පාරමියො පුරෙතුං සක්කොත්තො පච්චෙකබුද්ධො

හුත්වා, ලොකවොහාරමත්තෙනෙව සො සම්මාසම්බුද්ධො හුත්වා පරිනිබ්බායතීති යොජනා. අසක්කොන්තොති බුද්ධො හොතුං අසක්කොන්තො. අභිනීහාරං කත්වා අග්ගසාවකාදිභාවස්ස අභිනීහාරං සම්පාදෙත්වා. සාවකො හුත්වාති අග්ගසාවකො මහාසාවකො හුත්වා, තත්ථාපි තෙවිජ්ජො ඡළහිඤ්ඤො පටිසම්භිදාප්පත්තො වා සුක්ඛවිපස්සකො එව වා බුද්ධසාවකො හුත්වා පරිනිබ්බායති. සබ්බමිදං උච්ඡෙදවාදිනො කල්‍යාණමිත්තනිස්සයෙන සම්මත්තනියාමොක්කමනෙ ඛිප්පවිරාගතාදස්සනත්ථං ආගතං. තෙනාහ “තස්මා”තිආදි.

202. කඤ්ඡියෙනෙවාති ආරනාලෙන. කඤ්ඡියසදිසෙන උච්ඡෙදදස්සනෙන. පූරිතොති පරිපුණ්ණජ්ඣාසයො. සොති පරිබ්බාජකො. අප්පහායාති අභින්දිත්වා. විග්ගහොති කලහො ඉදමෙව සච්චං, මොසමඤ්ඤන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤං විරුද්ධග්ගහොති කත්වා. විවාදන්ති විරුද්ධවාදං. විසාතන්ති විරොධහෙතුකං විත්තවිසාතං. විහෙසන්ති විග්ගහවිවාදනිමිත්තං කායිකං වෙතසිකඤ්ච කිලමථං. ආදීනවං දිස්වාති එතාසං දිට්ඨිතං එවරූපො ආදීනවො, අනියානිකභාවතාය පන සම්පති ආයතිඤ්ච මහාදීනවොති එවං ආදීනවං දිස්වා.

205. “එසොහමස්මි, එසො මෙ අත්තා”තිආදිනා (ම. නි. 1.241; සං. නි. 3.8) කායං අන්වෙතීති කායන්වයො, සොයෙව, තස්ස වා සමුහො කායන්වයතා, කායපට්ඨද්ධො කිලෙසො. තෙනාහ “කායං...පෙ.... අත්ථො”ති.

අසම්මිස්සභාවන්ති අසඬිකරතො වචන්ථිතභාවං. තෙන තාසං යථාසකං පච්චයානං උප්පජ්ජිත්වා විගමං දස්සෙති. එවඤ්ඤි තාසං කදාවපි සඬිකරො නත්ථි. තෙනාහ “තත්‍රායං සඬිබ්බෙපත්ථො”තිආදි. සරූපං අග්ගහෙත්වා “අඤ්ඤා වෙදනා”ති අනියමෙන චුත්තත්තා තමෙව විගමං දස්සෙන්නො “අනුප්පන්නාව හොන්ති අන්තරහිතා වා”ති ආහ. සරූපතො නියමෙත්වා චුච්චමානෙ කාචි අනුප්පන්නා වා හොති, කාචි අන්තරහිතා වාති. චුණ්ණච්චුණ්ණභාවදස්සනත්ථන්ති බණ්ණ බණ්ණ හිජ්ජමානභාවදස්සනත්ථං.

න කෙනචි සංවදතීති කෙනචි පුග්ගලෙන සද්ධිං දිට්ඨිරාගවසෙන සංකිලිට්ඨවිත්තො න වදති. තෙනාහ “සස්සකං ගහෙත්වා”තිආදි. න විවදතීති විරුද්ධභාවො හුත්වා න විවදති. පරිවත්තෙත්වාති උච්ඡෙදං ගහෙත්වා එකච්චසස්සකං ගහෙත්වා එවං චුත්තනායෙන තයොපි වාදා පරිවත්තෙත්වා යොජෙතබ්බා. තෙන වොහරතීති තෙන ලොකවොහාරෙන ලොකසමඤ්ඤං අනතිධාවන්තො සත්තො පුරිසො පුග්ගලොතිආදිනා වොහරති, න පන ඉතො බාහිරකා විය අභිනිවිසති. තෙනාහ “අපරාමසන්නො”ති. කඤ්චි ධම්මන්ති රූපාදිසු එකං ධම්මමිති. පරාමාසග්ගාහෙන අග්ගණ්ණන්තොති “නිච්ච”න්තිආදිනා, “එතං මමා”තිආදිනා ව ධම්මසභාවං අතික්කමිත්වා පරතො ආමසිත්වා ගහණෙන අග්ගණ්ණන්තො.

කතාවීති කතකිව්වො. සො වදෙය්‍යාති බිණාසවො හික්ඛු අහඬිකාරමමඬිකාරෙසු සබ්බසො සමුච්ඡින්නෙසුපි අහං වදාමීති වදෙය්‍යා. තත්ථ අහන්ති නියකජ්ඣන්තසන්තානෙ. මමන්ති තස්ස සන්තකභූතෙ වත්ථුස්මිං ලොකනිරුල්භෙ. සමඤ්ඤන්ති තත්ථ සුකුසලතාය ලොකෙ සමඤ්ඤා කුසලො විදිත්වා. වොහාරමත්තෙනාති කෙවලං පච්චෙකඛුද්ධො භුත්වා මහාබොධිපාරමියො පුරෙතං අසක්කොන්තො සාවකො භුත්වා දෙසවොහාරමත්තෙන න අප්පහීනතණ්හො විය අන්ධපුපුජ්ජනො අහිනිවෙසනවසෙන.

206. සස්සතාදීසුති සස්සතාහිනිවෙසාදීසු. තෙසං තෙසං ධම්මානන්ති නිද්ධාරණෙ සාමිව්වනං. සස්සතං අභිඤ්ඤායාති සස්සතදිට්ඨිං සමුදයතො අත්ථඬගමතො අස්සාදතො නිස්සරණතො අභිවිසිට්ඨාය පඤ්ඤාය පටිවිජ්ඣිත්වා. පහානන්ති අච්චන්තප්පහානං සමුච්ඡෙදං. රූපස්ස පහානන්ති රූපස්ස තප්පට්ඨධසඤ්ඤාජනප්පහානෙන පහානං. අනුප්පාදනිරොධෙන නිරුද්ධෙහි ආසවෙහි අග්ගහෙත්වාච චිත්තං විමුච්චි. “ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චි”ති එත්ථ කිඤ්චිපි අග්ගහෙත්වා අසෙසෙත්වා. සොළස පඤ්ඤාති මහාපඤ්ඤාදිකා සොළස පඤ්ඤා. චතුරඬගසමන්තාගතොති පුණ්ණඋපොසථදිවසතා, කෙනචි අනාමන්තිතමෙව අනෙකසතානංයෙව අනෙකසහස්සානං වා හික්ඛුනං සන්තිපතිතතා, සබ්බෙසං එහිහික්ඛුහාවෙන උපසම්පන්නතා, ඡළහිඤ්ඤතා වාති. තෙනාහ “තත්ත්වමානි අඬගානි”තිආදි. යං පනෙත්ථ අත්ථතො අවිහත්තං, තං සුච්ඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

දීඝනඬසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

5. මාගණ්ඩියසුත්තවණ්ණනා

207. ද්වෙ මාගණ්ඩියාති ද්වෙ මාගණ්ඩියනාමකා. දෙවගඬභසදිසන්ති දෙවානං වසනඬවරකසදිසං. එතං චුත්තන්ති “හාරද්වාජගොත්තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අග්‍යාගාරෙ තිණසන්ථාරකෙ”ති එතං චුත්තං. න කෙවලං තං දිවසමෙවාති යං දිවසං මාගණ්ඩියො පරිබ්බාජකො තිණසන්ථාරකං පඤ්ඤත්තං, න කෙවලං තං දිවසමෙව භගවා යෙනඤ්ඤතරො වනසණ්ඨො, තෙනුපසඬකමීති යොජනා. ගාමුපවාරෙති ගාමසමීපෙ. සඤ්ඤාණං කත්වාති සඤ්ඤාණං කත්වා විය. න හි භගවතො තස්ස සඤ්ඤාණකරණෙ පයොජනං අත්ථි.

සමණසෙය්‍යානුරූපන්ති සමණස්ස අනුච්ඡවිකා සෙය්‍යා. පාසංසත්ථො හි අයං රූප-සද්දො. තෙනාහ “ඉමං තිණසන්ථාරක”න්තිආදි. අනාකිණ්ණොති විලුලිතො අසට්ඨිතො. හත්ථපාදසීසෙහි තත්ථ තත්ථ පහටෙන න වලිතො අහින්තො, අවලිතත්තා එව අහින්තං අත්ථරණං. පරිච්ඡින්නදිත්වා පඤ්ඤත්තො වියාති අයං ඡෙකෙන චිත්තකාරෙන චිත්තෙත්වා තුලිකාය පරිච්ඡින්නලෙඛාය පරිච්ඡින්නදිත්වා ලිඛිතා චිත්තකතසෙය්‍යා විය. භූතං චුච්චති වඩ්ඪිතං, තං හන්තිති භූතභූතො. තෙනාහ “හතවඩ්ඪිතො”ති. තං පනායං වක්ඛාදීසු සංවරවිධානං වඩ්ඪිහනනං

මඤ්ඤති. තෙනාහ “මරියාදකාරකස්සා”ති. බුහෙතඛිබන්ති උළාරවිසයුපහාරෙන වඩ්ඨෙතඛිබං ජිණෙතඛිබං. තං පන අනනුභූතානුභවනෙන හොතීති ආහ “අදිට්ඨං දක්ඛිතඛිබ”න්ති. අනුභූතං පන අපණ්ණිකං හොතීති චුත්තං “දිට්ඨං සමතික්කමිතඛිබ”න්ති. සෙසවාරෙසුපි එසෙව නයො. පරමදිට්ඨධම්මනිබ්බානවාදී කිරෙස පරිබ්බාජකො, තස්මා එවං ඡසු ද්වාරෙසු වඩ්ඨීං පඤ්ඤපෙති. යස්මා යං ඡන්තමිපි චක්ඛාදීනං යථාසකං විසයග්ගහණං පටික්ඛිපන්නො ලොකස්ස අවඩ්ඨිතං විනාසමෙව පඤ්ඤපෙති, තස්මා සො සයමිපි වඩ්ඨිහතො හතවඩ්ඨිතො.

සංකිලෙසතො ආරකත්තා අරියො නියායානිකධම්මභාවතො ඤායො ධම්මො. වජ්ජලෙසස්සපි අභාවතො කුසලො. තෙනාහ “පරිසුද්ධෙ කාරණධම්මෙ අනවජ්ජෙ”ති. උග්ගතස්සාති උච්චකුලීනතාදිනා උළාරස්ස. මුඛෙ ආරක්ඛං යපෙත්වාති මුඛෙන සංයතො හුත්වා. අම්බජම්බුආදීනි ගහෙත්වා විය අපුරයමානොති අම්බජම්බුආදීනි අඤ්ඤමඤ්ඤවිසදිසානි විය පුරණකථානයෙන යං කිඤ්චි අකථෙත්වා. තෙනාහ “මයා කථිතනියාමෙනා”ති.

208. එලසමාපත්තියා වුට්ඨිතොති දිවාචිහාරතො වුට්ඨිතොති අත්ථො. දිවාචිහාරොපි හි “පටිසල්ලාන”න්ති වුච්චති “රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්ස එවං චෙතසො පරිචිතක්කො උදපාදී”තිආදීසු (පාරා. 18). හගවා හි එලසමාපත්තීතො වුට්ඨානුත්තරකාලං තෙසං කථාසල්ලාපං සුත්වා දිවාචිහාරතො වුට්ඨාය තත්ථ ගතො. සංවෙගො නාම සහොත්තජ්ජඤාණං, තං නිබ්බන්දනවසෙනපි හොති, සංවෙගනිස්සිතං සන්ධායාහ “පීතිසංවෙගෙන සංවිග්ගො”ති. සො පන යස්මා පුරිමාවත්ථාය චලනං හොති චිත්තස්ස, තස්මා ආහ “චලිතො කම්පිතො”ති. තිබ්ඤ්ඤානෙන පුරිසෙනාති හගවත්තං සන්ධායාහ.

209. ධම්මදෙසනං ආරභි යථා විනෙයාදමනකුසලො වසනට්ඨානට්ඨෙතොති ඉදං ආරම්භඛිබාචස්ස භාවලක්ඛණවචනං. ආරමති එත්ථාති ආරාමො, රූපං ආරාමො එතස්සාති රූපාරාමං, තතො එව තන්තින්තහාවෙන රූපෙ රතන්ති රූපරතං, තෙන සම්මො දුජ්ජත්තියා රූපෙන සම්මුදිතන්ති රූපසම්මුදිතං, තදෙන තදභිහතජ්ජනකිච්චං තත්ථ ආරොපෙත්වා චුත්තං. දන්තන්තිආදීසුපි එසෙව නයො. දන්තං දම්තං. නිබ්බිසෙවනන්ති විගතවිසුකායිකං. ගුත්තන්ති සතියා ගුත්තං. රක්ඛිතන්ති තස්සෙව වෙච්චනං. සංවුතන්ති අපනීතං පවෙසනිවාරණෙන. තෙනාහ “පිහිත”න්ති.

210. උජ්ජජනපරිලාහන්ති උජ්ජජනකිලෙසපරිලාහං. කිං වචනං චත්තඛිබං අස්සාති රූපාරම්මණං අනුභවිත්වා සමුදයාදිපහානං පරිග්ගණ්ණිත්වා පරිනිබ්බන්දිත්වා විරජ්ජිත්වා යො විමුත්තො, තත්ථ කිං වුද්ධිහතපරියායො අවස්සං ලහති න ලහති පුච්ඡති. පරිබ්බාජකො තාදිසෙ සාරඛද්ධිවුත්තිකෙ වුද්ධිහතොති න වදෙය්‍යාති ආහ “න කිඤ්චි, හො, ගොතමා”ති.

211. තෙති තයා, අයමෙව වා පායො. වස්සං වාසො වස්සං උත්තරපදලොපෙන, වස්සිතුං අරහතීති වස්සිකො, වස්සකාලෙ නිවාසානුව්ඡවිකොති අත්ථො.

නාතිඋච්චො හොති නාතිනීචොති ගිම්හිකො විය උච්චො, හෙමන්තිකො විය නීචො න හොති, අථ ඛො තද්දහයවෙමජ්ඣලක්ඛණතාය නාතිඋච්චො හොති නාතිනීචො. නාතිතනුනීති හෙමන්තිකස්ස විය න වුද්දකානි. නාතිබ්බනීති ගිම්හිකස්ස විය න අතිබ්බනි. මිස්සකානෙවාති හෙමන්තිකගිම්හිකෙසු චුත්තලක්ඛණවොමිස්සකානි. උණ්හපවෙසනත්ථායාති නියුගෙසු පුරෙහත්තං පච්ඡාහත්තඤ්ච පතිතසුරියොභාසවසෙන උණ්හස්ස අබ්හත්තරපවෙසනත්ථාය. භිත්තිනියුහානි නිහරියන්තීති දක්ඛිණපස්සෙ භිත්තිසු නියුහානි නිහරිත්වා කරියන්ති. විපුලජාලානීති පුපුලජ්ද්දානි. උදකයන්තානීති උදකවාහකයන්තානි.

නිලුප්පලගච්ඡකෙ කත්වාති විකසිතෙහි නිලුප්පලෙහි ගච්ඡකෙ නලිනිකෙ කත්වා. ගන්ධකලලන්ති ගන්ධමිස්සකකද්දමං. යමකභිත්තීති යුගලභිත්ති, තස්සා අන්තරෙ නාලි, යතො උදකං අභිරුහති. ලොහනාලිත්ති ලොහමයයන්තනාලිං. ජාලන්ති තම්බලොහමයං ජාලං. හෙට්ඨා යන්තං පරිවත්තෙන්තීති හෙට්ඨාභාගෙ උදකයන්තං ගමෙන්ති. උදකචුසිතෙ තෙමෙන්තෙ විවණ්ණතා මාහොසීති නීලපටං නිවාසෙති. දිවාකාලෙති දිවසවෙලාය. අජ්ඣක්තං වූපසන්තචිත්තො විහරාමීති එතෙන අත්තනො ඵලසමාපත්තිවිභාරො භගවතා දස්සිතොති ආහ – “තාය රතියා රමමානොති ඉදං චතුත්ථජ්ඣානිකඵලසමාපත්තිරති. සන්ධාය වුත්ත”න්ති.

212. මහා ව නෙසං පපඤ්චොති නෙසං රාජුතං මහාපපඤ්චො රාජීද්ධිවසෙන සබ්බදා සම්පත්තිවිසයො ව, අනුභවිතුං න ලහන්තීති අධිප්පායො. මන්තෙ ගවෙසන්තා විවරන්ති, න හොගසුඛං. ගණනා නාම අවිජ්ජන්තගණනා, න විගණගණනා න පණගණනා. ආවට්ටොති යථාධිගතෙ දිබ්බෙ කාමෙ පභාය කාමහෙතු ආවට්ටො නිවත්තො පරිවත්තිතො භවෙය්‍ය. එවං මානුසකා කාමාති යථා කොචි කුසග්ගෙන උදකං ගහෙන්වා මහාසමුද්දෙ උදකං මිනෙය්‍ය. තත්ථ මහාසමුද්දෙ උදකමෙව මහන්තං විපුලං පණිතඤ්ච, එවං දිබ්බානං කාමානං සමීපෙ උපනිධාය මානුසකා කාමා අප්පමත්තකා ඔරමත්තකා නිහීනා, දිබ්බාව කාමා මහන්තා විපුලා උළාරා පණිතා. සමධිගය්හාති සමමා අධිගමනවසෙන නිග්ගය්හ දිබ්බමපි සුඛං භීතං කත්වා තිට්ඨති.

213. ආරොග්‍යහෙතුකං සුඛං අස්ස අත්ථීති සුඛී, තං පනස්ස රොගවිගමනොවාති ආහ “පයමං දුක්ඛිතො පච්ඡා සුඛිතො”ති. සෙරි නාම අත්තාධීනචුත්තීති ආහ “සෙරි එකකො භවෙය්‍යා”ති. අත්තනො වසො සයංවසො, සො එතස්ස අත්ථීති සයංවසී. අභිගාරකපල්ලං විය කාමචත්ථුපරිලාභහෙතුතො. තච්ඡෙත්වාති සට්ඨෙත්වා, කණ්ඩුයිත්වාති අත්ථො.

214. යෙන කායො මධුරකජාතො හොති, තං කිර කුට්ඨං ඡවිං විනාසෙති, වම්මං ඡිද්දජාතං විය හොති. තෙනෙවාහ “උපහතකායප්පසාදො”ති. පච්චලත්ථාති

පටිලහි. අවිජ්ජාහිභූතතාය විරොධිපච්චයසමායොගෙන පඤ්ඤිත්ථියස්ස උපහතත්තා. ආයතිං දුක්ඛඵලතාය එතරහි ව කිලෙසදුක්ඛබ්බුලතාය කාමානං දුක්ඛසම්ඵස්සතා, තදුභයසංයුත්තෙසු තෙසු ව තං අසල්ලක්ඛිත්වා එකන්තසුඛාහිනිවෙසො විපරිතසඤ්ඤාය, න කෙවලාය සුඛවෙදනාය සුඛාති පවත්තසඤ්ඤී.

215. තානීති කුට්ඨසරීරෙ වණුමුඛාති. අසුචීනීති අසුභාති. දුග්ගන්ධානීති විස්සගන්ධාති. පුතීනීති කුණපභූතාති. ඉදානීති එතරහි. නබෙහි විජ්ජනවිජනඅග්ගිපරිතාපනෙහි අතිනිජ්ජිලනකාලෙ පාණකා...පෙ.... පග්ගරන්ති, තෙන වෙදනා තනුකා හොති. එවන්ති චුත්තනයෙන වෙදනාය තනුකභාවතො.

ආරොග්‍යභාවෙ ධනලාභාදිලාභුප්පත්තිතො, අසති ව ආරොග්‍ය ලාභස්ස නිරත්ථකභාවතො, දිට්ඨධම්මිකාදිසබ්බසම්පත්තිනං ලාභස්ස නිමිත්තභාවතො ව ආරොග්‍යපරමා ලාභා. නිබ්බානෙ සුඛුප්පත්තිතො, අසති ව නිබ්බානාධිගමෙ තාදිසස්ස සුඛස්ස අනුපලබ්භනතො, සබ්බසංඛතවිචිත්තත්තා ව සබ්බසො ව සංසාරදුක්ඛාභාවතො, අධිගතෙ ව තස්මිං සකලවට්ටදුක්ඛාභාවතො ව නිබ්බානං පරමං සුඛං. පුබ්බභාගමග්ගානන්ති කායානුපස්සනාදිහෙදහින්නානං අරියමග්ගස්ස පුබ්බභාගියානං මග්ගානං. තෙසඤ්ච අමතගාමිකා නාම තන්තින්නතාවසෙනෙව සච්ඡිකිරියාවසෙනාති ආහ “පුබ්බභාගමග්ගෙනෙව අමතගාමින”න්ති. අට්ඨඨගිකො අරියමග්ගො ඛෙමො සබ්බපරිස්සයසමුග්ගානතො අනුපද්දුතත්තා, තංසමඨගීනං සබ්බසො අනුපද්දුතත්තා තංසමඨගීනං සබ්බසො අනුපද්දවහෙතුතො ව. ලද්ධිවසෙන ගහිතාති සස්සතවාදාදීහි කෙවලං තෙසං ලද්ධිවසෙන තථා ගහිතා. ඛෙමඅමතගාමිනන්ති ඉමිනා හි “ඛෙමංඅමතගාමින”න්ති විහත්තිඅලොපෙන නිද්දෙසො, අත්ථො පන විහත්තිලොපෙන දට්ඨබ්බොති දස්සෙති.

216. අනොමජ්ජනීති අනු අනු ඔමජ්ජනී. අපරාපරං හත්ථං හෙට්ඨා ඔතාරෙන්තො මජ්ජනී.

217. ඡෙකන්ති සනභාවෙන චිතං. සනමට්ඨභාවෙන සුන්දරං හොතීති ආහ “සම්පන්න”න්ති. සාධුහි පරමජ්ජිව්ජසන්තුට්ඨෙහි ලාබො ගහිතොති සාහුළී. සඨිකාරවොළකං නිච්චකාළකං.

218. තත්ථ තත්ථ රුජනට්ඨෙයන විබාධනට්ඨෙයන රොගොව භූතො. විපස්සනාඤාණෙනපි සිබාප්පත්තෙන ආරොග්‍යං එකදෙසෙන පස්සති, නිබ්බානඤ්ච වට්ටපටිපක්ඛතොති ආහ “විපස්සනාඤාණඤ්චෙවා”ති.

219. අන්තරාති පයමුප්පත්ති ජරාමරණානං වෙමජ්ඣෙකං. උපහතොති පිත්තසෙම්භාදිදොසෙහි දුස්සිතභාවෙන කථිතො. පිත්තාදිදොසෙ පන හෙසජ්ජසෙවනාය නිවත්තෙන්තො උපහතං පටිපාකතිකං කරොන්තො වක්ඛුනි උජ්ජාදෙති නාම. විනට්ඨානීති අනුප්පත්තිධම්මතං ආපන්නාති.

220. පුබ්බෙ චුත්තෙ සාහුළියචීරෙ. වට්ටෙ අනුගතචිත්තෙනාති අනමතග්ගෙ සංසාරවට්ටෙ අනාදීනවදස්සිතාය අනුගාමිචිත්තෙන.

221. ධම්මස්සාති නිබ්බානස්ස. අනුධම්මන්ති අනුරූපං නිය්‍යානධම්මං. තෙනාහ “අනුච්ඡවිකං පටිපද”න්ති. පඤ්චක්ඛන්ධෙති පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ දස්සෙති. “දීඝරත්තං වත, භො” තිආදිනා පාළියං විවට්ටං දස්සිතං. තෙනාහ “උපාදානනිරොධාති විවට්ටං දස්සෙන්නො”ති. සෙසං සුච්ඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

මාගණ්ඨියසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

6. සන්දකසුත්තවණ්ණනා

223. දෙවෙන වස්සෙන කතො සොබිභො දෙවකතසොබිභො. තෙනාහ “වස්සො...පෙ.... රහදො”ති. ගුහාති පංසුගුහා පාසාණගුහා මිස්සකගුහාති තිස්සො ගුහා. තත්ථ පංසුගුහා උදකමුත්තට්ඨානෙ අභොසි නින්තට්ඨානං පන උදකෙන අජ්ඣොත්ථනං. උමඛිගං කත්වාති හෙට්ඨා සුදුග්ගං කත්වා. අනමතග්ගියං පච්චවෙක්ඛිත්වාති “න ඛො සො සත්තාවාසො සුලභරූපො, යො ඉමිනා දීඝෙන අද්ධුනා අනාවුට්ඨපුබ්බො”තිආදිනා (ම. නි. 1.160) ඉදඤ්ච තළාකං මයා චුත්ථපුබ්බං හවිස්සති, තම්පි යානං සො ව අත්තභාවො අපඤ්ඤත්තිකභාවං ගතොති එවං අනමතග්ගියං පච්චවෙක්ඛිත්වා තාදිසං යානං ගන්තුං වට්ටති. ඉමිනා නයෙන සමුද්දපබ්බතදස්සනාදීසුපි පච්චවෙක්ඛණ්ණාවිධි වෙදිතබ්බො.

උච්චං නදමානායාති උච්චං කත්වා සද්දං කරොන්තියා කාමස්සාදහවස්සාදාදිවත්ථුන්ති “අයඤ්ච අයඤ්ච කාමො ඉට්ඨො කන්තො මනාපො, අසුකො භවො ඉට්ඨො කන්තො මනාපො, එවමයං ලොකො පියෙහි පියතරො”ති එවං කාමස්සාදහවස්සාදලොකස්සාදාදිසඬ්ඛානං වත්ථුං. දුග්ගතිතො සංසාරතො ව නිය්‍යාති එතෙනාති නිය්‍යානං, සග්ගමග්ගො මොක්ඛමග්ගො ව, තං නිය්‍යානං අරහති, නිය්‍යානෙ වා නියුත්තාති නිය්‍යානිකා, නිය්‍යානං වා එලං එතිස්සා අත්ථිති නිය්‍යානිකා, වච්චුවරිතාදිසංකිලෙසතො නිය්‍යාතීති වා නිය්‍යානියා, ඊ-කාරස්ස රස්සත්තං ය-කාරස්ස ව ක-කාරං කත්වා නිය්‍යානිකා, වෙනනාය සද්ධිං සම්ප්ප්පලාපා වෙරමණි. තප්පටිපක්ඛතො අනිය්‍යානිකා, තස්සා භාවො අනිය්‍යානිකත්තං, තස්මා අනිය්‍යානිකත්තා. තිරච්ඡානභූතාති තිරොකරණභූතා. ගෙහස්සිතකථාති කාමපටිසංයුත්තකථා. කම්මට්ඨානභාවෙති අනිච්චතාපටිසංයුත්තවතුසච්චකම්මට්ඨානභාවෙ. සහ අත්ථෙන්නාති සාත්ථකං, හිතපටිසංයුත්තන්ති අත්ථො. විසිඛාති සරසන්තිවෙසො, විසිඛාගහණෙන ව තන්තිවාසිතො ගහිතා “ගාමො ආගතො”තිආදීසු (සාරත්ථ. ටී. 1.ආවරියපරම්පරකථාවණ්ණනා) විය. තෙනෙවාහ “සුරා සමත්ථා”ති “සද්ධා පසන්නා”ති ව. කුම්භට්ඨානප්පදෙසෙන කුම්භදාසියො චුත්තාති ආහ “කුම්භදාසිකථා වා”ති.

228. වොහාරො විය තෙසං තථා වොහාරමත්තං ගහෙත්වා චුත්තං

“බ්‍රහ්මවරියවාසෙ”ති. අකතාති සමෙන, විසමෙන වා කෙනවි හෙතුනා න කතා න විහිතා. කතවිධො කරණවිධි නත්ථි එතෙසන්ති අකට්ඨිකා. පදද්වයෙනපි ලොකෙ කෙනවි හෙතුපච්චයෙන තෙසං අනිබ්බත්තතං දස්සෙති. ඉද්ධියාපි න නිමිම්බාති කස්සවි ඉද්ධිමතො වෙතොවසිප්පත්තස්ස දෙවස්ස, ඉස්සරාදිනො වා ඉද්ධියාපි න නිමිම්බා. අනිමිම්බාති කස්සවි අනිමිම්බාපිතා. රූපාදිජනකභාවන්ති රූපසද්දාදිනං පච්චයභාවං, රූපාදියොපි පථවියාදිහි අප්පට්ඨද්ධචුත්තිකාති තස්ස අධිප්පායො. යථා පබ්බතකුටං කෙනවි අනිබ්බත්තිතං කස්සවි ව අනිබ්බත්තනකං, එවමෙනෙපිති ආහ “පබ්බතකුටා විය ධීතාති කුටට්ඨා”ති. යමිදං බීජතො අභිකුරාදි ජායතිති වුවවති, තං විජ්ජමානමෙව තතො නික්ඛමති නාවිජ්ජමානං, අඤ්ඤථා අඤ්ඤතොපි අඤ්ඤස්ස උපලද්ධි සියාති අධිප්පායො. එවං ධීතාති එවං නිබ්බිකාරා ධීතා. උභයෙනෙපිති අත්ථද්වයෙනෙපිති වදන්ති. “කුටට්ඨා එසිකට්ඨායිට්ඨිතා”ති පදද්වයෙනපි. තෙසං සත්තන්තං කායානං. ධීතත්තාති නිබ්බිකාරාභාවෙන ධීතත්තා. න වලන්තිති විකාරං නාපජ්ජන්ති. විකාරාභාවතො හි තෙසං සත්තන්තං කායානං එසිකට්ඨායිට්ඨිතතා. අනිඤ්ජනඤ්ච අත්ථතො පකතියා අවට්ඨානමෙවාති දස්සෙතුං “න විපරිණාමෙන්ති”ති චුත්තං. තථා අවිපරිණාමධම්මත්තා එව තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං න බ්‍යාබාධෙන්ති. සති හි විකාරං ආපාදෙනබ්බතාය බ්‍යාබාධකතාපි සියා, තථා අනුග්ගහෙනබ්බතාය අනුග්ගාහකතාති තදභාවං දස්සෙතුං පාළියං “නාල”න්තිආදි චුත්තං.

පට්ඨි එව කායෙකදෙසත්තා පට්ඨිකායො. හන්තුං වා සාතෙතුං වා සමත්ථො නාම නත්ථි ජීවසත්තමානං කායානං නිව්චතාය නිබ්බිකාරභාවතො, එතෙනෙව නෙසමහන්තබ්බතා අසාතෙතබ්බතා අත්ථතො චුත්තායෙවාති දට්ඨබ්බා. තථා හි චුත්තං “සත්තන්තංත්වෙව කායාන”න්තිආදි. සොතුං වා සාවෙතුං වා සමත්ථො නාම නත්ථිති පච්චෙකං තෙසං සවනෙසු අසමත්ථත්තා තදෙකදෙසාදීසුපි අසමත්ථතං දීපෙති. යදි කොචි හන්තා නත්ථි, කථං සත්ථජ්ජහාරොති ආහ “යථා මුග්ගරාසිආදීසු”තිආදි. කෙවලං සඤ්ඤාමත්තමෙව හොති, හනනසාතනාදි පන පරමත්ථතො නත්ථෙව කායානං අවිකොපනියභාවතොති අධිප්පායො. කෙවලං තක්කමත්තෙන නිරත්ථකං දිට්ඨිං දීපෙතිති එතෙන යස්මා තක්කිකා නිරඬකුසතාය පරිකප්පනස්ස යං කිඤ්චි අත්තනා පරිකප්පිතං සාරතො මඤ්ඤමානා තථෙව අහිනිවිස්ස තක්කදිට්ඨිග්ගාහං ගණ්හන්ති, තස්මා න තෙසං දිට්ඨිවත්ථුස්මිං විඤ්ඤාහි විචාරණා කත්තබ්බාති දස්සෙති. කෙවිති සාරසමාසාවරියා. පඤ්චන්ද්‍රියවසෙනාති පඤ්චරූපින්ද්‍රියවසෙන. කම්මන්ති ලද්ධි කම්මභාවෙන සුපාකට්තා. අවඬකකථාතාරණාදිකා ද්වාසට්ඨි පටිපදා. එකස්මිං කප්පෙති එකස්මිං මහාකප්පෙ.

පුරිසභූමියොති පධානපුග්ගලෙන නිද්දෙසො, ඉත්ථිනම්පෙනා භූමියො ඉච්ඡන්තෙව. හික්ඛු ව පන්තකොතිආදි තෙසං පාළියෙව. තත්ථ පන්තකොති හික්ඛාය විවරණකොති වදන්ති, තෙසං වා පටිපත්තිං පටිපන්නකො. ජිනොති ජිණ්ණො, ජරාවසෙන නිහීනධාතුකොති වදන්ති, අත්තතො වා පටිපත්තියා

පටිපක්ඛං ජිනිත්වා යීතො. සො කිර තථාභූතො කස්සවිපි ධම්මං න කථෙති,
 තෙනාහ “න කිඤ්චි ආහා”ති. අලාභිත්ති “සො න කුම්භිමුඛා
 පටිග්ගණ්හති”ති ආදිනා (දී. නි. 1.394) නයෙන චුත්තඅලාභහෙතුසමායොගෙන
 අලාභිං. තතො එව ජිසවිජාදුබ්බලපරෙතතාය සයනපරායණං සමණං පන්නභූමිති
 වදති.

ආජීවචුත්තිසත්තානීති සත්තානං ආජීවභූතානි ජීවිකාචුත්තිසත්තානි. පසුග්ගහණෙන
 එළකජාති ගහිතා, මිගග්ගහණෙන රුරුගවයාදිසබ්බමිගජාති. බහු දෙවාති
 වාතුමහාරාජිකාදිබ්බමකායිකාදිවසෙන නෙසං අන්තරහෙදවසෙන බහු දෙවා. තත්ථ
 වාතුමහාරාජිකානං එකච්චො අන්තරහෙදො “මහාසමයසුත්තෙන” (දී. නි. 2.331
 ආදයො) දිපෙතබ්බො. මානුසාපි අනන්තාති දීපදෙසකුලවංසාජීවාදිවිභාගවසෙන
 මානුසාපි අනන්තහෙදා. පිසාවා එව පෙසාවා, තෙ අපරපෙතාදයො මහන්තා
 වෙදිතබ්බා.

ඡද්දන්තදහමන්දාකිනියො කුළිරමුවලින්දනාමෙන වදති. ගණ්ඨිකාති
 පබ්බගණ්ඨිකා. පණ්ඨිතොපි...පෙ.... උද්ධං න ගච්ඡති, කස්මා? සත්තානං
 සංසරණකාලස්ස නියතභාවතො.

අපරිපක්ඛං සංසරණනිමිත්තං සීලාදිනා පරිපාවෙති නාම සීසංයෙව
 විසුද්ධිප්පත්තියා. පරිපක්ඛං චුස්ස චුස්ස පත්වා පත්වා පරිපක්ඛභාවාපාදනෙන
 බ්‍යන්තිං කරොති නාම. සුත්තගුලෙති සුත්තවට්ටියං. නිබ්බේදියමානමෙව පලෙකීති
 උපමාය සත්තානං සංසාරො අනුක්කමෙන බියතෙව, න තස්ස වද්ධිති දස්සෙති
 පරිච්ඡින්නරූපත්තා.

229. නියතිවාදෙ පක්ඛිපන්නොති සබ්බඤ්ඤානං පටිජානිත්වාපි පදෙසඤ්ඤාතාය
 අසම්පායමානො තත්ථ අත්තනො අඤ්ඤාණකිරියං පරිහරිතුං අසක්කොන්තො ව
 “එවමෙසා නියති”ති නියතිවාදෙ පක්ඛිපන්නො.

230. ධම්මකථාය අපස්සයභූතො අනුස්සවො එතස්ස අත්ථිති අනුස්සවී,
 තෙනෙවස්ස අපස්සයවාදං දස්සෙතුං “අනුස්සවනිස්සිතො”ති ආහ. සවනං
 සච්චිතොති යං කිඤ්චි අනුස්සවං, තං සවනං සච්චන්ති ගහෙන්වා යීතො.
 පිටකසම්පදායාති ගන්ථසම්පාදනෙන, තාදිසං ගන්ථං පගුණං වාචුග්ගතං කත්වා තං
 නිස්සාය ධම්මං කථෙති. තෙනාහ “වග්ගපණ්ණාසකායා”ති ආදි.

232. මන්දපඤ්ඤොති පරිත්තපඤ්ඤො. මොමුහොති සම්මුය්හකො. “එවන්තිපි
 මෙ නො”ති ආදිනා විවිධො නානප්පකාරො ඛෙපො වාචාය පරවාදානං බීජනං
 වාචාවික්ඛෙපො, තං වාචාවික්ඛෙපං, න මරති න පච්ඡිජ්ජති යථාචුත්තො
 වාදවික්ඛෙපො එතායාති අමරා, තත්ථ පවත්තා දිට්ඨි අමරාවික්ඛෙපො, තං
 අමරාවික්ඛෙපං. අපරියන්තවික්ඛෙපන්ති “එවමිපි මෙ නො”ති ආදිනා ප්‍රච්ඡිතස්ස
 අපරියොසාපනවසෙන වික්ඛෙපං. ඉතො විතො ව සන්ධාවති එකස්මිං සභාවෙ

අනවට්ඨානතො. ගාහං න උපගච්ඡති මිච්ඡාගාහනය උත්තරවිධානය පුරිමපක්ඛං
යපෙත්වා ගාහං න උපගච්ඡති. අමරාසදිසාය අමරාය වික්ඛෙපොති
අමරාවික්ඛෙපො.

ඉදං කුසලන්ති එත්ථ ඉති-සද්දො පකාරත්ථො, ඉමිනා පකාරෙනාති අත්ථො.
අමරාවික්ඛෙපිකො යථා කුසලෙ, එවං අඤ්ඤස්මිං යං කිඤ්චි කෙනචි පුච්ඡිතං අත්ථං
අත්තනො අරුච්චනතාය “එවන්තිපි මෙ නො” තිආදිනා තත්ථ තත්ථ
වික්ඛෙපඤ්ඤෙව ආපජ්ජති, තස්මා “එවන්තිපි මෙ නො” තිආදි තත්ථ තත්ථ
පුච්ඡිතාකාරපටිසෙධනවසෙන වික්ඛිපනාකාරදස්සනං. නනු චෙත්ථ
වික්ඛෙපවාදිනො වික්ඛෙපපක්ඛස්ස අනනුජානනං වික්ඛෙපපක්ඛෙ අවට්ඨානං
යුත්තන්ති? න, තත්ථාපි තස්ස සම්මුල්ලස්ස පටික්ඛෙපවසෙනෙව වික්ඛෙපවාදස්ස
පවත්තනතො. තෙන වුත්තං “නො” ති. තථා හි සඤ්චයො ඛෙලට්ඨපුත්තො රඤ්ඤා
අජාතසත්තුනා සන්දිට්ඨිකං සාමඤ්ඤඵලං පුට්ඨො පරලොකත්තිකාදිනං
පටිසෙධනමුඛෙන වික්ඛෙපං බ්‍යාකාසි.

එත්ථාහ – “නනු වායං සබ්බොපි අමරාවික්ඛෙපිකො කුසලාදයො ධම්මෙ
පරලොකත්තිකාදිති ච යථාභූතං අනවබුජ්ඣමානො තත්ථ තත්ථ පඤ්භං පුට්ඨො
සමානො පුච්ඡාය වික්ඛෙපමත්තං ආපජ්ජති, තස්ස කථං දිට්ඨිගතභාවො. න හි
අවත්තුකාමස්ස විය පුච්ඡිතමත්ථං අජානන්තස්ස වික්ඛෙපකරණමත්තෙන තස්ස
දිට්ඨිගතිකතා යුත්තා” ති? වුවවතෙ – න භෙව බො පුච්ඡාය වික්ඛෙපකරණමත්තෙන
තස්ස දිට්ඨිගතිකතා, අථ බො මිච්ඡාහිනිවෙසවසෙන. සස්සතාහිනිවෙසෙන
මිච්ඡාහිනිවිට්ඨොයෙව හි පුග්ගලො මන්දබුද්ධිතාය කුසලාදිධම්මෙ
පරලොකත්තිකාදිති ච යථාවතො අප්පටිපජ්ජමානො අත්තනා අවිඤ්ඤාතස්ස
අත්ථස්ස පරං විඤ්ඤාපෙනුං අසක්කුණෙය්‍යතාය මුසාවාදහයෙන ච වික්ඛෙපං
ආපජ්ජති. අථ වා පුඤ්ඤපාපානං තබ්බිපාකානඤ්ච අනවබොධෙන අසද්දහනෙන
ච තබ්බිසයාය පුච්ඡාය වික්ඛෙපකරණංයෙව සුන්දරන්ති ඛන්ති. රුචිං උප්පාදෙත්වා
අහිනිවිසන්තස්ස උප්පන්නා විසුංයෙව සා එකා දිට්ඨි සත්තහඬගදිට්ඨි වියාති
දට්ඨබ්බා, ඉන්ද්‍රියබද්ධතො ච තතියට්ඨානභාවෙ දස්සිතො.

234. සන්තිධිකාරකං කාමෙති එත්ථ අනින්ද්‍රියබද්ධාති අධිප්පෙතානිති
තිලකණ්ඩුලාදිග්ගහණං, තස්ස ලොකස්ස අප්පසාදපරිහාරත්ථං කදාවි
තණ්ඩුලනාලිආදිසඬගහණකරණං සන්ධාය වුත්තං “තිලකණ්ඩුලාදයො
පඤ්ඤායන්ති” ති.

236. ආජීවකා මතා නාමාති ඉමෙ ආජීවකා සබ්බසො සම්මාපටිපත්තිරහිතා
මිච්ඡා එව ච පටිපජ්ජමානා අධිසීලසඬබ්බාතස්ස සීලජීවිතස්ස අභාවෙන මතා නාම.
පුත්තමතාති මතපුත්තා. සමණෙ ගොතමෙ බ්‍රහ්මචරියවාසො අත්ථීති සමණං එව
ගොතමං පරිසුද්ධො සුපරිපුණ්ණො තක්කරස්ස සම්මා දුක්ඛක්ඛයාවහො
බ්‍රහ්මචරියවාසො අත්ථී. එතෙනෙත්ථ ධම්මසුධම්මතාදිදීපනෙන බුද්ධසුබුද්ධතඤ්ච

දිවෙති, අඤ්ඤත්ථ නත්ථිති ඉමිනා බාහිරකෙසු තස්ස අභාවං. සෙසං
සුචඤ්ඤායාමෙව.

සන්දකසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

7. මහාසකුලදායිසුත්තවණ්ණනා

237. අභිඤ්ඤාතානි ඵදිසො ඵදිසො වානි අභිලක්ඛණවසෙන ඤාතා.

අප්පසද්දස්ස විනීතො, අප්පසද්දතාය මන්දභාණිතාය විනීතොති ව
අප්පසද්දවිනීතොති වුවිචමානෙ අඤ්ඤෙන විනීතභාවො දීපිතො හොති, භගවා පන
සයම්භුඤාණෙන සයමෙව විනීතො. තස්මා පාළියං “අප්පසද්දවිනීතො”ති න
වුත්තං. තෙනාහ “න හි භගවා අඤ්ඤෙන විනීතො”ති.

238. භියොයාදිවසං උපාදාය තතො ආසන්නානි කතිපයානි දිවසානි පුරිමානි
නාම හොන්ති, පුරිමානීති ව පුබ්බකානි, අතීතානීති අත්ථො. තතො පරන්ති යථා
වුත්තඅතීතදිවසතො අනන්තරං පරං පුරිමතරං අතිසයෙන පුරිමත්තා. ඉති ඉමෙසු
ද්විසු පවත්තිතො යථාක්කමං පුරිමපුරිමතරභාවො, එවං සන්තෙපි යදෙත්ථ
“පුරිමතර”න්ති වුත්තං, තතො පභුති යං යං ඔරං, තං තං පරං, යං යං පරං, තං තං
“පුරිමතර”න්ති වුත්තං හොති. කුතුහලයුත්තා සාලා කුතුහලසාලා යථා
“ආජඤ්ඤරථො”ති. ඉමෙ දස්සනාදයො.

අයථාභූතගුණෙහිති අයථාභූතං මිච්ඡාදීපිතඅත්ථමත්තෙනෙව
උග්ගොසිතගුණෙහි සමුග්ගතො සොසිතො. තරන්ති අතික්කමන්ති එතෙනානි
තිත්ථං, අග්ගමග්ගො. දිට්ඨිගතිකමග්ගො පන අයථාභූතොපි තෙසං තථා විතරණං
උපාදාය තිත්ථන්ති වොහරියතීති තං කරොන්තා තිත්ථකරා. ඔසරතීති පවිසති.

239. සහිතන්ති පුබ්බාපරාවරුද්ධං. න කිඤ්චි ජාතන්ති
පටිඤ්ඤාදොසහෙතදොසඋදාහරණදොසදුට්ඨදොසතාය න කිඤ්චි ජාතං. තෙනාහ
“ආරොපිතො තෙ වාදො”ති. වදන්ති තෙන පරිභාසන්තීති වාදො දොසො.
සභාවක්කොසෙනානි සභාවතො පවත්තකොට්ඨාසෙන.

240. පිළෙය්‍යානි මධුහණ්ඨෙන සහ භාජනෙ පිළෙත්වා දදෙය්‍ය. සමුත්ථාරීහි
සම්පයොජෙත්වානි සහධම්මිකෙහි විහෙය්‍යපයොගං කත්වා, තෙනාහ “විවාදං
කත්වා”ති.

241. ඉතරීතරෙතානි පණිතතො ඉතරෙන. තෙනාහ “ලාමකලාමකෙනා”ති.

242. භත්තකොසකෙනානි කොසකභත්තෙන, බුද්දකසරාවභත්තකෙනානි
අත්ථො. බෙලුවමත්තභත්තාභාරානි බිල්ලපමාණභත්තභොජනා. ඔට්ඨවට්ටියානි
මුඛවට්ටියා. සබ්බාකාරෙතෙවානි සබ්බප්පකාරෙතෙව. අනප්පාභාරොති න
වත්තබ්බො කදාපි අප්පාභාරොති කත්වා. තත්ථ අතිවිය අඤ්ඤෙහි අවිසය්‍යං

අප්පාභාරතං භගවතො දස්සෙතුං “පධානභූමිය”න්තිආදි වුත්තං. මයාති නිස්සක්කවචනං. විසෙසකරාති තෙන ධම්මෙන විසෙසවත්තතරා.

වතසමාදානවසෙනෙව පංසුකුලං ධාරෙන්තිති පංසුකුලිකාති ආහ –
“සමාදින්නපංසුකුලිකඩගා”ති, සද්දත්ථො පන “විසුද්ධිමග්ගෙ” (විසුද්ධි. 1.24) වුත්තනයෙන චෙදිතබ්බො. පිණ්ඩපාතිකා සපදානවාරිනොතිආදියුපි එසෙව නයො. තත්ථ තත්ථ සත්ථෙන ඡින්නත්තා සත්ථලුබ්බාති. යං යං සප්පායං, තස්සෙව ගහණං උච්චින්නති ආහ “උච්චින්නවා...පෙ.... ථීරට්ඨානමෙව ගහෙත්වා”ති.
අලාබ්බලොමසානීති අලාබ්බලොමානි විය සුබ්බමතරාති වීචරසුත්තංසුනි එතෙසං සන්නීති අලාබ්බලොමසානි. පාතිතසාණපංසුකුලන්ති කළෙවරෙන සද්ධිං ඡඩ්ඛිතසාණමයං පංසුකුලං, යං තුම්බමත්තෙ පුළුවෙ ඔධුනිත්වා සත්ථා ගණ්හි.

“යථාපි භමරො පුප්ඵ”න්තිආදිනා (ධ. ප. 49) වුත්තං මධුකරභික්ඛාචාරවතං “පිණ්ඩයාලොපභොජනං නිස්සාය පබ්බජ්ජා”ති (මහාව. 73, 128) වචනතො භික්ඛුනං පකතිභූතං වතන්ති වුත්තං “උඤ්ජාසකෙ වතෙ රතා”ති. වත-සද්දො චෙත්ථ පකතිවතසඩ්ධාතං සකවතං වදති. තෙනාහ “උඤ්ජාවරියසඩ්ධාතෙ භික්ඛුනං පකතිවතෙ”ති. උච්චනීවසරද්වාරට්ඨායිනොති මහත්තබ්බද්දකගෙහානං බහිද්වාරකොට්ඨකට්ඨායිනො. කබරම්ස්සකං භත්තං සංහරිත්වාති කණාපකම්ස්සකං භත්තං සම්පිණ්ඩිත්වා. උම්මාරතො පට්ඨායාති සරුම්මාරතො පට්ඨාය.

වීචරානුග්ගහත්ථන්ති වීචරානුරක්ඛණත්ථං. එත්ථ ව යස්මා බුද්ධා නාම සදෙවකෙ ලොකෙ අනුත්තරං පුඤ්ඤක්ඛේත්තං, සා වස්ස පුඤ්ඤක්ඛේත්තතා පරමුක්කංසගතා, තස්මා සත්තානං තාදිසං උපකාරං ආචික්ඛිත්වා තෙ ව අනුග්ගණ්හන්තා ගහපතිවීචරං සාදියන්ති, චතුපච්චයසන්නොසෙ පන නෙ පරමුක්කංසගතා එවාති දට්ඨබ්බං.

244. සප්පච්චයන්ති සහෙතුකං සකාරණං හුත්වා ධම්මං දෙසෙතීති අයමෙත්ථ අත්ථො. චොදකො පන අධිප්පායං අජානන්තො “කිං පනා”තිආදිමාහ. ඉතරො “නො න දෙසෙතී”තිආදිනා අධිප්පායං විචරති. නිදානන්ති චෙත්ථ ඤාපකං උප්පත්තිකාරණං අධිප්පෙනං, තඤ්ච තස්ස තස්ස අනුප්පත්තියුත්තස්ස අත්ථස්ස පටිපක්ඛරණතො “සප්පාටිහාරිය”න්ති වුවචනීති ආහ “පුරිමස්සෙවෙනං චෙවචන”න්ති. රාගාදීනං වා පටිහරණං පටිහාරියං, තදෙව පාටිහාරියං, සහ පාටිහාරියෙනාති සප්පාටිහාරියං. රාගාදිපටිසෙධවසෙනෙව හි සත්ථා ධම්මං දෙසෙති.

245. තස්ස තස්ස පඤ්ඤස්සාති යං යං පඤ්ඤං පරො අභිසම්බරිත්වා භගවත්තං උපසඩ්ධකම්ඤ්වා පුච්ඡති, තස්ස තස්ස පඤ්ඤස්ස. උපරි ආගමනවාදපටන්ති විස්සප්පතෙ කතෙ තතො උපරි ආගච්ඡනකං වාදමග්ගං. විසෙසෙත්වා වදන්තොති වත්තති, “හො ගොතම, වත්තුමරහතී”ති අත්තතො වාදහෙදනත්ථං ආහතං කාරණං අත්තතො මාරණත්ථං ආවුධං නිදස්සෙන්නො විය විසෙසෙත්වා වදන්තො

පහාරකෙන වචනෙන. අන්තරන්තරෙති මයා වුවිචමානකථාපබන්ධස්ස
 අන්තරන්තරෙ. දදෙය්‍ය වදෙය්‍ය. එවරුපෙසු යානෙසුති පරවාදීහි සද්ධිං
 වාදපටිවාදට්ඨානෙසු. තෙ නිග්ගහෙනුං මයා දෙසිතං සුත්තපදං ආනෙත්වා මමයෙව
 අනුසාසනිං ඔවාදං පච්චාසීසන්ති.

246. සම්පාදෙමීති මනොරථං සම්පාදෙමි. පරිපූරෙමීති අජ්ඣාසයං පරිපූරෙමි.
 අධිසීලෙති අධිකෙ උත්තමසීලෙ. සාවකසීලතො ව පච්චෙකඛුද්ධසීලතො ව
 ඛුද්ධානං සීලං අධිකං උක්කට්ඨං පරමුක්කංසතො අනඤ්ඤසාධාරණභාවතො.
 තෙනාහ “ඛුද්ධසීලං නාම කථිත”න්ති. යානුප්පත්තිකපඤ්ඤාති තත්ථ තත්ථ
 යානසො උප්පන්නපඤ්ඤා. තෙනාහ “තත්ථා”තිආදි. අවසෙසා පඤ්ඤාති ඉධ
 පාළියං ආගතා අනාගතා ව යථාචුත්තඤ්ඤාණද්වයවිනිමුත්තා පඤ්ඤා.

247. විසෙසාධිගමානන්ති සතිපට්ඨානාදීනං අධිගන්ධබ්බවිසෙසානං. අභිඤ්ඤා
 නාම ඡ අභිඤ්ඤා, තාසු උක්කට්ඨනීද්දෙසෙන ඡළභිඤ්ඤාරහතොව
 අග්ගමග්ගපඤ්ඤා ඉධ අභිඤ්ඤාති අධිප්පෙතා, තස්ස වොසානං පරියොසානං පාරමී
 පරමුක්කංසාති අවකංසාති ව අග්ගඵලං වුවිචතීති ආහ “අභිඤ්ඤා...පෙ....
 අරහත්තං පත්තා”ති.

උපායපට්ඨානෙති අරියඵලාධිගමනස්ස උපායභූතෙ පට්ඨානෙ.
 “අනුප්පන්නපාපකානුප්පාදාදිඅත්ථා”ති ගහිතා තථෙව භොන්ති, තං අත්ථං
 සාධෙත්තියෙවාති එතස්ස අත්ථස්ස දීපකො සම්මා-සද්දොති යථාඅධිප්පෙතත්ථස්ස
 අනුප්පන්නපාපකානුප්පාදාදිනො උපායභූතෙ, පට්ඨානඋපායභූතෙති අත්ථො. සම්මා-
 සද්දස්ස වා යොනියො අත්ථදීපකතං සන්ධාය “යොනියො පට්ඨානෙ”ති චුත්තං.
 ඡන්දං ඡනෙතීති කත්තුකමානාකුසලච්ඡන්දං උප්පාදෙති පවත්තෙති වා. වායමතීති
 පයොගපරක්කමං කරොති. වීරියං ආරහතීති කායිකචෙතසිකවීරියං කරොති. චිත්තං
 උක්ඛිපතීති තෙනෙව සහජාතවීරියෙන කොසජ්ජපක්ඛතො චිත්තං උක්ඛිපති.
 පදහතීති සම්මප්පට්ඨානභූතං වීරියං පවත්තෙති. පටිපාටියා පනෙතාති චත්තාරි පදාති
 ආසෙවනාභාවනාබහුලිකම්මසාතච්චකිරියාහි යොජෙතබ්බාති. “පදහති”ති වා
 ඉමිතා ආසෙවනාදීහි සද්ධිං සිබාපත්තං උස්සොල්භිවීරියං යොජෙතබ්බං. වඩ්ඪියා
 පරිපූරණත්ථන්ති යාවතා භාවනාපාරිපූරියා පරිපූරණත්ථං. යා ධීතීති යා කුසලානං
 ධම්මානං පටිපක්ඛවිගමෙන අවට්ඨිති. සො අසම්මොසොති සො අවිනාසො. යං
 වෙපුල්ලන්ති යො සබ්බසො විපුලභාවො මහත්තතා. භාවනාපාරිපූරිති භාවනාය
 පරිපූරිතා. අත්ථොතිපි වෙදිතබ්බං පූර්වපච්ඡිමපදානං සමානත්ථභාවතො.

පුබ්බභාගපටිපදා කථිතාතංතංවිසෙසාධිගමස්ස පටිපදාවිභාවනාය ආරද්ධත්තා.
 අකුසලානං ධම්මානං අනුප්පජ්ජනෙන අනත්ථාවහතා නාම නත්ථිති චුත්තං –
 “උප්පජ්ජමානා”ති වචනං උප්පන්නානං රාසන්තරභාවෙන ගහිතත්තා. තථා
 කුසලානං ධම්මානං උප්පජ්ජනෙනාති චුත්තං – අනුප්පජ්ජමානාති වචනං
 උප්පන්නානං රාසන්තරභාවෙන ගහිතත්තා. නිරුජ්ඣමානාති
 පටිපක්ඛසමායොගෙන විනස්සමානා, න බණ්ණිරොධවසෙන නිරුජ්ඣමානා.

ලොභාදයෝ වෙදිතබ්බා, යෙ ආරද්ධවිපස්සකානං උප්පජ්ජනාරහා. සකිං උප්පජ්ජිත්වාති සභාවකථනමත්තමෙතං. එකචාරමෙව හි මග්ගො උප්පජ්ජති. නිරුජ්ඣමානොති සරසෙනෙව නිරුජ්ඣමානො. න හි තස්ස පටිපක්ඛසමායොගො නාම අත්ථි. එලස්සාති අනන්තරකාලෙව උප්පජ්ජනකඵලස්ස. පච්චයං දත්ථාව නිරුජ්ඣති ඉමිනා මග්ගො සම්පති ආයතිඤ්ච එකන්තෙනෙව අත්ථාවහොති දස්සෙති. පුරිමස්මිමිති “අනුප්පන්නා මෙ කුසලා ධම්මා අනුප්පජ්ජමානා අනත්ථාය සංවත්තෙය්‍යු”න්ති එතස්මිං තතියවාරෙපි. “සමථවිපස්සනා ගහෙතබ්බා”ති වුත්තං අට්ඨකථායං, තං පන මග්ගස්ස අනුප්පන්නතාය සබ්භාවතො, අනුප්පජ්ජමානෙ ව තස්මිං වට්ටානත්ථසබ්භාවතොති මග්ගස්සපි සාධාරණභාවතො න යුත්තන්ති පටික්ඛිපති. යදි සමථවිපස්සනානම්පි අනුප්පත්ති අනත්ථාවහා, මග්ගස්ස අනුප්පත්තියා වත්තබ්බං නත්ථිති.

මහන්තං, ගාරවං හොති, තස්මා “සඬ්ඝගාරවෙන යථාරුචි වන්දිතං න ලභාමි”ති සඬ්ඝෙන සහ න නික්ඛමි. එත්තකං ධාතුනං නිධානං නාම අඤ්ඤත්තං නත්ථි, මහාධාතුනිධානතො හි නිහරිත්වා කතිපයා ධාතුයො තත්ථ තත්ථ වෙතියෙ උපනිතා, ඉධ පන රාමගාමථුපෙ විනට්ඨෙ නාගහවනං පච්චියා දොණමත්තා ධාතුයො උපනිතා. අතිමන්දාති නොති නත්ත අතිවිය මන්දාති.

සංවිජ්ජිත්වාති “කථඤ්ඤි නාම මාදිසො ඊදිසං අනත්ථං පාපුණ්ණස්සති”ති සංවෙගං ජනෙත්වා. ඊදිසං නාම මාදිසං ආරබ්භ වත්තබ්බන්ති කිං වදන්ති තං වචනං අනාදියන්තො.

සන්තසමාපත්තිතො අඤ්ඤං සන්ථම්භනකාරණං බලවං නත්ථිති තතො පරිචිතො සම්මාපටිපත්තියං පතිට්ඨා කථං භවිස්සතිති ආහ “සන්තාය...පෙ.... න සක්කොති”ති. න හි මහාරජ්ජයා ඡින්නාය සුත්තතන්තු සන්ථම්භෙතං සක්කොත්තිති. සමථෙ දස්සෙත්වා තෙන සමානගතිකා ඉමස්මිං විසයෙ විපස්සනාපිති ඉමිනා අධිජ්ජායෙනාහ “එවං උප්පන්නා සමථවිපස්සනා...පෙ.... සංවත්තන්ති”ති.

කාසාවන්ති කාසාවචත්ථං. කච්ඡං පිළෙත්වා නිවත්ථන්ති පච්ඡිමං ඔවට්ටිකං පිළෙන්නො විය දළ්භං කත්වා නිවත්ථං අද්දසංසුති යොජනා.

වුත්තනයෙනාති (අ. නි. ටී. 1.1.394) “කාමා නාමෙනෙ අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා”තිආදිනා වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙසු ආදීනවදස්සනපුබ්බකනෙක්ඛම්මපටිපත්තියා ඡන්දරාගං වික්ඛම්භයතො සමුච්ඡින්නත්තස්ස ව “අනුප්පන්නො ව කාමාසවො න උප්පජ්ජති”තිආදිනා හෙට්ඨා සබ්බාසවසුත්තවණ්ණනාදිසු (ම. නි. 1.15 ආදයො; ම. නි. අට්ඨ. 1.15 ආදයො) වුත්තනයෙන. ආරම්මණරසං අනුභවිත්වා නිරුද්ධවිපාකොති තදාරම්මණමාහ. අනුභවිත්වා භවිත්වා ව විගතං භූතවිගතං. අනුභූතභූතා හි භූතතාසාමඤ්ඤෙන භූත-සද්දෙන වුත්තා. සාමඤ්ඤමෙව හි උපසග්ගෙන විසෙසියතිති. අනුභූතසද්දො ව

කම්මවවනිවිජාය අභාවතො අනුභවකවාටකො දට්ඨබ්බො. විපාකො ආරම්මණෙ උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධො භුත්වාවිගතොති වත්තබ්බතං අරහති, විකප්පගාභවසෙන රාගාදීහි තබ්බිපක්ඛෙහි ච අකුසලං කුසලඤ්ච කම්මං ආරම්මණරසං අනුභවිත්වා විගතන්ති වත්තබ්බතං අරහති. යථාචුත්තො පන විපාකො කෙවලං ආරම්මණරසානුභවනවසෙනෙව පවත්තතිති අනුභවිත්වා විගතත්තා නිප්පරියායෙනෙව චුත්තො, තස්ස ච තථා චුත්තත්තා කම්මං භවිත්වා විගතපරියායෙන, යං “උප්පන්නානං අකුසලානං ධම්මානං පහානාය, උප්පන්නානං කුසලානං ධම්මානං ධීතියා”ති එත්ථ “උප්පන්න”න්ති ගහෙත්වා තංසදිසානං පහානං, චුද්ධි ච චුත්තා. විපච්චිතුං ඔකාසකරණවසෙන උප්පතිතං අතීතකම්මඤ්ච තතො උප්පජ්ජිතුං ආරද්ධො අනාගතො විපාකො ච “ඔකාසකතුප්පන්නො”ති චුත්තො. යං උප්පන්නසද්දෙන විනාපි විඤ්ඤායමානං උප්පන්නං සන්ධාය “නාභං, හික්ඛවෙ, සඤ්චෙතනිකාන”න්තිආදි (අ. නි. 10.217, 219) චුත්තං.

තෙසුති විපස්සනාය භූමිභූතෙසු බන්ධෙසු. අනුසයිතකිලෙසාති අනුසයවසෙන පවත්තා අප්පහිනා මග්ගෙන පහාතබ්බා කිලෙසා අධිප්පෙතා. තෙනාභ “අතීතා...පෙ.... න වත්තබ්බා”ති. තෙසඤ්ච අම්බරුක්ඛොපමාය වත්තමානාදිතා න වත්තබ්බා මග්ගෙන පහාතබ්බානං තාදිසස්ස විභාගස්ස අනුප්පජ්ජනතො. අප්පහිනාව භොන්තිති ඉමිනා අප්පහිනට්ඨෙන අනුසයට්ඨොති දස්සෙති. ඉදං භූමිලද්ධුප්පන්නං නාමාති ඉදං තෙසු බන්ධෙසු උප්පත්තිරහකිලෙසජාතං තාය එව උප්පත්තිරහතාය භූමිලද්ධුප්පන්නං නාම, තෙභූමකභූමිලද්ධා නාම භොතීති අත්ථො. තාසු තාසු භූමීසුති මනුස්සදෙවාදිඅත්තභාවසඬ්ඛාතෙසු උපාදානක්ඛන්ධෙසු. තස්මිං තස්මිං සන්තානෙ අනුප්පත්තිඅනාපාදිතතාය අසමුග්ගාතිතා. එත්ථ ච ලද්ධභූමිකං භූමිලද්ධන්ති චුත්තං අග්ගිආහිතො විය.

ඔකාසකතුප්පන්න-සද්දෙපි ච ඔකාසො කතො එතෙනාති ඔකාසො කතො එතස්සාති ච අත්ථද්වයෙපි කත-සද්දස්ස පරනිපාතො දට්ඨබ්බො. ආභතඬ්ඛරුක්ඛො විය නිමිත්තග්ගාභවසෙන අධිග්ගහිතං ආරම්මණං, අනාභතඬ්ඛරුක්ඛො විය අවික්ඛම්භිතතාය අන්තොගධකිලෙසං ආරම්මණං. නිමිත්තග්ගාභකාවික්ඛම්භිතකිලෙසා චා පුග්ගලා ආභතානාභතඬ්ඛරුක්ඛසදිසා. පුරිමනයෙනෙවාති අවික්ඛම්භිතුප්පන්නෙ විය “ඉමස්මිං නාම යානෙ නුප්පජ්ජිස්සන්තිති න වත්තබ්බා. කස්මා? අසමුග්ගාතිතත්තා”ති යොජෙත්වා විත්ථාරෙතබ්බං.

චුත්තං පටිසම්භිදාමග්ගෙ. තත්ථ ච මග්ගෙන පහිනකිලෙසානමෙව තිඨා නවත්තබ්බතං අපාකටං සුපාකටං කාතුං අජාතඵලරුක්ඛො උපමාභාවෙන ආගතො. අතීතාදීනං අප්පහිනතා දස්සනත්ථමිපි “ජාතඵලරුක්ඛෙන දීපෙතබ්බ”න්ති චුත්තං. තත්ථ යථා අවිජින්නෙ රුක්ඛෙ නිබ්බත්තාරහාති ඵලානි ජින්නෙ අනුප්පජ්ජමානානි න කදාචි සසභාවානි අහෙසුං භොන්ති හවිස්සන්ති වානි තානි අතීතාදිභාවෙන න වත්තබ්බානි, එවං මග්ගෙන පහිනකිලෙසා ච දට්ඨබ්බා. යථා ඡෙදෙ අසති ඵලානි

උප්පජ්ජිස්සන්ති, සති ච නුප්පජ්ජිස්සන්තිති ඡෙදස්ස සාත්ථකතා, එවං මග්ගභාවනාය ච සාත්ථකතා යොජෙතබ්බා.

තෙපි පජ්භතියෙව කිලෙසප්පභානෙනෙව තෙසම්පි අනුප්පත්තිධම්මතාපාදනතො. අභිසඬ්ඛාරවිඤ්ඤාණස්සාති පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණස්ස. උපාදින්නඅනුපාදින්නතොති උපාදින්නත්තධතො චෙව කිලෙසතො ව. උපපත්තිවසෙන වුට්ඨානං දස්සෙතුමාහ – “භවවසෙන පනා”තිආදි. යෙ සොතාපන්නස්ස සත්ත භවා අප්පභීනා, තතො පඤ්ච යපෙත්වා ඉතරෙ ද්වෙ “සුගතිභවෙකදෙසා”ති අධිප්පෙතා. සුගතිකාමභවතොති සුගතිභවෙකදෙසභූතකාමභවතො. අරහත්තමග්ගො රූපාරූපභවතො වුට්ඨාති උද්ධම්භාගියසංයොජනසමුග්ගානභාවතො. යදි අරහත්තමග්ගො එව අරියමග්ගො සියා, සො එව සබ්බකිලෙසෙ පජ්භෙය්‍යා, සබ්බභවෙහිපි වුට්ඨබෙය්‍යා. යස්මා පන ඔධිසොව කිලෙසා පභීයන්ති, තස්මා හෙට්ඨිමහෙට්ඨිමග්ගෙහි පභීනාවසෙසෙ කිලෙසෙ සො පජ්භති, ඉති ඉමං සාමත්ථියං සන්ධාය “සබ්බභවෙහි වුට්ඨාතියෙවාතිපි වදන්ති”ති වුත්තං. තථා හි සො එව “චජිරූපමො”ති වුත්තො.

හොතු තාව වුත්තනයෙන අනුප්පන්නානං අකුසලානං අනුප්පාදාය, උප්පන්නානං උප්පන්නසදිසානං පභානාය අනුප්පත්තිධම්මතාපාදනාය මග්ගභාවනා, අථ මග්ගක්ඛණෙ කථං අනුප්පන්නානං කුසලානං උප්පාදාය උප්පන්නානඤ්ච ධීතියා භාවනා හොති එකච්ඡත්තක්ඛණිකත්තා තස්සාති වොදෙති, ඉතරො “මග්ගප්පචත්තියායෙවා”ති පරිහාරමාහ. මග්ගො හි කාමඤ්චෙකච්ඡත්තක්ඛණිකො, තථාරූපො පනස්ස පචත්තිවිසෙසො, යං අනුප්පන්නා කුසලා ධම්මා සාතිසයං උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා ච සවිසෙසං පාරිපූරිං පාපුණන්ති. තෙනාහ “මග්ගො හි”තිආදි. කිඤ්චාපි අරියමග්ගො චත්තමානක්ඛණෙ අනුප්පන්නො නාම න හොති, අනුප්පන්නපුබ්බතං උපාදාය උපචාරවසෙන තථා වුවච්ඡති දස්සෙතුං “අනාගතපුබ්බං හි”තිආදි වුත්තං. අයමෙවාති අයං මග්ගස්ස යථාපච්චයපචත්ති එව ධීති නාමාති, මග්ගසමඬ්චිගී පුග්ගලො මග්ගම්පි භාවෙන්තො එව තස්ස ධීතියා භාවෙතීති වත්තුං වට්ටති.

උපසමමානං ගච්ඡන්ති වික්ඛම්භනවසෙන සමුව්ච්ඡෙදවසෙන කිලෙසෙ උපසමෙන්තං වත්තති. පුබ්බභාගින්ද්‍රියාති එව වා අධිප්පෙතාති. තෙනෙවාහ “කිලෙසුපසමත්ථං වා ගච්ඡති”ති.

248. අධිමුව්චනට්ඨෙය්‍යාති (දී. නි. ටී. 2.129; අ. නි. ටී. 3.8.66) අධිකං සවිසෙසං මුව්චනට්ඨෙය්‍ය, තෙනාහ “සුට්ඨු මුව්චනට්ඨෙය්‍ය”ති. එතෙන සතිපි සබ්බස්සපි රූපාවචරජ්ඣානස්ස වික්ඛම්භනවසෙන පටිපක්ඛතො විමුත්තභාවෙ යෙන භාවනාවිසෙසෙන තං ඥානං සාතිසයං පටිපක්ඛතො විමුව්චිත්වා පචත්තති, සො භාවනාවිසෙසො දීපිතො. භවති හි සමානජාතියුත්තොපි භාවනාවිසෙසෙන පචත්තිආකාරවිසෙසො. යථා තං සද්ධාවිමුත්තතො දිට්ඨිප්පත්තස්ස, තථා පච්චනීකධම්මෙහි සුට්ඨු විමුත්තතාය එව අනිග්ගහිතභාවෙන නිරාසඬ්ඤාතාය

අභිරතීවසෙන සුට්ඨ අධිමුච්චනටියෙනපි විමොක්ඛො. තෙනාහ “ආරම්මණ
වා”තිආදි. අයං පනත්ථොති අයං අධිමුච්චනත්ථො පච්ඡිමවිමොක්ඛෙ නිරොධෙ
නත්ථි. කෙවලො විමුත්තත්ථො එව තත්ථ ලබ්භති, තං සයමෙව පරතො වක්ඛති.

රුපීති යෙනායං සසත්තතිපරියාපන්නෙන රූපෙන සමන්තාගතො, තං යස්ස
කුමාරස්ස හෙතුභාවෙන විසිටියං රූපං හොති. යෙන විසිටියෙන රූපෙන “රුපී”ති
වුච්චෙයා රුපී-සද්දස්ස අතිසයත්ථදීපනතො, තදෙව
සසත්තතිපරියාපන්නරූපනිමිත්තං කුමාරමිව පරමත්ථතො රුපීභාවසාධකන්ති
දට්ඨබ්බං. තෙනාහ “අප්ඤ්ඤා”තිආදි. රූපජ්ඣානං රූපං උත්තරපදලොපෙන.
රූපානීති පනෙත්ථ පුරිමපදලොපො දට්ඨබ්බො. තෙන වුත්තං “නිලකසිණාදීති
රූපානී”ති.

අන්තොඅප්පනායං සුභන්ති ආභොගො නත්ථිති ඉමිනා පුබ්බභාගභාවසෙන
අධිමුත්ති සියාති දස්සෙති. එවඤ්ඤාත්ථ තථාවත්තබ්බතාපත්තිවොදනා අනවකාසා
හොති. යස්මා සුච්ඡද්ධෙසු නිලාදීසු වණ්ණකසිණෙසු තත්ථ කතාධිකාරානං
අභිරතීවසෙන සුට්ඨ අධිමුත්ති සියා, තස්මා අට්ඨකථායං තථා තතියො විමොක්ඛො
සංවණ්ණිතො. යස්මා පන මෙත්තාදිවසෙන පවත්තමානා භාවනා සත්තෙ
අප්පටිකුලතො දහති, තෙ සුභතො අධිමුච්චිත්ථාව පවත්තති, තස්මා
පටිසම්භිදාමග්ගෙ (පටි. ම. 1.212) බ්‍රහ්මවිහාරභාවනා “සුභවිමොක්ඛො”ති වුත්තා,
තයිදං උභයමිපි තෙන තෙන පරියායෙන වුත්තත්තා න විරුජ්ඣතිති දට්ඨබ්බං.

සබ්බසොති අනවසෙසතො. න හි චතුත්තං අරූපක්ඛන්ධානං එකදෙසොපි
තත්ථ අවසිටියොති. විස්සට්ඨත්තාති යථාපරිච්ඡින්නෙ කාලෙ නිරොධිත්තා.
උත්තමො විමොක්ඛො නාම අරියෙහෙව සමාපජ්ජිතබ්බතො,
අරියඵලපරියොසානත්තා දිට්ඨෙව ධම්මෙ නිබ්බානස්පත්තිභාවතො ව.

249. අභිභවතීති අභිභු (දී. නි. පී. 2.173; අ. නි. පී. 3.6.61-65) පරිකම්මං, ඤාණං
වා. අභිභු ආයතනං එතස්සාති අභිභායතනං, කුමාරං. අභිභවිතබ්බං වා
ආරම්මණසම්බානං ආයතනං එතස්සාති අභිභායතනං, කුමාරං.
ආරම්මණාභිභවනතො අභිභු ව තං ආයතනඤ්ච යොගිතො සුඛවිසෙසානං
අධිට්ඨානභාවතො මනායතනධම්මායතනභාවතො වාතිපි සසම්පයුත්තං කුමාරං
අභිභායතනං. තෙනාහ “අභිභවනකාරණානී”තිආදි. තානීති අභිභායතනසඤ්ඤිතානි
කුමාරානි. සමාපත්තිතො වුට්ඨිත්ස්ස ආභොගො පුබ්බභාගභාවනාවසෙන
කුමාරක්ඛණෙ පවත්තං අභිභවනාකාරං ගහෙත්වා පවත්තොති දට්ඨබ්බො.
පරිකම්මවසෙන අප්ඤ්ඤා රූපසඤ්ඤී, න අප්පනාවසෙන. න හි
පටිභාගනිමිත්තාරම්මණා අප්පනා අප්ඤ්ඤාත්තවිසයා සම්භවති. තං පන අප්ඤ්ඤා
පරිකම්මවසෙන ලද්ධං කසිණනිමිත්තං අසුච්ඡද්ධමෙව හොති, න බහිද්ධා
පරිකම්මවසෙන ලද්ධං විය විසුද්ධං.

පරිත්තානීති යථාලද්ධානි සුප්පසරාවමත්තානි. තෙනාහ “අවඩ්ඪිතානී”ති. පරිත්තවසෙනෙවානි චණ්ණවසෙන ආහොගෙ විජ්ජමානෙපි පරිත්තවසෙනෙව ඉදමභිභායතනං වුත්තං. පරිත්තතා හෙත්ථ අභිභවනස්ස කාරණං. චණ්ණාහොගෙ සතිපි අසතිපි අභිභායතනභාවනා නාම තික්ඛපඤ්ඤස්සෙව සම්භවති, න ඉතරස්සාති “ඤාණුත්තරිකො පුග්ගලො”ති. අභිභවිත්වා සමාපජ්ජතීති එත්ථ අභිභවනං සමාපජ්ජනඤ්ච උපචාරජ්ඣානාධිගමසමනන්තරමෙව අප්පනාඤ්චාදනන්ති ආහ “සහ නිමිත්තූප්පාදෙනෙවෙත්ථ අප්පනං පාපෙතී”ති. සහ නිමිත්තූප්පාදෙනාති ව අප්පනාපරිවාසාභාවස්ස ලක්ඛණවචනමෙතං. යො “බිජ්ජාහිඤ්ඤො”ති වුවචති, තතොපි ඤාණුත්තරස්සෙව අභිභායතනභාවනා. එත්ථාති එතස්මිං නිමිත්තෙ. අප්පනං පාපෙතීති භාවනා අප්පනං නෙති.

එත්ථ ව කෙවි “උප්පන්නෙ උපචාරජ්ඣානෙ තං ආරබ්භ යෙ හෙට්ඨිමන්තෙන ද්වෙ තයො ජවනවාරා පවත්තන්ති, තෙ උපචාරජ්ඣාන පක්ඛිකා එව, තදනන්තරඤ්ච හවඩ්ගපරිවාසෙන උපචාරාසෙවනාය ව විනා අප්පනා හොති, සහ නිමිත්තූප්පාදෙනෙව අප්පනං පාපෙතී”ති වදන්ති, තං තෙසං මතිමත්තං. න හි පාරිවාසිකපරිකම්මෙන අප්පනාවාරො ඉච්ඡිතො, නාපි මහග්ගතජ්ජමාණජ්ඣානෙසු විය උපචාරජ්ඣානෙ එකන්තතො පච්චවෙක්ඛණා ඉච්ඡිතබ්බො, තස්මා උපචාරජ්ඣානාධිගමතො පරං කතිපයහවඩ්ගවිත්තාවසානෙ අප්පනං පාපුණන්තො “සහ නිමිත්තූප්පාදෙනෙවෙත්ථ අප්පනං පාපෙතී”ති වුත්තො. “සහ නිමිත්තූප්පාදෙනා”ති ව අධිජ්ජායිකමිදං වචනං, න නීතත්ථං, අධිජ්ජායො වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො.

න අන්තොසමාපත්තියං තදා තථාරූපස්ස ආහොගස්ස අසම්භවතො, සමාපත්තිතො වුට්ඨිතස්ස ආහොගො පුබ්බභාගභාවනාවසෙන ඤානක්ඛණෙ පවත්තං අභිභවනාකාරං ගහෙත්වා පවත්තොති දට්ඨබ්බං. අභිධම්මට්ඨකථායං (ධ. ස. අට්ඨ. 204) පන “ඉමිනා පනස්ස පුබ්බභාගො කථිතො”ති වුත්තං. අන්තොසමාපත්තියං තථා ආහොගාභාවෙ කස්මා “ඤානසඤ්ඤායපි”ති වුත්තන්ති ආහ “අභිභව...පෙ.... අත්ථි”ති.

වඩ්ඪිතජ්ජමාණානීති විපුලජ්ජමාණානීති අත්ථො, න එකඩ්ගුලද්වඩ්ගුලාදිවසෙන වඩ්ඪිතජ්ජමාණානීති තථා වඩ්ඪිතස්සෙවෙත්ථ අසම්භවතො. තෙනාහ “මහන්තානී”ති.

රූපෙ සඤ්ඤා රූපසඤ්ඤා, සා අස්ස අත්ථිති රූපසඤ්ඤී, න රූපසඤ්ඤී අරූපසඤ්ඤී. සඤ්ඤාසීසෙන ඤානං වදති. රූපසඤ්ඤාය අනුප්පාදනමෙවෙත්ථ අලාභිතා. බහිද්ධාව උප්පන්නන්ති බහිද්ධාවත්ථුස්මිංයෙව උප්පන්නං. අභිධම්මෙ පන “අජ්ඣත්තං අරූපසඤ්ඤී බහිද්ධා රූපානි පස්සති පරිත්තානි සුවණ්ණදුබ්බණ්ණානි, අප්පමාණානි සුවණ්ණදුබ්බණ්ණානී”ති එවං චතුත්තං අභිභායතනානං ආගතත්තා අභිධම්මට්ඨකථායං (ධ. ස. අට්ඨ. 204) “කස්මා පන යථා සුත්තන්තෙ – ‘අජ්ඣත්තං රූපසඤ්ඤී එකො බහිද්ධා රූපානි පස්සති

පරිත්තානී' තිආදි වුත්තං, එවං අවත්වා ඉධ චතුසුපි අභිභායතනෙන සු අජ්ඣන්තං
 අරුපසඤ්ඤිතාව වුත්තා' ති වොදනං කත්වා "අජ්ඣන්තරූපානං
 අනභිභවතීයතො" ති කාරණං වත්වා "තත්ථ වා හි ඉධ වා ඛනිද්ධාරූපානෙව
 අභිභවිතඛිබානි, තස්මා තානි නියමතො වත්තඛිබානීති තත්ත්ව ඉධාපි වුත්තානි.
 'අජ්ඣන්තං අරුපසඤ්ඤි' ති ඉදං පන සත්ථු දෙසනාවිලාසමත්තමෙවා' ති වුත්තං.

එත්ථ ච වණ්ණානොගරහිතානි සහිතානි ච සඛිබානි "පරිත්තානි
 සුවණ්ණදුඛිබණ්ණානී" ති වුත්තානි, තථා "අජ්ජමාණානී" ති දට්ඨඛිබානි. අත්ථි හි
 එසො පරියායො "පරිත්තානි අභිභුයා තානි චෙ කදාපි වණ්ණවසෙන ආභූජිතානි
 හොන්ති සුවණ්ණදුඛිබණ්ණානි අභිභුයා" ති. පරියායකථා හි සුත්තන්තදෙසනානි.
 අභිධම්මෙ පන නිජ්ජපරියායදෙසනත්තා වණ්ණානොගරහිතානි විසුං වුත්තානි, තථා
 සහිතානි. අත්ථි හි උභයත්ථ අභිභවනපරියායොති "අජ්ඣන්තං
 රූපසඤ්ඤි" තිආදිනා පයමදුනියඅභිභායතනෙන සු පයමවිමොක්ඛො,
 තතියචතුත්ථාභිභායතනෙන සු දුතියවිමොක්ඛො, වණ්ණාභිභායතනෙන සු
 තතියවිමොක්ඛො ච අභිභවනජ්ජවත්තිතො සඬගහිතො, අභිධම්මෙ පන
 නිජ්ජපරියායදෙසනත්තා විමොක්ඛාභිභායතනානි අසඬකරතො දස්සෙතුං විමොක්ඛෙ
 වජ්ජෙත්වා අභිභායතනානි කථිතානි, සඛිබානි ච විමොක්ඛකිච්චානි කුමානානි
 විමොක්ඛදෙසනායං වුත්තානි. තදෙනං "අජ්ඣන්තං රූපසඤ්ඤි" ති ආගතස්ස
 අභිභායතනද්වයස්ස අභිධම්මෙ අභිභායතනෙන සු අවචනතො "රූපි රූපානි
 පස්සති" තිආදිනඤ්ච සඛිබවිමොක්ඛකිච්චසාධාරණවචනභාවතො වචත්ථානං
 කතන්ති විඤ්ඤායති.

"අජ්ඣන්තරූපානං අනභිභවතීයතො" ති ඉදං අභිධම්මෙ කත්ථවිපි
 "අජ්ඣන්තං රූපානි පස්සති" ති අවත්වා සඛිබත්ථ යං වුත්තං "ඛනිද්ධාරූපානි
 පස්සති" ති, තස්ස කාරණවචනං. තෙන යං අඤ්ඤාභෙතුකං, තං තෙන භෙතුනා
 වුත්තං, යං පන දෙසනාවිලාසභෙතුකං අජ්ඣන්තං අරුපසඤ්ඤිතාය එව අභිධම්මෙ
 වචනං, න තස්ස අඤ්ඤා කාරණං මග්ගිතඛිබන්ති දස්සෙති. අජ්ඣන්තරූපානං
 අනභිභවතීයතා ච තෙසං ඛනිද්ධාරූපානං විය අවිභූතත්තා, දෙසනාවිලාසො ච
 යථාවුත්තවචත්ථානවසෙන චෙදිතඛිබො, චෙනෙයාජ්ඣාසයවසෙන
 විජ්ජමානපරියායකථනභාවතො. "සුවණ්ණදුඛිබණ්ණානී" ති එතෙනෙව සිද්ධත්තා
 නීලාදිඅභිභායතනානි න වත්තඛිබානීති චෙ? න, නීලාදීසු කතාධිකාරානං
 නීලාදිභාවස්සෙව අභිභවනකාරණත්තා. න හි තෙසං පරිසුද්ධාපරිසුද්ධවණ්ණානං
 පරිත්තතා තදජ්ජමාණතා වා අභිභවනකාරණං, අථ ඛො නීලාදිභාවො එවානි. එතෙසු
 ච පරිත්තාදිකසිණරූපෙසු යං චරිතස්ස ඉමානි අභිභායතනානි ඉජ්ඣන්ති, තං
 දස්සෙතුං "ඉමෙසු පනා" තිආදි වුත්තං.

සඛිබසඬගාහිකවසෙනානි සකලනීලවණ්ණනීලනිදස්සනනීලනිභාසානං
 සාධාරණවසෙන. වණ්ණවසෙනානි සභාවචණ්ණවසෙන. නිදස්සනවසෙනානි
 පස්සිතඛිබතාවසෙන. ඔභාසවසෙනානි සජ්ජභාසතාය අවභාසනවසෙන.

උමාපුප්ඵන්ති අතසිපුප්ඵං. නීලමෙව හොති වණ්ණසඬකරාභාවතො. බාරාණසියං
භවන්ති බාරාණසියං සමුට්ඨිතං.

තෙ ධම්මෙති තෙ සතිපට්ඨානාදිධම්මෙ වෙව අට්ඨවීමොක්ඛධම්මෙ ව.
විණ්ණවසිභාවායෙව තත්ථ අභිවිසිට්ඨාය පඤ්ඤාය පරියොසානුත්තරං සතං ගතා
අභිඤ්ඤාවොසානපාරමිප්පත්තා.

250. සකලටයෙනාති (දී. නි. ටී. 3.346; අ. නි. ටී. 3.10.25) සකලභාවෙන,
අසුභනිමිත්තාදීසු විය එකදෙසෙ අට්ඨත්වා අනවසෙසතො ගහෙනබ්බට්ඨෙනාති
අත්ථො. යථා ඛෙත්තං සස්සානං උප්පත්තිට්ඨානං වඩ්ඪිට්ඨානඤ්ච, එවමෙව
තංතංසම්පයුත්තධම්මානන්ති ආහ “ඛෙත්තට්ඨෙනා”ති. පරිච්ඡින්නදිත්වාති ඉදං
උද්ධං අධො තිරියන්ති යොජෙතබ්බං. පරිච්ඡින්නදිත්වා එව හි සබ්බත්ථ කසිණං
වඩ්ඨෙතබ්බං. තෙන තෙන කාරණෙනාති උපරිආදීසු තෙන තෙන කසිණෙන. යථා
කින්නි ආහ – “ආලොකම්ච රූපදස්සනකාමො”ති, යථා දිබ්බවක්ඛුනා උද්ධං වෙ
රූපං දට්ඨුකාමො, උද්ධං ආලොකං පසාරෙති, අධො වෙ, අධො, සමන්තතො වෙ
රූපං දට්ඨුකාමො, සමන්තතො ආලොකං පසාරෙති, එවං සබ්බකසිණන්ති අත්ථො.
එකස්සාති පට්ඨිකසිණාදීසු එකෙකස්ස. අඤ්ඤභාවානුපගමනත්ථන්ති
අඤ්ඤකසිණභාවානුපගමනදීපනත්ථං, අඤ්ඤස්ස වා
කසිණභාවානුපගමනදීපනත්ථං. න හි අඤ්ඤෙන පසාරිතකසිණං තතො අඤ්ඤෙන
පසාරිතකසිණභාවං උපගච්ඡති, එවමපි නෙසං අඤ්ඤකසිණසම්භෙදාභාවො
වෙදිතබ්බො. න අඤ්ඤං පට්ඨිආදි. න හි උදෙකෙන ධීතට්ඨානෙ සසම්භාරපට්ඨි අත්ථි.
අඤ්ඤකසිණසම්භෙදොති ආපොකසිණාදිනා සඬකරො. සබ්බත්ථාති සබ්බෙසු
සෙසකසිණෙසු. එකදෙසෙ අට්ඨත්වා අනවසෙසඵරණං පමාණස්ස අග්ගහණතො
අප්පමාණං. තෙනෙව හි නෙසං කසිණසමඤ්ඤා. තථා හි “තඤ්ඨි”තිආදිමාහ. තත්ථ
වෙනසා ඵරන්තොති භාවනාවිත්තෙන ආරම්මණං කරොන්තො. භාවනාවිත්තඤ්ඨි
කසිණං පරිත්තං වා විපුලං වා සකලමෙව මනසි කරොති.

කසිණුග්ඝාටිමාකාසෙ පවත්තං විඤ්ඤාණං ඵරණඅප්පමාණවසෙන
“විඤ්ඤාණකසිණ”න්ති වුත්තං. තථා හි තං “විඤ්ඤාණ”න්ති වුච්චති.
කසිණවසෙනාති උග්ඝාටිතකසිණවසෙන කසිණුග්ඝාටිමාකාසෙ
උද්ධංඅධොතිරියතා වෙදිතබ්බො. යත්තකඤ්ඨි යානං කසිණං පසාරිතං, තත්තකං
ආකාසභාවනාවසෙන ආකාසං හොතීති. එවං යත්තකං යානං ආකාසං හුත්වා
උපට්ඨිතං, තත්තකං ආකාසමෙව හුත්වා විඤ්ඤාණස්ස පවත්තනතො
ආගමනවසෙන විඤ්ඤාණකසිණෙපි උද්ධංඅධොතිරියතා වුත්තාති
“කසිණුග්ඝාටිමාකාසවසෙන තත්ථ පවත්තවිඤ්ඤාණෙ උද්ධංඅධොතිරියතා
වෙදිතබ්බො”ති ආහ.

252. වුත්තොයෙව වම්ඨිකසුත්තෙ. නිස්සිතඤ්ච ඡවත්ථුනිස්සිතත්තා
විපස්සනාඤ්ඤාණස්ස. පට්ඨද්ධඤ්ච තෙන විනා අප්පවත්තනතො කායසඤ්ඤිතානං
රූපධම්මානං ආරම්මණකරණතො ව. සුට්ඨු භාති ඔභාසතීති වා සුභො.

කුරුවිත්දජාතිආදිජාතිවිසෙසොපි මණි ආකරපාරිසුද්ධිමූලකො ඵ්වාති ආහ
 “සුපරිසුද්ධආකරසමුට්ඨිතො”ති. දොසනීහරණවසෙන පරිකම්මනිජ්ඣත්තීති ආහ
 “සුට්ඨු කතපරිකම්මො අපනීතපාසාණසක්ඛරො”ති. ධොවනවෙධනාදීනීති චතුසු
 පාසාණෙසු ධොවනෙන වෙව කාළකාදිඅපහරණත්ථාය සුත්තෙන ආවුනනත්ථාය ව
 විජ්ඣනෙන. තාපසණ්භකරණාදීනං සඨගහො ආදි-සද්දෙන. වණ්ණසම්පත්තින්ති
 සුත්තස්ස වණ්ණසම්පත්තිං.

මණි විය කරජකායො පච්චවෙක්ඛිතබ්බතො. ආවුතසුත්තං විය
 විපස්සනාඤාණං අනුපවිසිත්වා යිතත්තා. චක්ඛුමා පුරිසො විය විපස්සනාලාභී භික්ඛු
 සම්මදෙව තස්ස දස්සනතො. තදාරම්මණානන්ති රූපධම්මාරම්මණානං.
 ඵස්සපඤ්චමකචිත්තවෙනසිකග්ගහණෙන ගහිතධම්මාපි
 විපස්සනාවිත්තුජ්ජාදපරියාපන්නා ඵ්වාති වෙදිතබ්බං. ඵචඤ්භි තෙසං
 විපස්සනාඤාණගතිකත්තා “ආවුතසුත්තං විය විපස්සනාඤාණං”න්ති වචනං
 අවිරොධිතං හොති.

ඤාණස්සාති පච්චවෙක්ඛණඤාණස්ස. යදි ඵචං ඤාණස්ස වසෙන වත්තබ්බං, න
 පුග්ගලස්සාති ආහ “තස්ස පනා”තිආදි. මග්ගස්ස අනන්තරං, තස්මා
 ලොකියාභිඤ්ඤානං පරතො ඡට්ඨාභිඤ්ඤාය පුරතො වත්තබ්බං විපස්සනාඤාණං.
 ඵචං සන්තෙපීති යදිපායං ඤාණානුපුබ්බට්ඨිති, ඵචං සන්තෙපි ඵතස්ස අන්තරා
 වාරො නත්ථීති පඤ්චසු ලොකියාභිඤ්ඤාසු කථිතාසු ආකඨ්ඨෙයාසුත්තාදීසු (ම. නි.
 1.64 ආදයො) විය ඡට්ඨාභිඤ්ඤා කථෙතබ්බාති ඵතස්ස අනභිඤ්ඤාලක්ඛණස්ස
 විපස්සනාඤාණස්ස තාසං අන්තරා වාරො න හොති, තස්මා තත්ථ අවසරාභාවතො
 ඉධෙව රූපාවචරචතුත්ථජ්ඣානානන්තරමෙව දස්සිතං විපස්සනාඤාණං. යස්මා වාති
 ච-සද්දො සමුච්චයත්ථො. තෙන න කෙවලං තදෙව, අථ ඛො ඉදම්පි කාරණං
 විපස්සනාඤාණස්ස ඉධෙව දස්සනෙති ඉමමත්ථං දීපෙති. දිබ්බෙන චක්ඛුනා
 හෙරවරූපං පස්සතොති ඵත්ථ ඉද්ධිවිධඤාණෙන හෙරවං රූපං නිමිතීනිත්වා
 චක්ඛුනා පස්සතොති වත්තබ්බං, ඵචම්පි අභිඤ්ඤාලාභිනො
 අපරිඤ්ඤාණවත්ථුකස්ස භයසන්නායො උජ්ජජ්ජති
 උච්චවාලිකවාසිමහානාගත්ථෙරස්ස විය. ඉධාපීති ඉමස්මිං විපස්සනාඤාණෙපි, න
 සතිපට්ඨානාදීසු ඵ්වාති අධිජ්ජායො.

253. මනොමයිද්ධියං විණ්ණවසිතාය අභිඤ්ඤා වොසානපාරමිජ්ජත්තතා
 වෙදිතබ්බාති යොජනා. මනෙන නිබ්බත්තන්ති අභිඤ්ඤාමනෙන නිබ්බත්තිතං. තං
 සදිසභාවදස්සනත්ථමෙවාති සණ්ඨානතොපි වණ්ණතොපි අවයවවිසෙසතොපි
 සදිසභාවදස්සනත්ථමෙව. සජාතියං ඨිතො, න නාගිද්ධියා අඤ්ඤජාතිරූපො.
 සුපරිකම්මකතමත්තිකාදයො විය ඉද්ධිවිධඤාණං විකුබ්බනකිරියාය
 නිස්සයභාවතො.

255. අජ්ජකසිරෙනෙවාති අකිච්ඡෙනෙව.

256. මන්දෝ උත්තානසෙය්‍යකදාරකොපි “දහරො”ති වුවිවතීති තතො විසෙසනත්ථං “යුවා”ති වුත්තං. යුවාපි කොචි අනිච්ඡනතො අමණ්ඩනසීලො හොතීති තතො විසෙසනත්ථං “මණ්ඩනකජාතිකො”ති වුත්තං. තෙන වුත්තං “යුවාපි”තිආදි. කාලතිලප්පමාණා ඛින්දවො කාලතිලකානි. නාතිකම්මාසතිලප්පමාණා ඛින්දවො තිලකානි. වඩ්ඤං නාම පියඩ්ඨං. යොබ්බනපිළකාදයො මුබ්බසිපිළකා. මුබ්බතො දොසො මුබ්බදොසො, ලක්ඛණවචනඤ්චෙනං මුබ්බෙ අදොසස්සපි පාකට්ඨාවස්ස අධිප්පෙනත්තා. යථා වා මුබ්බෙ දොසො, එවං මුබ්බෙ අදොසොපි මුබ්බදොසො සරලොපෙන, මුබ්බදොසො ව මුබ්බදොසො ව මුබ්බදොසාති එකසෙසනසෙනපෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. එවඤ්ඡි පරෙසං සොළසවිධං චිත්තං පාකට්ඨං හොතීති වචනං සමත්ථිතං හොති.

259. පටිපදාවසෙනාති යථාරහං සමථවිපස්සනාමග්ගපටිපදාවසෙන. අට්ඨසු කොට්ඨාසෙසුති සතිපට්ඨානාදීසු බොධිපක්ඛියධම්මකොට්ඨාසෙසු, විමොක්ඛකොට්ඨාසෙසු වාති ඉමෙසු අට්ඨසු කොට්ඨාසෙසු. සෙසෙසුති වුත්තාවසෙසෙසු අභිභායනනකොට්ඨාසාදීසු. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙව.

මහාසකුලදායියුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

8. සමණමුණ්ඩිකාපුත්තසුත්තවණ්ණනා

260. උග්ගභිතුන්ති සික්ඛිතුං. උග්ගාහෙතුන්ති සික්ඛාපෙතුං, පාඨතො අත්තනා යථාඋග්ගභිතමත්ථං තබ්බිභාවනත්ථාය උච්චාරණවසෙන පරෙසං ගාහෙතුන්ති අත්ථො. සමයන්ති දිට්ඨිං. සා හි සංයොජනභාවතො සමෙති සම්බන්ධා එති පචත්තති, දළ්භග්ගහණභාවතො වා සංයුත්තා අයන්ති පචත්තන්ති සත්තා යථාහිනිවෙසං එතෙනාති සමයොති වුවිවති. දිට්ඨිසංයොජනෙන හි සත්තා අනිවිය බජ්ඣන්තීති. සුරියස්ස උග්ගමනතො අත්ථභිගමා අයං එත්තකො කාලො රත්තන්ධකාරවිධමනතො දිවා නාම, තස්ස පන මජ්ඣිමපභාරසඤ්ඤිතො කාලො සමුප්පලිතපභාතෙපදහනභාවෙන දිවා නාම. තෙනාහ “දිවසස්සපි දිවාභූතෙ”ති. පටිසංහරිත්වාති නිවත්තෙත්වා. එවං චිත්තස්ස පටිසංහරණං නාම ගොචරක්ඛේත්තෙ යපනන්ති ආහ “ඤානරතිසෙවනවසෙන එකීභාවං ගතො”ති. එතෙන කායවිවෙකපුබ්බකං චිත්තවිවෙකමාහ. සීලාදිගුණවිසෙසයොගතො මනසා සම්භාවනීයා, තෙ පන යස්මා අත්තතො සීලාදිගුණෙහි විඤ්ඤානං මනාපා හොන්ති (කිලෙසඅනිග්ගහස්ස පඤ්චපසාදායත්තත්තා,) තස්මා ආහ “මනවඩ්ඪනකාන”න්තිආදි. තත්ථ උන්තමතීති උදග්ගං හොති. වඩ්ඪතීති සද්ධාවසෙන වඩ්ඪති. තෙනාහ භගවා – “අනුස්සරණම්පහං, භික්ඛවෙ, තෙසං භික්ඛූනං බහුපකාරං වදාමි”ති (ඉතිවු. 104; සං. නි. 5.184).

261. පඤ්ඤපෙමීති පජානනභාවෙන ඤාපෙමි තථා වචත්ථපෙමි. තෙනාහ “දස්සෙමි යපෙමි”ති. පරිපුණ්ණකුසලන්ති සබ්බසො පුණ්ණකුසලධම්මං, උත්තමකුසලන්ති උත්තමභාවං සෙට්ඨභාවං පත්තකුසලධම්මං. අයොජ්ඣන්ති

වාදයුද්ධයට අයෝධ්‍යිය, වාදයුද්ධය හොතු, තෙන පරාජයෝ න හොතීති දස්සෙති,
තෙනාහ “වාදයුද්ධය” තිආදි. සංවරජපහානන්ති පඤ්චස්ස සංවරෙස්ස යෙන කෙනවි
සංවරෙන සංවරලක්ඛණං පහානං. පටිසෙවනජපහානං වාති වා-සද්දෙන
පටිවජ්ජනජපහානාදිං සඛිගණ්හාති. සෙසපදෙස්සති “න භාසති” තිආදිස්ස පදෙස්ස.
එසෙව නයොති ඉමිනා “අභාසනමත්තමෙව වදති” ති එවමාදිං අතිදිසති.

නාහිනන්දිති න සම්පට්ච්ඡි. සාසනෙ තිණ්ණං දුච්චරිතානං මිච්ඡාජීවස්ස
විවජ්ජනං වණ්ණියති, අයඤ්ච එවං කථෙති, තස්මා සාසනස්ස අනුලොමං විය වදති,
වදන්තො ව සම්මාසම්බුද්ධෙ ධම්මෙ වස්ස අප්පසාදං න දස්සෙති, තස්මා
පසන්තකාරම්පි වදතීති මඤ්ඤමානො තස්ස වාදං න පටිසෙධෙති.

262. යථා තස්ස වචනං, එවං සන්තෙති යථා තස්ස පරිබ්බාජකස්ස වචනං, එවං
සමණභාවෙ සන්තෙ ලබ්භමානෙ. මයං පන එවං න වදාමාති එතෙන සමණභාවො
නාම එවං න හොතීති දස්සෙති. යො හි ධම්මො යාදිසො, තථෙව තං බුද්ධා දීපෙන්නි.
විසෙසඤාණං න හොතීති කායවිසෙසවිසයඤාණං තස්ස තදා නත්ථි, යතො
පරකායෙ උපක්කමං කරොයාති දස්සෙති, තස්ස පන තත්ථ විසෙසඤාණම්පි
නත්ථෙවාවාති. යස්මා කායපට්ඨද්ධං කායකම්මං, තස්මා තං නිවත්තෙන්තො ආහ
“අඤ්ඤත්‍ර එන්දිතමත්තා” ති. කිලෙසසහගතචිත්තෙනෙවාති දුක්ඛසම්ඵස්සස්ස
අසහනනිමිත්තෙන දොමනස්සසහගතචිත්තෙනෙව. දුතියවාරෙපි එසෙව නයො.
ජ්ඣවිජාපිපාසදුක්ඛස්ස අසහනනිමිත්තෙන දොමනස්සෙනෙව. විකුජ්ඣමත්තාති
එත්ථ විරූපං කුජ්ඣං විකුජ්ඣං පුබ්බෙතිවාසසන්නිස්සයං උපයං, තං පනෙත්ථ
රොදනහසනසමුට්ඨාපකචිත්තසහගතන්ති දොසසහගතං ලොභසහගතඤ්චාති
දට්ඨබ්බං. චිත්තන්ති කුසලචිත්තං. අකුසලචිත්තං පන අතීතාරම්මණං පවත්තතීති
චත්තබ්බමෙව නත්ථි. සරිත්ථාති යාව න සතිසණ්ඨාපනා ධම්මා උප්පජ්ජන්ති, තාව
සුපිනන්තෙ අනුභූතං විය දුක්ඛං සරිත්ථා රොදන්ති. හසන්තීති එත්ථාපි එසෙව
නයො. අයඤ්ච නයො යෙ ලද්ධසුඛාරම්මණා හුත්ථා ගහිතපටිසන්ධිකා
මාතුකුච්ඡිතොපි සුබෙනෙව නික්ඛමන්ති, තෙසං වසෙන චුත්තොති දට්ඨබ්බො.
පායන්තියාති අත්තනො ජනපදදෙසරූපෙන පායන්තියා. අයම්පිති ආජීවොපි මාතු
අඤ්ඤවිහිතකාලෙ ව ලොකස්සාදවසෙන කිලෙසසහගතචිත්තෙනෙව හොති.

263. සමධිගස්භාති සම්මා අධිගතභාවෙන ගහෙත්ථා අහිභවිත්ථා විසෙසෙත්ථා
විසිට්ඨො හුත්ථා. බිණාසවං සන්ධායාති බ්‍යතිරෙකවසෙන බිණාසවං සන්ධාය.
අයඤ්ඤෙත්ථ අත්ථො – බිණාසවම්පි සොතාපන්නකුසලං පඤ්ඤපෙති
සෙක්ඛභූමියං ධීතත්තා. සෙසපදෙස්සති එසෙව නයො.

තීණි පදානි නිස්සායාති න කායෙන පාපකං කම්මං කරොති, න පාපකං වාවං
භාසති, න පාපකං ආජීවං ආජීවතීති ඉමානි තීණි පදානි නිස්සාය කුසලසිලමූලකා ව
අකුසලසිලමූලකා වාති ද්වෙ පට්ඨමවතුක්කා යපිතා. එකං පදං නිස්සායාති න පාපකං
සඛිකජ්ජං සඛිකජ්ජෙතීති ඉමං එකපදං නිස්සාය කුසලසඛිකජ්ජමූලකා
අකුසලසඛිකජ්ජමූලකා වාති ඉමෙ ද්වෙ පට්ඨමවතුක්කා යපිතා.

264. විවිකිච්ඡුද්ධච්චසහගතචිත්තද්වයමිපි වට්ටති බලවතා මොහෙන සමන්තාගතත්තා. තථා හි තාති “මොමුහචිත්තානී”ති වුච්චන්ති.

කුහින්ති කිංනිමිත්තං. කතරංයානං පාපුණිත්වාති කිං කාරණං ආගම්ම. එත්ථෙතෙති එත්ථාති කායච්චිමනොසුවරිතභාවනාසාථිවනිජ්චත්තියං. සා පන හෙට්ඨිමකොටියා සොතාපත්තිඵලෙන දීපෙනබ්බාති ආහ “සොතාපත්තිඵලෙ භූමිම”න්ති. යස්මා ආථිවට්ඨමකං අවසිට්ඨඤ්ච සීලං පාතිමොක්ඛසංවරසීලස්ස ච පාරිසුද්ධිපාතිමොක්ඛාධිගමෙන සොතාපත්තිඵලජපත්තියා සිද්ධො භොතිති ආහ – “පාතිමොක්ඛ...පෙ.... නිරුජ්ඣති”ති. “සුබසීලො දුක්ඛසීලො”තිආදීසු විය පකතිඅත්ථසීලසද්දං ගහෙත්වා වුත්තං “අකුසලසීල”න්තිආදි.

265. කාමාවචරකුසලචිත්තමෙව වුත්තං සම්පත්තසමාදානවිරතිපුබ්බකස්ස සීලස්ස අධිජ්ජෙතත්තා. තෙනාහ – “එතෙන හි කුසලසීලං සමුට්ඨාති”ති.

සීලවාති එත්ථ වා-සද්දො පාසංසත්ථොව වෙදිතබ්බොති ආහ “සීලසම්පන්නො භොති”ති. යො සීලමත්තෙ පතිට්ඨිතො, න සමාධිපඤ්ඤාසු, සො සීලමයධම්මපූරිතතාය සීලමයො. තෙනාහ “අලමෙත්තාවතා”තිආදි. යත්ථාති යස්සං වෙතොවිමුත්තියං පඤ්ඤාවිමුත්තියඤ්ච. තදුභයඤ්ච යස්මා අරහත්තඵලෙ සඬිගහිතං, තස්මා වුත්තං “අරහත්තඵලෙ භූමිම”න්ති. අසෙසං නිරුජ්ඣති සුඛවිපාකභාවස්ස සබ්බසො පටිජ්ජස්සම්භනතො.

266. කාමපට්ඨසංයුත්තා සඤ්ඤා කාමසඤ්ඤා. සෙසෙසුපි එසෙව නයො. ඉතරා ද්වෙති බ්‍යාපාදවිහිංසාසඤ්ඤා.

අනාගාමිඵලපයමජ්ඣානන්ති අනාගාමිඵලසහගතං පයමජ්ඣානං. එත්ථාති යථාවුත්තෙ පයමජ්ඣානෙ. එත්ථ ච උජුච්චවනිකෙන පටිපක්ඛජ්ජහානං සාතිසයන්ති පයමජ්ඣානග්ගහණං. තෙනාහ “අපරිසෙසා නිරුජ්ඣන්ති”ති. තෙක්ඛම්මසඤ්ඤානං කාමාවචරචිත්තසහගතතා තස්ස සීලස්ස සමුට්ඨානතා ච සම්පයුත්තනයෙන වෙදිතබ්බො.

267.
කුසලසඬිකජ්ජනිරොධදුතියජ්ඣානිකඅරහත්තඵලඅකුසලසඬිකජ්ජනිරොධ-පයමජ්ඣානිකඅනාගාමිඵලග්ගහණෙන සමණො දස්සිතො. සෙසං සුච්ඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

සමණමුණ්ඩිකාපුත්තසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජ්ජකාසනා සමත්තා.

9. චූළසකුලදායිසුත්තවණ්ණනා

271. පඤ්භොති ඤාතං ඉච්ඡිතො අත්ථො, තදෙව ධම්මදෙසනාය නිමිත්තභාවතො කාරණං. උපට්ඨාතුති ඤාණස්ස ගොචරභාවං උපගච්ඡතු. යෙන

කාරණෙනාති යෙන තුය්හං උපට්ඨිතෙන කාරණෙන ධම්මදෙසනා උපට්ඨහෙය්‍යා,
තං පන පරිබ්බාජකස්ස අජ්ඣාසයවසෙන තථා චුත්තං. තෙනාහ “එතෙන
හි...පෙ.... දීපෙනි”ති. එකච්ඡානානීති පිට්ඨානාභාවෙන එකච්ඡානසදිසානි. තෙනාහ
“පාකටානී”ති.

ජානන්තොති අත්තනො තථාභාවං සයං ජානන්තො. සක්කච්චං සුස්සුසනීති
“තථාභූතංයෙව මං තථා අවොවා”ති සාදරං සුස්සුසනී. තස්මාති දිබ්බචක්ඛුලාහිතො
අනාගතංසඤ්ඤාණලාභතො. එවමාහාති “යො ඛො, උදායි, දිබ්බෙන චක්ඛුනා”ති
ආරහිත්වා “සො වා මං අපරන්තං ආරබ්භ පඤ්ඤං පුච්ඡෙය්‍යා”ති එවං අවොව.

ඉතරන්ති අවසිට්ඨං ඉමස්මිං යානෙ වත්තබ්බං. චුත්තනයමෙවාති “යො හි
ලාහි”තිආදිනා චුත්තනයමෙව. අතීතෙති පුබ්බෙතිවාසානුස්සතිඤ්ඤාණස්ස විසයභූතෙ
අත්තං. අනාගතෙති අනාගතංසඤ්ඤාණස්ස විසයභූතෙ අනාගතෙ අත්තං.

පංසුපදෙසෙ නිබ්බත්තනතො පංසුසමොකිණ්ණසරීරතාය පංසුපිසාවකං. එකං
මූලං ගහෙත්වාති දීඝසො හෙට්ඨිමන්තෙන චතුරච්ඡාලං, උපරිමන්තෙන විදත්ථිකං
රුක්ඛගච්ඡලතාදීසු යස්ස කස්සපි එකං මූලං ගහෙත්වා අඤ්ඤාජාතිකානං
අදිස්සමානකායො හොති. අයං කිර තෙසං ජාතිසිද්ධා ධම්මතා. තත්‍රාති තස්ස
මූලවසෙන අදිස්සමානකතාය. න දිස්සති ඤාණෙන න පස්සති.

272. න ච අත්ථං දීපෙය්‍යාති අධිප්පෙතමත්ථං සා වාචා සරූපතො න ච දීපෙය්‍යා,
කෙවලං වාචාමත්තමෙවාති අධිප්පායො. පටිහරිතබ්බට්ඨෙයන පරසන්තානෙ
නෙතබ්බට්ඨෙයන පටිභාරිය-සද්දද්වාරෙන විඤ්ඤාතබ්බො භාවත්තො, සොච
පාටිභීරකො නිරුත්තිතයෙන, නත්ථි එතස්ස පාටිභීරකන්ති අප්පාටිභීරකතං, ත-
සද්දෙන පදං වච්චෙත්වා තථා චුත්තං, අනිය්‍යානං. තෙනාහ “නිරත්ථකං
සම්පජ්ජති”ති. සුභකිණ්ණදෙවලොකෙ බන්ධා වීය ජොතෙතීති ඉමිනා – “දිබ්බො
රූපී මනොමයො සබ්බධිගපච්චධිගී අභිනිත්තිදියො අත්තා”ති ඉමමත්ථං දස්සෙති.

273. සඋපසග්ගපදස්ස අත්තො උපසග්ගෙන විනාපි විඤ්ඤායතීති ආහ
“විද්ධෙති උබ්බිද්ධෙ”ති. සා චස්ස උබ්බිද්ධතා උපක්කිලෙසවිගමෙන සුච්භාවෙන
උපට්ඨානන්ති ආහ “මෙසවිගමෙන දුරිභූතෙ”ති. ඉන්දනීලමණි වීය දිබ්බති
ජොතෙතීති දෙවො, ආකායො. “අධිසරත්තසමයෙ”ති වත්තබ්බෙ භූමිමත්තං
විහිතවචනානං අච්චත්තසංයොගාභාවා උපයොගවචනං වෙදිතබ්බං.
පුණ්ණමාසියඤ්ඤි ගගනමජ්ඣස්ස පුරතො වා පච්ඡතො වා අන්තෙ යිතෙ
අධිසරත්තෙ සමයො හින්තො නාම හොති, මජ්ඣෙ එව පන යිතො අහින්තො
නාම. තෙනාහ “අහින්තෙ අධිසරත්තසමයෙ”ති.

යෙ අනුභොගන්ති යෙ දෙවා චන්දිමසුරියානං ආහා අනුභොගන්ති විනිභුඤ්ජන්ති
චලඤ්ජන්ති ච තෙහි දෙවෙහි බහු වෙව බහුතරා ච චන්දිමසුරියානං ආහා

අනුභවයෙන්. තෙනාහ – “අත්තනො සරිරොභාසෙනෙව ආලොකං ඵරිත්වා විහරන්ති”ති.

274. පුච්ඡාමුල්ලොහො පන ඡාතො “අයං පරමො චණ්ණො”ති ගහිතපදස්ස විධමනෙන. අවෙලකපාළින්ති “අවෙලකො හොති මුත්තාවාරො”ති ආදිනයප්පවත්තං (දී. නි. 1.394) අවෙලකපටිපත්තිදීපකගන්ථං, ගන්ථසීසෙනෙව තෙන පකාසිතවාදානි වදන්ති. සුරාමෙරයපානමනුයුත්තපුග්ගලස්ස සුරාපානතො විරති තස්ස කායං විත්තඤ්ච තාපෙන්ති සංවත්තන්ති සුරාපානවිරති (තපො, සොයෙව ගුණො. තෙනාහ “සුරාපානවිරතීති අත්ථො”ති).

275. එකන්තං අවිචන්තමෙව සුඛං අස්සාති එකන්තසුඛං. පඤ්චසු ධම්මෙසුති “පාණාතිපාතා පටිවරති”ති ආදිසු පඤ්චසු සීලාවාරධම්මෙසු. න ඡානිංසුති සම්මොසෙන අනුපට්ඨහන්ති තදන්ථං න බුජ්ඣන්ති. බුද්ධුප්පාදෙන කිර විහතතෙජානි මහානුභාවානි මන්තපදානි විය බාහිරකානං යොගාවචරගන්ථෙන සද්ධිං යොගාවචරපටිපදා නස්සති. උග්ගණ්හිංසුති “පඤ්ච පුබ්බහගධම්මෙ”ති ආදිවචනමත්තං උග්ගණ්හිංසු. තතියජ්ඣානතොති කාරණොපවාරෙන ඵලං වදන්ති, ඵලභූතතො තතියජ්ඣානතො.

276. එකන්තසුඛස්ස ලොකස්ස පටිලාහෙන පත්තියා තත්ථ නිබ්බන්ති පටිලාහසව්ඡිකිරියා. එකන්තසුඛෙ ලොකෙ අනභිනිබ්බන්තිත්වා ඵව ඉද්ධියා තත්ථ ගන්ත්වා තස්ස සත්තලොකස්ස භාජනලොකස්ස ච පච්චක්ඛතො දස්සනං පච්චක්ඛසව්ඡිකිරියා. තෙනාහ “තත්ථා”ති ආදි.

277. උදඤ්චනිකොති උදඤ්චනො. විඤ්ඤුපබ්බතපස්සෙ ගාමානං අනිච්චිත්තා තිංසයොජනමත්තං යානං අට්ඨි නාම, තත්ථ සෙනාසනං, තස්මිං අට්ඨිසෙනාසනෙ පධානකම්මිකානං භික්ඛූනං බහුනං තත්ථ නිවාසෙන එකං පධානසරං අහොසි.

වුලසකුලුදායිසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

10. වෙබ්බසසුත්තවණ්ණනා

280. සහ වත්ථුකාමෙන කිලෙසකාමො ගරු ගරුකාතබ්බො එතස්සාති කාමගරු. තෙස්වෙව කාමෙසු නින්තපොණපබ්භාරජ්ඣාසයොති කාමාධිමුත්තො. පබ්බජ්ජාපට්ඨමජ්ඣානාදිකං නෙක්ඛම්මං ගරු ගරුකාතබ්බං එතස්සාති නෙක්ඛම්මගරු. තත්ථ නින්තපොණපබ්භාරජ්ඣාසයො නෙක්ඛම්මාධිමුත්තො ස්වායමත්ථො යථා එකච්චෙ ගහට්ඨෙ ලබ්භති, ඵවං එකච්චෙ අනගාරෙපීති ආහ “පබ්බජිතොපී”ති ආදි. අයං පන වෙබ්බසො පරිබ්බාජකො. සො හි වෙබ්බසනාපසපබ්බජ්ජං උපගන්ත්වා වෙබ්බසෙන ඉමිනා දිට්ඨිමාදාය සමාදිශිත්වා ධීතත්තා “වෙබ්බසො”ති වුච්චති. යථා ලොකො සයං එකාදසහි අග්ගිහි ආදිත්තොපි සමානො පච්චක්ඛතො අනුභවියමානං සාලාකිකං අග්ගිසන්තාපං විය

අනාදිකාලානුගතසම්මාකවචරසන්නාපං ආදිත්තතාය න සල්ලක්ඛෙති,
සම්මාසම්බුද්ධෙන පන මහාකරුණාසමුස්සාහිතමානසෙන “සබ්බං, හික්ඛවෙ,
ආදිත්ත”න්ති ආදිත්තපරියායෙ (සං. නි. 4.28; මහාව. 54) දෙසියමානෙ
සල්ලක්ඛෙති, එවං අයම්පි අනාදිකාලපරිභාවිතං අත්තඅප්ඣාසයෙ අවට්ඨිතං
කාමාධිමුත්තං සරසෙන අනුපධාරෙන්නො සත්ථාරා – “පඤ්ච ඛො ඉමෙ, කච්චාන,
කාමගුණා”තිආදිනා කාමගුණෙසු කාමසුඛෙ භාසියමානෙ “කාමාධිමුත්තං වත
පබ්බජ්ජස්ස චිත්ත”න්ති උපධාරෙස්සතිති ආහ – “ඉමාය කථාය කථියමානාය
අත්තනො කාමාධිමුත්තතං සල්ලක්ඛෙස්සති”ති. කාමග්ගසුඛන්ති
කාමෙතබ්බවත්ථුහි අග්ගභූතං සුඛං. සබ්බෙ හි තෙභූමකධම්මා කාමනීයට්ඨෙන
කාමා, තෙ පටිච්ච උප්පජ්ජනසුඛතො නිබ්බානසුඛමෙව අග්ගභූතං සුඛං. යථාහ –
“යාවතා, හික්ඛවෙ, ධම්මා සඬ්ඛතා වා අසඬ්ඛතා වා, විරාගො තෙසං
අග්ගමක්ඛායති”ති (ඉතිවු. 90; අ. නි. 4.34) – “නිබ්බානං පරමං සුඛ”න්ති (ම. නි.
2.215, 217; ධ. ප. 203) ව. තෙන වුත්තං “නිබ්බානං අධිප්පෙත”න්ති.

281. පුබ්බෙතිවාසඤ්ඤාණලාභිනො පුබ්බන්තං ආරබ්භ වුව්වමානකථා
අනුච්ඡවිකා තදත්ථස්ස පච්චක්ඛභාවතො, තදභාවතො වෙබ්බසස්ස අනනුච්ඡවිකාති
ආහ “යස්මා...පෙ.... නත්ථී”ති. අනාගතකථාය...පෙ.... නත්ථීති එත්ථාපි එසෙව
නයො. ආරක්ඛත්ථායාති දෙවතාහි මන්තපදෙහි සහ යීතා තත්ථ ආරක්ඛත්ථාය.
අවිජ්ජායාති ඉදං ලක්ඛණවචනං, තංමුලකත්තා වා සබ්බකිලෙසධම්මානං අවිජ්ජාව
ගහිතා. ජානනං පහීනකිලෙසපච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණෙන. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙව.

වෙබ්බසසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

නිට්ඨිතා ව පරිබ්බාජකවග්ගවණ්ණනා.

4. රාජවග්ගො

1. සට්ඨකාරසුත්තවණ්ණනා

282. වරියන්ති බොධිවරියං, බොධිසම්භාරසම්භරණවසෙන පවත්තිතං
බොධිසත්තපටිපත්තින්ති අත්ථො. සුකාරණන්ති බොධිපරිපාවනස්ස එකන්තිකං
සුන්දරං කාරණං, කස්සපස්ස භගවතො පශිරුපාසනාදිං සන්ධාය වදති. තඤ්ඤි තෙන
සද්ධිං මයා ඉධ කතන්ති වත්තබ්බතං ලහති. මන්දහසිතන්ති ඊසකං හසිතං. කුභං
කුභන්ති භාස-සද්දස්ස අනුකරණමෙතං. භට්ඨපහට්ඨාකාරමත්තන්ති
භට්ඨපහට්ඨමත්තං. යථා ගහිතසඬ්ඛකො “පහට්ඨො භගවා”ති සඤ්ජානන්ති, එවං
ආකාරදස්සනමත්තං.

ඉදානි ඉමිනා පසඬ්ගෙන තාසං සමුට්ඨානං විභාගතො දස්සෙතුං “හසිතඤ්ච
නාමෙත”න්තිආදි ආරද්ධං. තත්ථ අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛනවසෙනපි භාසො න සම්භවති,
පගෙව දොමනස්සවසෙනාති ආහ “තෙරසහි සොමනස්සසහගතචිත්තෙහි”ති. නනු

ව කෙවි කොටුවසෙනපි හසන්තිති? න, තෙසමිපි යං තං කොටවත්ථු, තස්ස මයං දානි යථාකාමකාරිතං ආපජ්ජිස්සාමාති දුට්ඨස්සෙය්‍යාන්තරෙන සොමනස්සචිත්තෙනෙව භාසස්ස උප්පජ්ජනතො. තෙසුති පඤ්චසු සොමනස්සහගතචිත්තෙසු. බලවාරම්මණෙනි උළාරආරම්මණෙ යමකමහාපාටිභාරියසදිසෙ. දුබ්බලාරම්මණෙනි අනුළාරෙ ආරම්මණෙ. ඉමස්මිං පන යානෙ...පෙ.... උප්පාදෙසීති ඉදං පොරාණට්ඨකථායං තථා ආගතත්තා වුත්තං. න අහෙතුකසොමනස්සහගතචිත්තෙන හගවතො සිතං හොතිති දස්සනත්ථං.

අභිධම්මට්ඨකායං (ධ. ස. මූලට්. 568) පන “අතීතංසාදීසු අප්පට්භතං ඤාණං වත්වා ‘ඉමෙහි තීහි ධම්මෙහි සමන්තාගතස්ස බුද්ධස්ස හගවතො සබ්බං කායකම්මං ඤාණපුබ්බගමං ඤාණානුපරිවත්ත’න්තිආදිවචනතො (මහානි. 69, 156; වූළනි. මාසරාජමාණවජුවජානිද්දෙස 85; පටි. ම. 3.5; නෙත්ති. 15; දී. නි. අට්ඨ. 3.305; විභ. මූලට්. සුත්තන්තභාජනීයවණ්ණනා; දී. නි. ටි. 3.141, 305) ‘හගවතො ඉදං චිත්තං උප්පජ්ජති’ති වුත්තවචනං විචාරෙනබ්බ’න්ති වුත්තං. තත්ථ ඉමිනා හසිතුප්පාදචිත්තෙන පචත්තියමානමිපි හගවතො සිතකරණං පුබ්බෙනිවාස-අනාගතංස-සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණානං අනුවත්තකත්තා ඤාණානුපරිවත්තියෙවාති, එවං පන ඤාණානුපරිවත්තිභාවෙ සති න කොචි පාළිඅට්ඨකථානං විරොධො. තථා හි අභිධම්මට්ඨකථායං (ධ. ස. අට්ඨ. 568) “තෙසං ඤාණානං චිණ්ණපරියන්තෙ ඉදං චිත්තං උප්පජ්ජති”ති වුත්තං. අවස්සඤ්ච එතං එවං ඉච්ඡිතබ්බං, අඤ්ඤථා ආවජ්ජනස්සපි හගවතො පචත්ති තථාරූපෙ කාලෙ න සංයුජ්ජෙය්‍යා, තස්සපි හි විඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපකභාවස්ස ඉච්ඡිතත්තා, තථා හි වුත්තං – “එවඤ්ච කත්වා මනොද්වාරාවජ්ජනස්සපි විඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපකත්තං උපපන්නං හොති”ති, න ව විඤ්ඤත්තිසමුට්ඨාපකත්තෙ තංසමුට්ඨිතාය විඤ්ඤත්තියා කායකම්මාදිභාවං ආපජ්ජනභාවො විබන්ධතීති තමෙව සන්ධාය වදති. තෙනාහ “එවං අප්පමත්තකම්මපි”ති. සතෙරිතා විජ්ජුලතා නාම සතෙරතාවිජ්ජුලතා. සා හි ඉතරවිජ්ජුලතා විය ඛණට්ඨිතිකා සිසනිරොධා ව න හොති, අපිච බො දන්ධනිරොධා, තඤ්ච සබ්බකාලං චතුද්දිසිකමහාමෙසතොව නිච්ඡරති තෙනාහ “චතුද්දිසිකමහාමෙසමුඛතො”ති. අයං කිර තාසං රස්මිවට්ටිනං ධම්මතා, යදිදං තික්ඛත්තුං සිරවරං පදක්ඛිණං කත්වා දායග්ගෙසුයෙව අන්තරධානං.

283. යදිපි චත්තාරි අසඬබ්බෙය්‍යානි කප්පානං සතසහස්සඤ්ච පඤ්ඤාපාරම්තා පරිභාවිතා, තථාපි ඉදානි තං බුද්ධන්තරං තස්සා පටිපාදෙනබ්බත්තා වුත්තං “අපරිපක්කඤාණත්තා”ති. කාමඤ්චස්ස ඤාණාය ඉදානිපි පටිපාදෙනබ්බතා අත්ථි, එවං සන්තෙපි නනු සම්මාසම්බුද්ධෙසු පසාදෙන සම්භාවනාය හවිතබ්බං තථා විරකාලං පරිභාවිතත්තා, කථං තත්ථ භීළනාති ආහ “බ්‍රාහ්මණකුලෙ”තිආදි. විරකාලපරිචිතාපි හි ගුණභාවනා අප්පකෙතපි අකල්යාණමිත්තසංසග්ගෙන විපරිවත්තති අඤ්ඤථත්තං ගච්ඡති. තෙන මහාසත්තොපි ජාතිසිද්ධායං ලද්ධියං යත්වා ජාතිසිද්ධෙත මානෙන එවමාහ – “කිං පන තෙන මුණ්ඩකෙන සමණකෙන දිට්ඨෙතා”ති. තථා හි වුත්තං අට්ඨකථායං –

“තස්මා අකල්යාණජනං, ආසිවිසම්චොරගං,
ආරකා පරිවජ්ජෙය්‍ය, භූතිකාමො විවක්ඛණො”ති. (දී. නි. අට්ඨ. 1.170-172);

න්භානවුණ්ණෙන සුත්තෙන කතා සොත්ති, කුරුවින්දගුලිකා, සා එව
සිනායන්ති කායං විසොධෙන්ති එතායාති සිනානං. තෙනාහ – “සොත්ති සිනානන්ති
සිනානත්ථාය කතසොත්ති”න්ති.

284. අරියපරිභාරෙනාති අරියානං පරිභාරෙන, අනාගාමීනං න්භානකාලෙ
අත්තනො කායස්ස පරිභාරනියාමෙනාති අත්ථො. අත්තනො ඤාණසම්පත්තියා
විභවසම්පත්තියා පසන්නකාරං කාතුං සක්ඛිස්සති. එතදත්ථන්ති “අභිතනිවාරණං,
භිතෙ නියොජනං ඛ්‍යසනෙ පරිවජ්ජන”න්ති යදිදං, එතදත්ථං මිත්තා නාම භොන්ති.
කෙච්චි “යාවෙන්ථ අහුපි”ති පටන්ති, තෙසං යාව එත්ථ කෙසග්ගගහණං තාව අයං
නිබන්ධො අහුපිති අත්ථො.

285. සතිපට්ඨානත්ථායාති බොධියා මහාභිනිභාරං කත්වා බොධිසම්භාරපට්ඨපදාය
පුරණභාවෙ සතියා පට්ඨානත්ථාය. ඉදානි තස්ස සතුප්පාදනීයකථාය පවත්තිතාකාරං
සඬ්ඛෙපෙනෙව දස්සෙතුං “තස්ස භී”තිආදි වුත්තං. තත්ථ න ලාමකට්ඨානං
ඔතිණ්ණසත්තොති ඉමිනා මහාසත්තස්ස පණිතාධිමුත්තතං දස්සෙන්වා එවං
පණිතාධිමුත්තිකස්ස පමාදකිරියා න යුත්තාති දස්සෙන්තො “තාදිසස්ස නාම
පමාදවිභාරො න යුත්තො”ති ආහ. තදා බොධිසත්තස්ස නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයො
තෙලප්පදීපො විය විසෙසනො නිබ්බන්ති, තං දිස්වා භගවා තදනුරූපං ධම්මකථං
කරොන්තො “තාදිසස්ස...පෙ.... කට්ඨෙසී”ති. පරසමුද්දවාසී ථෙරා අඤ්ඤථා
වදන්ති. අට්ඨකථායං පන නායං බුද්ධානං භාරො, යදිදං පුරිතපාරමිතං
බොධිසත්තානං තථා ධම්මදෙසනා තෙසං මහාභිනිභාරසමනන්තරම්පි
බොධිසම්භාරස්ස සයම්භුඤාණෙනෙව පටිවිදිතත්තා. තස්මා
බොධිසත්තභාවපවෙදනමෙව තස්ස භගවා අකාසිති දස්සෙතුං
“සතිපට්ඨානත්ථායා”තිආදි වුත්තං. සතිපට්ඨානත්ථායාති සම්මාපට්ඨපත්තියා
උජ්ජලනෙ පාකට්ඨකරසතිපට්ඨානාය.

286. ඤාණඤ්ඨි කිලෙසධම්මවිදාලනපදාලනෙහි සිඬගං වියාති සිඬගං. තඤ්ඨි
පට්ඨපත්තියා උපත්ථම්භිතං උස්සිතං නාම භොති, තදභාවෙ පතිතං නාම. කෙච්චි පන
වීරියං සිඬගන්ති වදන්ති. තස්මිං සම්මප්පධානවසෙන පවත්තෙ බාහිරපබ්බජ්ජං
උපගතාපි මහාසත්තා විසුද්ධාසයා අප්පිච්ඡතාදිගුණසමඬ්භිතො යථාරහං ගන්ථධුරං
වාසධුරඤ්ච පරිබුභයන්තා විහරන්ති, පගෙව බුද්ධසාසනෙ අප්පිච්ඡතාදීහිති ආහ
“චතුපාරිසුද්ධිසීලෙ පනා”තිආදි. විපස්සනං බුහෙන්තා සිබාප්පත්තවිපස්සනා
භොන්තිති වුත්තං – “යාව අනුලොමඤාණං ආහව්ව තිට්ඨන්ති”ති,
අනුලොමඤාණනො ඔරමෙව විපස්සනං යපෙන්නිති අත්ථො. මග්ගඵලත්ථං වායාමං
න කරොන්ති පඤ්ඤාපාරමිතාය සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණගබ්භස්ස අපරිපුණ්ණත්තා
අපරිපක්කත්තා ව.

287. ටෙරෙහිනි වුද්ධතරෙහි. නිවාසෙ සතීති යස්මිං යානෙ පබ්බජිතො,
තත්ථෙව නිවාසෙ. වජ්ජකාලකොති සස්සානං වජ්ජකාලකො. පුබ්බෙ විය තතො පරං
තිබ්බෙණ න සුරියසන්තාපෙන පයොජනං නත්ථිති වුත්තං – “වජ්ජකාලෙ විතානං විය
උපරි වත්ථකිලඤ්ජං ඛන්ධිත්වා”ති. පුටකෙති කලාපෙ.

288. පච්චයසාමග්ගිහෙතුකත්තා ධම්මජ්ජත්තියා පදෙසතො පරිඤ්ඤාවත්ථුකාපි
අරියා උපට්ඨිතෙ විත්තවිසාතපච්චයෙ යදෙතං නාතිසාවජ්ජං, තදෙවං ගණ්හන්තිති
අයමෙත්ථ ධම්මතාති ආහ – “අලාභං ආරබ්භ විත්තඤ්ඤාථත්ත”න්තිආදි. සොති
කිකි කාසිරාජා. බ්‍රාහ්මණහත්තොති බ්‍රාහ්මණෙසු හත්තො. දෙවෙති බ්‍රාහ්මණ
සන්ධායාහ. භූමිදෙවති තෙසං සමඤ්ඤා, තදා බ්‍රාහ්මණගරුකො ලොකො. තදා හි
කස්සපොපි හගවා බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බන්ති. ධිතු අවණ්ණං වත්ථාති, “මහාරාජ,
තව ධිතා බ්‍රාහ්මණසමයං පභාය මුණ්ඩපාසණ්ඩිකසමයං ගණ්හී”තිආදිනා
රාජපුත්තියා අගුණං වත්ථා. වරං ගණ්හිංසු ඤාතකා. රජ්ජං නියායාතෙසි “මා මෙ
වචනං මුසා අහොසි, අට්ඨමෙ දිවසෙ නිග්ගණ්හිස්සාමී”ති.

පාවනඅස්මනයනවසෙන සම්මා පාවිකතත්තා පරිසුද්ධතණ්ඩුලානි. පාළියං
තණ්ඩුලපටිහස්තානීති තණ්ඩුලබණ්ඩානි. මුග්ගපටිහස්තකළායපටිහස්තෙසුපි එසෙව
නායො.

289. කො නු බොති භූමිමත්ථෙ පච්චත්තවචනන්ති ආහ – “කුහිං නු බො”ති
පාරිසුරිං යොජියන්ති බ්‍රාහ්මණතොජනානි එත්ථාති පරියොගො, තතො පරියොගා.
තෙනාහ “සුපභාජනතො”ති. සඤ්ඤං දත්ථාති වුත්තං සබ්බං ආවික්ඛිත්වා තුම්භාකං
අත්ථාය සම්පාදෙත්ථා නික්ඛිත්තො උපට්ඨාකොති හගවතො ආරොවෙථාති සඤ්ඤං
දත්ථා. අතිවිස්සත්ථොති අතිවිය විස්සත්ථො. පඤ්චවණ්ණානි බුද්දිකාදිවසෙන
පඤ්චජ්ජකාරා.

290. කිත්ති නිස්සක්කෙ පච්චත්තවචනං, කස්මාති අත්ථො? ධම්මිකොති ඉම්නා
ආගමනසුද්ධිං දස්සෙති. හික්ඛුනං පත්තෙ හත්තසදිසොති ඉම්නා උපාසකෙන සත්ථු
පරිච්චත්තභාවං තත්ථ සත්ථුනො ව අපරිසඬිකතං දස්සෙති. සික්ඛාපදවෙලා නාම
නත්ථිති ධම්මස්සාම්භාවතො සික්ඛාපදමරියාදා නාම නත්ථි පණ්ණත්තිවජ්ජෙ,
පකතිවජ්ජෙ පන සෙතුසාතො එව.

291. ඡදනට්ඨානෙ යදාකාසං, තදෙව තස්ස ගෙහස්ස ඡදනන්ති ආකාසවජ්ජනං.
පකතියා උතුඵරණමෙවති ඡාදිතෙ යාදිසං උතු, ඡදනෙ උත්තිණ්ණාවෙපි තම්භි
ගෙහෙ තාදිසමෙව උතුඵරණං අහොසි. තෙසංයෙවති තෙසං සට්ඨකාරස්ස
මානාපිතුනං එව.

292. “වතස්සො මුට්ඨියො එකො කුඩුවො, වත්තාරො කුඩුවා එකො පත්ථො,
වත්තාරො පත්ථා එකො ආල්භකො, වත්තාරො ආල්භකා එකං දොණං, වත්තාරි
දොණානි එකා මානිකා, වතස්සො මානිකා එකා බාරී, වීසති බාරිකා එකො වාහොති

තදෙව එකසකට''න්ති සුත්තනිපාතට්ඨකථාදීසු (සු. නි. අට්ඨ. 2.662) වුත්තං, ඉධ පන “ද්වෙ සකථානි එකො වාහො”ති වුත්තං. තෙලථාණිතාදීන්ති ආදි-සද්දෙන සප්පිආදිං මරිවාදිකටුකභණ්ඩඤ්ච සඬගණ්හාති. නාහං රඤ්ඤා දිට්ඨපුබ්බො, කුතො පරිඡ්ඡේදොති අධිජ්ජායො. නච්චිත්ථාති නච්චං දත්ථා.

සට්ඨකාරසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජ්ජකාසනා සමත්තා.

2. රට්ඨපාලසුත්තවණ්ණනා

293. පුලමෙව පුල්ලං, පුල්ලා විපුලා මහන්තා කොට්ඨා ජාතා ඉමස්සාති පුල්ලකොට්ඨිකන්ති ඔදනපුපපහුතවසෙන ලද්ධනාමො නිගමො. අට්ඨකථායං පන පුල්ලකොට්ඨන්ති අත්ථො වුත්තො. තෙන පාළියං ඉක-සද්දෙන පදවඬ්ඨනං කතන්ති දස්සෙති.

294. රට්ඨපාලොති ඉදං තස්ස කුලසුත්තස්ස නාමං. පවෙණ්වසෙන ආගතකුලවංසානුගතන්ති සමුදාගමනො පට්ඨාය දස්සෙතුං “කස්මා රට්ඨපාලො”තිආදි වුත්තං. සන්ධාරෙතුන්ති විනාසනතො පුබ්බෙ යාදිසං, තථෙව සම්මදෙව ධාරෙතුං සමත්ථො. සද්ධාති කම්මඵලසද්ධාය සම්පන්නා. සාමණෙරං දිස්වාති සික්ඛාකාමනාය එතදග්ගෙ යපියමානං දිස්වා.

සහ රඤ්ඤාති සරාජිකං, රඤ්ඤා සද්ධිං රාජපරිසං. වාතුවණ්ණන්ති බ්‍රාහ්මණාදිවතුචණ්ණසමුදායං. පොසෙතුන්ති වද්ධෙතුං දානාදීහි සඬගභවත්ථුහි සඬගණ්හිතුං. යං කුලං. පහොස්සතීති සක්ඛිස්සති.

තෙන තෙන මෙ උපපරික්ඛතොති “කාමා නාමෙනෙ අනිච්චා දුක්ඛා විපරිණාමධම්මා, අට්ඨිකඬ්ඨකලුපමා”ති (ම. නි. 1.234; පාචි. 417; මහානි. 3, 6) ව ආදිනා යෙන යෙන ආකාරෙන කාමෙසු ආදීනවං ඔකාරං සංකිලෙසං, තඬ්ඨිපරියායතො නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසං ගුණං පකාසෙන්නං භගවතා ධම්මං දෙසිතං ආජානාමි, තෙන තෙන පකාරෙන උපපරික්ඛතො වීමංසන්තස්ස මය්හං එවං හොති එවං උපට්ඨාති. සික්ඛත්තයබ්‍රහ්මවරියන්ති අධිසීලාදිසික්ඛත්තයසඬගහං සෙට්ඨවරියං. අඛණ්ඩාදිභාවාපාදනෙන අඛණ්ඩං ලක්ඛණවචනඤ්ඤෙන. කඤ්චිපි සික්ඛෙකදෙසං අසෙසෙත්වා එකන්තෙනෙව පරිපුරෙතඬ්ඨතාය එකන්තපරිපුණ්ණං. චිත්තුජ්ජාදමත්තම්පි සංකිලෙසමලං අනුජ්ජාදෙත්වා අච්චන්තමෙව විසුද්ධං කත්වා පරිහරිතඬ්ඨතාය එකන්තපරිපුද්ධං. තතො එව සඬ්ඛං විය ලිඛිතන්ති සඬ්ඛලිඛිතං. තෙනාහ “ලිඛිතසඬ්ඛසදිස”න්ති. දායිකාපි මස්සුග්ගහණෙනෙව ගහෙත්වා “මස්සු”ත්ථෙව වුත්තං, උත්තරාධරමස්සුන්ති අත්ථො. කසායෙන රත්තාති කාසායාති. අනනුඤ්ඤාතං පුත්තං න පබ්බාපෙති “මාතාපිතූතං ලොකියමහාජනස්ස චිත්තඤ්ඤථත්තං මා හොතු”ති. තථා හි සුද්ධොදනමහාරාජස්ස තථා වරො දිත්තො.

295. පියායිතබ්බතො පියොති ආහ “පිතිජනකො”ති. මනස්ස අප්පායනතො මනාපොති ආහ “මනවඩ්ඪනකො”ති. සුබ්බෙධිතො තරුණදාරකකාලෙ. තතො පරඤ්ච සප්පිබ්බරාදිසාදුරසමනුඤ්ඤභොජනාදිආහාරසම්පත්තියා සුඛපරිභතො. අථ වා දළ්භහත්තිකධාතිජනාදිපරිජනසම්පත්තියා චෙව පරිච්ඡදසම්පත්තියා ච උළාරපණ්ණසුඛපච්චයුපහාරෙහි ච සුබ්බෙධිතො, අකිච්ඡෙනෙව දුක්ඛප්පච්චයවිනොදනෙන සුඛපරිභතො. අප්ප්ඤ්ඤාත්තිකධිගසම්පත්තියා වා සුබ්බෙධිතො, බාහිරධිගසම්පත්තියා සුඛපරිභතො. කස්සචීති උපයොගත්ථෙ සාම්චවනං, කිඤ්චීති චුත්තං හොති, අයමෙව වා පායො. තථා හි “අප්පමත්තකම්පි කලභාගං දුක්ඛස්ස න ඡානාසී”ති අත්ථො චුත්තො. එවං සන්තෙති නනු මයං රට්ඨපාල මරණාදිසු කෙනචි උපායෙන අප්පතීකාරෙන මරණෙනපි තයා අකාමකාපි විනා භවිස්සාම, එවං සති. යෙනාති යෙන කාරණෙන. කිං පනාති එත්ථ කිත්ති කාරණත්ථෙ පච්චත්තවචනන්ති දස්සෙත්තො ආහ “කෙන පන කාරණෙන”ති.

296. පරිවාරෙහීති පරිතො තත්ථ තත්ථ යථාසකං විසයෙසු වාරෙහි. තෙනාහ “ඉතො චිතො ච උපනෙහී”ති. පරිවාරෙහීති වා සුබ්බපකරණෙහි අත්තානං පරිවාරෙහි, අත්තතො පරිවරණං කාරෙහි. තථාභූතො ච යස්මා ලලන්තො කිලන්තො නාම හොති, තස්මා “ලලා”තිආදි චුත්තං. නිච්චදානං දානං නාම, උපොසථදිවසාදිසු දාතබ්බං අතිරෙකදානං පදානං නාම. පචෙණිරක්ඛණවසෙන වා දීයමානං දානං නාම, අත්තනාව පට්ඨපෙත්වා දීයමානං පදානං නාම. පචුරජනසාධාරණං වා නාතිඋළාරං දානං නාම, අනඤ්ඤසාධාරණං අතිඋළාරං පදානං නාම. උද්දස්සෙතබ්බාති උද්ධං දස්සෙතබ්බා. කුතො උද්ධං තෙ දස්සෙතබ්බා? පබ්බජිතතො උද්ධං අත්තානං මාතාපිතරො දස්සෙතබ්බා, තෙනාහ “යථා”තිආදි.

299. බලං ගහෙත්වාති එත්ථ බලග්ගහණං නාම කායබලස්ස උප්පාදනමෙවාති ආහ “කායබලං ජනෙත්වා”ති. එවං විහරන්තොති යථා පාළියං චුත්තං එවං එකො වූපකට්ඨො අප්පමත්තො විහරන්තො. තස්මාති යස්මා නෙයොයා, න උග්ගපිතඤ්ඤා, න ච විපඤ්චිතඤ්ඤා, තස්මා. විරෙන පබ්බජිතො ද්වාදසමෙ වස්සෙ අරහත්තං පාපුණි. යං පන චුත්තං පාළියං “න විරස්සෙවා”ති, තං සට්ඨි වස්සාති තතො අධිකම්පි විපස්සනාපරිවාසං වසන්තෙ උපාදාය චුත්තං.

සත්තද්වාරකොට්ඨකස්සාති සත්තගබ්භන්තරද්වාරකොට්ඨකසීසෙන ගබ්භන්තරානි වදති. පහරාපෙතීති වයොචුඩ්ඪානුරූපං කප්පාපනාදිනා අලඬිකාරාපෙති. අන්තොජාතතාය ඤාතිසදිසී දාසී ඤාතිදාසී. පුතිභාවෙනෙව ලක්ඛිතබ්බො දොසො වා අභිදොසො, සොච ආභිදොසිකො, අභිදොසං වා පච්චුසකාලං ගතො පත්තො අතික්කන්තොති ආභිදොසිකො. තෙනාහ “එකරත්තාතික්කන්තස්සා”තිආදි. අපරිභොගාරහො පුතිභූතභාවෙන. අරියවොහාරෙනාති අරියසමුදාවාරෙන. අරියා හි මාතුගාමං භගිනිවාදෙන සමුදාවරන්ති. නිස්සට්ඨපරිග්ගහන්ති පරිච්චත්තාලයං. වත්තුං වට්ටතීති නිරපෙක්ඛභාවතො චුත්තං, ඉධ පන විසෙසතො අපරිභොගාරහන්තාව වත්ථුතො.

නිමිසනි සඤ්ඤායනීති නිමිත්තං, තථාසල්ලක්ඛිතො ආකාරොති ආහ “ආකාරං අග්ගහෙසී”ති.

300. සරං පවිසිත්වාති ගෙහසාමිනියා නිසිදිතඛිබ්බට්ඨානභූතං අන්තොගෙහං පවිසිත්වා. ආලපනෙති දාසිජනස්ස ආලපනෙ. ඛහි නික්ඛමන්තාති යථාචුත්තඅන්තොගෙහතො ඛහි නික්ඛමන්තියො. සරෙසු සාලා භොන්තීති සරෙසු එකමන්තෙ භොජනසාලා භොන්ති පාකාරපරික්ඛිත්තා සුසංවිහිතද්වාරබන්ධා සුසම්මට්ඨවාලිකභිගණා.

අනොකප්පනං අසද්දහනං. අමරිසනං අසහනං. අනාගතවචනං අනාගතසද්දප්පයොගො, අත්ථො පන චත්තමානකාලිකොච. තෙනාහ “පච්චක්ඛමිති”ති. අරියද්ධියන්ති “පටිකුලෙ අපටිකුලසඤ්ඤී විහරති”ති (අ. නි. 5.144) එවං චුත්තඅරියද්ධියං.

සුතිකුම්මාසො ඡඩ්ඛනියධම්මො තස්ස ගෙහතො ලද්ධොපි න දාතඛිබ්බුත්තකො දාසිජනෙන දින්නොති ආහ “දෙය්‍යධම්මවසෙන නෙව දානං අලත්ථමිහා”ති. “ඉමෙහි මුණ්ඩකෙහී”තිආදිනා නිත්ථුනනවචනෙන පච්චක්ඛානං අත්ථතො ලද්ධමෙව, තස්ස පන උජුකථාසුසමාවාරවසෙන අලද්ධත්තා චුත්තං “න පච්චක්ඛාන”න්ති. තෙනාහ – “පටිසන්ථාරවසෙන පච්චක්ඛානමිති න අලත්ථමිහා”ති. “නෙව දාන”න්තිආදි පච්චාසිසාය අක්ඛන්තියා ච චුත්තං විය පවුරජනො මඤ්ඤෙය්‍යාති තත්තිචත්තන්තං අධිප්පායමස්ස විවරිතුං “කස්මා පනා”තිආදි චුත්තං. සුත්තිකාපටිච්ඡන්තන්ති සිප්පිකාඡදාහි ඡන්තං.

උක්කට්ඨඵකාසනිකතායාති ඉදං භූතකථනමත්තං ථෙරස්ස තථාභාවදීපනතො. මුදුකස්සපි හි ඵකාසනිකස්ස යාය නිසජ්ජාය කිඤ්චිමත්තං භොජනං භුත්තං, චත්තසිසෙනපි තතො චුට්ඨිතස්ස පුන භුඤ්ජිතුං න වට්ටති. තෙනාහ තිපිටකචූළාභයත්ථෙරො “ආසනං වා රක්ඛෙය්‍ය භොජනං වා”ති. උක්කට්ඨස්සපදානවාරිකොති පුරතො පච්ඡතො ච ආහට්ඨික්ඛමිති අග්ගහෙත්වා ඛහිද්වාරෙ යත්වා පත්තවිස්සජ්ජනමෙව කරොති. එතෙනෙව ථෙරස්ස උක්කට්ඨපිණ්ඩපාතිකභාවො දිපිතො. තෙනාහ – “ස්වාතනාය හික්ඛං නාම නාධිවාසෙහී”ති. අථ කස්මා අධිවාසෙහීති ආහ “මාතු අනුග්ගහෙනා”තිආදි. පණ්ඩිතා හි මාතෘපිතුනං ආචරියුපජ්ඣායානං වා කාතඛිබ්බං අනුග්ගහං අජ්ඣුපෙක්ඛිත්වා ධුතභිගසුද්ධිකා න භවන්ති.

301. පසුත්තන්ති වද්ධිවසෙන පයොජිතං, තද්ධිතලොපං කත්වා චුත්තන්ති වෙදිතඛිබ්බං යථා අඤ්ඤත්ථාපි “පිතාමහං ධනං ලද්ධා, සුඛං ජීවති සඤ්චයො”ති. ඡෙට්ඨකිත්ථියොති පධානිත්ථියො. ඉතොති ඉමස්මිං කුලෙ අනුභවිතඛිබ්බවිභවසම්පත්තිතො. අඤ්ඤතොති ඉමස්ස දින්නත්තා අඤ්ඤස්මිං කුලෙ අනුභවිතඛිබ්බසම්පත්තිතො.

302. විත්තිවිවික්තන්ති කප්පනාය වෙව අරහරුපෙන අලඬිකාරාදිනා ව විත්තිතඤ්ඤවෙව විවිත්තිතඤ්ඤව. වණකායන්ති වණභූතං කායං. සමන්තතො උස්සිතන්ති හෙට්ඨිමකායවසෙන හෙට්ඨා උපරි ව සන්තිස්සිතං. නිව්වාතුරන්ති අභිණ්භප්පට්ඨිලිතං, සදා දුක්ඛිතං වා. බහුසඬකප්පන්ති රාගවත්ථුභාවෙන අභිජනෙහි භාවභාවවිලාසවසෙන, ආමිසවසෙන ව සොණසිඬගාලාදීහි බහුහි සඬකප්පෙනඛිං. ඨිතීති අවට්ඨානං අවිපරිණාමො නත්ථි. තෙනාහ – “හිප්පනධම්මතාව නියතා”ති, පරිස්සවභාවාපත්ති වෙව විනාසපත්ති ව එකන්තිකාති අත්ථො.

විත්තිකතම්පිති ගන්ධාදීහි විත්තිකතම්පි. රූපන්ති සරිරං.

අලත්තිකකතාති පිණ්ඩිඅලත්තිකකෙන සුචණ්ණකතා. තෙනාහ “අලත්තිකකෙන රඤ්ජිතා”ති. වුණ්ණකමක්ඛිතන්ති දොසනීහරණෙහි තාපදහනාදීහි කතාහිසඬබාරමුඛං ගොරොවනාදීහි ඔභාසනකචුණ්ණෙහි මක්ඛිතං, තෙනාහ “සාසපකක්කෙනා”තිආදි.

රසොදකෙනාති සරලනියාසරසමිස්සෙන උදකෙන. ආවත්තිතපරිචන්තෙ කත්ථාති ආවත්තිතපරිචන්තනවසෙන නතෙ කත්ථා. අට්ඨපදකරවනායාති හිත්තිකුට්ඨධවන්දාදිවිභාගාය අට්ඨපදකරවනාය.

විරවමානෙති “අයං පලායති, ගණ්භ ගණ්භා”ති විරවමානෙ. හිරඤ්ඤසුචණ්ණඔරොධෙති වත්තිඛිං.

303. උස්සිතාය උස්සිතායාති කුලවිභවබාහුසච්චපඤ්ඤාසම්පත්තියා උග්ගතාය උග්ගතාය. අභිලක්ඛිතො උළාරභාවෙන.

304. පරිපුඤ්ඤානීති පරිභානානි. යෙ බ්‍යාධිනා අභිභූතා සත්තා පිණ්ණකප්පා වයොභානිසත්තා විය භොන්ති, තතො නිවත්තෙන්තො “ජරාපිණ්ණො”ති ආහ. වයොචුඬ්ඨිං, න සීලාදිචුඬ්ඨිං. මහත්තං ලාති ගණ්භානීති මහල්ලකො, ජාතියා මහල්ලකො, න විභවාදිනාති ජාතිමහල්ලකො. ද්වන්තිරාජපරිවත්තිසඬබාතං අද්ධානං කාලං ගතො විතිවත්තොති අද්ධගතො. තථා ව පඨමවයං මජ්ඣිමවයඤ්ඤ අතීතො භොතීති ආහ “අද්ධානං අතික්කන්තො”ති. පිණ්ණාදිපදෙහි පඨමවයමජ්ඣිමවයස්ස බොධිතත්තා අනුප්පත්තතාවිසිට්ඨො වය-සද්දො ඔසානවයවිසයොති ආහ “පච්ඡිමවයං අනුප්පත්තො”ති.

“අප්පිච්ඡො, අප්පඬංසමකසවාතාතපසරිසපසම්ඵස්සො”ති (අ. නි. 10.11) එවමාදීසු විය අප්ප-සද්දො අභාවත්ථොති අධිප්පායෙනාහ “අප්පාබාධොති අරොගො, අප්පාතඬකොති නිද්දුක්ඛො”ති. අප්පත්ථො වා ඉධ, තත්ථාපි අප්ප-සද්දො දට්ඨඛිං. එවඤ්ඤි “යො හි, ගහපති, ඉමං පුත්තිකායං පරිහරන්තො මුහුත්තම්පි ආරොග්‍යං පටිජානෙය්‍ය කිමඤ්ඤත්‍ර ඛාලායා”ති (සං. නි. 3.1) සුත්තපදං සමත්ථිතං භොති. විපච්චනං විපාකො, සො එව වෙපාකො. සමො වෙපාකො

එතිස්සා අත්ථිති සමවෙපාකිනී, තාය. තෙනෙව සමවෙපාකිනිභාවෙන සබ්බමිපි සම්මදෙව ගණ්හාති ධාරෙතීති ගහණී. ගහණිසම්පත්තියා හි යථාභුත්තආභාරො සම්මදෙව ජීරන්තො සරීරෙ තිට්ඨති, නො අඤ්ඤා භුත්තභුත්තො ආභාරො ජීරති ගහණියා තික්ඛ්භාවෙන. තථෙව තිට්ඨතීති භුත්තාකාරෙනෙව තිට්ඨති ගහණියා මන්දභාවතො. භත්තච්ඡන්දො උප්පජ්ජතෙව භුත්තආභාරස්ස සම්මා පරිණාමං ගතත්තා. තෙනෙවාති සමවෙපාකිනිභාවෙනෙව. පත්තානං භොගානං පරික්ඛියමානං න සහසා එකජ්ඣංයෙව පරික්ඛයං ගච්ඡන්ති, අථ ඛො අනුක්කමෙන, තථා ඤාතයොපිති ආහ “අනුපුබ්බෙනා”ති. ඡාතකභයාදිනාති ආදි-සද්දෙන ඛ්‍යාධිභයාදිං සඬගණ්හාති.

305. උද්දෙසසීසෙන නිද්දෙසො ගහිතොති ආහ “ධම්මනිද්දෙසා උද්දිට්ඨා”ති. යස්මා වා යෙ ධම්මා උද්දිසිතබ්බට්ඨොන “උද්දෙසා”ති වුවුවන්ති. තෙව ධම්මා නිද්දිසිතබ්බට්ඨොන නිද්දෙසාති “ධම්මනිද්දෙසා උද්දිට්ඨා”ති අත්ථො වුත්තො. අථ වා යෙ ධම්මා අනිච්චතාදිවිභාවනවසෙන උද්ධං උද්ධං දෙසෙස්සන්ති, තෙ ධම්මා තථෙව නිස්සෙසතො දෙසෙස්සන්තිති එවං උද්දෙසනිද්දෙසපදානං අනත්ථන්තරතා වෙදිතබ්බො. තත්ථාති ජරාමරණසන්තිකෙ. අද්ධුවොති නිද්ධුවො න ථීරො, අනිච්චොති අත්ථො. තෙනාහ “ධුවට්ඨානවිරහිතො”ති, අජාතාභූතාසඬබ්බවභාවකාරණවිචිත්තොති අත්ථො. උපතීය්‍යතීති වා ජරාමරණෙන ලොකො සම්මා නීයති, තස්මා අද්ධුවොති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. තායිතුන්ති ඡාතිආදිඛ්‍යාසනතො රක්ඛිතුං සමත්ථෙන ඉස්සරෙන අත්තනා විරහිතොති. “ඉමං ලොකං ඉතො වට්ටදුක්ඛතො මොවෙස්සාමි, ජරාඛ්‍යාධිමරණානං තං අධිහවිතුං න දස්සාමි”ති එවං අභිසරතීති අභිස්සරණං, ලොකස්ස සුඛස්ස දාතා හිතස්ස විධාතා කොපි ඉස්සරො, තදභාවතො ආහ “අනභිස්සරොති අසරණො”ති. නිස්සකො මමායිතබ්බවත්ථුආභාවතො, තෙනාහ “සකභණ්ඩවිරහිතො”තිආදි. තණ්හාය වසෙ ඡාතො තණ්හාය විජිතොති කත්ථා “තණ්හාය දාසො”ති වුත්තං.

306. භත්ථිවිසයත්තා භත්ථිසන්තිස්සිතත්තා වා භත්ථිසිප්පං “භත්ථි”ති ගහිතන්ති ආහ – “භත්ථිස්මිත්ති භත්ථිසිප්පෙ”ති, සෙසපදෙසුපි එසෙව නයො. සාතිසයං ඌරුබලං එතස්ස අත්ථිති ඌරුබලීති ආහ – “ඌරුබලසම්පන්නො”ති, තමෙවත්ථං පාකටං කත්ථා දස්සෙතුං “යස්ස හී”තිආදි වුත්තං. අභින්නං පරසෙනං හින්දතො හින්තං සකසෙනං සන්ධාරයතො උපත්ථම්භයතො. බාහුබලීති එත්ථාපි “යස්ස හී එලකඤ්ච ආවුධඤ්ච ගහෙත්ථා”තිආදිනා අත්ථො වත්තබ්බො, ඉධ පන පරහත්ථගතං රජ්ජං ආහරිතුං බාහුබලන්ති යොජනා. යථා හි “ඌරුබලී”ති එත්ථාපි බාහුබලං අනාමසිත්ථා අත්ථො, එවං “බාහුබලී”ති එත්ථ ඌරුබලං අනාමසිත්ථා අත්ථො වෙදිතබ්බො, ආහිතො අභංමානො එත්ථාති අත්තා, අත්තභාවො. අලං සමත්ථො අත්තා එතස්සාති අලමත්ථොති ආහ “සමත්ථඅත්තභාවො”ති.

පරියොධායාති වා පරිතො ආරක්ඛං ඔදහිත්වා. “සංවිජ්ජන්තෙ ඛො, හො රට්ඨපාල, ඉමස්මිං රාජකුලෙ භත්ථිකායාපි...පෙ.... වත්තිස්සන්ති”ති ඉදම්පි සො රාජා උපරි ධම්මුද්දෙසස්ස කාරණං ආහරන්තො ආහ.

වුත්තස්සෙව අනු පච්ඡා ගායනවසෙන කථනං අනුගීති. තා පන ගාථා ධම්මුද්දෙසානං දෙසනානුපුබ්බිං අනාදිශිත්වාපි යථාරහං සඬගණ්භනවසෙන අනුගීතාති ආහ “චතුත්තං ධම්මුද්දෙසානං අනුගීති”න්ති.

307. එකන්ති එකජාතියං. වත්ථුකාමකිලෙසකාමා විසයහෙදෙන හින්දිත්වා තථා වුත්තාති දට්ඨබ්බො.

සාගරන්තෙනාති සාගරපරියන්තෙන.

අහො වතාති සොවනෙ නිපාතො, “අහො වත පාපං කතං මයා”තිආදීසු විය. අමරාතිආදීසු ආහුති කථෙත්ති. මතං උද්දිස්ස “අම්හ”න්ති වත්තබ්බෙ සොකවසෙන “අමර”න්ති වුච්චති.

වොසානන්ති නිට්ඨං, පරියොසානන්ති අත්ථො. සාවාති පඤ්ඤා එව. ධනතොති සබ්බධනතො. උත්තමතරා සෙට්ඨා, තෙනෙවාහ “පඤ්ඤාඡීවිං ඡීවිතමාහු සෙට්ඨ”න්ති (සං. නි. 1.246; සු. නි. 184).

තෙසු පාපං කරොන්තෙසු සත්තෙසු, නිද්ධාරණෙ වෙතං භූමිමච්චනං. පරම්පරායාති අත්තභාවපරම්පරාය. සංසාරං ආපජ්ජිත්වාති භවාදීසු සංසාරස්ස ආපජ්ජනහෙතුං ආපජ්ජන්තො පරලොකං උපෙති, පරලොකං උපෙත්තොව බහුවිධදුක්ඛසඬබ්බතං ගබ්භඤ්ච උපෙති. තාදිසස්සාති තථාරූපස්ස ගබ්භවාසදුක්ඛාදීනං අධිට්ඨානභූතස්ස අප්පපඤ්ඤස්ස අඤ්ඤො අප්පපඤ්ඤො ව අභිසද්දහන්තො හිතසුඛාවහන්ති පත්තියායන්තො.

“පාපධම්මො”ති වුත්තත්තා තාදිසස්ස පරලොකො නාම දුග්ගති එවාති ආහ “පරම්හි අපායලොකෙ”ති.

විච්චරුපෙනාති රූපසද්දාදිවසෙන තත්ථපි පණ්ණිනරාදිවසෙන බහුවිචරුපෙන.

සාමඤ්ඤමෙවාති සමණභාවො එව සෙය්‍යො. එත්ථ ව ආදිතො ද්විති ගාථාහි චතුත්ථො ධම්මුද්දෙසො අනුගීතො. චතුත්ථගාථාය තතියො. පඤ්චමගාථාය දුතියො. ඡට්ඨගාථාය දුතියතතියා. සත්තමගාථාය පඨමො ධම්මුද්දෙසො අනුගීතො, අට්ඨමාදීහි පවත්තිනිවත්තිසු කාමෙසු නෙක්ඛම්මෙ ව යථාරහං ආදීනවානිසංසං විභාවෙත්වා අත්තතො පබ්බජ්ජකාරණං පරමතො දස්සෙන්තො යථාවුත්තධම්මුද්දෙසං නිගමෙති, තෙන වුත්තං “තා පන ගාථා ධම්මුද්දෙසානං දෙසනානුපුබ්බිං අනාදිශිත්වාපි යථාරහං සඬගණ්භනවසෙන අනුගීතා”ති. සෙසං සුවඤ්ඤායාමෙව.

රටියපාලසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජපකාසනා සමත්තා.

3. මසදෙවසුත්තවණ්ණනා

308. පුබ්බෙ මසදෙවො නාම රාජාති අතීතකාලෙ ඉමස්මිංයෙව කප්පෙ අනෙකවස්සසහස්සායුකෙසු මනුස්සෙසු පටිපාටියා උප්පන්නානං චතුරාසීතිසහස්සානං චක්කවත්තිරාජුනං ආදිපුරිසො මසදෙවොති එවංනාමො රාජා.

ධම්මොති රාජධම්මොති ලොකිකා වදන්ති. මහාබොධිනිධානපාරමිතාසඬ්ඛානො පන ධම්මො අත්ථිති ධම්මිකො. ධම්මෙනාති ඤායෙන. තදා බ්‍රහ්මවිහාරාදිභාවනාධම්මස්ස රඤ්ඤො අනධිගතත්තා තස්සපි වා අනභිජ්ඣාදිහි සමානායොගක්ඛමත්තා වුත්තං “දසකුසලකම්මපටෙ ඨිතො”ති. ධම්මන්ති ධම්මතො අනපෙනං. තථා හි ව සො පක්ඛපාතාභාවතො “සමො”ති වුවච්ඡිති ආහ “සමං වරති”ති. පකතිනියාමෙනෙවාති පවෙණියා ආගතනියාමෙනෙව. යස්මා නිගමජනපදෙසු යෙභුයොන ගහපතීනං සඬිගහො, තස්මා අට්ඨකථායං “ගහපතිකාන”න්ත්වෙව වුත්තං. පාළියං පන අඤ්ඤමෙව නාගරවාරිත්තං, අඤ්ඤං නෙගමජනපදවාරිත්තන්ති තෙ විසුං ගහිතා “නෙගමෙසු වෙව ජනපදෙසු වා”ති. පච්චුග්ගමනනිග්ගමනවසෙන උපොසථස්ස පටිහරණං පාටිභාරියො, සො එව පාටිභාරිකො, පක්ඛො. ඉමෙ දිවසාති ඉමෙ චත්තාරො දිවසා.

309. දෙවොති මච්චු අභිභවනටියෙන. යථා හි දෙවො පකතිසත්තෙ අභිභවති, එවං මච්චු සත්තෙ අභිභවති. “අහං අසුකං මද්දිතුං ආගමිස්සාමි, ත්වං තස්ස කෙසෙ ගහෙත්වා මා විස්සජ්ජෙහි”ති මච්චුදෙවස්ස ආණාකරා දුතා වියාති දුතාති වුවච්ඡන්ති. අලඬිකතපටියත්තායාති ඉදං අත්තනො දිබ්බානුභාවං ආවිකත්වා ඨිතායාති දස්සෙතුං වුත්තං. දෙවතාඛ්‍යාකරණසදිසමෙව හොති න විරෙනෙව මරණසම්භවතො. විසුද්ධිදෙවනන්ති ඛිණ්ණසවබ්‍රහ්මානං. තෙ හි වරිමහවෙ බොධිසත්තානං ජිණ්ණාදිකෙ දස්සෙත්ති.

දුබ්බඤ්ච ඛ්‍යාධිතන්ති ඛ්‍යාධිභාවෙන සඤ්ජාතදුක්ඛන්ති අත්ථො. අන්තිමභවිකබොධිසත්තානං විසුද්ධිදෙවෙහි උපට්ඨාපිතභාවං උපාදාය තදඤ්ඤෙසං තෙහි අනුපට්ඨාපිතානම්පි පණ්ඩිතානං තථා වොහරිතබ්බතා පරියායසිද්ධාති ආහ “ඉමිනා පරියායෙනා”ති.

දිසම්පතීති විහත්තිඅලොපෙන නිද්දෙසො, දිසාසීසෙන දෙසා වුත්තාති දෙසානං අධිපතිරාජාති අත්ථො. උත්තමඬිගෙ සිරසි රුහන්තීති උත්තමඬිගරුහා, කෙසා. තෙ පනෙත්ථ යස්මා පලිතත්තා අවිසෙසතො සබ්බපච්ඡිමවයසන්දස්සකා හොන්ති, තස්මා “වයොහරා”ති වුත්තා.

පුරිසයුගො යස්මා තස්මිං වංසෙ සඤ්ජාතපුරිසට්ඨිතියා පරිච්ඡින්නො, තස්මා ආහ “වංසසම්භවෙ පුරිසෙ”ති. රාජගෙහතො ආහට්ඨික්ඛාය යාපෙන්නොති ඉමිනා කුමාරකපබ්බජ්ජාය උපගතභාවං දස්සෙති.

පරිහරියමානෝවාති අඤ්ඤාන අඤ්ඤාන පරිහරියමානෝ විය වෙලාය වෙලාය තෙන මහතා පරිජනෙන උපට්ඨියමානෝ කුමාරකීළං කීළීති අත්ථො. කෙවි පන “පරිහරියමානෝ එවා” ති අවධාරණවසෙන අත්ථං වදන්ති, තථා සති චතුරාසීතිවස්සසහස්සාති ඵඤ්ඤාපායී තරුණදාරකො අනොසීති ආපජ්ජති තදයුත්තං. කුමාරකාලං වත්වා තදනන්තරං ඔපරජ්ජවචනතො විරුද්ධඤ්ඤෙතං. (පඤ්චමඛගලවචනෙන උන්නඛගලමඛගලඋක්කන්තනමඛගලකම්මහායමඛගලදුස්සමඛගලාති සමුපගතාති එව අහෙසුන්ති දට්ඨබ්බං).

311. සවංසවසෙන ආගතා පුත්තනත්තුආදයො පුත්තා ව පපුත්තා ව එතිස්සාති පුත්තපපුත්තකා පරම්පරා. නිහතන්ති නිහිතං යපිතං, පවත්තිතන්ති අත්ථො. නිහතන්ති වා සතතං පතිට්ඨිතභාවෙන චළඤ්ජිතන්ති අත්ථො. තෙනාහ “කලායාණවත්ත”න්ති. අතිරෙකතරා ද්වෙ ගුණාති මහාසත්තස්ස මසදෙවකාලතො අතිරෙකතරා ද්වෙ ගුණා ඉතරොජුහි පන අතිරෙකතරා අනෙකසතසහස්සජ්ජහෙදා එව ගුණා අහෙසුන්ති.

312. තෙත්තිංස සහපුඤ්ඤකාරිනො එත්ථ නිබ්බත්තාති තංසභවරිතට්ඨානං තෙත්තිංසං, තදෙව තාවතිංසං, තංනිවාසො එතෙසන්ති තාවතිංසා. නිවාසභාවො ව තෙසං තත්ථ නිබ්බත්තනපුබ්බකොති ආහ – “දෙවානං තාවතිංසානන්ති තාවතිංසභවතෙ නිබ්බත්තදෙවාන”න්ති. රඤ්ඤොති නිමිමහාරාජස්ස. ඔවාදෙ යත්වාති “සීලං අරක්ඛන්තො මම සන්තිකං මා ආගච්ඡතු” ති නිග්ගණ්හනවසෙනපි, “එකන්තතො මම විජිතෙ වසන්තෙන සීලං රක්ඛිතබ්බ”න්ති එව. පවත්තිතඔවාදවසෙනපි ඔවාදෙ යත්වා.

අථ නන්ති මහාජුතිකං මහාවිජ්ජාරං මහානුභාවං නිමිරාජානං. “සක්කොහමස්මි දෙවින්දො, තව සන්තිකමාගතො” ති අත්තතො සක්කභාවං පච්චෙදෙන්වා “කඬ්ඛං තෙ පටිච්චනොදෙස්සාමි” ති ආහ. තෙනාහ “සබ්බභූතානම්ස්සරා” තිආදි.

සීලං උපාදාය ඔමකතාය “කි”න්ති හිළෙන්තො වදති. ගුණවිසිට්ඨතායාති ලාභයසාදීනඤ්ඤෙව පියමනාපතාදීනඤ්ඤෙ ආසවක්ඛයපරියොසානානං නිමිත්තභාවෙන උත්තමගුණතාය. තදා සක්කො අනුරුද්ධත්ථෙරො, සො අත්තතො පුරිමජාතියං පච්චක්ඛසිද්ධංව දානතො සීලං මහන්තං විභාවෙන්තො “අහඤ්ඡි” තිආදිමාහ. තත්ථ අත්තතා වසියමානං කාමාවචරදෙවලොකං සන්ධාය “පෙත්තිවිසයතො” ති චුත්තං. තස්ස හි කජ්ජසතසහස්සං විචට්ඨජ්ඣාසයස්ස පුරිතපාරමිස්ස දෙවලොකො පෙතලොකො විය උපට්ඨාසි. තෙනෙවාහ “අච්ඡරාගණසඩ්දුට්ඨං, පිසාවගණසෙවිත”න්ති (සං. නි. 1.46).

බත්තියෙති බත්තියජාතියං. විසුජ්ඣකීති බ්‍රහ්මලොකූපපත්තිං සන්ධාය වදති කාමසංකිලෙසවිසුජ්ඣනතො. කායාති ව බ්‍රහ්මකායමාහ.

ඉමස්ස මම අදිට්ඨපුබ්බරූපං දිස්වා “අහුදෙව භය” න්ති චිත්තෙන්වා ආහ
“අවිකම්පමානො” ති. භායන්තො හි චිත්තස්ස අඤ්ඤාථත්තෙන කායස්ස ච
ජම්භිතත්තෙන විකම්පති නාම. තෙනාහ “අභායමානො” ති. සුඛං කථෙතුං භොතීති
පුඤ්ඤඵලං කථෙතුං සුඛං භොති.

313. මනං ආගම්ම යුත්තායෙව භොන්තීති මාතලිස්ස සක්කස්සෙව චිත්තං
ජානිත්වා යුත්තා විය භොන්ති, රථෙ යුත්තආජාතීයකිව්වං කරොන්ති දෙවපුත්තා.
ඵවං තාදිසෙ කාලෙ තථා පටිපජ්ජන්ති, යථා ඵරාවණො දෙවපුත්තො හත්ථිකිව්වං.
නද්ධිතො පට්ඨායාති රථපඤ්ජරපරියන්තෙන අක්ඛස්ස සම්බන්ධට්ඨානං නද්ධි,
තතො පට්ඨාය. අක්ඛො බජ්ඣති ඵත්ථාති අක්ඛබ්බද්ධො, අක්ඛෙන රථස්ස
බ්බද්ධට්ඨානං. යථා දෙවලොකතො යාව චන්දමණ්ඩලස්ස ගමනවීථි, තාව අත්තනො
ආනුභාවෙන හෙට්ඨාමුඛමෙව රථං පෙසෙසි, ඵවං චන්දමණ්ඩලස්ස ගමනවීථිතො
යාව රඤ්ඤො පාසාදො, තාව තථෙව පෙසෙසි. ද්වෙ මග්ගෙ දස්සෙත්වාති
පතොදලට්ඨියා ආකාසං විලිබන්තො විය අත්තනො ආනුභාවෙන නිරයගාමී
දෙවලොකගාමී වාති ද්වෙ මග්ගෙ දස්සෙත්වා. කතමෙනාතිආදි දෙසනාමත්තං, යථා
තෙන රථෙන ගච්ඡන්තස්ස නිරයො දෙවලොකො ච පාකටා භොන්ති, තථා කරණං
අධිජ්ජෙතං.

වුත්තකාරණමෙව සන්ධායාහ මහාසත්තො “උභයෙනෙව මං මාතලි නෙහී” ති.
දුග්ගන්ති දුග්ගමං. චෙත්තරණින්ති ඵවංනාමකං නිරයං. කුථිතන්ති පක්කුථිතං
නිපක්කතෙලසදිසජාලං. බාරසංයුත්තන්ති බාරොදකසදිසං.

රථං නිවත්තෙන්වාති නිරයාහිමුඛතො නිවත්තෙන්වා. බීරණීදෙවධිතායාති
“බීරණී” ති ඵවංනාමිකාය අවිජරාය. සොණදින්නදෙවපුත්තස්සාති
“සොණදින්නො” ති ඵවංනාමකස්ස දෙවපුත්තස්ස. ගණදෙවපුත්තානන්ති
ගණවසෙන පුඤ්ඤං කත්වා ගණවසෙනෙව නිබ්බත්තදෙවපුත්තානං.

පත්තකාලෙති උපකට්ඨාය වෙලාය. අතිථීන්ති පච්චෙකසම්බුද්ධං. කස්සපස්ස
භගවතො සාසනෙ ඵකං බිණ්ණසවත්ථෙරන්තිපි වදන්ති. මාතාව පුත්තං
සකිමාහිනන්දීති යථා පවාසනො ආගතං පුත්තං මාතා සකිං ඵකචාරං ආගතකාලෙ
අහිනන්දති, තථා නිව්වකාලෙ අහිනන්දි සක්කච්චං පරිවිසි. සංයමා සංවිභාගාති
සීලසංයමා සංවිභාගසීලා. ජාතකෙති නිමිජාතකෙ.

චිත්තකුටන්ති දෙවනගරස්ස දක්ඛිණදිසාය ද්වාරකොට්ඨකං. සක්කො චිත්තං
සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තොති මහාසත්තෙ පචත්තං දෙවතානං සක්කාරසම්මානං.
පටිච්ච උජ්ජන්තං අත්තනො උසුයචිත්තං බහි අනාවිකත්වා අබ්භන්තරෙයෙව ච නං
යපෙතුං අසක්කොන්තො. අඤ්ඤෙසං පුඤ්ඤෙන වසාහීති සක්කස්ස මහාසත්තං
රොසෙතුකාමතාය ආරාධනං නිදස්සෙති. පුරාණසක්කො දීඝායුකො, තං උපාදාය
ජරාජිණ්ණං විය කත්වා “ජරසක්කො” ති වුත්තං.

315. සෙසං සබ්බන්ති පබ්බජ්ජපගමනා සෙසං අත්තනො වංසෙ පොරාණරාජ්ජනං රාජවාරිත්තං. පාකතිකන්ති පුන සභාවත්තමෙව ගතො අහොසි, අපබ්බජිතභාවවචනෙනෙවස්ස බ්‍රහ්මචිහාරභාවනාදීනං පබ්බජ්ජාගුණානං අභාවො දීපිතො හොති.

316. වීරියං අකරොන්තො සමුච්ඡින්නදති, න තාව සමුච්ඡින්නං, කල්‍යාණමිත්තසංසග්ගාදිපච්චයසමවායෙ සති සීලවතං කල්‍යාණවත්තං පවත්තෙතං සක්කොති. දුස්සීලෙන සමුච්ඡින්නං නාම හොති තස්ස තත්ථ නිරාසභාවෙන පටිපත්තියා එව අසම්භවතො. සත්ත සෙධා පවත්තෙන්ති කල්‍යාණවත්තස්ස අපරිනිට්ඨිතකිච්චත්තා. ඛිණාසවෙන පවත්තිතං නාම පරිනිට්ඨිතකිච්චත්තා. සෙසං සුච්ඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

මසදෙවසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

4. මධුරසුත්තවණ්ණනා

317. මධුරායන්ති උත්තරමධුරායං. ගුන්දාවනෙති කාළසිප්පලිවනෙ. අතිමුත්තකවනෙති ව වදන්ති. චතුසු වණ්ණෙසු බ්‍රාහ්මණොව සෙට්ඨො වණ්ණො. පණ්ඩරොති පරිසුද්ධො. කාළකොති අපරිසුද්ධො. ජාතිගොත්තාදිපඤ්ඤාපනට්ඨානෙසුති ජාතිගොත්තාදිවසෙන සුද්ධචිත්තායං බ්‍රාහ්මණා එව සුද්ධජාතිකා, න ඉතරෙති අධිප්පායො. සංසාරතො වා සුද්ධචිත්තායං බ්‍රාහ්මණොව සුප්ඤ්ඤාති වෙදවිහිතස්ස සුද්ධවිධිතො අඤ්ඤෙසං අවිසයත්තාති අධිප්පායො. තං පනෙතං තෙසං විරුප්ඤ්ඤාති ඛත්තියවෙස්සානම්පි මත්තප්ඤ්ඤානස්ස අනුඤ්ඤාතත්තා, මත්තප්ඤ්ඤානවිධිතා ව සංසාරසුද්ධියාභාවතො. පුත්තා නාම අනොරසාපි හොන්ති, න තථා ඉමෙති ආහ “ඔරසා”ති. උරෙ සංවඩ්ඪිතපුත්තොපි “ඔරස”න්ති වුවචති. ඉමෙ පන මුඛතො නිග්ගතො හුත්වා උරෙ සංවඩ්ඪාති දස්සෙතං “ඔරසා මුඛතො ජාතා”ති වුත්තං. තතො එව බ්‍රහ්මතො ජාතාති බ්‍රහ්මජා, බ්‍රහ්මසම්භූතාපි “බ්‍රහ්මජා”ති වුවචන්ති, න තථා ඉමෙ. ඉමෙ පන පච්චක්ඛතො බ්‍රහ්මුතා නිමිත්තාති බ්‍රහ්මනිමිත්තා, තතො එව බ්‍රහ්මතො ලද්ධබ්බවිජ්ජාදිදායප්පදායාදාති බ්‍රහ්මදායාදාති සබ්බමෙතං බ්‍රාහ්මණානං කත්ථනාපලාපසදිසං විඤ්ඤුතං අප්පමාණං අවිමද්දක්ඛමං වාචාවත්ථුමත්තං බ්‍රහ්මකුත්තස්සෙව අභාවතො. යං පනෙත්ථ වත්තබ්බං, තං විසුද්ධිමග්ගවණ්ණනායං වුත්තමෙව. තෙනාහ “සොසොයෙවා”තිආදි. වොහාරමත්තමෙවෙනන්ති එතං “බ්‍රාහ්මණොව සෙට්ඨො වණ්ණො”තිආදි වචනමත්තමෙව, න තස්ස අත්ථො තෙහි අධිප්පෙතප්පකාරො අත්ථී.

318. සම්ප්පෙක්ඛය්‍යාති දිට්ඨිදීපනවසෙන අත්තනො අප්ඤ්ඤාසයො නිප්ඵප්පෙය්‍ය. තෙනාහ “මනොරථො පුරෙය්‍යා”ති. ඛත්තියොපිති පරඛත්තියොපි. අස්සාති සම්ද්ධධනාදිං පත්තස්ස. තෙනාහ – “ඉස්සරියසම්පත්තස්සා”ති නෙසන්ති එතෙසං

වතුන්නං වණ්ණානං එත්ථ පුබ්බුට්ඨායිභාවාදිනා ඉතරෙහි උපවර්තබ්බතාය න කිඤ්චි නානාකරණන්ති යොජනා.

322. අහං විවරාදිහි උපට්ඨාකො, තුම්භාකං ඉච්ඡිතච්ඡිතක්ඛණෙ වදෙය්‍යාථ යෙනත්ථොති යොජනා. වොරාදිඋපද්දවනිසෙධනෙන රක්ඛාගුත්ති,
දානාදිනිමිත්තඋපද්දවනිසෙධනෙන ආවරණගුත්ති.
පච්චුප්පන්නානත්ථනිසෙධනෙන වා රක්ඛාගුත්ති, ආගාමිඅනත්ථනිසෙධනෙන ආවරණගුත්ති. එත්ථ ව ඛත්තියාදීසු යො යො ඉස්සරො, තස්ස ඉතරෙන අනුවත්තෙතබ්බභාවෙ, කුසලාකුසලකරණෙන නෙසං වසෙන ලද්ධබ්බඅභිසම්පරායෙ, පබ්බජිතෙහි ලද්ධබ්බසාමීචිකිරියාය ව අණුමත්තොපි විසෙසො නත්ථි, තස්මා සො විසෙසාභාවො පාළියං තත්ථ තත්ථ වාරෙ “එවං සන්තෙ”තිආදිනා විභාවිතො. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

මධුරසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

5. බොධිරාජකුමාරසුත්තවණ්ණනා

324. ඔලොකනකපදුමන්ති ලීලාඅරචින්දං. තස්මාති කොකනදසණ්ඨානත්තා කොකනදොති සඬ්ඛං ලභී.

325. යාව පච්ඡම...පෙ.... ඵලකං වුත්තං තස්ස සබ්බපච්ඡා සන්ථතත්තා. උපරිමඵලගතඤ්ඤි සොපානමත්ථකං. ඔලොකනත්ථංයෙවාති න කෙවලං භගවතො ආගමනඤ්ඤෙව ඔලොකනත්ථං, අථ බො අත්තනො පත්ථනාය සන්ථරාපිතාය වෙලපටිකාය අක්කමනස්සපි.

සකුණපොතකෙති කාදම්බට්ටිහපුත්තකෙ. අඤ්ඤොව භවෙය්‍යාති තස්මිං අත්තභාවෙ මාතුගාමනො අඤ්ඤො ඉදාති හරියාභූතො මාතුගාමො භවෙය්‍යා. පුත්තං ලභෙය්‍යාති අත්තනො කම්මවසෙන පුත්තං, නො තස්ස. උභොහීති ඉමෙහි ඵව උභොහි. ඉමෙහි කාරණෙහිති තස්ස රාජකුමාරස්ස බුද්ධං පටිච්ච මිච්ඡාගහණං, තිත්ථියානං උප්ඤ්ඤායනං, අනාගතෙ මනුස්සානං භික්ඛූනං උද්දිස්ස විජ්ජපටිසාරොති ඉමෙහි තිහි කාරණෙහි. පඤ්ඤත්තන්ති සන්ථතං වෙලපටිකං. මඬගලං ඉච්ඡන්තිති මඬගලිකා.

326. තතියං කාරණන්ති ඉමිනා භික්ඛුසු විජ්ජපටිසාරානුප්පාදනමාහ. යං කිඤ්චි පරිභුඤ්ජන-සුඛං කාමසුඛල්ලිකානුයොගොති අධිප්පායෙන කාමසුඛල්ලිකානුයොගසඤ්ඤී හුත්වා...පෙ.... මඤ්ඤමානො ඵවමාහ.

327. අථ නං භගවා තනො මිච්ඡාහිනිවෙසනො විවෙචෙතුකාමො “සො බො අහ”න්තිආදිනා අත්තනො දුක්කරවරියං දස්සෙතුං ආරහි. මහාසච්චකෙ(ම. නි. 1.364 ආදයො) වුත්තනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බං “සො බො අහ”න්තිආදිපාඨස්ස තත්ථ

ආගතනියාමෙනෙව ආගතත්තා. පාසරාසිසුත්තෙ (ම. නි. 1.272 ආදයො)
වුත්තනෙයනාති එත්ථාපි එසෙව නයො.

343. අඬකුසං ගණ්හන්ති එතෙන තස්ස ගහණෙ ඡෙකො හොතිති
අඬකුසගහණසිප්පං. මෙසඋතුන්ති මෙසං පටිච්ච උප්පත්තසිතඋතුං. පබ්බතඋතුන්ති
පබ්බතං පටිච්ච උණ්හඋතුං. උභයවසෙන ව තස්ස තථා සීතුණ්හඋතුතො එතො
ආගතොති ත-කාරස්ස ද-කාරං කත්වා උදෙනොති නාමං අකාසි.

තාපසො ඔගාළ්භඤාණවසෙන රඤ්ඤො මතභාවං ඤත්වා. ආදිතො පටියායාති
කොසම්බිනගරෙ පරන්තපරඤ්ඤො අග්ගමහෙසිභාවතො පටියාය. පුබ්බෙති
සිලවන්තකාලෙ. හත්ථිගන්ථන්ති හත්ථිනං අත්තනො වසෙ වත්තාපනසත්ථං.
තෙනෙවස්ස තං සික්ඛාපෙති, කිච්චඤ්ච ඉජ්ඣති.

344. පදහනභාවොති භාවනානුයොගො. පධානෙ වා නියුත්තො පධානියො,
පධානියස්ස භික්ඛුනො, තස්සෙව පධානියභාවස්ස අඬගාති කාරණාති
පධානියඬගාති. සද්ධා එතස්ස අත්ථිති සද්ධො. කිඤ්චාපි පච්චෙකබොධිසත්තානම්පි
අභිනිභාරතො පටියාය ආගතා ආගමනසද්ධා එව, මහාබොධිසත්තානං පන සද්ධා
ගරුතරාති සා එව ගහිතා. අවලභාවෙන ඔකප්පනං “සම්මාසම්බුද්ධො භගවා,
ස්වාඛ්‍යාතො ධම්මො, සුප්පටිපත්තො සඬ්ඝො”ති කෙනචි අකම්පියභාවෙන
රතනත්තයගුණෙ ඔගාහිත්වා කප්පනං. පසාදුප්පත්ති රතනත්තයෙ පසිදනමෙව.
බොධිත්ති වතුමග්ගඤාණන්ති වුත්තං තංනිමිත්තත්තා සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණස්ස,
බොධිති වා සම්මාසම්බොධි. සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණපදටියානඤ්ඤි මග්ගඤාණං,
මග්ගඤාණපදටියානඤ්ච සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණං “සම්මාසම්බොධි”ති වුච්චති.
නිච්ඡිතසුබුද්ධතාය ධම්මස්ස සුධම්මතා සඬ්ඝස්ස සුප්පටිපත්ති විනිච්ඡිතා එව
හොතිති ආහ “දෙසනාසීසමෙව වෙත”න්තිආදි. තස්ස පධානං වීරියං ඉජ්ඣති
රතනත්තයසද්ධාය “ඉමාය පටිපදාය ජරාමරණතො මුච්චිස්සාමි”ති
පධානානුයොගෙ අවංමුඛසම්භවතො.

අප්පාඛාධොතිආදි හෙට්ඨා වුත්තමෙව. අගුණං පකාසෙතා ආයතිං සංවරං
ආපජ්ජිතා සම්මාපටිපත්තියා විසොධනත්ථං. උදයඤ්ච අත්ථඤ්ච ගන්තුන්ති
“අවිජ්ජාසමුදයා”තිආදිනා පඤ්චන්තං උපාදානක්ඛන්ධානං උදයඤ්ච වයඤ්ච
ජානිතුං. තෙනාහ “එතෙනා”තිආදි. පරිසුද්ධාය උපක්කිලෙසවිනිමුත්තාය.
නිබ්බිජ්ඣිතුන්ති තදඬගවසෙන පජහිතුං සමුච්ඡෙදප්පහානස්ස පච්චයො භවිතුං. යං
දුක්ඛං ඛියතිති කිලෙසෙසු අප්පහිනෙසු තෙන තදුපනිස්සයකම්මං පටිච්ච යං දුක්ඛං
උප්පජ්ජෙය්‍යා, තං සන්ධාය වුත්තං.

345. සෙසදිවසෙති සත්තදිවසතො පටියාය යාව ද්වෙ රත්තින්දිවා.

346. කුච්ඡිසන්තිස්සිතො ගබ්භො නිස්සයවොභාරෙන “කුච්ඡි”ති වුච්චති, සො
එතිස්සා අත්ථිති කුච්ඡිමතී. තෙනාහ “ආපන්තසත්තා”ති. ආරක්ඛො පනස්ස

පව්වුපට්ඨිතො හොතිති මාතරා ගහිතසරණං ගබ්භවුට්ඨිතස්ස තස්ස සරණගමනං පවෙදයිතස්ස කුසලං සරණං නාම, මාතු කතරක්ඛො පුත්තස්සපි පව්වුපට්ඨිතොති. මහල්ලකකාලෙති වචනත්ථං ජානනකාලෙ. සාරෙන්තීති යථාදිට්ඨං යථාබලං රතනත්තයගුණපතිට්ඨාපනවසෙන අස්ස සාරෙන්ති. සල්ලක්ඛෙත්වාති වුත්තමත්ථං උපධාරෙන්වා. සරණං ගහිතං නාම හොති රතනත්තයස්ස සරණභාවසල්ලක්ඛණපුබ්බකතන්තින්නචිත්තභාවතොව. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

බොධිරාජකුමාරසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

6. අභිගුලිමාලසුත්තවණ්ණනා

347. අභිගුලීනං මාලං ධාරෙතීති ඉමිනා අන්වත්ථා තස්ස සමඤ්ඤාති දස්සෙති. තත්‍රාති තස්මිං ආචරියවචනෙන අභිගුලිමාලස්ස ධාරණෙ. කර්සසහස්සඛෙත්තෙ එකසාලිසීසං විය අපඤ්ඤායමානසකකිච්චො හොතිති අධිප්පායො. තක්කසීලං පෙසයිංසු “තාදිසස්ස ආචරියස්ස සන්තිකෙ සිප්පුග්ගහසම්මාපයොගෙන දිට්ඨධම්මිකෙ සම්පරායිකෙ ච අත්ථෙ ජානන්තො භාරියං න කරෙය්‍යා”ති. බාහිරකා අහෙසුං අභිංසකස්ස චත්තසම්පත්තියා ආචරියස්ස චිත්තසභාවතො නිබ්බත්තනතිභාවෙන. සිනෙහෙනෙව වදන්තෙති සිනෙහෙන විය වදන්තෙ.

ගණනම්පි න උග්ගණ්භාතීති ගණනවිධිම්පි න සල්ලක්ඛෙති. තත්ථ කාරණමාහ “පකතියා”තිආදිනා. යපිතට්ඨානෙති රුක්ඛගච්ඡන්තරාදිකෙ යපිතට්ඨානෙ සකුන්තසිඬ්ඛාලානං වසෙන අභිගුලියො විනස්සන්ති. භග්ගවොති කොසලරඤ්ඤො පුරොහිතං ගොත්තෙන වදති. වොරො අවිස්සාසනීයො සාහසිකභාවතො. පුරාණසන්ථතා සාබා අවිස්සාසනීයා විච්ඡිකාදීනං පවෙසනෙයොග්‍යත්තා. රාජා අවිස්සාසනීයො ඉස්සරියමදෙන ධනලොභෙන ච කදාපි ජීවිතෙ සඬිකාභාවතො. ඉත්ථි අවිස්සාසනීයා ලොලසීලචිත්තභාවතො. අනුද්ධරණීයො භවිස්සති සංසාරපඬිකතො.

348. සඬිකරිත්වාති “මයං එකජ්ඣං සන්තිපතිත්වා වොරං මාරෙන්වා වා පලාපෙත්වා ගමිස්සාමා”ති සඬිකරං කත්වා. ඉද්ධාහිසඬිබාරන්ති අභිසඬිබරණං අධිට්ඨානං. අභිසඬිබාසීති අධිට්ඨහි. සංහරිත්වාති සංඛිපිත්වා. ඔරභාගෙති වොරස්ස ඔරභාගෙ.

349. දණ්ඨොති පහරණහත්ථච්ඡෙදනාදිකො දණ්ඨනසඬිබාතො දණ්ඨො. පචත්තයිතබ්බොති ආනෙතබ්බො. අපනෙත්වාති අත්තනො සන්තානතො සමුච්ඡෙදවසෙන පහාය. පටිසඬිබායාති පටිසඬිබානෙන. අවිහිංසායාති කරුණාය. සාරණීයධම්මෙසුති ඡසුපි සාරණීයධම්මෙසු, ධීතො අට්ඨිතානං පාපධම්මානං බොධිමුලෙ එව සමුච්ඡින්නත්තා. යථා අතීතෙ අපරිමිතං කාලං සන්ධාවිතං, එවං ඉමාය පටිපත්තියා අනාගතෙපි සන්ධාවිස්සතීති දස්සෙන්තො “ඉදානී”තිආදිමාහ.

ඉක්වෙවානි ඉති එව, ඉති-සද්දො නිදස්සනත්ථො. තෙනාහ “එවං චත්වා යෙවා”ති. අකිරිති ආකිරි, පඤ්චපි ආවුධානි විකිරි. තෙන චුත්තං “බිපි ජඩ්ඛෙසි”ති.

350. එත්තොවානි අතො එව ආගතමග්ගෙනෙව සාවත්ථිං ගතා. අධිවාසෙස්සති “වොරං පටිසෙධෙතුං ගමිස්සාමි”ති චුත්තෙ තුණ්හි භවිස්සති. දාරුණකම්මෙන උප්පන්නනාමන්ති “අඩ්ගුලිමාලො”ති ඉමං නාමං සන්ධාය වදති.

351. හත්ථි අරඤ්ඤහත්ථි හොන්ති මනුස්සානං තත්ථ ගන්තුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා, එවං අස්සාපි. කුටසහස්සානං භිජ්ජනකාරණං හොති ථෙරස්ස ආගමනභයෙන සට්ඨ ජඩ්ඛෙත්වා පලායනෙන. ගබ්හමුල්භායාති ඛ්‍යාකුලගබ්හාය. පබ්බජ්ජාබලෙනාති චුත්තං, සත්ථු දෙසනානුභාවෙනාති පන චත්තබ්බං. සො හි තස්සාපි කාරණන්ති. අරියා නාම ජාති පබ්බජ්ජා අරියභාවත්ථාය ජාතීති කත්වා.

මහාපරිත්තං නාමෙතන්ති මහානුභාවං පරිත්තං නාමෙතං. තථා හි නං ථෙරො සබ්බභාවෙන අරියාය ජාතො සච්චාධිට්ඨානෙන අකාසි. තෙනාහ “සච්චකිරියකතට්ඨානෙ”ති. ගබ්හමුල්හන්ති මුල්භගබ්හං. ගබ්හො හි පරිපක්කො සම්පජ්ජමානො විජායනකාලෙ කම්මජ්ජාතෙහි සඤ්චාලෙත්වා පරිචත්තිතො උද්ධංපාදො අධොසිසො හුත්වා යොනිමුඛාභිමුඛො හොති, එවං සො කස්සචි අලග්ගො සොත්ථිතා බ්‍හි නික්ඛමති, විපජ්ජමානො පන විපරිචත්තනවසෙන යොනිමග්ගං පිදහිත්වා තිරියං නිපජ්ජති, තථා යස්සා යොනිමග්ගො පිදහති, සා තත්ථ කම්මජ්ජාතෙහි අපරාපරං පරිචත්තමානා ඛ්‍යාකුලා මුල්භගබ්හාති වුවචති, තං සන්ධාය චුත්තං “ගබ්හමුල්හ”න්ති.

සච්චකිරියා නාම බුද්ධාසයං අත්තනො සීලං පච්චචෙක්ඛිත්වා කතා, තස්මා සච්චකිරියා වෙජ්ජකම්මං න හොතීති දට්ඨබ්බං. ථෙරස්සපි වානිආදිනා උපසඩ්ධකම්මකාරණං වදති. ඉමෙ ද්වෙ හෙතු පටිච්ච භගවා ථෙරං සච්චකිරියං කාරෙසි. ජාතින්ති මූලජාතිං.

352. පරියාදාය ආභච්ච භින්තෙන සීසෙන. සභාගදිට්ඨධම්මවෙදනීයකම්මන්ති නිරයෙ නිබ්බත්තනසකකම්මසභාගභූතං දිට්ඨධම්මවෙදනීයකම්මං. සභාගතා ව සමානචත්ථුකතා සමානාරම්මණතාච්චකට්ඨිපරියාපන්නතාදිවසෙන සබ්බථා සරික්ඛතා, සදිසම්පි ව නාම තදෙවාහරීයති යථා “තස්සෙව කම්මස්ස විපාකො”ති ව “සා එව තිත්තිරි තානෙව ඔසධානී”ති ව. ඉදානි තමෙව සභාගතං දස්සෙතුං “කම්මං භී”තිආදි ආරද්ධං. කරියමානමෙවානි පච්චයසමවායෙන පටිපාටියා නිබ්බත්තියමානමෙව. තයො කොට්ඨාසෙ පූරෙති, දිට්ඨධම්මවෙදනීයඅපරාපරියායවෙදනීයඋපපජ්ජවෙදනීයසඩ්ධාතෙ තයො භාගෙ පූරෙති, තෙසං තිණ්ණං භාගානං වසෙන පචත්තති.

දිට්ඨධම්මො වුවචති පච්චක්ඛෙතො පච්චුප්පන්නො අත්තභාවො, තත්ථ වෙදිතබ්බඵලං කම්මං දිට්ඨධම්මවෙදනීයං. පච්චුප්පන්නභවතො අනන්තරං.

වෙදිතබ්බඵලං කම්මං උපපජ්ජවෙදනීයං. දිට්ඨධම්මානන්තරභවතො අඤ්ඤස්මිං.
 අත්තභාවපරියායෙ අත්තභාවපරිවත්තෙ වෙදිතබ්බඵලං කම්මං.
 අපරාපරියායවෙදනීයං. පටිපක්ඛෙහි අනභිභූතතාය, පච්චයවිසෙසෙන
 පටිලද්ධවිසෙසතාය ච බලවභාවජ්ජත්තා තාදිසස්ස පුබ්බාභිසඬ්ඛාරස්ස වසෙන
 සාතිසයා හුත්වා පවත්තා පයමජ්ජනවෙතනා තස්මිංයෙව අත්තභාවෙ ඵලදායීනී
 දිට්ඨධම්මවෙදනීයා නාම. සා හි චූත්තාකාරොන බලවති ජවනසන්තානෙ
 ගුණවිසෙසයුත්තෙසු උපකාරානුපකාරවසජ්ජවත්තියා ආසෙවනාලාභෙන
 අජ්ජපිපාකතාය ච ඉතරද්වයං විය පවත්තසන්තානුපරමාපෙක්ඛං.
 ඔකාසලාභාපෙක්ඛඤ්ථ කම්මං න භොතීති ඉධෙව පුජ්ජමත්තං විය
 පවත්තිවිපාකමත්තං ඵලං දෙති.

තථා අසක්කොන්තන්ති කම්මස්ස ඵලදානං නාම
 උපධිපයොගාදිපච්චයන්තරසමවායෙනෙව භොතීති තදභාවතො තස්මිංයෙව
 අත්තභාවෙ විපාකං දාතුං අසක්කොන්තං. අභොසිකම්මන්ති කම්මංයෙව අභොසි, න
 තස්ස විපාකො අභොසි, අත්ථි භවිස්සති වාති ඵචං වත්තබ්බං කම්මං. අත්ථසාධිකාති
 දානාදිපාණාතිපාතාදිඅත්ථස්ස නිජ්ජාදිකා. කා පන සාති ආහ
 “සත්තමජ්ජනවෙතනා”ති. සා හි සන්තිට්ඨාපකවෙතනා චූත්තනයෙන
 පටිලද්ධවිසෙසා පුරිමජ්ජනවෙතනාහි ලද්ධාසෙවනා ච සමානා අනන්තරෙ
 අත්තභාවෙ විපාකදායීනී උපපජ්ජවෙදනීයකම්මං නාම. තෙනාහ “අනන්තරෙ
 අත්තභාවෙ විපාකං දෙති”ති. සති සංසාරජ්ජවත්තියාති ඉමිනා අසති
 සංසාරජ්ජවත්තියා අභොසිකම්මපක්ඛෙ තිට්ඨති විපච්චනොකාසස්ස අභාවතොති.

සමුග්ගාටිතාති විපච්චනොකාසස්ස අනුජ්ජත්තිධම්මතාපාදනෙන.
 දිට්ඨධම්මවෙදනීයං අත්ථි විපාකාරභාභාවස්ස අනිබ්බත්තිතත්තා විපච්චනොකාසස්ස
 අනුපච්ඡින්නත්තා. කතුපච්ඡිකඤ්ඨි කම්මං සති විපච්චනොකාසෙ යාව න ඵලං දෙති,
 තාව අත්ථෙව නාම විපාකාරභාවතො. “යස්ස ඛො”ති ඉදං අනියමාකාරවචනං
 භගවතා කම්මසරික්ඛතාවසෙන සාධාරණතො චූත්තන්ති ආහ “යාදිසස්ස ඛො”ති.

පමාදකිලෙසවිමුත්තොති පමාදහෙතුකෙහි සබ්බෙහි කිලෙසෙහි විමුත්තො.

පාපස්ස පිධානං නාම අවිපාකධම්මතාපාදනන්ති ආහ “අජ්ජපට්ඨන්ධිකං
 කරියතී”ති. බුද්ධසාසනෙති සික්ඛාත්තයසඬ්ඛගෙ බුද්ධස්ස භගවතො සාසනෙ.
 යුත්තජ්ජයුත්තො විහරතීති අකත්තබ්බස්ස අකරණවසෙන, කත්තබ්බස්ස ච
 පරිපූරණවසෙන පවත්ති.

දිස්සන්ති කුජ්ඣන්තීති දිසා, පටිපක්ඛාති ආහ “සපත්තා”ති.
 තජ්ජසංසපකාරන්ති මෙත්තානිසංසකිත්තනාකාරං. කාලෙනාති ආමෙඬ්ඨිතලොපෙන
 නිද්දෙසොති ආහ “බණ්ණ බණ්ණ”ති. අනුකරොන්තුති යෙසං කල්‍යාණමිත්තානං
 සන්තිකෙ සුණන්ති, යථාසුතං ධම්මං තෙසං අනුකරොන්තු දිට්ඨානුගතිකරණං

ආප්ප්පත්තු, අත්තනො වෙරිපුග්ගලානම්පි හගවතො සන්තිකෙ ධම්මස්සවනං සම්මාපටිපත්තිඤ්ච පච්චාසිසති.

තසන්ති ගතිං පත්ථයන්තිති තසා හවන්තරාදීසු සංසරණභාවතො. තෙනාහ “තසා වුච්චන්ති සතණ්හා”ති.

නෙතබ්බට්ඨානං උදකං නයන්තිති නෙත්තිකා. බන්ධිත්වාති දළ්භං බන්ධිත්වා. තෙලකඤ්ජිකෙනාති තෙලමිස්සිතෙන කඤ්ජිකෙන.

යාදිසොව අනිට්ඨෙ, තාදිසොව ඉට්ඨෙති ඉට්ඨානිට්ඨෙ නිබ්බිකාරෙන තාදී. යෙසං පන කාමාමිසාදීනං චත්තත්තා රාගාදීනං චත්තත්තා කාමොසාදීනං තිණ්ණත්තා තාදිභාවො හවෙය්‍යා, තෙසං හගවතා සබ්බසො චත්තා චත්තා තිණ්ණා, තස්මා හගවා චත්තාවිති තාදී, චත්තාවිති තාදී, තිණ්ණාවිති තාදී, යෙහි අනඤ්ඤසාධාරණෙහි සිලාදිගුණෙහි සමන්තාගතත්තා හගවා තාදිභාවෙන උක්කංසපාරමිප්පත්තො තංනිද්දෙසො, තෙහි ගුණෙහි යාථාවතො නිද්දිසිතබ්බතොපි තාදී. යථා යන්තරජ්ජයා යන්තං නීයති, එවං යාය තණ්හාය හවො නීයති, සා “හවනෙත්ති හවරජ්ජ”ති වුත්තා. තෙනාහ “තාය හී”තිආදි, කම්මානි කුසලාදීනි විපච්චයන්ති අපච්චයන්ති එතායාති කම්මවිපාකො. අපච්චයභාවො නාම අරියමග්ගවෙතනායාති ආහ “මග්ගවෙතනායා”ති. යාව න කිලෙසා පහීයන්ති, තාව ඉමෙ සත්තා සඉණා එව අසෙරිච්චාරභාවතොති ආහ “අණණො නික්කිලෙසො ජාතො”ති.

ථෙය්‍යපරිභොගො (විසුද්ධි. ටී. 1.91) නාම සාමිපරිභොගාභාවතො. හගවතාපි හි අත්තනො සාසනෙ සීලවතො පච්චයා අනුඤ්ඤාතා, න දුස්සීලස්ස, දායකානං සීලවතොයෙව පරිච්චාගො, න දුස්සීලස්ස අත්තනො කාරානං මහජ්ඣලභාවස්ස පච්චාසිසනතො. ඉති සත්ථාරා අනනුඤ්ඤාතත්තා දායකෙහි ව අපරිච්චත්තත්තා “දුස්සීලස්ස පරිභොගො ථෙය්‍යපරිභොගො නාමා”ති වුත්තං. ඉණවසෙන පරිභොගො ඉණපරිභොගො. පටිග්ගාහකතො දක්ඛිණාවිසුද්ධියා අභාවතො ඉණං ගහෙන්වා පරිභොගො වියාති අත්ථො. යස්මා සෙක්ඛා හගවතො ඔරසපුත්තා, තස්මා තෙ පිතුසන්තකානං පච්චයානං දායාදා හුත්වා තෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්තිති තෙසං පරිභොගො දායජ්ජපරිභොගො නාම. කිං පන තෙ හගවතො පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්ති, උදාහු ගිහීහි දින්නන්ති? ගිහීහි දින්නාපි තෙ හගවතා අනුඤ්ඤාතත්තා හගවතො සන්තකා භොන්ති අනනුඤ්ඤාතෙසු සබ්බෙන සබ්බං පරිභොගාභාවතො අනුඤ්ඤාතෙසුයෙව පරිභොගසම්භවතො. ධම්මදායාදසුත්තඤ්චෙත්ථ (ම. නි. 1.29 ආදයො) සාධකං.

අවිතරාගානං තණ්හාපරවසතාය පච්චයපරිභොගෙ සාමිභාවො නත්ථී, තදභාවෙන විතරාගානං තත්ථ සාමිභාවො යථාරූපි පරිභොගසම්භවතො. තථා හි තෙ පටිකුලමිපි අප්පටිකුලාකාරෙන, අප්පටිකුලමිපි පටිකුලාකාරෙන තදුභයං විචජ්ජෙත්වා උපෙක්ඛාකාරෙන ව පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්ති, දායකානඤ්ච මනොරථං.

පරිපූරණයකි. සෙසුමෙන්ම යං වත්තබ්බං, තං විසුද්ධිමග්ගෙ, තංසංවණ්ණනාසු ව
 චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං. කිලෙසඉණානං අභාවං සන්ධාය “අණණො”ති
 චුත්තං, න පච්චෙක්ඛිතපරිභොගමත්තං. තෙනාහ ආයස්මා ව බාකුලො –
 “සත්තාහමෙව බො අහං, ආවුසො, සරණො රට්ඨපිණ්ඩං භුඤ්ජී”න්ති (ම. නි.
 3.211).

වත්ථුකාමකිලෙසකාමෙහි තණ්හාය පවත්නිආකාරං පටිච්ච අත්ථි
 රමණවොහාරොති ආහ – “දුට්ඨෙසුපි කාමෙසු තණ්හාරතිසන්ථව”න්ති.
 මන්තිතන්ති කථිතං. උප්පන්නෙහි සත්ථුපටිඤ්ඤෙහි. සංවිහත්තාති කුසලාදිවසෙන
 ඛන්ධාදීහි ආකාරෙහි විහත්තා. සුන්දරං ආගමනන්ති ස්වාගතං. තතො එව න
 කුච්ඡිතං ආගතං. සොළසවිධකිච්චස්ස පරියොසිතත්තා ආහ “තං සබ්බං මයා
 කත”න්ති. මග්ගපඤ්ඤායමෙව තතියවිජ්ජාසමඤ්ඤාති ආහ – “තීහි විජ්ජාහි නවහි
 ව ලොකුත්තරධම්මෙහි”ති.

අභිගුලිමාලසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

7. පියජාතිකසුත්තවණ්ණනා

353. පකතිනියාමෙනාති යථා සොකුප්පත්තිතො පුබ්බෙ ඉති කත්තබ්බෙසු
 අසම්මොහවසෙන චිත්තං පක්ඛන්දති, තාති වස්ස උපට්ඨන්ති, න එවං සොකස්ස
 චිත්තසඬ්ඛොවසභාවතො. තෙන චුත්තං “පකතිනියාමෙන පන න පටිහන්ති”ති.
 කෙච් පන “සාමන්තා කතිපයෙ න කුටුම්භං සන්ධාරෙති. තෙනාහ ‘න සබ්බෙන
 සබ්බං පටිහන්ති’ති” වදන්ති. එත්ථාති දුතියපදෙ. අනෙකත්ථත්තා ධාතුනං “න
 පටිහාති”ති පදස්ස “න රුච්චති”ති අත්ථමාහ. න පටිහාතීති වා
 භුඤ්ජීතුකාමතාවිත්තං න උපට්ඨිතන්ති අත්ථො. පතිට්ඨිතොකාසන්ති
 ඉන්ද්‍රියාවිට්ඨිතානං වදති. පියායිතබ්බතො පියො ජාති උප්පත්තිට්ඨානං එතෙසන්ති
 පියජාතිකා. පියො පහති එතෙසන්ති පියප්පහතිකාති වත්තබ්බෙ, උ-කාරස්ස ව-
 කාරං, ත-කාරස්ස ව ලොපං කත්වා “පියප්පහාවිකා”ති චුත්තං. තෙනාහ “පියතො
 පහවන්ති”ති.

355. පර-සද්දෙන සමානත්ථං අප්ඤ්ඤාතිකභාවනිසෙධනත්ථං “පිරො”ති
 පදන්ති ආහ “අම්භාකං පරො”ති. පිරෙති වා “පරතො”ති ඉමිනා සමානත්ථං
 නිපාතපදන්ති ආහ “වර පිරෙති පරතො ගච්ඡා”ති.

356. ද්විධා ඡෙත්වාති එත්ථ යදි ඉත්ථි තස්ස පුරිසස්ස පියා, කථං ද්විධා
 ඡිත්තීති ආහ “යදි හී”තිආදි.

357. කථං කට්ඨෙය්‍යන්ති යථා හගවා එතස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස කට්ඨෙසි, සො ව මෙ
 කට්ඨෙසි, තථා වාහං කට්ඨෙය්‍යං. මරණවසෙන විපරිණාමො අත්තභාවස්ස

පරිවත්තත්තා. පලායිත්වා ගමනවසෙන අඤ්ඤාභාවො මිත්තසන්ථවස්ස සමාගමස්ස ව අඤ්ඤාභූතත්තා.

ඡඩ්ඛිතභාවෙනාති පරිවත්තිතභාවෙන. හත්ථගමනවසෙන අඤ්ඤාභාවො පුබ්බෙ සවසෙ වත්තිතානං ඉදානි වසෙ අවත්තනභාවෙන.

ආවමෙහීති ආවමනං මුඛවික්ඛාලනං කාරෙහි. යස්මා මුඛං වික්ඛාලෙන්තා හි හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා වික්ඛාලෙන්ති, තස්මා “ආවමිත්වා”ති වත්වා පච්ඡාපි තස්ස අත්ථං දස්සෙන්තො “මුඛං වික්ඛාලෙන්වා”ති ආහ. සෙසං සුචිඤ්ඤායාමෙව.

පියජාතිකසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

8. බාහිතිකසුත්තවණ්ණනා

359. සාවජ්ජතාය උපාරම්භං අරහතීති ඔපාරම්භො. තෙනාහ “දොසං ආරොපනාරහො”ති. බාලා උපාරම්භවත්ථුමඤ්ඤං අමුලකම්පි නං ආරොපෙන්තා උග්ගසාසෙන්ති, තස්මා තෙ අනාමසිත්වා “විඤ්ඤාහී”ති ඉදං පදං ගහෙන්වා පඤ්ඤෙන ඤාතුං ඉච්ඡිතෙන අත්ථෙත උපාරම්භාදීනං උපරි උත්තරං පරිපූරෙතුං නාසක්ඛිම්භා. තං කාරණන්ති තං උප්පත්තිකාරණං. යදි හි මයා “විඤ්ඤාහී”ති පදං පක්ඛිපිත්වා චුත්තං භවෙය්‍ය, පඤ්ඤා මෙ පරිපුණ්ණා භවෙය්‍ය, න පන චුත්තා. ඉදානි පන තං කාරණං උත්තරං ආයස්මතා ආනන්දෙන “විඤ්ඤාහී”ති එවං වදන්තෙන පරිපූරිතං.

360. කොසල්ලපට්ටපක්ඛතො අකොසල්ලං චුච්චති අවිජ්ජා, තංසමුට්ඨානතො අකොසල්ලසම්භූතො. අවජ්ජං චුච්චති ගරහිතබ්බං, සහ අවජ්ජෙහීති සාවජ්ජො, ගාරය්‍යො. රාගාදිදොසෙහි සදොසො. තෙහි එව සබ්‍යාබජ්ඣා, තතො එව සම්පති ආයතිඤ්ච සදුක්ඛො. සබ්‍යාබජ්ඣාදිකො නිස්සන්දවිපාකො.

තථා අත්ථො චුත්තො භවෙය්‍යාති පුච්ඡාසභාගෙනපි අත්ථො චුත්තො භවෙය්‍ය, පුච්ඡන්තස්ස පන න තාව චිත්තාරාධනං. තෙනාහ – “එවං බ්‍යාකරණං පන න භාරිය”න්ති, ගරුකරණං න හොති විසාරජ්ජං න සියාති අධිප්පායො. තෙනාහ – “අප්පහීනඅකුසලොපි හි පහානං වණ්ණෙය්‍යා”ති. එවරූපො පන යථාකාරී තථාචාදී න හොති, න එවං භගවාති ආහ “භගවා”තිආදි. එවං බ්‍යාකාසීති “සබ්බාකුසලධම්මපහීනො ඛො, මහාරාජ, තථාගතො”ති එවං බ්‍යාකාසී. සුක්කපක්ඛෙපි එසෙව නයොති ඉමිනා “සබ්බෙසංයෙව කුසලානං ධම්මානං උපසම්පදං වණ්ණෙහී”ති චුත්තෙ යථා පුච්ඡා, තථා අත්ථො චුත්තො භවෙය්‍ය, එවං බ්‍යාකරණං පන න භාරියං, අසම්පාදිතකුසලධම්මොපි උපසම්පදං වණ්ණෙය්‍යා. භගවා පන සම්මදෙව සම්පාදිතකුසලත්තා යථාකාරී තථාචාදීති දස්සෙතුං “එවං බ්‍යාකාසී”ති ඉමමත්ථං දස්සෙති. සෙසං සුචිඤ්ඤායාමෙව.

බාහිතිකසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

9. ධම්මවේනියසුත්තවණ්ණනා

364. මෙදවණ්ණා උළුපවණ්ණා ව තත්ථ තත්ථ පාසාණා උස්සන්තා අහෙසුන්ති මෙදාළපන්ති ගාමස්ස සමඤ්ඤා ජාතා. උළුපවණ්ණාති චන්දසමානවණ්ණතාය මෙදපාසාණා වුත්තාති කෙවි. අට්ඨකථායං පන “මෙදවණ්ණා පාසාණා කිරෙත්ථ උස්සන්තා අහෙසු”න්ති ඉදං වුත්තං. අස්සාති සෙනාපතිස්ස. කථාසමුට්ඨාපනත්ථන්ති මල්ලිකාය සොකච්ඡොදනධම්මකථාසමුට්ඨාපනත්ථං.

රඤ්ඤාති පසෙනදිකොසලරඤ්ඤා. මහව්වාති මහනියා. පදවිපල්ලාසෙන වෙතං වුත්තං. පසාදමරහන්තිති පාසාදිකානි. තෙනාහ “සහ රඤ්ජනකානී”ති. යාති පන පාසාදිකානි, තාති පස්සිතුං යුත්තානි. පාසාදිකානීති වා සද්දහනසහිතානි. තෙනාහ “පසාදජනකානී”ති. “අප්පාබාධ”න්ති ආදීසු විය අප්පසද්දො අභාවත්ථොති ආහ “නිස්සද්දානී”ති. අනියමත්ථවාචි ය-සද්දො අනියමාකාරවාචකොපි හොතිති “යත්ථා”ති පදස්ස “යාදිසෙසු”තිආදිමාහ. තථා හි අඩගුලිමාලසුත්තෙ (ම. නි. අට්ඨ. 2.347 ආදයො) “යස්ස බො”ති පදස්ස “යාදිසස්ස බො”ති අත්ථො වුත්තො.

366. පට්ච්ඡදන්ති පට්ච්ඡාදකං. රාජකකුධහණ්ඩානීති රාජහණ්ඩභූතානි. රහායනීති රහො කරොති, මං අජ්ඣෙසනීති අත්ථො.

367. යථාසභාවතො ඤෙය්‍යං ධාරෙති අවධාරෙතීති ධම්මො, ඤාණන්ති ආහ “පච්චක්ඛඤාණසඬ්ඛාතස්ස ධම්මස්සා”ති. අනුනයොති අනුගච්ඡනකො. දිට්ඨෙත හි අදිට්ඨස්ස අනුමානං. තෙනාහ “අනුමානං අනුබුද්ධි”ති. ආපාණකොට්ඨකන්ති යාව පාණකොට්ඨි, තාව ජීවිතපරියොසානං. එතන්ති ධම්මන්වයසඬ්ඛාතං අනුමානං. එවන්ති “ඉධ පනාහ”න්ති වුත්තප්පකාරෙන.

369. චක්ඛුං අබන්ධන්තෙ වියාති අපාසාදිකතාය පස්සන්තානං චක්ඛුං අත්තති අබන්ධන්තෙ විය. කුලසන්තානානුබන්ධො රොගො කුලරොගො. උළාරන්ති සානුභාවං. යො හි ආනුභාවසම්පන්නො, තං “මහෙසක්ඛ”න්ති වදන්ති. අරහත්තං ගණ්හන්තොති උක්කට්ඨනිද්දෙසොයං, හෙට්ඨිමඵලාති ගණ්හන්තොපි.

373. ජීවිකා ජීවිතවුත්ති.

374. ධම්මං වෙනෙති සංවෙදෙති එතෙහිති ධම්මවේනියානි, ධම්මස්ස පුජාවචනානි. නනු වෙනාති බුද්ධසඬ්ඛසගුණදීපනානිපි සන්ති? කථං “ධම්මවේනියානීති ධම්මස්ස චිත්තිකාරවචනානී”ති වුත්තන්ති ආහ “නිසු හි”තිආදි. තත්ථ යස්මා බුද්ධරතනමූලකානි සෙසරතනානි තස්ස වසෙන ලද්ධබ්බතො. කොසලරඤ්ඤා වෙත්ථ බුද්ධගාරවෙන ධම්මසඬ්ඛගාරවං පවෙදිතං, තස්මා “හගවති චිත්තිකාරෙ කතෙ ධම්මොපි කතොව හොති”ති වුත්තං. යස්මා ව රතනත්තයපසාදපුබ්බිකා සාසනෙ සම්මාපට්ඨන්ති, තස්මා වුත්තං –

“ආදිබ්‍රහ්මවරියකානීති මග්ගබ්‍රහ්මවරියස්ස ආදිභූතානී”ති. සෙසං සුච්ඤ්ඤායාමෙව.

ධම්මවේනියසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

10. කණ්ණකත්ථලසුත්තවණ්ණනා

375. අනන්තරසුත්තෙ වුත්තකරණියෙනෙවාති “පාසාදෙ වා නාටකෙසු වා විත්තස්සාදං අලභමානො තත්ථ තත්ථ විවරිතුං ආරද්ධො”ති වුත්තකරණියෙන. අප්පද්ධංගපදොසිනඤ්ඤි එවං භොතීති.

376. පුච්ඡිතොති “අඤ්ඤං දුතං නාලත්ථු”න්ති පුච්ඡිතො. සොති රාජා. තාසං වන්දනා සවෙ උත්තරකාලං, අත්තනො ආගමනකාරණං කට්ඨස්සති.

378. එකාවජ්ජනෙනාති එකවීථිජවනෙන. තෙන එකවිත්තං තාව තිට්ඨතු, එකවිත්තවීථියාපි සබ්බං ජානිතුං න සක්කාති දස්සෙති. “ඉදං නාම අතීතං ජානිස්සාමි”ති අනියමෙන්වා ආවජ්ජනො යං කිඤ්චි අතීතං ජානාති, නියමිතෙ පන නියමිතමෙවාති ආහ – “එකෙන හි...පෙ.... එකදෙසමෙව ජානාතී”ති. තෙන විත්තෙනාති “අතීතං සබ්බං ජානිස්සාමි”ති එවං පවත්තවිත්තෙන. ඉතරෙසුති අනාගතපච්චුජ්ජන්තෙසු. කාරණජාතිකන්ති යුත්තිසභාවං, යුත්තියා යුත්තන්ති අත්ථො. සම්පරායගුණන්ති සම්පරායෙ කතකම්මස්ස විසෙසං.

379. ලොකුත්තරමිස්සකානි කථිතානි බොධිරාජකුමාරසුත්තෙ විය ලොකියා වෙව ලොකුත්තරා ව. යථාලාභවසෙන වෙන්ථ පධානියඬිගානං ලොකුත්තරග්ගහණං වෙදිතබ්බං. පච්චෙකං එව නෙසඤ්ච පධානියඬිගතා දට්ඨබ්බා යථා “අට්ඨවිමොක්ඛා සන්දිස්සන්ති ලොකුත්තරමිස්සකා”ති. ලොකුත්තරානෙවාති වෙන්ථ යං වත්තබ්බං, තං පරතො ආවි හවිස්සති. පධානනානත්තන්ති පදහනනානත්තං, භාවනානුයොගවිසෙසන්ති අත්ථො. සඬ්ඛාරෙ පරිමද්දිත්වා පටිපක්ඛධම්මෙ එකදෙසතො පජ්ඣිත්වා ධීතස්ස භාවනානුයොගො සබ්බෙන සබ්බං අපරිමද්දිතසඬ්ඛාරස්ස අප්පහීනපටිපක්ඛස්ස භාවනානුයොගතො සුබ්බමො විසදොව භොති, සච්චාහිසමයෙන සන්තානස්ස ආහිතවිසෙසත්තාති ආහ – “අඤ්ඤාදිසමෙව හි පුට්ඨජ්ජනස්ස පධානං, අඤ්ඤාදිසං සොතාපන්නස්සා”තිආදි. අයඤ්ච විසෙසො න කෙවලං අනරියඅරියපුග්ගලතො එව, අථ බො අරියෙසුපි සෙක්ඛාදිවිසෙසතොපි ලබ්භති අහිසඬ්ඛාරවිසෙසතො අහිනීභාරතො ව ඉජ්ඣිකතොති දස්සෙන්නො “අඤ්ඤාදිසං සකදාගාමීනො”තිආදිමාහ. න පාපුණානීති යස්මා පුට්ඨජ්ජනො සබ්බථාව පධානං පදහන්තො සොතාපන්නිමග්ගං අධිගච්ඡති, සොතාපන්නො ව සකදාගාමිමග්ගන්ති හෙට්ඨිමං උපරිමතො ඔළාරිකං, උපරිමඤ්ච ඉතරතො සුබ්බමං තෙන පහාතුං අසක්කුණෙයාස්ස පජ්ඣනතො, ඉති අධිගන්තබ්බවිසෙසෙන ව අධිගමපටිපදාය සණ්භසුබ්බමතා තික්ඛවිසදතා ව විඤ්ඤායතීති ආහ – “පුට්ඨජ්ජනස්ස පධානං සොතාපන්නස්ස පධානං න පාපුණාතී”තිආදි.

අකුටකරණන්හි අවඤ්චනකිරිය. අනවච්ඡින්නන්හි අනියාන. අවඤ්ජන. න ආකඨස්සන, නියුත්තන. විනිවෙයෙත්වා සමන්තා විපරිවත්තිත්වා සමධාරාය ඡඩ්ඛන. වා. තස්ස කාරණං තංකාරණං, තං කාරණන්ති වා තං කිරියං තං අධිකාරං. දන්තෙහි ගන්තබ්බභූමීන්ති දන්තෙහි පත්තබ්බට්ඨානං, පත්තබ්බවත්ථුං වා. වත්තාරොපි අස්සද්ධා නාම උපරිමඋපරිමසද්ධාය අභාවතො. යෙන හි යං අප්පත්තං, තස්ස තං නත්ථි. අරියසාවකස්ස...පෙ.... නත්ථි පයමමග්ගෙනෙව මායාසායෙයානං පහාතබ්බත්තා. තෙනෙවාති සම්මදෙව විරුද්ධපක්ඛානං සද්ධාදීනං ඉධාධිජ්ජෙනත්තා. යදි එවං කථං මිස්සකකථාති ආහ “අස්සබ්බකසුත්තන්තෙ පනා”තිආදි. වත්තාරොව හොන්ති පුට්ඨජනාදිවසෙන.

ඔපම්මසංසන්දනෙ අදන්තහත්ථිආදයො වියාතිආදිනා කණ්භපක්ඛෙ, යථා පන දන්තහත්ථිආදයොතිආදිනා සුක්කපක්ඛෙ ව සාධාරණතො එකජ්ඣං කත්වා චුත්තං, අසාධාරණතො හින්දිත්වා දස්සෙතුං “ඉදං චුත්තං හොති”තිආදි චුත්තං.

380. සම්මජ්ජධානා නිබ්බිසිට්ඨවීරියා. තෙනාහ – “න කිඤ්චි නානාකරණං වදාමි, යදිදං විමුත්තියා විමුත්ති”න්ති. න හි සුක්ඛවිපස්සකතෙවිජ්ජලහිඤ්ඤානං විමුත්තියා නානාකරණං අත්ථි. තෙන චුත්තං “යං එකස්සා”තිආදි. කිං ත්වං න ජානාසීති සම්බන්ධො. ආගච්ඡන්තීති උප්පජ්ජනවසෙන ආගච්ඡන්ති. නාගච්ඡන්තීති එත්ථාපි එසෙව නයො. ඉදං පුච්ඡන්තොති ඉදං පුච්ඡාමීති දස්සෙන්නො. අප්පහීනවෙතසිකදුක්ඛා අනධිගතඅනාගාමිනා. තෙනාහ “උපපත්තිවසෙන ආගන්තාරො”ති. සමුච්ඡින්නදුක්ඛාති සමුග්ගාටිතවෙතසිකදුක්ඛා.

381. තම්භා යානාති තතො යථාධිගතඉස්සරියට්ඨානතො. පුන තම්භා යානාති තතො දුග්ගතා. සම්පන්නකාමගුණන්ති උළාරකාමගුණසමන්තාගතං.

තත්ථාති කාමදෙවලොකෙ. යානභාවතොති අරහත්තඤ්චෙ අධිගතං, තාවදෙව පරිනිබ්බානතො. උපරිදෙවෙ වාති උපරුපරි භූමිවාසෙ දෙවෙ ව, වක්ඛුච්ඤ්ඤාණදස්සනෙනපි දස්සනාය නප්පහොන්තීති යොජනා.

382. චුත්තනයෙනෙවාති දෙවපුච්ඡාය චුත්තෙනෙව නයෙන. සා කිර කථාති “නත්ථි සො සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා, යො සකිදෙව සබ්බං නෙය්‍ය”න්ති කථා. තෙති විට්ඨහසඤ්ජයා. ඉමස්මිංයෙව යානෙති ඉමස්මිං මිගදායෙයෙව. සෙසං සුවිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

කණ්ණකත්ථලසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජ්ජකාසනා සමත්තා.

නිට්ඨිතා ව රාජවග්ගවණ්ණනා.

5. බ්‍රාහ්මණවග්ගො

1. බ්‍රහ්මායුසුත්තවණ්ණනා

383. “මහාසත්තො මහිද්ධිකො මහානුභාවො” තිආදීසු (මහාව. 38) උළාරතා විසයො, “මහාජනකායො සන්තිපති” තිආදීසු සම්බහුලභාවවිසයො, ඉධ පන තදුහයම්පිස්ස අත්ථොති “මහතාති ගුණමහත්තෙනපි මහතා” තිආදි වුත්තං. අප්පිච්ඡතාදීති ආදි-සද්දෙන සන්තුට්ඨිසල්ලෙඛපව්වෙකඅසංසග්ගවිරියාරම්භාදීනං සඬගහො. දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤසඬසාතසඬබාතෙනාති එත්ථ “නියතො සම්බොධිපරායණො” (සං. නි. 2.41; 3.998, 1004) – “අට්ඨානමෙතං, භික්ඛවෙ, අනවකාසො, යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො සඤ්චිච්ච පාණං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යාති නෙතං යානං විජ්ජති” තිආදිවචනතො දිට්ඨිසීලානං නියතසභාවත්තා සොනාපන්නාපි අඤ්ඤමඤ්ඤං දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤෙන සංහතා, පගෙව සකදාගාමිආදයො. “තථාරූපාය දිට්ඨියා දිට්ඨිසාමඤ්ඤගතො විහරති (දී. නි. 3.324, 356; ම. නි. 1.492; 3.54; අ. නි. 6.11; පරි. 274) තථාරූපෙහි සීලෙහි සීලසාමඤ්ඤගතො විහරති” (දී. නි. 3.324; ම. නි. 1.492; 3.54; අ. නි. 6.12; පරි. 274) වචනතො පුපුජ්ජනානම්පි දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤෙන සංහතභාවො ලබ්භතියෙව.

ඔට්ඨපහතකරණවසෙන අත්ථවිභාගවසෙන. සනිසණ්ඩුකෙටුභානන්ති එත්ථ නිසණ්ඩුති වචනියවාචකභාවෙන අත්ථං සද්දඤ්ච ඛණ්ඩති විහජ්ජ දස්සෙතීති නිඛණ්ඩු. සො එව ඉධ බ-කාරස්ස ස-කාරං කත්වා “නිසණ්ඩු”ති වුත්තො. කිට්ඨි ගමෙති කිරියාදිවිභාගං, තං වා අනවසෙසපරියාදානතො ගමෙන්නො පුරෙතීති කෙටුහං. වෙවචනප්පකාසකන්ති පරියායසද්දදීපකං, එකෙකස්ස අත්ථස්ස අනෙකපරියායවචනවිභාවකන්ති අත්ථො. නිදස්සනමත්තඤ්චෙතං අනෙකෙසම්පි අත්ථානං එකසද්දවචනියතාවිභාවනවසෙනපි තස්ස ගන්ථස්ස පවත්තත්තා. වචිහෙදාදිලක්ඛණා කිරියා කප්පියති එතෙනාති කිරියාකප්පො, සො පන වණ්ණපදසම්බන්ධපදත්ථවිභාගතො බහුවිකප්පොති ආහ “කිරියාකප්පවිකප්පො”ති. ඉදඤ්ච මූලකිරියාකප්පගන්ථං සන්ධාය වුත්තං. සො හි සතසහස්සපරිමාණො නලවරියාදිපකරණං. යානකරණාදිවිභාගතො නිබ්බචනවිභාගතො ව අක්ඛරා පහෙදියන්ති එතෙහිති අක්ඛරප්පහෙදා, සික්ඛානිරුත්තියො. එතෙසන්ති වෙදානං. තෙ එව වෙදෙ පදසො කායතීති පදකො. තං තං සද්දං තදත්ථඤ්ච බ්‍යාකරොති බ්‍යාවික්ඛති එතෙනාති බ්‍යාකරණං, සද්දසත්ථං. ආයතිං හිතං තෙන ලොකො න යතති න ඊහතීති ලොකායතං. තඤ්චි ගන්ථං නිස්සාය සත්තා පුඤ්ඤකිරියාය චිත්තම්පි න උප්පාදෙන්ති. වයතීති වයො, න වයො අවයො, න අවයො අනවයො, ආදිමජ්ඣපරියොසානෙසු කත්ථවි අපරිකිලන්තො අවිත්ථායන්තො තෙ ගන්ථෙ සන්ධාරෙති පුරෙතීති අත්ථො. ද්වෙ පටිසෙධා පකතිං ගමෙන්නීති දස්සෙන්නො “අවයො න භොති”ති වත්වා තත්ථ අවයං දස්සෙතුං “අවයො...පෙ.... න සක්කොති”ති වුත්තං.

384. ගරුති භාරියං අත්තානං තතො මොවෙත්වා ගමනං දුක්කරං භොති. අනත්ථොපි උප්පජ්ජති නින්දාබ්‍යාරොසඋපාරම්භාදි. අබ්භුග්ගතොති එත්ථ අභිසද්දයොගෙන ඉත්ථම්භුතාබ්‍යානත්ථෙ උපයොගවචනං.

ලක්බණානීති ලක්බණදීපනානි මන්තපදානි. අන්තරධායන්තීති න කෙවලං
 ලක්බණමන්තානියෙව, අඤ්ඤානිපි බ්‍රාහ්මණානං ඤාණබලාභාවෙන අනුක්කමෙන
 අන්තරධායන්ති. තථා හි වදන්ති “එකසතං අද්ධරියං දිපඤ්ඤාසමන්තතො
 සාමා”තිආදි. පණ්ඩිමහතො සමාදානමහතොතිආදිනා පච්චෙකං මහ-සද්දො
 යොජෙතබ්බො. පණ්ඩිමහන්තතාදි වස්ස බුද්ධවංසවරියාපිටකවණ්ණනාදිවසෙනෙව
 වෙදිතබ්බො. නිට්ඨාති නිජ්ජන්තියො. ජාතිසාමඤ්ඤතොති ලක්බණජාතියා
 ලක්බණභාවෙන සමානභාවතො. යථා හි බුද්ධානං ලක්බණානි සුචිසුද්ධානි
 සුපරිබ්‍යන්තානි පරිපුණ්ණානි ව භොන්ති, න එවං වක්කවත්තීනං. තෙනාහ “න
 තෙහෙව බුද්ධො භොති”ති.

අභිරුපතා දීඝායුකතා, අප්පාතඬකතා බ්‍රාහ්මණාදීනං පියමනාපතානි වතුහි
 අවිජරියධම්මෙහි. දානං පියවචනං අත්ථවරියා සමානත්තතානි ඉමෙහි වතුහි
 සඬගහවත්ථුහි. රඤ්ජනතොති පිතිජනනතො. වක්කං වක්කරතනං වත්තෙති
 පවත්තෙතීති වක්කවත්තී, සම්පත්තිවක්කෙහි සයං වත්තෙති, තෙහි ව පරං
 සත්තනිකායං වත්තෙති පවත්තෙතීති වක්කවත්තී, පරහිතාවහො ඉරියාපථවක්කානං
 වත්තො වත්තනං එතස්ස අත්ථිති වක්කවත්තී, අප්පට්ඨනං වා ආණාසඬබ්‍යානං
 වක්කං වත්තෙතීති වක්කවත්තී, අප්පට්ඨනං වා ආණාසඬබ්‍යානං වක්කං වත්තෙතීති
 වක්කවත්තී, බත්තියමණ්ඩලාදිසඤ්ඤිතං වක්කං සමුහං අත්තතො වසෙ වත්තෙතීති
 වක්කවත්තී. ධම්මං වරතීති ධම්මිකො. ධම්මතො අනපෙතත්තා ධම්මො
 රඤ්ජනත්ථෙත රාජාති ධම්මරාජා. කොපාදීති ආදි-සද්දෙන
 කාමලොභමානමදාදිකෙ සඬගණ්හාති. විජිතාවිති විජිතවා. කෙනවි අකම්පියට්ඨෙන
 ජනපදත්ථාවරියජ්ජත්තො. දළ්භහත්තිභාවතො වා ජනපදො ථාවරියං පත්තො
 එත්ථාති ජනපදත්ථාවරියජ්ජත්තො. විත්තිකතභාවාදිනාපි (බු. පා. අට්ඨ. 6.3; දී. නි.
 අට්ඨ. 2.33; සං. නි. අට්ඨ. 3.5.223; සු. නි. අට්ඨ. 1.226; මහානි. අට්ඨ. 50)
 වක්කස්ස රතනට්ඨො වෙදිතබ්බො. එස නයො සෙසෙසුපි. රතනිමිත්තතාය වා
 විත්තිකතාදිභාවස්ස රතිජනනට්ඨෙන එකසඬගහතාය විසුං අග්ගහණං.

ඉමෙහි පන රතනෙහි රාජා වක්කවත්තී යං යමත්ථං පච්චිනුභොති, තං තං
 දස්සෙතුං “ඉමෙසු පනා”තිආදි චුත්තං. අජිතං ජිනාති
 මහෙසක්ඛතාසංවත්තනියකම්මනිස්සන්දභාවතො. විජිතෙ යථාසුඛං අනුවිචරති
 හත්ථීරතනං අස්සරතනඤ්ච අභිරුහිත්වා තෙසං ආනුභාවෙන
 අන්තොපාතරාසෙයෙව සකලං පථවිං අනුසංයායිත්වා රාජධානියං පච්චාගමනතො.
 පරිණායකරතනෙන විජිතමනුරක්ඛති තෙන තත්ථ තත්ථ කත්තබ්බකිච්චස්ස
 සංවිධානතො. සෙසෙහීති මණ්ඩරතනඉත්ථීරතනගහපතිරතනෙහි. තත්ථ
 මණ්ඩරතනෙන යොජනජ්ජමාණෙ දෙසෙ අත්ථකාරං විධමිත්වා ආලොකදස්සනාදිනා
 සුබමනුභවති, ඉත්ථීරතනෙන අතික්කන්තමානුසරුපසම්පත්තිදස්සනාදිවසෙන,
 ගහපතිරතනෙන ඉච්ඡිතිවිජිතමණ්ඩකතකරජතාදිධනජ්ජට්ඨාභවසෙන.
 උස්සාහසත්තියොගො යෙන කෙනවි අප්පට්ඨනාණාවක්කභාවසිද්ධිතො.
 හත්ථීඅස්සරතනාදීනං මහානුභාවත්තා කොසසම්පත්තියාපි පභාවසම්පත්තිසිද්ධිතො
 “හත්ථී...පෙ.... යොගො”ති චුත්තං. කොසො හි නාම සති උස්සාහසම්පත්තියං.

(උග්ගතෙජස්ස සුක්කමාරපරක්කමස්ස පසන්තමුඛස්ස සම්මුඛෙ පාපුණාති).
 පච්ඡිමෙනාති පරිණායකරතනෙන. තඤ්ඤි සබ්බරාජකිව්වෙසු කුසලං
 අවිරජ්ඣානපයොගං. තෙනාහ “මන්තසත්තියොගො”ති. තිව්ධසත්තියොගඵලං
 පරිපුණ්ණං හොතීති සම්බන්ධො. සෙසෙහීති සෙසෙහි පඤ්චහි රතනෙහි.
 අදොසකුසලමූලජනිතකම්මානුභාවෙනාති අදොසසඬ්ඛාතෙන කුසලමූලෙන
 සහජාතාදිපච්චයවසෙන උප්පාදිතකම්මස්ස ආනුභාවෙන සම්පජ්ජන්ති
 සොම්මතරරතනජාතිකත්තා. මජ්ඣිමානි මණ්ණුන්ද්‍රිගහපතිරතනානි.
 අලොභ...පෙ.... කම්මානුභාවෙන සම්පජ්ජන්ති උළාරධනස්ස
 උළාරධනපටිලාභකාරණස්ස ච පරිච්චාගසම්පදාහෙතුකත්තා. පච්ඡිමන්ති
 පරිණායකරතනං. තඤ්ඤි අමොහ...පෙ.... කම්මානුභාවෙන සම්පජ්ජන්ති
 මහාපඤ්ඤෙනෙව චක්කවත්තිරාජකිව්වස්ස පරිණෙතබ්බත්තා.

සරණතො පටිපක්ඛවිධමනතො සුරා. තෙනාහ “අභිරුකජාතිකා”ති. අසුරෙ
 විජිනිත්වා ධීතත්තා වීරො, සක්කො දෙවානම්න්දො, තස්ස අඬ්ගං දෙවපුත්තො
 සෙනඬ්ගභාවතොති වුත්තං “වීරඬ්ගරුජාති දෙවපුත්තසදිසකායා”ති. සභාවොති
 සභාවභූතො අත්ථො. වීරකාරණන්ති වීරභාවකාරණං. වීරියමයසරීරා වියාති
 සවිග්ගහවීරියසදිසා සවිග්ගහඤ්චෙ වීරියං සියා, තංසදිසාති අත්ථො. නනු රඤ්ඤො
 චක්කවත්තිස්ස පටිසෙනා නාම නත්ථි, යමස්ස පුත්තා පමද්දෙය්‍යුං, අථ කස්මා
 “පරසෙනපමද්දනා”ති වුත්තන්ති වොදනං සන්ධායාහ “සචෙ”තිආදි. තෙන
 පරසෙනා හොතු වා මා වා, තෙ පන ඵලං මහානුභාවාති දස්සෙති. ධම්මෙනාති
 කතුපචිතෙන අත්තතො පුඤ්ඤධම්මෙන. තෙන හි සඤ්චොදිතා පථවියං
 සබ්බරාජාතො පච්චුග්ගන්ත්වා “ස්වාගතං තෙ මහාරාජා”තිආදිං වත්වා අත්තතො
 රජ්ජං රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස නියායාදෙන්ති. තෙන වුත්තං “සො ඉමං...පෙ....
 අජ්ඣාචසති”ති. අට්ඨකථායං පන තස්ස යථාචුත්තධම්මස්ස වීරතරං විපච්චිතුං
 පච්චයභූතං චක්කවත්තිචත්තසමුදාගතං පයොගසම්පත්තිසඬ්ඛාතං ධම්මං දස්සෙතුං
 “පාණො න හත්තබ්බොතිආදිතා පඤ්චසීලධම්මෙනා”ති වුත්තං. ඵලඤ්ඤි
 “අදණ්ඨෙත අසත්ථොනා”ති ඉදං වචනං සුට්ඨතරං සමත්ථිතං හොති, යස්මා
 රාගාදයො පාපධම්මා උප්පජ්ජමානා සත්තසත්තානං ඡාදෙන්වා පරියොනන්ධිත්වා
 තිට්ඨන්ති, කුසලපවත්තිං නිවාරෙන්ති, තස්මා තෙ “ජදනා, ඡදා”ති ච වුත්තා.

විච්චිට්ඨොති පරිච්චිතෙත්වා. පූජාරහතා වුත්තා “අරහතීති අරහ”න්ති. තස්සාති
 පූජාරහතාය. යස්මා සම්මාසම්බුද්ධො, තස්මා අරහන්ති. බුද්ධත්තහෙතුභූතා
 විච්චිට්ඨජදනා වුත්තා සවාසනසබ්බකිලෙසජ්ජහානපුබ්බකත්තා බුද්ධභාවසිද්ධියා.
 අරහං චට්ඨාභාවෙනාති ඵලෙන හෙතුඅනුමානදස්සනං. සම්මාසම්බුද්ධො
 ඡදනාභාවෙනාති හෙතුනා ඵලානුමානදස්සනං. හෙතුද්වයං වුත්තං “විච්චිට්ඨො
 විච්ඡදො වා”ති. දුතියවෙසාරජ්ජෙනාති “බිණ්ණසවස්ස තෙ පටිජානතො”තිආදිතා
 (ම. නි. 1.150) ආගතෙන වෙසාරජ්ජෙන. පුරිමසිද්ධිති පුරිමස්ස පදස්ස අත්ථසිද්ධි.
 පඨමෙනාති “සම්මාසම්බුද්ධස්ස තෙ පටිජානතො”තිආදිතා (ම. නි. 1.150)
 ආගතෙන වෙසාරජ්ජෙන. දුතියසිද්ධිති බුද්ධත්තසිද්ධි. තතියවතුත්ථොහීති “යෙ බො
 පන තෙ අත්තරාශිකා ධම්මා”තිආදිතා (ම. නි. 1.150), “යස්ස බො පන තෙ

අත්ථායා” තිආදිනා (ම. නි. 1.150) ව ආගතෙහි තතියවතුත්ථෙහි වෙසාරජ්ජෙහි. තතියසිද්ධිති විවට්ටවිජදනතා සිද්ධි. යාථාවතො අත්තරායිකනියානිකධම්මාපදෙසෙන හි සත්ථු විවට්ටවිජදනාවො ලොකෙ පාකටො අහොසි. පුරිමං ධම්මවක්ඛුන්ති පුරිමපදං භගවතො ධම්මවක්ඛුං සාධෙති කිලෙසාරිනං සංසාරවක්කස්ස ව අරානං භතභාවදීපනතො. දුතියං පදං බුද්ධවක්ඛුං සාධෙති සම්මාසම්බුද්ධස්සෙව තං සම්භවතො. තතියං පදං සමන්තවක්ඛුං සාධෙති සවාසනසබ්බකිලෙසජ්ජහානදීපනතො. “සම්මාසම්බුද්ධො” ති හි වත්වා “විවට්ටවිජදො” ති වචනං බුද්ධභාවාවහමෙව සබ්බකිලෙසජ්ජහානං විභාවෙතිති. සුරභාවන්ති ලක්ඛණවිභාවනෙන විසදඤාණං.

385. ගවෙසිති (දී. නි. ටී. 1.287) ඤාණෙන පරියෙසනං අකාසි. සමානයිති ඤාණෙන සඬකලෙන්තො සමානං ආනයි සමාහරි. න සක්කොති සංකුචිතෙ ඉරියාපථෙ යෙභුයොන තෙසං දුබ්බිභාවනතො. කඬ්ඛතීති පදස්ස ආකඬ්ඛතීති අයමත්ථොති ආහ – “අහො වත පස්සෙය්‍යන්ති පත්ථනං උප්පාදෙති” ති. කිච්ඡතීති කිලමති. “කඬ්ඛතී” ති පදස්ස පුබ්බෙ ආසිසනත්ථනං වත්වා ඉදානි තස්ස සංසයත්ථත්තමෙව විකප්පත්තරවසෙන දස්සෙන්නො “කඬ්ඛාය වා දුබ්බලා විමති චුත්තා” තිආදි චුත්තං. තීහි ධම්මෙහි තිජ්ජකාරෙහි සංසයධම්මෙහි. කාලුස්සියභාවොති අප්පසන්නතාය භෙතුභුතො ආවිලභාවො. යස්මා භගවතො කොසොහිතං සබ්බබුද්ධාවෙණිකං වත්ථගුය්හං සුවිසුද්ධකඤ්චනමණ්ඩලසන්නිකාසං අත්තතො සණ්ඨානසන්නිවෙසසුන්දරතාය ආජානෙය්‍යගන්ධහත්ථිතො වරඩගවාරුභාවං විකසමානතපනියාරවින්දසමුප්පලකෙසරාවත්තවිලාසං සඤ්ඤාපභානුරඤ්ජිතජලවනන්තරාහිලක්ඛිත-සම්පුණ්ණචන්දමණ්ඩලසොහඤ්ච අත්තතො සිරියා අභිභුයා විරාජති, යං බාහිරබ්හන්තරමලෙහි අනුපක්කිලිට්ඨතාය විරකාලං සුපරිචිතබ්‍රහ්මවරියාධිකාරතාය සුසණ්ඨිතසණ්ඨානසම්පත්තියා ව කොපිනම්පි සන්තං අකොපිනමෙව, තස්මා චුත්තං “භගවතො හී” තිආදි. පහුතභාවන්ති පුපුලභාවං. එත්ථෙව හි තස්ස සංසයො, තනුමුදුසුකුමාරතාදියු පනස්ස ගුණෙසු තස්ස විචාරණා එව නාහොසි.

හිරිකරණාකාසන්ති හිරිසිතබ්බට්ඨානං. ඡායන්ති පටිබ්බිමං. කිදිසන්ති ආහ “ඉද්ධියා” තිආදි. ඡායාරූපන්ති භගවතො පටිබ්බිමරූපං. තඤ්ච ඛො බුද්ධසන්නානතො විනිමුත්තං රූපකමත්තං භගවතො සරිරවණ්ණසණ්ඨානාවයවං ඉද්ධිමයං බිම්බකමත්තං, තං පන දස්සෙන්නො භගවා යථා අත්තතො බුද්ධරූපං න දිස්සති, තථා කත්වා දස්සෙති. නීහරිත්වාති ඵරිත්වා.

කණ්ණසොතානං උපචිතතනුතම්බලොමතාය ධොතරජතපනාලිකාසදිසතා චුත්තා. මුඛපරියන්තෙති කෙසන්තෙ.

කිරියාකරණන්ති කිරියාය කායිකස්ස වාචසිකස්ස පටිපත්ති. තත්ථාති තෙසු කිච්චෙසු. ධම්මකථිකානං වත්තං දස්සෙතුං බීජනිග්ගහණං කතං. න හි අඤ්ඤථා

සබ්බස්සපි ලොකස්ස අලඬිකාරභූතං පරමුක්කංසගතං සික්ඛාසංයමානං බුද්ධානං මුඛවන්දමණ්ඩලං පටිච්ඡාදෙනබ්බං හොති.

පත්ථරිතවිතානඔලම්භිතගන්ධදාමකුසුමදාමකෙ ගන්ධමණ්ඩලමාලෙ.
පුබ්බභාගෙන පරිච්ඡින්නදිත්වාති “එත්තකං වෙලං සමාපත්තියා විතිනාමෙස්සාමී”ති
එවං පවත්තෙන පුබ්බභාගෙන කාලං පරිච්ඡින්නදිත්වා. පච්චයදායකෙසු
අනුරොධවසෙන පරිසං උස්සාදෙන්තො වා පග්ගණ්හන්තො, අදායකෙසු
විරොධවසෙන පරිසං අපසාදෙන්තො වා.

යොගක්ඛෙමං අන්තරායාභාවං. සභාවගුණෙනෙවාති යථාචුත්තගුණෙනෙව.
හොතො ගොතමස්ස ගුණං සවිග්ගහං චක්කවාළං අතිසම්බාධං විත්ථාරෙන
සන්ධාරෙතුං අප්පහොන්තතො. භවග්ගං අතිනීවං උපරුපරි සන්ධාරෙතුං
අප්පහොන්තතො.

386. යානගමනාදීසු (දී. නි. ටී. 2.35) භූමියං සුට්ඨු සමංපතිට්ඨිතා පාදා එතස්සාති
සුප්පතිට්ඨිතපාදො. තං පන භගවතො සුප්පතිට්ඨිතපාදතං බ්‍යතිරෙකමුඛෙන
විභාවෙතුං “යථා හී”තිආදි චුත්තං. තත්ථ අග්ගතලන්ති අග්ගපාදතලං. පණ්ණීති
පණ්ණිතලං. පස්සන්ති පාදතලස්ස ද්වීසු පස්සෙසු එකෙකං, උභයමෙව වා පරියන්තං
පස්සං. සුවණ්ණපාදුකතලං විය උජුකං නික්ඛිපියමානං. එකප්පභාරෙතෙවාති
එකක්ඛණෙයෙව. සකලං පාදතලං භූමී ඵුසති නික්ඛිපෙන. එකප්පභාරෙතෙව
සකලං පාදතලං භූමිතො උට්ඨහතීති යොජනා.

තත්‍රාති තාය සුප්පතිට්ඨිතපාදතාය අනුපුබ්බනින්නාව අච්ඡරියබ්භූතං ඉදං
චුවචමානං නිස්සන්දඵලං. චුත්තමෙවත්ථං සත්ථු තිදිවගමනෙන සුපාකටං කාතුං
“තථා හී”තිආදිං චත්ථා “න හී”තිආදිනා තං සමත්ථෙති. තෙන පට්මලක්ඛණතොපි
දුතියලක්ඛණං මහානුභාවන්ති දස්සෙති. තථා හී චක්ඛති “අන්තමසො
චක්කචත්තිරඤ්ඤො පරිසං උපාදාය සබ්බොපි චක්කලක්ඛණස්සෙව පරිවාරො”ති.
යුගන්ධරපබ්බතස්ස තාවතිංසභවනස්ස ව පකතිපදනික්ඛෙපට්ඨානුපසඬිකමනෙ
තෙව බුද්ධානං, න දෙවතානං ආනුභාවො, අථ බො බුද්ධානං ලක්ඛණානුභාවොති
ඉමමත්ථං නිදස්සිතං. සීලතෙජෙන...පෙ.... දසන්තං පාරමීතං ආනුභාවෙනාති
ඉදම්පි ලක්ඛණනිබ්බත්තකම්මවිසෙසකිත්තනමෙවාති දට්ඨබ්බං. සබ්බාවත්තෙහීති
සබ්බපදෙසවත්තෙහි.

නාහිපරිච්ඡින්නාති නාහියං පරිච්ඡින්නා පරිච්ඡෙදවසෙන ධීතා.
නාහිමුඛපරික්ඛෙපපට්ටොති පකතිචක්කස්ස අක්ඛබ්බාහතපරිහරණත්ථං නාහිමුඛෙ
ධිපෙතබ්බපරික්ඛෙපපට්ටො. නෙමීමණිකාති නෙමියං ආවළිභාවෙන
ධීතමණිකාලෙඛා.

සම්බහුලවාරොති බහුවිධලෙඛඬිගවිභාවනවාරො. සත්තීති ආවුධසත්ති.
සිරිවච්ඡොති සිරිමුඛං. නන්දීති දක්ඛිණාවට්ටං. සොවත්තිකොති සොවත්තිඅඬිකො.

වටංසකොති ආවෙලං. වඩ්ඪමානකන්ති පුරිසභාරි පුරිසඞ්ගං. මොරහත්ථකොති මොරපිඤ්ජකලාපො, මොරපිඤ්ජ පරිසිඛිඛිතො වා ඛිජනිවිසෙසො. වාලඛිජනීති වාමරිවාලං. සිද්ධත්ථාදි පුණ්ණසංපුණ්ණපාතියො. “වක්කවාලො”ති වත්වා තස්ස පධානාවයවෙ දස්සෙතුං “හිමවා සිනෙරු...පෙ.... සහස්සානී”ති වුත්තං.

ආයතපණ්ණීති ඉදං අඤ්ඤෙසං පණ්ණිතො දීඝතං සන්ධාය වුත්තං, න පන අතිදීඝතන්ති ආහ “පරිපුණ්ණපණ්ණී”ති. යථා පන පණ්ණිලක්ඛණං පරිපුණ්ණං නාම හොති, තං ඛ්‍යාතිරෙකමුඛෙන දස්සෙතුං “යථා හී”තිආදි වුත්තං. ආරග්ගෙනාති මණ්ඩලාය සිඛාය. වට්ටෙත්වාති යථා සුවට්ටං හොති, එවං වට්ටෙත්වා. රත්තකම්බලගෙණ්ඩුකසදිසාති රත්තකම්බලමයගෙණ්ඩුකසදිසා.

මක්කටස්සෙවාති වානරස්ස විය. දීඝභාවෙන සමතං සන්ධායෙනං වුත්තං. නියාසතෙලෙනාති ඡදිකනියාසාදිනියාසසම්මිස්සෙන තෙලෙන.

තලුනාති සුකුමාරා.

වම්මෙනාති අභිගුලන්තරවෙය්‍යිතවම්මෙන. පට්ඨද්ධඅභිගුලන්තරොති එකතො සම්ඨද්ධඅභිගුලන්තරො. එකප්පමාණාති දීඝතො සමානප්පමාණා. යවලක්ඛණන්ති අඛන්තරතො අභිගුලිපඛිඛෙය්‍යිතං යවලක්ඛණං. පට්ඨිජ්ඣිත්වාති තංතංපඛිඛානං සමානදෙසනාය අභිගුලීනං පසාරිතකාලෙ අඤ්ඤාමඤ්ඤං විජ්ඣිතාති විය චුසිත්වා තිට්ඨන්ති.

සඞ්ඛා වුව්චන්ති ගොප්ඵකා, උද්ධං සඞ්ඛා එතෙසන්ති උස්සඞ්ඛා, පාදා. පිට්ඨිපාදෙති පිට්ඨිපාදසම්පෙ. සුඛෙන පාදා පරිවත්තන්ති පාදනාමනාදීසු, තෙනෙව ගච්ඡන්තානං තෙසං හෙට්ඨා පාදතලාති දිස්සන්ති. තෙනාති ගොප්ඵකානං. පිට්ඨිපාදතො උද්ධං පතිට්ඨිතන්තා. චතුරභිගුලමත්තඤ්ඤි තාති උද්ධං ආරොහිත්වා පතිට්ඨහන්ති, නිගුල්භාති ව හොන්ති, න අඤ්ඤෙසං විය පඤ්ඤායමානාති. සතිපි දෙසන්තරප්පවත්තියං නිව්චලොති දස්සන්තථං නාහිග්ගහණං.

යස්මා එණිමිගස්ස සමන්තතො එකසදිසමංසා අනුක්කමෙන උද්ධං ථුලා ජඩ්ඝා හොන්ති, තස්මා වුත්තං “එණිමිගසදිසජඩ්ඝා”ති. පරිපුණ්ණජඩ්ඝොති සමන්තතො මංසුපවයෙන පරිපුණ්ණජඩ්ඝො. තෙනාහ “න එකතො”තිආදි.

එතෙනාති “අනොනමන්තො”තිආදිවචනෙන, ජාණුථාසුභාවදීපනෙනාති අත්ථො. අවසෙසජනාති ඉමිනා ලක්ඛණෙන රහිතා ජනා. බුජ්ජා වා හොන්ති හෙට්ඨිමකායතො උපරිමකායස්ස රස්සනාය. වාමනා වා උපරිමකායතො හෙට්ඨිමකායස්ස රස්සනාය. එතෙන යපෙත්වා සම්මාසම්බුද්ධං වක්කවත්තිනඤ්ච ඉතරෙ සත්තා බුජ්ජා වාමනා වාති දස්සෙති.

ඔහිතන්ති සමොහිතං අන්තොගධං. තථාභූතං පන තං තෙන ඡන්තං හොතීති ආහ “පට්ඨිජ්ඣන්ති”න්ති.

සුවණ්ණවණ්ණොති සුවණ්ණවණ්ණවණ්ණොති අයමෙත්ථ අත්ථොති ආහ
“ජාතිභිඳ්ගලකෙනා”තිආදි. ස්වායමත්ථො ආවුත්තිඤ්ඤායෙන ව වෙදිතබ්බො.
සරීරපරියායො ඉධ වණ්ණසද්දොති අධිජ්ජායෙන පට්ඨවිකජ්ජං වත්වා තථාරූපාය
පන රුල්හියා අභාවං මනසි කත්වා වණ්ණධාතුපරියායමෙව වණ්ණසද්දං ගහෙත්වා
දුතියවිකජ්ජො වුත්තො.

රජොති සුබ්බරජො. ජල්ලන්ති මලීනභාවාවහො රෙණුසඤ්චයො. තෙනාහ
“මලං වා”ති. යදි විවට්ඨති, කථං න්භානාදීති ආහ “හත්ථධොවනා”තිආදි.

ආවට්ඨපරියොසානෙති පදක්ඛිණාවට්ඨාය අන්තෙ.

බ්‍රහ්මිනො සරීරං පුරතො වා පච්ඡතො වා අනොනමිත්වා උජුකමෙව
උග්ගතන්ති ආහ “බ්‍රහ්මා විය උජුගත්තො”ති. පස්සවඬිකාති දක්ඛිණපස්සෙන වා
වාමපස්සෙන වා වඬිකා.

හත්ථපිට්ඨිආදිවසෙන සත්ත උස්සදා එතස්සාති සත්තුස්සදො.

සිහස්ස පුබ්බද්ධං සිහපුබ්බද්ධං, පරිපුණ්ණාවයවතාය සිහපුබ්බද්ධං විය සකලො
කායො අස්සාති සිහපුබ්බද්ධකායො. සිහස්සෙවාති සිහස්ස විය. සණ්ඨන්තිති
සණ්ඨහන්ති. නානාවිත්තෙනාති විවිධවිත්තෙන. පුඤ්ඤවිත්තෙනාති
පාරමිතාපුඤ්ඤවිත්තරූපෙන. විත්තිතොති සඤ්ජාතවිත්තභාවො.

ද්විත්තං කොට්ඨානමන්තරන්ති ද්විත්තං පිට්ඨිබාහානං වෙමජ්ඣං,
පිට්ඨිමජ්ඣස්ස උපරිභාගො. චිතං පරිපුණ්ණන්ති අනිත්තභාවෙන චිතං, ද්විති
කොට්ටෙහි සමතලතාය පරිපුණ්ණං. උග්ගම්මාති උග්ගන්ත්වා.

නිග්‍රොධපරිමණ්ඩලො විය පරිමණ්ඩලො නිග්‍රොධපරිමණ්ඩලො එකස්ස
පරිමණ්ඩලසද්දස්ස ලොපං කත්වා. න හි සබ්බො නිග්‍රොධො මණ්ඩලො. තෙනාහ
“සමක්ඛන්ධසාබො නිග්‍රොධො”ති. පරිමණ්ඩලසද්දසන්නිධානෙන වා
පරිමණ්ඩලොව නිග්‍රොධො ගය්හතීති පරිමණ්ඩලසද්දස්ස ලොපෙන විනාපි
අයමත්ථො ලබ්හතීති ආහ “නිග්‍රොධො විය පරිමණ්ඩලො”ති. යාවතක්චස්සාති ඔ-
කාරස්ස ව-කාරාදෙසං කත්වා වුත්තං.

සමවට්ඨිතක්ඛන්ධොති සමං සුවට්ඨිතක්ඛන්ධො. කොඤ්චා විය දීඝගලා, බකා
විය වඬිකගලා, වරාහා විය පුපුලගලාති යොජනා. සුවණ්ණාලිඬිගසදිසොති
සුවණ්ණමයබුද්දකමුදිඬිගසදිසො.

රසග්ගසග්ගීති මධුරාදිහෙදං රසං ගසන්ති අන්තො පවෙසන්තීති රසග්ගසා,
රසග්ගසානං අග්ගා රසග්ගසග්ගා, තා එතස්ස සන්තීති රසග්ගසග්ගී. තෙනාති ඔජාය
අඵරණෙන, භීතධාතුකත්තා තෙ බහ්වාබාධා භොන්ති.

“හනු” ති සන්නිස්සයදන්තාධාරස්ස සමඤ්ඤා, තං භගවතො සීහහනුසදිසං, තස්මා භගවා සීහහනු. තත්ථ යස්මා බුද්ධානං රූපකායස්ස ධම්මකායස්ස ච උපමා නාම නිහීනුපමාව, නත්ථි සමානුපමා, කුතො අධිකූපමා, තස්මා අයම්පි නිහීනුපමාති දස්සෙතුං “තත්ථා” තිආදි වුත්තං. තිභාගවසෙන මණ්ඩලතාය ද්වාදසියං පක්ඛස්ස චන්දසදිසාති.

දන්තානං උච්චනීවතා අබ්භන්තරබාහිරපස්සවසෙනපි වෙදිතබ්බා, න අග්ගවසෙනෙව. තෙනාහ “අයපට්ඨන්තසඛිඛපටලං වියා” ති. අයපට්ඨන්ති ච කකචං අධිජ්ජෙතං. විසමාති විසමසණ්ඨානා.

විච්ඡින්නදිත්වා විච්ඡින්නදිත්වා පචත්තසරතාය ඡින්නස්සරාපි. අනෙකාකාරතාය භින්නස්සරාපි. කාකස්ස විය අමනුඤ්ඤසරතාය කාකස්සරාපි. අපලිබුද්ධත්තාති අනුපද්ද්වත්ථුකත්තා. චත්ථුන්ති ච අක්ඛරූප්පත්තිට්ඨානමාහ. අට්ඨඛිගසමන්තාගතොති එත්ථ අට්ඨඛිගාති පරතො ආගමිස්සන්ති. මඤ්ජුසොසොති මධුරස්සරො.

කරචිකසද්දො යෙසං සත්තානං සොතපථං උපගච්ඡති, තෙ අත්තනො සරසම්පත්තියා පකතිං ජහාපෙත්වා අවසෙ කරොන්තො අත්තනො වසෙ චත්තෙති, එවං මධුරොති දස්සෙත්තො “තත්තිද්” න්තිආදිමාහ. තං පීතින්ති තං බුද්ධගතං පීතිං. තෙනෙව නීභාරෙන පුනස්පුනං පචත්තන්තං අවිජ්ඣන්තවා වික්ඛම්භිතකිලෙසා ථෙරානං සන්තිකෙ ලද්ධධම්මස්සවනසප්පායා උපනිස්සයසම්පත්තියා පරිපක්කඤාණතාය “සත්තහි...පෙ.... පතිට්ඨාසී” ති. සත්තසතමත්තෙන ඕරොධජනෙන සද්ධිං පදසාව ථෙරානං සන්තිකං උපගතත්තා “සත්තහි ජඛිසාසනෙහි සද්ධි” න්ති වුත්තං.

අභිනීලනෙත්තොති අධිකනීලනෙත්තො. අධිකනීලතා ච සාතිසයං නීලභාවෙන වෙදිතබ්බා, න නෙත්තෙ නීලවණ්ණස්සෙව අධිකභාවතොති ආහ “න සකලනීලනෙත්තොවා” තිආදි. පීතලොභිතවණ්ණා සෙතමණ්ඩලගතරාජීවසෙන, නීලසෙතකාලවණ්ණා පන තංතංමණ්ඩලවසෙනෙව වෙදිතබ්බා.

චක්ඛුහණ්ඩන්ති අක්ඛිදලන්ති කෙවි, අක්ඛිදලපත්තන්ති අඤ්ඤෙ. අක්ඛිදලෙහි පන සද්ධිං අක්ඛිබ්බිමන්ති වෙදිතබ්බං. එවඤ්ඤි විනිග්ගතගම්භිරජොතනාපි යුත්තා හොති.

උණ්ණාසද්දො ලොකෙ අවිසෙසතො ලොමපරියායො, ඉධ පන ලොමවිසෙසවාචකොති ආහ “උණ්ණලොම” න්ති. නලාටමජ්ඣානාති නලාටමජ්ඣගතා. ඔදාතතාය උපමා, න මුදුතාය. රජතපුබ්බුලකාති රජතමයතාරකා.

ද්වෙ අත්ථවසෙ පට්ඨිච වුත්තන්ති යස්මා බුද්ධා චක්කචත්තිතො ච පරිපුණ්ණනලාටතාය පරිපුණ්ණසීසබ්බිමතාය ච “උණ්භිසසීසා” ති වුච්චන්ති, තස්මා තෙ ද්වෙ අත්ථවසෙ පට්ඨිච “උණ්භිසසීසො” ති ඉදං වුත්තං. ඉදානි තං

අත්ථද්වයං භගවති සුඡපතිට්ඨිතන්ති දස්සෙතුං “තථාගතස්සභී”තිආදි වුත්තං.
සංභතමත්තාය සුචණ්ණවණ්ණතාය ච රඤ්ඤො ඛද්ධඋණ්භිසපට්ටො විය
විරොචති. කඡපසීසාති ද්විධාභුතසීසා. ඵලසීසාති ඵලසදිසසීසා. අට්ඨිසීසාති මංසස්ස
අභාවතො තචොපරියොනද්ධඅට්ඨිමත්තසීසා. තුම්බසීසාති ලාඛුසදිසසීසා.
පඬිභාරසීසාති පිට්ඨිභාගෙන ඔලම්බමානසීසා. පුරිමනසෙනාති
පරිපුණ්ණනලාටතාපක්ඛෙන. උණ්භිසවෙධීතසීසො වියාති උණ්භිසපට්ටෙන
වෙධීතසීසපදෙසො විය. උණ්භිසං වියාති ඡෙකෙන සිජ්ජිනා වරවිතඋණ්භිසමණ්ඩලං
විය.

කම්මන්ති යෙන යෙන කම්මෙන යං යං ලක්ඛණං නිබ්බත්තං, තං තං කම්මං.
කම්මසරික්ඛකන්ති තස්ස තස්ස ලක්ඛණස්ස තංකම්මානුරූපතා. ලක්ඛණන්ති තස්ස
මහාපුරිසලක්ඛණස්ස අවිපරිතසභාවො. ලක්ඛණානිසංසන්ති තං
ලක්ඛණපටිලාභෙන ලද්ධබ්බගුණො. ඉමානි කම්මාදීනීති ඉමානි අනන්තරං
වුත්තානි කම්මකම්මසරික්ඛකාදීනි දස්සෙත්වා තං සරූපතො විභාවෙත්වා
කට්ඨකඛ්ඛානි සංවණ්ණකෙන.

රතනවිචිත්තසුචණ්ණතොරණං තස්මිං කාලෙ මනුස්සලොකෙ නත්ථීති වුත්තං
“දෙවනගරෙ”ති. සබ්බසො සුපුඡ්චිතසාලරුක්ඛො අසාධාරණසොභො
මනුස්සපචාරෙ න ලබ්භතීති ආහ “සෙලන්තරම්භී”ති. කිරියාචාරන්ති
කායිකචාවසිකකිරියාපවත්තිං.

387. සතතපාටිභාරියන්ති සතතං වරිමභවෙ සබ්බකාලං
ලක්ඛණනිබ්බත්තකකම්මානුභාවභෙතුකං බුද්ධාවෙණිකං පාටිභාරියං. බුද්ධානං
අතිදුරෙ පාදං නික්ඛිපිතුකාමානම්පි නාතිදුරෙ ඵච නික්ඛිපනං භොතීති “න අතිදුරෙ
යපෙස්සාමීති උද්ධරතී”ති වුත්තං. පකතිසඤ්චරණවසෙනෙන වුත්තං, තාදිසෙන
පාදෙන අනෙකයොජනෙ යපෙස්සාමීති උද්ධරණම්පි භොතියෙව. අතිදුරං භීතිආදි
පමාණාතික්කමෙ දොසදස්සනං. ඵචං සතීති ඵචං දක්ඛිණපාදවාමපාදානං
යථාධිජපෙනපතිට්ඨිතට්ඨානෙ සති. පදවිච්ඡේදොති පදචාරවිච්ඡේදො. යාදිසං
පසාරෙන්නො වාමපාදස්ස උද්ධරණං පතිට්ඨානඤ්ච, දක්ඛිණපාදස්ස තාදිසමෙව,
ඉති තෙසං උද්ධරණපතිට්ඨානානං සමානතො අඤ්ඤමඤ්ඤභාවෙන
අනුනානධිකතාය වුත්තං “දක්ඛිණපාදකිච්චං වාමපාදෙන නියමිතං, වාමපාදකිච්චං
දක්ඛිණපාදෙන නියමිත”න්ති.

දිවාති උපකට්ඨාය වෙලාය. විභාරභත්තත්ථායාති විභාරෙ යථාවුද්ධං
ගහෙනබ්බභත්තත්ථාය. පච්ඡතො ආගච්ඡන්තොති පකතිගමනෙන පච්ඡතො
ආගච්ඡන්තො. ඔකාසං න ලභතීති පදනික්ඛෙපට්ඨානං න ලභති. ඌරූපරියායො ඉධ
සත්ථි-සද්දොති ආහ “න ඌරූ උන්නාමෙතී”ති. දණ්ඩඬුසං වුවිච්ඡි දීඝදණ්ඩො
අඬුකුසො, තෙන රුක්ඛසාඛං ඡින්නො පුරිසස්ස යථා පච්ඡාභාගෙන පාදානං
ඔසක්කනං භොති, ඵචං භගවතො පාදා න ඔසක්කන්තීති ආහ
“රුක්ඛසාඛාඡේදන...පෙ.... ඔසක්කාපෙතී”ති. ඔඛද්ධානාඛද්ධට්ඨානෙහි පාදං

කොට්ටෙන්තො වියානි ආබද්ධට්ටියානෙන අනාබද්ධට්ටියානෙන ව පාදබණ්ඩං කොට්ටෙන්වා ටද්ධං කරොන්තො විය. න ඉතො චිතො ව වාලෙතීනි අපරාපරං න වාලෙති. උස්සඬ්ඛපාදකාය සුබෙනෙව පාදානං පරිවත්තනතො නාහිතො පටියාය උපරිමකායො න ඉඤ්ජනීනි හෙට්ඨිමකායොව ඉඤ්ජනී. තෙනාහ “උපරිම...පෙ.... නිව්වලො හොතී”ති. න ජානානි අනිඤ්ජනතො. කායබලෙනානි ගමනපයොගසඬ්ඛානෙන කායගතෙන විසෙසබලෙන. ජවගමනහෙතුභූතෙන වා කායබලෙන. තෙනාහ “බාහා බිපන්තො”තිආදි. ජවෙන ගච්ඡන්තො හි බාහා බිපති, සරීරතො සෙදා මුච්චන්ති. නාගාපලොකීතවසෙනානි නාගස්ස අපලොකනමිව සකලකායෙනෙව පරිවත්තෙන්වා අපලොකනවසෙන.

අනාවරණඤ්ඤාණස්සානි අනාවරණඤ්ඤාණබලෙන දස්සනස්ස. අනාවරණවාරො පන කායෙ පතිට්ඨිතරූපදස්සනමිපි අනාවරණමෙවානි දස්සනත්ථං වුත්තො. ඉන්ද්ඛිලතො පටියායානි නගරද්වාරෙ ඉන්ද්ඛිලතො පටියාය. පකතිඉරියාපටෙනෙවානි ඔනමනාදිං අකත්වා උජුකගමනාදිනා එව. යදි එවං කොට්ඨකද්වාරගෙහජ්ජවෙසෙ කථන්ති ආහ “දලිද්දමනුස්සාන”න්තිආදි. පරිවත්තෙන්තෙනානි නිපජ්ජනත්ථං කායං පරිවත්තෙන්තෙන.

හත්ථෙහි ගහෙත්වානි උභොහි හත්ථෙහි උභොසු කට්ඨපදෙසෙසු පරිග්ගහෙත්වා. පතති නිසිදනට්ටියානෙ නිපජ්ජනවසෙන පතති. ඔරිමං අඬ්ඟං නිස්සාය නිසින්තොනි පල්ලඬ්ඛකමාභුජිත්වා උක්කුටිකනිසජ්ජාය උපරිමකායං හෙට්ඨිමකායෙ පතිට්ඨපෙන්නොයෙව භාරිකරණවසෙන ඔරිමඬ්ඛං නිස්සාය නිසින්තො. සංසන්තොති ආනිසදදෙසෙන ආසනට්ටියානං සංසන්තො. පාරිමඬ්ඛනීති සත්ථිභාගසම්මද්දං ආනිසදපදෙසං. තට්ඨෙවානි සංසන්තො එව. ඔලම්බකං ධාරොන්තො වියානි ඔලම්බකසුත්තං ඔතාරොන්තො විය. තෙන උජුකමෙව නිසිදනමාහ. සරීරස්ස ගරුකභාවහෙතුනං දුරතො සමුපායිතභාවෙන සල්ලහුකභාවතො තුලපිචුං යපෙන්නො විය.

අජ්ජෙසක්ඛානං මහානුභාවගෙහජ්ජවෙසෙ සියා ඡම්භිතත්තං, විත්තක්ඛොහො, දරට්ඨසෙන නානජ්ජකාරකජ්ජනං, භයවසෙන තණ්හාවසෙන පරිතස්සනං, තං සබ්බං භගවතො නත්ථිති දස්සෙතුං පාළියං “න ඡම්භති”තිආදි (ම. නි. 2.387) වුත්තන්ති ආහ “න ඡම්භති”තිආදි.

උදකං දියනි එතෙනානි උදකදානං, හිඬ්ඛාරාදි උදකභාජනං. බද්ධං කත්වානි හත්ථගතමත්තිකං විය අත්තතො වසෙ අවත්තත්තං කත්වා. පරිවත්තෙන්වානි කුජ්ජිත්වා. විජ්ඣ්ඛයමානො උදකස්ස වික්ඛිපනවසෙන ඡඬ්ඛයමානො.

තථා න ගණ්හානි, බ්‍යඤ්ජනමත්තාය එව ගණ්හන්තො. හත්තං වා අමනාපන්ති ආනෙත්වා යොජනා. බ්‍යඤ්ජනෙන ආලොපඅතිනාමනං, ආලොපෙන බ්‍යඤ්ජනඅතිනාමනන්ති ඉමෙසු පන ද්විසු පයිමමෙව අසාරුජ්ජතාය අනිට්ඨං වජ්ජෙතබ්බන්ති පාළියං පටික්ඛිත්තන්ති දට්ඨබ්බං. සබ්බත්ථෙවානි සබ්බස්මි.

ආහරිතබ්බවත්ථුස්මිං සුපඤ්ඤානභාවෙන රසො පාකටො භොති ඤාණෙන පරිඤ්ඤාතත්තා. රසගෙධො පන නත්ථි සෙතුසාතත්තා.

අස්සාති “නෙව දවායා” තිආදිපදස්ස. චුත්තමෙතන්ති “විසුද්ධිමග්ගෙ විනිච්ඡයො ආගතො” ති සබ්බාසවසුත්තෙ (ම. නි. 1.23) සංවණ්ණයන්තෙන චුත්තමෙන, තස්මා න එත්ථ තං වත්තබ්බන්ති අධිප්පායො, තස්මා යො තස්මිං තස්මිං විනිච්ඡයෙ විසෙසවාදො ඉච්ඡිතබ්බො. සො පරමත්ථමඤ්ජුසාය විසුද්ධිමග්ගවණ්ණනාය චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. පත්තස්ස ගහණට්ඨානන්ති හත්ථෙන පත්තස්ස ගහණපදෙසං. විනිවත්තිත්වාති පත්තෙ සබ්බං ආමිසගතං සද්ධිං හත්තෙන විනිවත්තිත්වා ගච්ඡති. පමාණාතික්කන්තන්ති කෙලායනවසෙන අතික්කන්තපමාණං ආරක්ඛං යපෙති. විවරභොගන්තරන්ති විවරපටලන්තරං. උදරෙන අක්කමිත්වාති උදරෙනෙව සන්තිරුමිහිත්වා.

අප්පත්තකාලං අභිමුඛං නාමෙති උපනාමෙති අතිනාමෙති, පත්තකාලං අතික්කාමෙන්තො නාමෙති අපනෙති අතිනාමෙති. උභයමිපි එකජ්ඣං ගහෙත්වා පාළියං “න ව අනුමොදනස්ස කාලමතිනාමෙති” ති චුත්තන්ති දස්සෙන්තො “යො හී” තිආදිමාහ.

වෙගගමනෙන පටිසංමුඤ්චිත්වා ධාවිත්වා ගච්ඡති. අවචුක්කට්ඨන්ති අතිවිය උද්ධං කත්වා කඬ්ඪිතපාරුතං. තෙනාහ “යො හී යාව හනුකට්ඨිතො...පෙ.... භොති” ති. අවචොක්කට්ඨන්ති අතිවිය ගෙට්ඨා කත්වා කඬ්ඪිතපාරුතං. තෙනාහ “යාව ගොප්ඵකා ඔතාරෙත්වා” ති. උභතො උක්ඛිපිත්වාති දක්ඛිණතො වාමතොති උභොසු පස්සෙසු උත්තරාසඬ්ගං උක්ඛිපිත්වා. ථනන්ති දක්ඛිණංථනං.

විස්සට්ඨොති විමුත්තො. තෙනාහ “විස්සට්ඨත්තායෙව වෙස විඤ්ඤෙයො” ති. යස්මා අමුත්තවාදිතො වචනං අවිස්සට්ඨතාය න සිනිස්හති, න එවං මුත්තවාදිතොති ආහ “සිනිද්ධො” ති. විඤ්ඤෙයොති සුපරිබ්බත්තතාය අක්ඛරතො ව බ්බඤ්ජනතො ව විඤ්ඤාතුං සක්කුණෙයො. තෙනාහ “පාකටො” ති. විඤ්ඤාපතියොති විජානිතබ්බො. බ්බඤ්ජනවසෙනෙව වෙන්ථ විඤ්ඤෙයානා වෙදිතබ්බා සොසස්ස අධිප්පෙතත්තා. මධුරොති පියො පෙමනීයො අපලිබ්බද්ධො. සවනමරහති, සවනස්ස සොතස්ස හිතොති වා සවනීයො. සම්පිණ්ඩිතොති සහිතො. හගවතො හි සද්දො උප්පත්තිට්ඨානකතාසඤ්චිතත්තා සහිතාකාරෙනෙව ආපාට්මාගච්ඡති, න අයොසලාකාය පහටකංසථාලං විය විප්පකිණ්ණො. තෙනාහ “අවිසාරි” ති. ගම්භිරොති යථා ගම්භිරවත්ථුපරිච්ඡින්නදනෙන ඤාණස්ස ගම්භිරසමඤ්ඤා, එවං ගම්භිරට්ඨානසම්භවතො සද්දස්ස ගම්භිරසමඤ්ඤාති ආහ “ගම්භිරොති ගම්භිරසමුට්ඨිතො” ති. නින්නාදවාති සවිසෙසං නින්නාදවා. ස්වායං විසෙසො ගම්භිරභාවසිද්ධොති ආහ “ගම්භිරත්තායෙව වෙස නින්නාදී” ති. එවමෙන්ථ වත්තාරි අඬ්ගානි චතුරඬ්ගනිප්ථාදීනි වෙදිතබ්බානි. අකාරණා මා තස්සිති බුද්ධානුභාවෙන විය සරස්ස පරිසපරියන්තතා චුත්තා, ධම්මතාවසෙනෙව පන සා වෙදිතබ්බා තස්ස මූලකාරණස්ස තථා අවට්ඨිතත්තා.

පව්වොසක්කිත්වාති පටිනිවත්තිත්වා. සමුස්සිතකඤ්චනපබ්බතං විය උපරි
ඉන්ද්‍රීලරතනවිතසිබං විජ්ජුල්ලතාභුසිතං. මහාපථවීආදයො
සත්ථුගුණපටිභාගතාය නිදස්සනං, කෙවලං මහන්තතාමත්තං උපාදාය නිදස්සිතා.

390. අප්පට්ඨංවිදිතොති අනාරොචිතො. ආගමනවසෙන චෙත්ථ
පට්ඨංචෙදිතන්ති ආහ “අවිඤ්ඤාතආගමනො”ති. උග්ගතභාවන්ති
කුලභොගවිජ්ජාදීහි උළාරභාවං. අනුද්දයසම්පන්නාති කාරුණිකා.

391. සහසාව ඔකාසකරණෙන උච්චකුලීනතා දීපිතා භොතිති ආහ “වෙගෙන
උට්ඨාය ද්විධා හිජ්ජිත්වා”තිආදි.

නාරිසමානනාමන්ති ඉත්ථිඅත්ථජොතකනාමං. තෙනාහ “ඉත්ථිලිඬග”න්ති.
අවිහාතබ්බාති කට්ඨකබ්බා.

394. එකනීහාරෙනෙව අට්ඨ පඤ්ඤෙ ඛ්‍යාකරොන්තො.
“පුබ්බෙනිවාසං...පෙ.... පවුච්චති”ති ඉමිනා පුබ්බෙනිවාසස්ස විදිතකාරණං
වුත්තන්ති ආහ “තස්ස පුබ්බෙනිවාසො පාකටො”ති. දිබ්බවක්ඛුඤාණං කථිතං
තස්ස පරිභණ්ඩඤාණභාවතො යථාකම්මපගඤාණස්ස. ‘ජාතික්ඛයං පත්තො,
අභිඤ්ඤා වොසිතො’ති ච වුත්තන්තා මුතීති අසෙක්ඛමුතී ඉධාධිජ්ජෙතොති ආහ
“අරහත්තඤාණමොනෙය්‍යෙන සමන්නාගතො”ති.

කිලෙසරාගෙහි කිලෙසවිචණ්ණතාහි. ජාතික්ඛයජ්ජත්තන්තා ‘අටො
ජාතික්ඛයං පත්තො’ති වුත්තන්තා. අභිජානිත්වාති අභිවිසිට්ඨතාය
අග්ගමග්ගපඤ්ඤාය ඤාත්වා. ඉදානි පට්ඨමහිදායං ආගතනෙයෙන
පරිඤ්ඤාපභානභාවනාසව්ජිකිරියාසමාපත්තිනං පාරගමනෙන පාරගුති අයමෙත්ථ
අත්ථොති දස්සෙතුං “පාරගුති වා”තිආදි වුත්තං. අභිඤ්ඤායාධම්මානං
ජානනවසෙන අභිඤ්ඤාපාරගු. තාදිසොති යාදිසො “පාරගු සබ්බධම්මාන”න්ති
පදද්වයෙන වුත්තො, තාදිසො. ඡහි ආකාරෙහිති පජානනාදීහි යථාවුත්තෙහි ඡහි
ආකාරෙහි.

කාමඤ්ඤෙත්ථ ද්වෙ එව පුච්ඡාගාථා ද්වෙ ච විස්සජ්ජනාගාථා, පුච්ඡාපටිපාටියා
පන අසඬකරතො ච විස්සජ්ජනං පවත්තති, තං නිද්ධාරෙතුං කිං පනාතිආදි වුත්තං.
වෙදෙහි ගතත්තාති වෙදෙහි මග්ගඤාණෙහි පාරඬගතත්තා. පුබ්බෙනිවාසන්තිආදීහි
විජ්ජානං අත්ථිතාය බොධිතත්තා. පාපධම්මානන්ති ඡත්තිංසපාපධම්මානං
සොත්ථානං මග්ගං පාපනෙන නිස්සෙසතො සොධිතත්තා.

395. ධම්මො නාම අරහත්තමග්ගො කුසලධම්මෙසු උක්කංසපාරම්ප්පත්තියා
උක්කට්ඨනිද්දෙසෙන. තස්ස අනුරූපධම්මභාවතො අනුධම්මො නාම
හෙට්ඨිමග්ගඵලධම්මා. යො සත්ථු සන්තිකෙ ධම්මං සුත්වා යථානුසිට්ඨං න
පටිපජ්ජති, සො තථාගතං ධම්මාධිකරණං විහෙයෙති නාම. යො පන පටිපජ්ජන්තො
ච දන්ධාභිඤ්ඤතාය කම්මට්ඨානසොධනත්ථං අත්තරන්තරා භගවන්තං.

උපසඬකමින්වා අනෙකවාරං කථාපෙනි, සො එත්තාවතා ධම්මාධිකරණං තථාගතං විහෙයෙතීති න චත්තබ්බො. න හි භගවතො ධම්මදෙසනාය පරිස්සමො අත්ථී, අයඤ්ච අත්ථො මහාසුදස්සනසුත්තාදීහි (දී. නි. 2.241 ආදයො) දීපෙනබ්බො, තස්මා – “සච්චධම්මස්ස අනුධම්ම”න්ති චත්තබ්බෙ චුත්තමෙව බ්‍යාතිරෙකමුඛෙන විභාවෙතූං. “න ච මං ධම්මාධිකරණං විහෙසෙසී”ති චුත්තන්ති දට්ඨබ්බං. තත්ථ පරිනිබ්බාසීති පරකාලෙ චෙත්ථ පරිනිබ්බානම්පි සඬග්ගති, තං පන ඉමස්මිං ගහිතමෙව හොතීති ආහ “දෙසනාය අරහත්තෙනෙව කුටං ගහිත”න්ති.

බ්‍රහ්මායුසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

2. සෙලසුත්තවණ්ණනා

396. කෙණ්ණියොති තස්ස නාමං, පුබ්බෙ කෙණ්ණියා ජීවිකාකප්පනතොති වදන්ති. ජට්ඨොති ජට්ඨාරො. බ්‍රාහ්මණජාතිකත්තා කොට්ඨාරතාය ච බ්‍රාහ්මණමහාසාලො. පයොජෙත්වා නිස්සයො හුත්වා චසති, රත්තිං කාමසම්පත්තිං අනුභවතීති වා යොජනා. සුසඬ්ඛතන්ති සප්පිමධුසක්කරාදීහි චෙව මරිචසිඬ්ඨිවෙරාදීහි ච සුට්ඨු අභිසඬ්ඛතං.

පටික්ඛෙපපසන්නතායාති අභොවතායං අප්පිච්ඡො, යො නිමන්තියමානොපි න සාදියතීති උපනිමන්තියමානස්ස පටික්ඛෙපෙ තිත්ථියානං පසන්නභාවතොති. තං කථං? විරුද්ධමෙතන්ති “අකාරණමෙත”න්ති පටික්ඛිපති.

398. කප්පසහස්සෙහිපි...පෙ.... අභොසීති ඉදං නානුස්සවසිද්ධං අනුමානග්ගහණං සන්ධායාහ. පදෙති උත්තරපදලොපෙන නිද්දෙසොති ආහ “පදප්පමාණෙ”ති. පප්පති නික්ඛිපති එත්ථාති වා පදං පකතියා පාදනික්ඛිපට්ඨානං, තස්මිං පදෙ. කීළාපසුතතාදිනා පමාදං ආපප්පති. බොධිසත්තචාරිකන්ති දුක්කරචරියං සන්ධාය වදති.

399. පරිපුණ්ණතායාති අනුනතාය. අභීනඬගතායාති අවෙකල්ලභාවතො. රොචතීති රුචි, දෙහප්පහා, සොහණා රුචි එතස්සාති සුරුචි. ආරොහසම්පත්ති කායස්ස පමාණයුත්තඋච්චතා. පරිණාහසම්පත්ති කිසල්ලභාවචප්පිතපරිණාහතා. සණ්ඨානසම්පත්ති අවයවානං සුසණ්ඨිතතා. වාරුදස්සනොති පියදස්සනො තෙනාහ “සුචිරම්පි”තිආදි. සුවණ්ණසදිසවණ්ණොති ජාතිහිඬ්ඨලකෙන මද්දිත්වා සිලානිසංසෙනෙව පරිකම්මං කත්වා යපිතසනසුවණ්ණරූපවණ්ණො. මහාපුරිසභාවං බ්‍යඤ්ජෙත්ති පකාසෙත්තීති බ්‍යඤ්ජනානි, මහාපුරිසලක්ඛණානීති ආහ “පයමං චුත්තබ්‍යඤ්ජනානෙවා”ති.

පුබ්බෙ චුත්තන්ති “සුරුචි”ති පුබ්බෙ චුත්තං, “ආදිච්චොච විරොචසී”ති පුන චුත්තං. “වාරුදස්සනො සුවණ්ණවණ්ණොසී”ති පුබ්බෙ චුත්තං, “කල්‍යාණදස්සනො හික්ඛු කඤ්චනාහත්තවො”ති පුන චුත්තන්ති ඉමමත්ථං සන්ධායාහ “උත්තරගාථායපි එසෙව නයො”ති. සාතිසයං උත්තමවණ්ණො

විශේෂයෙන්ම උත්තමවිශේෂයන්ගේ පදනම සන්තං පකාසෙතිති ආහ
“උත්තමවිශේෂසම්පන්නස්සා”ති. උත්තමසාරථීති සෙට්ඨපුරිසසාරථී. තත්ථ තත්ථ
ජම්බුවනසංඝධම්මානුකූලය ජම්බුදීපො “ජම්බුසංඝධො”ති වුවවති. ඉස්සරියන්ති
වක්කවත්තිස්සරියං.

ජාතිබත්තියාති ජාතිමත්තො බත්තියා. රාජාභිරාජාති එත්ථ අභි-සද්දො
පුජත්ථොති ආහ “රාජුතං පුජතීයො”ති.

අප්පමාණාති අපරිමාණා ලොකධාතුයො. “යාවතා පන ආකඨබ්බෙය්‍යා”ති (අ.
නි. 3.81) හි වුත්තං. ධම්මරාජා අනුත්තරොති එත්ථ වුත්තඅනුත්තරභාවං “යාවතා
හී”තිආදිනා පාකටතරං කත්වා ධම්මරාජභාවං විභාවෙතුං “ස්වාහ”න්තිආදි වුත්තං.
ධම්මෙනාති පටිවෙධධම්මෙන. තෙනාහ “අනුත්තරෙනවා”ති. අනුත්තරෙනාති
විසිටියෙන උත්තමෙන. ඉමස්මිං පක්ඛෙ ධම්මෙනාති පටිපත්තිධම්මෙනාතිපි
සඬගස්හති. පරියත්තිධම්මෙනාති දෙසනාධම්මෙන ආණාවක්කං පවත්තෙමීති
යොජනා. දෙසනාඤාණපටිවෙධඤාණවිභාගං ධම්මවක්කමෙව වා.
අප්පට්ඨත්තියන්ති පට්ඨත්තිතුං අසක්කුණෙය්‍යං.

තථාගතෙන ජාතොති තථාගතෙන හෙතුනා අරියාය ජාතියා ජාතො.
හෙතුඅත්ථෙ කරණවචනං. අනුජාතොති ව වුත්තෙ අනු-සද්දස්ස වසෙන
තථාගතන්ති ව උපයොගවචනමෙව හොති, සො ව අනු-සද්දො
හෙතුඅත්ථජොතකොති ආහ “තථාගතං හෙතුං අනුජාතො”ති.
අවඤ්ඤාතබ්බභාවෙන ජාතොති අවජාතො දුප්පට්පන්නත්තා. තෙනාහ
“දුස්සිලො”ති. තථා හි වුත්තං කොකාලිකං ආරබ්භ “පුරිසන්තකලි අවජාතො”ති.
පුත්තො නාම න හොති තස්ස ඔවාදානුසාසනියං අට්ඨිතත්තා. එවමාහාති
“අනුජාතො තථාගත”න්ති එවමාහ.

විජ්ජාති මග්ගවිජ්ජා. උක්කට්ඨනීද්දෙසෙන විමුත්තීති එලවිමුත්ති. නනු ව
මග්ගො භාවෙනබ්බෙන ගහිතොති? සච්චං ගහිතො, සබ්බෙ ව පන සත්ත ධම්මා
අභිඤ්ඤෙය්‍යාති විජ්ජාය අභිඤ්ඤෙය්‍යාභාවො වුත්තො. ඉමිනා වා නයෙන
සබ්බෙසම්පි අභිඤ්ඤෙය්‍යාභාවො වුත්තො එවාති වෙදිතබ්බො. එලෙන විනා
හෙතුභාවස්සෙව අභාවතො හෙතුවවනෙන එලසිද්ධි, නිරොධස්ස ව සම්පාපනෙන
මග්ගස්ස හෙතුභාවො. දුක්ඛස්ස නිබ්බත්තනෙන තණ්හාය සමුදයභාවොති
ඉමමත්ථං සඬගහිතමෙව අත්ථතො ආපන්නත්තා. යුත්තහෙතුනාති යුත්තියුත්තෙන
හෙතුනා බුද්ධභාවං සාධෙති සච්චවිනිමුත්තස්ස බුද්ධිතබ්බස්ස අභාවතො
සච්චසම්බොධනෙනෙව ව තස්ස අනවසෙසතො බුද්ධත්තා. අත්ථවචනඤ්චෙන,
පයොගවචනාති පන – බ්‍රාහ්මණ, අහං සම්මාසම්බුද්ධො සබ්බථා
අවිපරීතධම්මදෙසනො, සම්මාසම්බුද්ධත්තා සබ්බත්ථ අවිපරීතමාවික්ඛති යථාහං
සබ්බමග්ගදෙසකොති. කිං පන භගවා සයමෙව අත්තනො සම්මාසම්බුද්ධභාවං
ආරොචෙතීති? මහාකරුණාය අඤ්ඤෙසං මහාවිසයතො. තත්ථ “එකොමිහි

සම්මාසම්බුද්ධො, සබ්බාභිභූ සබ්බවිදුහමස්මි''තිආදීනි (මහාව. 11; ම. නි. 1.285; 2.341; කථා. 405) සුත්තපදානි ඉදමෙව ච සුත්තපදං එතස්ස අත්ථස්ස සාධකං.

සල්ලකන්තනොති සල්ලානං සමුව්ඡින්නන්තා. රොගස්සාති කිලෙසරොගස්ස. තස්මාති අපුනපචත්තිපාදනෙන තිකිච්ඡනතො. බ්‍රහ්මං වා සෙට්ඨං සම්මාසම්බොධිං පත්තොති බ්‍රහ්මභූතො. එවං ආගතායාති ඉමිනා -

“කාමා තෙ පය්මා සෙනා, දුතියා අරති වුච්චති;
තතියා බුජ්ජිපාසා තෙ, චතුත්ථි තණ්හා පවුච්චති.

ථිනම්ද්ධං තෙපඤ්චමං ථිනම්ද්ධං තෙ, ඡට්ඨා භීරු පවුච්චති;
සත්තම් විචිකිච්ඡා තෙ, මක්ඛො ථම්හො තෙ අට්ඨමො.

ලාභො සිලොකො සක්කාරො, මිච්ඡාලද්ධො ච යො යසො;
යො චත්තානං සමුක්කංසෙ, පරෙ ච අවජානති;
එසා නමුචි තෙ සෙනා, කණ්හස්සාභිජ්ජහාරිති''ති. (සු. නි. 438-441);

එවං චුත්තං නවට්ඨං සෙනං සඨගය්හති. චසෙ චත්තෙත්වාති සමුව්ඡින්නදනෙන අනුජ්ජපාදනාපාදනෙන චසෙ චත්තෙත්වා. කුතොචි අභයො නිබ්භයො.

සයමෙව දට්ඨබ්බන්ති යෙන යෙන අධිගතො, තෙන තෙන පරසද්ධාය ගන්තබ්බං භිත්වා අසම්මොහතො පච්චට්ඨෙක්ඛණාඤ්ඤාණෙනෙව සාමං දට්ඨබ්බං. තෙනාහ “පච්චක්ඛ”න්ති. පසට්ඨා දිට්ඨි සන්දිට්ඨි. යථා රට්ඨන ජයතිති රථිකො, එවං ඉදං මග්ගබ්‍රහ්මචරියං සන්දිට්ඨියා ජයතිති සන්දිට්ඨිකං. අථ වා දිට්ඨන්ති දස්සනං වුච්චති, දිට්ඨමෙව සන්දිට්ඨං, සන්දස්සනන්ති අත්ථො. සන්දිට්ඨං අරහතීති සන්දිට්ඨිකො යථා චත්ථයුගං අරහතීති චත්ථයුගිකො. සන්දිට්ඨිකං ඵලදානං සන්ධාය නාස්ස කාලොති අකාලං, අකාලමෙව අකාලිකං, න කාලන්තරං බෙපෙත්වා ඵලං දෙති, අත්තනො පන පචත්තිසමනන්තරමෙව ඵලං දෙතීති අත්ථො. අථ වා අත්තනො ඵලජ්ජපදානෙ පකට්ඨො කාලො පත්තො අස්සාති කාලිකො, ලොකියො කුසලධම්මො, ඉදං පන සමනන්තරඵලත්තා න කාලිකං.

400. “මහායඤ්ඤං පචත්තයි”තිආදීසු කෙවලං දානධම්මාදීසු යඤ්ඤපරියායසම්භවතො “බ්‍රාහ්මණානං යඤ්ඤාභාවතො”ති චුත්තං. බ්‍රාහ්මණා හි “අග්ගිමුඛා දෙවා”ති අග්ගිපුහනපුබ්බකං යඤ්ඤං විදහන්ති. තෙනාහ “අග්ගිපුහනජ්ජපාදානාති අත්ථො”ති “භූර්භුව? ස්ව?” ඉති සාවිත්තී පුබ්බකත්තා මුඛං පුබ්බභිගමං. “මුඛමිව මුඛ”න්තිආදීසු විය ඉධාපි පධානපරියායො මුඛසද්දොති දස්සෙත්තො “මනුස්සානං සෙට්ඨතො රාජා ‘මුඛ’න්ති චුත්තො”ති ආහ. ආධාරතොති ඔගාහන්තීනං නදීනං ආධාරභාවතො පටිසරණතො ගන්තබ්බට්ඨානභාවතො. සඤ්ඤාණතොති චන්දයොගචසෙන අජ්ජ අසුකනක්ඛත්තන්ති පඤ්ඤායනතො. ආලොකකරණතොති නක්ඛත්තානි

අභිභවිත්වා ආලෝකකරණතො. සොම්මභාවතොති
 සීතභිමවාසීතවාතූපක්ඛරභාවතො. තපන්තානන්ති දීපසිඛා අග්ගිජාලා
 අසනිවිවක්කන්ති එවමාදීනං විජ්ජලන්තානං. ආයමුඛං අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යභාවෙන.

දිබ්බවක්ඛු ධම්මවක්ඛු පඤ්ඤාවක්ඛු බුද්ධවක්ඛු සමන්තවක්ඛුති ඉමෙහි පඤ්චහි
 වක්ඛුහි. තෙ සරණස්සාති තෙ සරණස්ස ව, තෙ සරණභාවමූලකත්තා ඉතරද්වයස්ස
 ව, යථාචුත්ත තෙ-පදෙන චුත්තත්ථතො පරස්ස වාති අත්ථො. ඉදං චුත්තං හොති –
 “තෙ තුය්හං, ඉතරස්ස ව සරණස්ස අහො ආනුභාවො” ති. ආචුත්තිවසෙන වා තෙ
 සරණස්සාති එත්ථ අත්ථො විභාවෙනබ්බො – තුය්හං සරණභූතස්ස ව ඉතරසරණස්ස
 ව ආනුභාවොති. සෙසං සුචිඤ්ඤෙය්‍යමෙව.

සෙලසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජපකාසනා සමත්තා.

3. අස්සලායනසුත්තවණ්ණනා

401. අඤ්ඤමඤ්ඤවිසිට්ඨත්තා විසදිසං රජ්ජං විරජ්ජං, විරජ්ජතො ආගතා,
 තත්ථ ජාතාති වා වෙරජ්ජකා, එවං ජාතා ඛො පන තෙ, යස්මා
 වත්ථාහරණාදිවිභාගෙන නානජපකාරා හොන්ති, තස්මා චුත්තං
 “නානාවෙරජ්ජකාන” ත්ති. අට්ඨකථායං පන වෙරජ්ජස්සෙව වසෙන
 නානජපකාරතා චුත්තා. යඤ්ඤපාසනාදිනාති
 යඤ්ඤානුභවනමන්තජ්ඣෙතදක්ඛිණපරියෙසනාදිනා. චතුරණ්ණසාධාරණන්ති
 බත්තියාදීනං චතුත්තං චණ්ණානං සාධාරණං සංසාරසුද්ධිපාපතස්සනං.
 න්භානසුද්ධියාති තිත්ථසමුද්දබ්බතෙසු මන්තජප්පනපුබ්බකං
 සායංතතියඋදකොරොහනාදින්භානසුද්ධියා. භාවනාසුද්ධියාති පරමජොතිභූතාය
 පුරිසභාවනාසඬ්ඛාතාය සුද්ධියා. වාපිතසිරොති ඔරොපිතකෙසො. තමෙව හි සිරො
 වාපිතන්ති චූචිති.

සභාවාදීති යථාභූතවාදී. පබ්බජන්තාති බ්‍රාහ්මණපබ්බජ්ජං උපගච්ඡන්තා,
 තස්මා බ්‍රාහ්මණානං පබ්බජ්ජාවිධානං සික්ඛන්තෙන හොතා “බ්‍රාහ්මණාව
 සුජ්ඣන්ති, නො අබ්‍රාහ්මණා” ති අයං විධි සහෙතුකො සඋපාදාතො සක්කච්චං
 උග්ගහිතො, තස්මා තුය්හං පරාජයො නත්ථී...පෙ.... එවමාහංසු.

402. ලද්ධිහින්දනත්ථන්ති “බ්‍රාහ්මණාව බ්‍රහ්මුනො පුත්තා ඔරසා මුඛතො ජාතා
 බ්‍රහ්මජා” ති එවං පවත්තලද්ධියා විනිවෙය්‍යන්තං. පුත්තපටිලාභත්ථායාති “එවං
 මයං පෙත්තිකං ඉණ්ධාරං සොධෙය්‍යාමා” ති ලද්ධියං යත්වා පුත්තපටිලාභත්ථාය.
 අයඤ්ඤෙන්ථ අධම්මිකානං බ්‍රාහ්මණානං අජ්ඣාසයො. නෙසන්ති බ්‍රාහ්මණානං.
 සච්චවචනං සියාති “බ්‍රහ්මුනො පුත්තා” තිආදිවචනං සච්චං යදි සියා
 බ්‍රාහ්මණීනං...පෙ.... හවෙය්‍ය, න වෙතං අත්ථී. මහාබ්‍රහ්මුනො මුඛතො ජාතොති
 වාදවිජේදකවාදො මුඛතොජාතවිජේදකවාදො. අස්සලායනොවිඤ්ඤ ජාතිකො

“නිරක්බෙපං සමණෙන ගොතමෙන වුත්ත” නීති ජානන්තොපි සහගතානං
බ්‍රාහ්මණානං චිත්තානුරක්ඛණත්ථං “කිඤ්චාපි භවං ගොතමො” තිආදිමාහ.

403. ඉදානි බ්‍රාහ්මණොව සෙට්ඨො වණ්ණොති වාදං භින්දිතුං “සුතං තෙ
යොනකකම්බොජෙසු” තිආදි ආරද්ධං. යදි බ්‍රාහ්මණොව සෙට්ඨො වණ්ණො,
සබ්බත්ථ බ්‍රාහ්මණොව සෙට්ඨො භවෙය්‍ය, අථ කස්මා
යොනකකම්බොජාදිජනපදෙසු බ්‍රාහ්මණානං සෙට්ඨභාවො නත්ථී? එවඤ්ඤි තත්ථ
වණ්ණො, තස්මා “බ්‍රාහ්මණොව සෙට්ඨො” ති ලද්ධිමත්තමෙන. තෙසු හි ජනපදෙසු
ජනා එකජ්ඣං සන්තිපතිත්වා සම්මන්ත්‍රයිත්වා කතිකං අකංසු, දාසං සාමිකං කත්වා
ඉතරෙ සබ්බෙ තං පුජෙත්වා තස්ස වසෙ වත්තන්ති, යො තෙසං අයොසා හොති
ඉතරෙ සබ්බෙ තස්ස දාසා හොන්ති, තෙ කතිපයසංවච්ඡරාතික්කමෙන තස්ස කිඤ්චි
දොසං දිස්වා තං තතො යානතො අපනෙත්වා අඤ්ඤං යපෙන්ති, ඉති සො අයොසා
හුත්වා දාසො හොති, ඉතරො දාසො හුත්වා අයොසා හොති, එවං තාව කෙච්චි “අයොසා
හුත්වා දාසො හොති, දාසො හුත්වා අයොසා හොති” ති එත්ථ අත්ථං වදන්ති.
අට්ඨකථායං පන පුරිමවසෙනෙව තමත්ථං දස්සෙතුං “බ්‍රාහ්මණො සහරියො” තිආදි
වුත්තං. වයප්පත්තෙ පුත්තෙ අසතිති ඉදං වක්ඛමානස්ස දාරකස්ස
දායජ්ජසාමිකභාවස්ස තාව දස්සන්. මානිතො සුද්ධොති එත්ථ යො මානිතො
සුද්ධත්තා අයොසා, පිතිතො අසුද්ධත්තා දාසො හොති, සො එව පිතිතො අසුද්ධත්තා
දාසො හුත්වා මානිතො අයොසා හොතිති ජාතිං සම්භෙදෙති. සොව සබ්බෙන සබ්බං
හොතිති න සක්කා වත්තුන්ති අපරෙ. කො ථාමොති මහන්තෙ ලොකසන්තිවාසෙ
අනමතග්ගෙ අතීතෙ කාලෙ ඉත්ථීනං වා චිත්තෙ අනවට්ඨිතෙ දාසා දාසා එව
හොන්ති, අයොසා අයොසා එව හොන්තිති එත්ථ කො එකන්තිකො සහෙතුකො
අවස්සයො, තස්ස සාධකො සිද්ධන්තො, කිං නිදස්සන්ති අත්ථො.

404. සුක්කච්ඡෙදකවාදො නාමාති “බ්‍රාහ්මණොව සුක්කො වණ්ණො” ති එවං
වුත්තො සුක්කච්ඡෙදකවාරො නාම.

408. සබ්බස්මිං අග්ගිකිච්චං කරොන්තෙති එතෙන යථා යතො කුතොචි
නිස්සයතො උප්පන්තො අග්ගිඋපාදානසම්පන්නො අග්ගිකිච්චං කරොති, එවං
යස්මිං කස්මිඤ්චි දාසකුලෙ ජාතො උපනිස්සයසම්පන්නො සම්මාපට්ඨපජ්ජමානො
සංසාරතො සුජ්ඣති එවාති දස්සෙති.

409. පාදසිකවණ්ණොති අන්තරාලවණ්ණො. එතෙසන්ති බත්තියකුමාරෙන
බ්‍රාහ්මණකඤ්ඤාය උප්පන්නපුත්තො, බ්‍රාහ්මණකුමාරෙන බත්තියකඤ්ඤාය
උප්පන්නපුත්තොති එතෙසං ද්විත්තං මාණවකානං. මතකහත්තෙති මතෙ උද්දිස්ස
කතහත්තෙ. ථාලිපාකෙති කතමඨගලහත්තෙ.

410. තුම්හෙති ජාතිසාමඤ්ඤතො මාණවං බ්‍රාහ්මණෙහි සද්ධිං එකජ්ඣං
සඨගණ්හන්තො ආහ. කො චු බොති අවංසිරො ඉසිවාදො, තෙසං බ්‍රාහ්මණස්සිනං

අසාමත්ථියදස්සනෙන ජාතියා අප්පමාණතං විභාවෙනුං ගාමදාරකවෙසෙන උපගවිෂි. තෙන චුත්තං “ගාමණ්ඩලරූපො වියා”ති. කොණ්ඩදමකොති අදන්තදමකො.

411. ජනෙතීති ජනිකා ජනෙත්ති. ජනකො පිතාති එත්ථාපි එසෙව නයො. ගන්ධබ්බපඤ්ඤන්ති ගන්ධබ්බස්ස මාතුකුච්ඡියං උප්පජ්ජනකසත්තස්ස බත්තියභාවාදිපුච්ඡං. දබ්බිගහණසිප්පමිපි එකා විජ්ජා වෙදිතබ්බා. තත්ථ කිර කුසලො යං කිඤ්චි ආහාරූපගපණ්ණපුප්ඵලබ්භං අන්තමයො ඵලාලුකමිපි ගහෙන්වා ගෙසජ්ජෙහි යොජෙත්වා පවත්තො සප්පිමධුචාණිතෙහි සමානරසං කත්වා සම්පාදෙනුං සක්කොති, පුණ්ණොපි තාදිසො, තෙන ඤාතං ත්වං දබ්බිගහණසිප්පමත්තමිපි න ජානාසිති සම්බන්ධො. සද්ධොති කම්මඵලසද්ධාය සද්ධො, පොථුප්පනිකෙනෙව රතනත්තයපසාදෙන පසත්තො. තෙනෙවාහ – “උපාසකං මං භවං...පෙ.... සරණං ගත”න්ති.

අස්සලායනසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

4. සොටමුඛසුත්තවණ්ණනා

412. බෙමියා නාම රඤ්ඤො දෙවියා රොපිතත්තා තං අම්බවනං බෙමියම්බවනන්ති චුච්චතීති වදන්ති. ධම්මිකොති ධම්මයුත්තො සබ්බසොව අධම්මං පභාය ධම්මෙ යිතො. පරිබ්බජති පබ්බජති එතෙනාති පරිබ්බජො, සරාචාසතො නික්ඛමනපුබ්බකං ලිඬිගග්ගහණවසෙන සීලසමාදානං. එත්ථාති එතස්මිං පරිබ්බජෙ. සභාවොති තං පරිබ්බාජනියං, තෙහි තෙහි පරිබ්බාජකෙහි අනුච්චාතබ්බො පටිපත්තිධම්මසඬ්ඛාතො සභාවො. ධම්මොව පමාණන්ති එතෙන මයං අභිරිමනා විත්තස්ස යථාඋපට්ඨිතං කපෙම, තස්මා තං අප්පමාණං, යො පනෙත්ථ අවිතථො ධම්මො, තදෙව පමාණං. අධිගතපටිපත්තිසඬ්ඛාතො සභාවො අත්ථී, තස්ස තුම්හෙහි තුම්හෙහි බහුනා නානාසන්දස්සනාදි කම්මෙන ඉධ භවිතබ්බං, බහුදෙවෙත්ථ වත්තබ්බන්ති අධිප්පායො.

414. සාරත්තරත්තාති සාරජ්ජනවසෙන රත්තා, බහුලරාගවසෙන අභිරත්තාති අත්ථො. අත්තනා ඤාපෙතබ්බමත්ථං අනුග්ගහාපෙති බොධෙතීති අනුග්ගහො, ඤාපිතකාරණං, සහ අනුග්ගහෙනාති සානුග්ගහා. තෙනාහ “සකාරණා”ති. කිං පන තං කාරණං? ඉමස්සාධිප්පායො “නත්ථී ධම්මිකො පරිබ්බජො”ති මයා චුත්තො, අද්ධා පනායස්මා උදෙනො යාථාවතො ධම්මිකං පරිබ්බජං මෙ ආචික්ඛතීති. තෙනාහ “චුත්තඤ්ඤෙත”න්තිආදි.

421. සබ්බමිදං ථාවරජඬිගමං පුරිසකතං, තස්මා යං කිඤ්චි කත්වා අත්තා පොසෙතබ්බො රක්ඛිතබ්බොති ලොකායතනිස්සිතො නීතිමග්ගො සොටමුඛකන්තො, තස්මා ආහ “එතස්ස කිර ජානනසිප්පෙ”තිආදි. සග්ගෙ නිබ්බත්තො නාම නත්ථී අකත්තබ්බමෙව කරණතො. දෙවලොකපරියාපන්නධනං

මනුස්සානං උපකප්පපුඤ්ඤාභාවතො පුබ්බෙ අත්තනා නිහිතධනං “අසුකෙ වා”ති ආවික්ඛිත්වා ගතො. සෙසං සුචිඤ්ඤායාමෙව.

සොටමුඛසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

5. වඩ්ඤ්සුත්තවණ්ණනා

422. තස්මිත්ති සාලවතෙ. උත්තරෙන ඔපාසාදන්ති ඔපාසාදගාමස්ස උත්තරදිසායං. උත්තරෙනාති එන-සද්දයොගෙන හි ඔපාසාදන්ති උපයොගවචනං. අප්ඤ්ඤාභවසතීති එත්ථ අධි-ආ-සද්දානං අනත්ථත්තරතං හදයෙ කත්වා ආහ “වසති”ති. ඉදානි තෙසං අත්ථවිසෙසභාවිතං දස්සෙන්නො “අභිභවිත්වා වා ආවසති”ති ආදිමාහ. එත්ථාති ඔපාසාදපදෙ. සත්තුස්සදන්ති ආදීසු පන කථන්ති ආහ – “තස්ස අනුප්පයොගත්තාව සෙසපදෙසු”ති. උප-අනු-අධි-ඉති-එවං-පුබ්බකෙ වසනකිරියයාටියානෙ උපයොගවචනමෙව පාපුණාතීති සද්දවිදු ඉච්ඡන්තිති ආහ “ලක්ඛණං සද්දසත්ථතො පරියෙසිතබ්බ”න්ති. තථා හි වුත්තං “උපසග්ගවසෙන පනෙත්ථ භුම්මත්ථෙ උපයොගවචනං වෙදිතබ්බ”න්ති. උස්සදතා නාමෙත්ථ බහුලතාති තං බහුලතං දස්සෙතුං “බහුජන”න්ති ආදි වුත්තං. ආවජ්ජිත්වාති පරික්ඛිපිත්වා.

රඤ්ඤා විය භුඤ්ජිතබ්බන්ති වා රාජභොග්ගං. රඤ්ඤො දායභුතන්ති කුලපරම්පරාය භොග්ගභාවෙන රඤ්ඤො ලද්ධදායභුතං. තෙනාහ “දායජ්ජන්ති අත්ථො”ති. රාජනීභාරෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බතො උද්ධං පරිභොගලාභස්ස සෙට්ඨදෙය්‍යතා නාම නත්ථිති ආහ – “ජත්තං උස්සාපෙත්වා රාජසඬ්ඛිකපෙන පරිභුඤ්ජිතබ්බ”න්ති. තිත්ථපබ්බතාදීසු නිදිතිත්ථපබ්බතපාදගාමද්වාරඅට්ඨිමුඛාදීසු. නිස්සට්ඨපරිච්චත්තන්ති මුත්තවාගවසෙන පරිච්චත්තං කත්වා. එතෙසං බ්‍රාහ්මණගහපතිකානං.

423. ති සන්තිපතිතා. යො කොචි විඤ්ඤානං ඉච්ඡිතො පඤ්ඤො, තස්ස පුච්ඡිතස්ස යාථාවතො කථනසමත්ථො පුච්ඡිතපඤ්ඤාකරණසමත්ථො. කුලාපදෙසාදිනා මහතී මත්තා එතස්සාති මහාමත්තො.

424. තෙති “නානාවෙරජ්ජකා”ති වුත්තබ්‍රාහ්මණා. “උභතො සුජාතො”ති (දී. නි. ටී. 1.303; අ. නි. ටී. 3.5.134) එත්තකෙ වුත්තෙ යෙහි කෙහිවි ද්විති භාගෙහි සුජාතතා විඤ්ඤායෙය්‍ය, සුජාතසද්දො ව “සුජාතො වාරුදස්සනො”ති ආදීසු (ම. නි. 2.399; සු. නි. 553; ථෙරගා. 818) ආරොහපරිණාහසම්පත්තිපරියායොති ජාතිවසෙනෙව සුජාතතං විභාවෙතුං “මාතිතො ව පිතිතො වා”ති වුත්තං. අනොරසපුත්තවසෙනපි ලොකෙ මාතුපිතුසමඤ්ඤා දිස්සති, ඉධ පනස්ස ඔරසපුත්තවසෙනෙව ඉච්ඡියතීති දස්සෙතුං “සංසුද්ධගහණිකො”ති වුත්තං. පිතා ව මාතා ව පිතරො, පිතුනං පිතරො පිතාමහා, තෙසං යුගො පිතාමහයුගො, තස්මා යාව

සත්තමා පිනාමහයුගාති එවමෙන්ට අත්ථො දට්ඨබ්බො. යුගසද්දො චෙන්ට එකසෙසනගෙන දට්ඨබ්බො “යුගො ච යුගො ච යුගා”ති. එවඤ්ඤි තත්ථ තත්ථ ද්විත්තං ගහිතමෙව හොති. තෙනාහ – “තතො උද්ධං සබ්බෙපි පුබ්බපුරිසා පිනාමහග්ගහණෙනෙව ගහිතා”ති. පුරිසග්ගහණඤ්ඤෙන්ට උක්කට්ඨනිද්දෙසවසෙන කතන්ති දට්ඨබ්බං. එවඤ්ඤි “මාතිතො”ති පාළිවචනං සමත්ථිතං හොති. අක්ඛිත්තොති අප්පත්තබ්බො. අනවක්ඛිත්තොති සද්ධරාලිපාකාදීසු න අවක්ඛිත්තො. ඡාතිවාදෙනාති හෙතුමිති කරණවචනන්ති දස්සෙතුං “කෙන කාරණෙනා”තිආදි වුත්තං. එත්ථ ච උභතො...පෙ.... පිනාමහයුගාති එතෙන බ්‍රාහ්මණස්ස යොනිදොසාභාවො දස්සිතො සංසුද්ධගහණිකභාවකිත්තතො. අක්ඛිත්තොති ඉමිනා කිරියාපරාධාභාවො. කිරියාපරාධෙන හි සත්තා බෙපං පාපුණන්ති. අනුපකුට්ඨොති ඉමිනා අයුත්තසංසග්ගාභාවො. අයුත්තසංසග්ගමිපි හි පටිච්ච සත්තා අක්කොසං ලහන්ති.

ඉස්සරොති අධිපතෙය්‍යසංවත්තනියකම්මඵලෙන ඊසනසීලො. සා පනස්ස ඉස්සරතා විභවසම්පත්තිපච්චයා පාකටා ඡාතාති අඛිඨතාපරියායභාවෙන වදන්තො “අඛිඨොති ඉස්සරො”ති ආහ. මහන්තං ධනමස්ස භූමිගතඤ්ඤෙව චෙහාසට්ඨඤ්චාති මහද්ධතො. තස්සාති තස්ස තස්ස. වදන්ති “අත්ථයතො ඛ්‍යතිරෙකතො ච අනුපසඨකමනකාරණං කිත්තෙමා”ති.

අධිකරුපොති විසිට්ඨරුපො උත්තමසරීරො. දස්සනං අරහතීති දස්සනීයො. තෙනාහ “දස්සනගොග්ගො”ති. පසාදං ආවහතීති පාසාදිකො. තෙනාහ “චිත්තපසාදජනනතො”ති. චණ්ණස්සාති චණ්ණධාතුයා. සරීරන්ති සන්තිවෙසවිසිට්ඨො කරවරණගිවාසිසාදි අවයවසමුදායො, සො ච සණ්ඨානමුඛෙන ගස්හතීති “පරමාය චණ්ණපොක්ඛරතායාති පරමාය...පෙ.... සම්පත්තියා වා”ති වුත්තං. සබ්බචණ්ණෙසු සුවණ්ණචණ්ණොව උත්තමොති වුත්තං “සෙට්ඨෙන සුවණ්ණචණ්ණෙන සමන්තාගතො”ති. තථා හි බුද්ධා චක්කවත්තීනො ච සුවණ්ණචණ්ණොව හොන්ති. බ්‍රහ්මචච්ඡස්සිති උත්තමසරීරාහො සුවණ්ණාහොති අත්ථො. ඉමමෙව හි අත්ථං සන්ධායාහ “මහාබ්‍රහ්මුතො සරීරසදිසෙන සරීරෙන සමන්තාගතො”ති. න බ්‍රහ්මුපුගත්තතං. අබුද්දාවකාසො දස්සනායාති ආරොහපරිණාහසම්පත්තියා අවයවපාරිසුරියා ච දස්සනාය ඔකාසො න බුද්දකො. තෙනාහ “සබ්බානෙවා”තිආදි.

යමනියමලක්ඛණං සීලමස්ස අත්ථිති සීලවා, තං පනස්ස රත්තඤ්ඤුතාය වුද්ධං වඩ්ඪිතං සීලං අස්ස අත්ථිති වුද්ධසීලී, තෙන ච සබ්බදා සමායොගතො වුඩ්ඪසීලෙන සමන්තාගතො. පඤ්චසීලමත්තමෙව සන්ධාය වදන්ති තතො පරං සීලස්ස තත්ථ අභාවතො තෙසඤ්ච අජානනතො.

ධානකරණසම්පත්තියා සික්ඛාසම්පත්තියා ච කත්ථවිපි අනුනතාය පරිමණ්ඩලපදානි ඛ්‍යඤ්ජනාති අක්ඛරානි එතිස්සාති පරිමණ්ඩලපදඛ්‍යඤ්ජනා. අථ වා පජ්ජති අත්ථො එතෙනාති පදං, නාමාදි, යථාධිජ්ජෙතමත්ථං ඛ්‍යඤ්ජෙතීති

බ්‍යාඤ්ඡනං වාක්‍යං, තෙසං පරිපුණ්ණතාය පරිමණ්ඩලපදබ්‍යාඤ්ඡනා.
 අත්ථඤාපනසාධනතාය වාචාව කරණන්ති වාක්කරණං, උදාහරණසොසො.
 ගුණපරිපුණ්ණභාවෙන තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස, තෙන වා භාසිතබ්බඅත්ථස්ස. පුරෙ
 පුණ්ණභාවෙ. පුරෙති ච පුරිමස්මිං අත්ථෙ ආධාරෙ භූමිමං, දුතියස්මිං විසයෙ.
 සුබ්‍රමාලත්තනෙනාති ඉමිනා තස්සා වාචාය මුදුසණ්භවාමාහ. අපලිබුද්ධාය
 පිත්තසෙම්භාදිහි. සන්දිට්ඨං සබ්බං දස්සෙත්වා විය එකදෙසකථනං. විලම්බිතං
 සණ්කං විරාගිත්වා කථනං. “සන්දිද්ධවිලම්බිතාදී”ති වා පාඨො. තත්ථ සන්දිද්ධං
 සන්දෙහජනකං. ආදි-සද්දෙන බලිතානුකම්භිතාදිං සඬගණ්භාති.
 ආදිමජ්ඣපරියොසානං පාකටං කත්වාති ඉමිනා වස්ස වාචාය අත්ථපාරිපුරිං වදන්ති.

425. සදිසාති එකදෙසෙන සදිසා. න හි බුද්ධානං ගුණෙහි සබ්බථා සදිසා කෙවිපි
 ගුණා අඤ්ඤෙසු ලබ්භන්ති. ඉතරෙති අත්තනො ගුණෙහි අසදිසගුණ. ඉදන්ති ඉදං
 අත්ථජානං. ගොපදකන්ති ගාවියා පදෙ ධීතඋදකං. කුලපරියායෙනාති
 කුලානුක්කමෙන.

තත්ථාති මඤ්චකෙ. සීහසෙය්‍යං කප්පෙසීති යථා රාහු අසුරින්දො ආයාමතො
 විත්ථාරතො උබ්බෙධතො ච හගවතො රූපකායස්ස පරිවිජේදං ගහෙතුං න
 සක්කොති, තථාරූපං ඉද්ධාහිසඬබාරං අහිසඬබරොන්තො සීහසෙය්‍යං කප්පෙසී.

පරිසුද්ධට්ඨයෙන අරියන්ති ආහ “අරියං උත්තමං පරිසුද්ධ”න්ති. අනවජ්ජට්ඨයෙන
 කුසලං, න සුබ්බවිපාකට්ඨයෙන. කත්ථවි චතුරාසීති පාණසහස්සාති කත්ථවි
 අපරිමාණාපි දෙවමනුස්සා යස්මා චතුර්විසතියා යානෙසු අසඬබොය්‍යා අපරිමෙය්‍යා
 මග්ගඵලාමතං පිවන්ති. කොට්ඨසතසහස්සාදිපරිමාණෙනපි බහු ඵව. තස්මා
 අනුත්තරාචාරසික්ඛාපනවසෙනෙව හගවා බහුතං ආවරියො. තෙති කාමරාගතො
 අඤ්ඤෙ හගවතා පහීනකිලෙසෙ.

අපාපපුරෙක්ඛාරොති අපාපෙහි පුරක්ඛරියති, න වා පාපං පුරතො කරොතීතිපි
 අපාපපුරෙක්ඛාරොති ඉමමත්ථං දස්සෙතුං “අපාපෙ නව ලොකුත්තරධම්මෙ”තිආදි
 වුත්තං. තත්ථ අපාපෙහි පාපපපට්ඨකං පාපරහිතෙ ව. බ්‍රහ්මති හවා, බ්‍රහ්මුතො වා
 හිතා ගරුකරණාදිනා, බ්‍රහ්මානං වා මග්ගං ජානාතීති බ්‍රහ්මඤ්ඤා, තස්සා
 බ්‍රහ්මඤ්ඤාය පජාය.

තිරොරට්ඨා තිරොජනපදාති එත්ථ රජ්ජං රට්ඨං රාජන්ති රාජානො එතෙනාති
 කත්වා. තදෙකදෙසභූතා පදෙසා පන ජනපදො ජනා පජ්ජන්ති එත්ථ සුබ්බිවිකං
 පාපුණන්තීති කත්වා. පුච්ඡාය දොසං සල්ලක්ඛෙත්වාති සම්බන්ධො. හගවා
 විස්සජ්ජෙති තෙසං උපනිස්සයසම්පත්තිං වින්තෙත්වාති අධිප්පායො. නවකාති
 ආගන්තුකභාවෙන අම්භාකං අහිනවා.

426. ඔපාතෙති නිජපාතෙතිති අත්ථො. තථාභූතො ච තත්ථ පෙසිතා හොතිති
 චුත්තං “පවෙසෙති”ති. සංපුරක්ඛරොන්තිති සක්කවචං පුබ්බභිගමං කරොන්ති.
 තෙනාහ “පුරතො කත්වා විවරන්ති”ති.

427. සුද්දෙ ඛහි කත්වා රහො සාසිතබ්බට්ඨයෙන මන්තා එව
 තංතංඅත්ථපට්ඨපත්තිහෙතුතාය පදන්ති මන්තපදං වෙදං. තෙනාහ “වෙදො”ති. එවං
 කීරාති පරම්පරභාවෙන ආභතන්ති ආචරියපරම්පරාය ආභතං.
 පාවචනසඬ්ඛාතසම්පත්තියාති පමුඛවචනමිහි උදත්තාදිසම්පත්තියා. සාවිත්තිආදීහි
 ඡන්දබන්ධෙහි වග්ගබන්ධෙහි වාති ගායත්තිආදීහි අජ්ඣායානුචාකාදීහි
 ඡන්දබන්ධෙහි ච වග්ගබන්ධෙහි ච. සම්පාදෙත්වාති පදසම්පත්තිං අභාපෙත්වා.
 පවත්තාරොති වා පාවචනවසෙන වත්තාරො. සජ්ඣායිතන්ති ගායනවසෙන
 සජ්ඣායිතං, තං පන පදෙනෙව ඉච්ඡිතන්ති ආහ “පදසම්පත්තිවසෙනා”ති.
 අඤ්ඤෙසං චුත්තන්ති පාවචනවසෙන අඤ්ඤෙසං චුත්තං. රාසිකතන්ති
 ඉරුවෙදයපුච්ඡෙදසාමවෙදාදිවසෙන, තත්ථාපි පච්චෙකං මන්තබ්‍රහ්මාදිවසෙන
 අජ්ඣායානුචාකාදිවසෙන රාසිකතං. දිබ්බෙන වක්ඛුනා ඔලොකෙත්වාති
 දිබ්බවක්ඛුපරිහණ්ඨෙන යථාකම්මුපගඤ්ඤාණෙන සත්තානං කම්මස්සකතං,
 පච්චක්ඛතො දස්සනට්ඨයෙන දිබ්බවක්ඛුසදිසෙන පුබ්බෙනිවාසඤ්ඤාණෙන
 අතීතකප්පෙ බ්‍රාහ්මණානං මන්තජ්ඣෙකනවිධිඤ්ඤා ඔලොකෙත්වා. පාවචනෙන සහ
 සංසන්දෙත්වාති කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස යං වචනං වට්ටසන්නිස්සිතං, තෙන සහ
 අවිරුද්ධං කත්වා. න හි තෙසං විවට්ටසන්නිස්සිතො අත්ථො පච්චක්ඛො හොති.
 අපරාපරෙති අට්ඨකාදීහි අපරාපරෙ, පච්ඡිමා ඔක්කාකරාජකාලාදීසු උප්පන්නා.
 පක්ඛිපිත්වාති අට්ඨකාදීහි ගන්ථිතමන්තපදෙසු කිලෙසසන්නිස්සිතපදානං තත්ථ
 තත්ථ පදෙ පක්ඛිපනං කත්වා. විරුද්ධෙ අකංසුති බ්‍රාහ්මණධම්මිකසුත්තාදීසු (බු. නි.
 බ්‍රාහ්මණධම්මිකසුත්තං) ආගතනයෙනෙව සංකිලෙසිකත්ථදීපනතො පච්චනීකභූතෙ
 අකංසු.

428. පට්ඨාට්ඨා සට්ඨාති පට්ඨාට්ඨා සම්බද්ධා. පරම්පරසංසත්තාති ආදානියාය
 යට්ඨියා සංසත්තා. තෙනාහ “යට්ඨිග්ගාහකෙන වක්ඛුමතා”ති. පුරිමස්සාති
 මණ්ඩලාකාරෙන ධීතාය අන්ධවෙණියා සබ්බපුරිමස්ස හත්ථෙත සබ්බපච්ඡිමස්ස
 කච්ඡං ගණ්භාපෙත්වා. දිවසම්පීති අනෙකදිවසම්පී. වක්ඛුස්ස අනාගතභවං ඤාත්වා
 යථාඅක්කන්තට්ඨානෙයෙව අනුපතිත්වා අක්කමනංව සල්ලක්ඛෙත්වා “කහං
 වක්ඛුමා කහං මග්ගො”ති පරිවෙදිත්වා.

පාළිආගතෙසු ද්විසුති සද්ධා අනුස්සවොති ඉමෙසු ද්විසු. එවරුපෙති යථා
 සද්ධානුස්සවා, එවරුපෙ එව පච්චක්ඛගාහිනොති අත්ථො. තයොති
 රුචිආකාරපරිවිතක්කදිට්ඨිනිජ්ඣානක්ඛන්තියො. භූතවිපාකාති භූතත්ථනිට්ඨායකා
 අධිප්පෙතත්ථසාධකා, චුත්තවිපරියායෙන අභූතත්ථවිපාකා වෙදිතබ්බා. එත්ථාති
 එතෙසු සද්ධායිතාදිත්ථසු. එකංසෙනෙව නිට්ඨං ගන්තුං නාලං අනෙකන්තිකත්තා
 සද්ධාදිග්ගාහස්ස. උපරි පුච්ඡාය මග්ගං විවරිත්වා යපෙසි සච්චානුරක්ඛාය
 ඤාතුකාමතාය උප්පාදිතත්තා. පස්සති හි භගවා – මයා “සච්චමනුරක්ඛතා...පෙ....

නිට්ඨං ගන්තු’ න්ති වුත්තෙ සච්චානුරක්ඛණං ඤාතුකාමො මාණවො
 “කිත්තාවතා” තිආදිනා පුච්ඡිස්සති, තස්ස තං විස්සජ්ජෙත්වා සච්චානුබ්බොධෙ
 පුච්ඡාය අවසරං දත්වා තස්ස උපනිස්සයෙ උපකාරධම්මෙ කට්ඨස්සාමිති. තෙන
 වුත්තං – “උපරි පුච්ඡාය මග්ගං විවරිත්වා යපෙසි” ති.

430. අත්තානඤ්ඤෙව සන්ධාය වදති, යතො වුත්තං පාළියං – “යං බො
 පනායමායස්මා ධම්මං දෙසෙති, ගම්භිරො සො ධම්මො දුද්දසො
 දුරනුබ්බොධො” තිආදි. ලුබ්භන්තිති ලොභනීයා යථා “අපායගමනීයා” ති ආහ
 “ලොභනීයෙසු ධම්මෙසුති ලොභධම්මෙසු” ති. යථා වා රූපාදිධම්මා ලොභනීයා,
 එවං ලොභොති ආහ “ලොභනීයෙසු ධම්මෙසුති ලොභධම්මෙසු” ති. තෙනෙවාහ –
 “යං ලොකෙ පියරූපං සාතරූපං, එත්ථෙසා තණ්හා උප්පජ්ජමානා උප්පජ්ජති, එත්ථ
 නිවිසමානා නිවිසති” ති (දී. නි. 2.400; ම. නි. 1.133; විහ. 203). එසෙ නයො
 සෙසපද්දවයෙපි.

432. නිවෙසෙතීති යපෙති පට්ඨපෙති. පයිරූපාසතීති උපට්ඨානවසෙන
 උපගන්ත්වා නිසීදති. සුයානි එතෙනානි සොතන්ති ආහ “පසාදසොත” න්ති. තඤ්ඤි
 සවනාය ඔදහිතබ්බන්ති. ධාරෙති සන්ධාරෙති තත්ථෙව මනං යපෙති. අත්ථතොති
 යථාවුත්තස්ස ධම්මස්ස අත්ථතො. කාරණතොති යුත්තිතො හෙතුදාහරණෙහි
 උපපත්තිතො. ඔලොකනන්ති එවමෙතන්ති යථාසභාවතො පඤ්ඤාවක්ඛුනා
 දට්ඨබ්බතං බමන්ති, තඤ්ඤ මහත්තස්ස මණිනො පජ්ජලන්තස්ස විය ආවිකත්වා
 අත්ථස්ස විත්තෙ උපට්ඨානන්ති ආහ “ඉධා” තිආදි. කත්තුකමානාජන්දොති
 කත්තුකාමනාසඪ්ඨාතො කුසලච්ඡන්දො. වායමතීතිආදිතො චතුත්තම්පි වීරියානං
 වසෙන වායාමං පරක්කමං කරොති. මග්ගපධානං පදහතීති මග්ගාවහං
 මග්ගපරියාපන්තඤ්ඤව සම්මජ්ජධානං පදහති, පදහනවසෙන තං පරිපූරෙති.
 පරමසච්චන්ති අමොසධම්මත්තා පරමත්ථසච්චං. සහජාතනාමකායෙනාති
 මග්ගපඤ්ඤාසහජාතනාමකායෙන. තදෙවාති තදෙව පරමසච්චං නිබ්බානං.
 තෙනෙවාහ – “සච්ඡිකිරියාහිසමයෙන විභූතං පාකටං කරොන්තො පස්සති” ති.

433-4. මග්ගානුබ්බොධොති මග්ගපටිපාටියා බ්බොධො බුජ්ඣනං, යෙසං
 කිලෙසානං සමුච්ඡින්නවසෙන මග්ගජ්ජපටිවෙධො, තෙසං පටිපස්සම්භනවසෙන
 පවත්තමානං සාමඤ්ඤඵලං, මග්ගෙන පටිවිද්ධානි සච්චානි, පරමත්ථසච්චමෙව වා
 අනුරූපබුජ්ඣනන්ති අධිප්පායො. “සච්චානුජ්ජත්තීති ඵලසච්ඡිකිරියා” ති වුත්තං.
 එවඤ්ඤි සති හෙට්ඨා වුත්තා සද්ධාපටිලාභාදයො ද්වාදස ධම්මා සච්චානුජ්ජත්තියා
 උපකාරා හොන්ති, තස්මා වුත්තං “තෙසංයෙවාති හෙට්ඨා වුත්තානං
 ද්වාදසන්ත” න්ති. නායං “තෙසංයෙවා” ති පදස්ස අත්ථො. සතිපි
 කුසලවිපාකාදිභාවෙන නානත්තෙ වත්ථාරම්මණභූමිකිච්චාදිවසෙන පන සදිසාති
 උපායතොව මග්ගධම්මා ආසෙවිතා බහුලිකතා ඵලභූතාති වත්තබ්බතං අරහතීති
 තංසදිසෙ තබ්බොහාරං කත්වා “තෙසං මග්ගසම්පයුත්තධම්මාන” න්ති වුත්තං.
 එවඤ්ඤි ආසෙවනාගහණං සමත්ථිතං, න අඤ්ඤථා. න හි එකවිත්තක්ඛණිකානං
 මග්ගධම්මානං ආසෙවනා, බහුලිකම්මං වා අත්ථිති. තුලනාති විපස්සනා. සා හි

වුට්ඨානගාමිනිභූතා මග්ගප්පධානස්ස බහුකාරා තස්ස අභාවෙ මග්ගප්පධානස්සෙව අභාවතො, එවං උස්සාහො තුලනාය ඡන්දො උස්සාහස්ස බහුකාරොතිආදිනා හෙට්ඨිමස්ස උපරිමුපකාරතං සුච්ඤ්ඤයාමෙවාති ආහ – “ඉමිනා නයෙන සබ්බපදෙසු අත්ථො වෙදිතබ්බො”ති. සෙසං සුච්ඤ්ඤයාමෙව.

වඩ්ඤ්ඤත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

6. එසුකාරිසුත්තවණ්ණනා

437. කොට්ඨාසන්ති මංසභාගං. ලග්ගාපෙය්‍යුන්ති න්භාරුනා වා වාකෙන වා බන්ධිත්වා පුරිසස්ස හත්ථෙ වා වසනගෙහෙ වා ඔලම්බනවසෙන බන්ධෙය්‍යුං. සත්ථධම්මන්ති සත්ථිකෙසු සත්ථවාහෙන පණෙතබ්බං ආණාධම්මං. තස්ස නික්ඛමනත්ථන්ති තං මූලං සත්ථිකෙහි නිත්ථරණත්ථං. පාපං අස්සාති පරිවරන්තස්ස පාරිවරියාය අහිතංව අස්ස. තෙනාහ “න සෙය්‍යා”ති. උච්චකුලීනාදයො දුතියවාරාදීහි වුව්චන්ති, ඉධ උපධිවිපත්තිසම්පත්තියො පාපියාදිපදෙහි වුත්තාති අධිප්පායො. තෙනාහ – “පාපියොති පාපකො ලාමකො අත්තභාවො අස්සා”ති. සෙය්‍යාංසොති හිතකොට්ඨාසො, හිතසභාවොති අත්ථො. උච්චකුලීනතාති කරණත්ථෙ පච්චත්තවචනන්ති ආහ “උච්චකුලීනත්තෙනා”ති. “වණ්ණො න බියෙථ තථාගතස්සා”තිආදීසු (දී. නි. අට්ඨ. 1.305; 3.141; ම. නි. අට්ඨ. 2.425; උදා. 53; අප. අට්ඨ. 2.7.20; බු. වං. අට්ඨ. 4.4; වරියා. අට්ඨ. 1.නිදානකථා; 2.පකිණ්ණකකථා; දී. නි. ටී. 1.ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; සං. නි. ටී. 1.2.1; අ. නි. ටී. 1.1.1; වජිර. ටී. ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; සාරත්ථ. ටී. 1.ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; නෙත්ති. ටී. ගන්ථාරම්භකථාවණ්ණනා; ම. නි. ටී. 1.1) විය වණ්ණසද්දො ඉධ පසංසාපරියායොති ආහ “වෙස්සොපි හි උළාරවණ්ණො හොති”ති.

440. “නිරවො පදසද්දො සොළාරගොත්තස්ස අකිණ්ණමත්තිකාපත්තො තිට්ඨෙය්‍ය අසඬිගචාරි”ති වුත්තත්තා හික්ඛා වරිතබ්බාව, අයං තෙසං කුලධම්මොති අධිප්පායො. හරිත්ථාති අපනෙත්ථා. සත්තජීවො සත්තවාණිපකො. ගොපෙති රක්ඛතීති ගොපො, ආරක්ඛාධිකාරෙ නියුත්තො. අසන්ති ලුනන්ති තෙනාති අසීතං, ලචිත්තං. විවිධං භාරං ආහඤ්ජන්ති ඔලම්බන්ති එත්ථාති බ්‍යාහඬිගී, කාජං.

441. අනුස්සරතොති අනුස්සරණහෙතු කුලවංසානුස්සරණක්ඛණෙ බත්තියොතිආදිනා සඬ්ඛං ගච්ජති. තෙනාහ “පොරාණෙ...පෙ.... අනුස්සරියමානෙ”ති. උච්චනීවත්තජානනත්ථඤ්ච කුලවචත්ථානං කතං හොතීති බත්තියාදිකුලකම්මුනා තෙසං චතුත්තං වණ්ණානං සන්ධනං ජීවිකං පඤ්ඤපෙන්නි බ්‍රාහ්මණා, තථාගතො පන ලොකුත්තරධම්මමෙව පුරිසස්ස සන්ධනං පඤ්ඤපෙති තෙන සත්තස්ස ලොකග්ගභාවසිද්ධිතො. සෙසං සුච්ඤ්ඤයාමෙව.

එසුකාරිසුත්තවණ්ණනා ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

7. ධනඤ්ජානිසුත්තවණ්ණනා

445. රාජගහං පරික්ඛිජිත්වා යීතපබ්බතස්සාති පණ්ඩවපබ්බතං සන්ධායාහ.
රාජගහනගරස්ස දක්ඛිණදිසාභාගෙ පබ්බතස්ස සමීපෙ යීතො ජනපදො දක්ඛිණාගිරි.
තණ්ඩුලපුටකානං පාලි එත්ථාති තණ්ඩුලපාලි. තස්ස කිර ද්වාරසමීපෙ
තණ්ඩුලවාණිජා තණ්ඩුලපසිබ්බකෙ විවරිත්වා පටිපාටියා යිපෙත්වා නිසිදන්ති,
තෙනස්ස “තණ්ඩුලපාලිද්වාර”න්ති සමඤ්ඤා අහොසි. සබ්බමෙව සස්සං
ගණ්භාතීති දලිද්දකස්සකානං දිවසපරිබ්බයමත්තමෙව විස්සජ්ජෙත්වා සබ්බමෙව
ආයතො නිජ්ඵන්තං ධඤ්ඤං ගණ්භාති. මන්දසස්සාතීති මන්දනිජ්ඵන්තිකානි
සස්සාති.

446. ඉමිනා නයෙනාති දාසකම්මකරස්ස නිවාසනහත්තවෙත්තනානුප්පදානෙන
මඬිගලදිවසෙසු ධනවත්ථාලඬිකාරානුප්පදානාදිනා ච පොසෙතබ්බො.
මිත්තාමච්චානං පියවචනඅත්ථවරියාසමානත්තතාදි මිත්තාමච්චකරණියං කත්තබ්බං,
තථා ඤාතිසාලොභිතානං. තත්ථ ආවාහවිවාහසම්බද්ධෙන “අම්භාකං ඉමෙ”ති
ඤායන්තීති ඤාතී, මාතෘපිතාදිසම්බද්ධතාය සමානලොභිතාති සාලොභිතා. සම්මා
දදන්තෙසුපි අසජ්ජනතො නත්ථි එතෙසං තිථිති අතිථි, තෙසං අත්තනා
සමානපරිභොගවසෙන අතිථිකරණියං කාතබ්බං, අතිථිබලිති අත්ථො.
ඤාතකභූතපුබ්බා පෙත්තිවිසයං උපගතා පුබ්බපෙනා, දක්ඛිණෙයොසු කාලෙන
කාලං දානං දත්වා තෙසං උද්දිසනං පුබ්බපෙනකරණියං, පෙනබලිති අත්ථො.
ගන්ධපුප්ඵවිලෙපනජාලාහත්තෙහි කාලෙන කාලං දෙවතානං පූජා දෙවතාකරණියං,
දෙවතාබලිති අත්ථො, රාජකිව්චකරණං උපට්ඨානං රාජකරණියං. අයම්පි කායොති
අත්තනො කායං සන්ධාය වදති. ඉමමත්ථං සන්ධායාහ “ඉමිනා නයෙන අත්ථො
වෙදිතබ්බො”ති.

447. පඤ්ච දුස්සීලාකම්මානීති නිව්චසීලපටිපක්ඛධම්මා. දස
අකුසලකම්මපට්ඨම්මා දස දුස්සීලාකම්මානී. අධම්මචාරී ඵව විසමචාරී
කායවිසමාදිවරණතොති විසමචාරීපදස්ස අත්ථො විසුං න චුත්තො.

448-453. ඔසරන්ති අපසක්කන්ති, බීයන්තිති අත්ථො. තෙනාහ
“පරිභායන්ති”ති. අභිසරන්තිති අභිවඩ්ඪනවසෙන පවත්තන්ති. තෙනාහ
“වඩ්ඪන්ති”ති. තත්ත්වාති බ්‍රහ්මලොකෙ. අස්සාති බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පන්නස්ස
ධනඤ්ජානිස්ස. තතො පට්ඨායාති යදා භගවතා “එසො, හික්ඛවෙ,
සාරිපුත්තො”තිආදි චුත්තං, තතො පට්ඨාය. චතුසච්චවිනිමුත්තන්ති නිද්ධාරෙත්වා
විහජිත්වා චුච්චමානෙහි සච්චෙහි විමුත්තං. අත්ථතො පන තතො පුබ්බෙපි
සච්චවිමුත්තං කථං න කථෙසියෙව සච්චවිමුත්තස්ස නියානස්ස අභාවතො.

ධනඤ්ජානිසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජ්ජකාසනා සමත්තා.

8. වාසෙට්ඨසුත්තවණ්ණනා

454. ජාතිං සොධෙතුකාමා භොන්තීති සහවාසීනං බ්‍රාහ්මණානං කිරියා පරාධෙන වා අසාරුජ්ජත්තෙන වා ජාතියා උපක්කිලෙසං ආසඩ්ධිකාය තං සොධෙතුකාමා භොන්තී. මන්තෙ සොධෙතුකාමා භොන්තීති මන්තවචනෙ ආචරියමතිවොදනාය අඤ්ඤෙන වාකොයන කෙනචි කාරණෙන සංසයෙ උජ්ජත්තෙන තං සොධෙතුකාමා භොන්තී. අන්තරාති වෙමජ්ඣෙ, අඤ්ඤත්ථෙවා අන්තරාසද්දොති තස්ස අඤ්ඤා කථාති වචනං අවගන්තබ්බං. ඛන්තීමෙත්තානුද්දයාදිගුණසම්පන්නො ඵව “සීලවාති ගුණවා”තිආහ. තෙහි සීලස්ස විස්සජ්ජනකාලෙපි “සීලවා”ති වුවචති. සම්පන්නසීලත්තා වා තෙහි සමන්නාගතො ඵව භොතීති ආහ “සීලවාති ගුණවා”ති. ආචාරසම්පන්නොති සාධු ආචාරවත්තො.

455. සික්ඛිතාති තෙවිජ්ජානං සික්ඛිතා තුම්හෙ, න දානි තුම්හෙහි කිඤ්චි කත්තබ්බං අත්ථිති අත්ථො. පටිඤ්ඤාතාති පටිජානිත්වා යීතා.

වෙදත්තයසඩ්ධිතා තිස්සො විජ්ජා අජ්ඣයන්තීති තෙවිජ්ජා. තෙනාහ “තිවෙදාන”න්ති. තයො වෙදෙ අණන්ති අජ්ඣයන්තීති බ්‍රාහ්මණා, තෙසං. යං ඵකං පදමිපි අක්ඛාතං, තං අත්ථතො බ්‍යඤ්ජනතො ව කෙවලිතො අධිසිතො අප්පපයොගෙන. නිට්ඨාගතමිහාති නිජ්ජත්තිං ගතා අමිහා තෙවිජ්ජාය සකසමයස්ස කථනෙ.

මනොකම්මතො හි වත්තසම්පදාතිකාරණුපවාරෙනායමත්ථො චුත්තොති ආහ – “තෙන සමන්නාගතො හි ආචාරසම්පන්නො භොතී”ති.

බයාතීතන්ති වඩ්ඪිපක්ඛෙ යීතන්ති අත්ථො. සුක්කපක්ඛපාටිපදතො පට්ඨාය හි වන්දො වඩ්ඪතිති වුවචති, න බියතීති. වන්දමානා ජනා නමක්කාරං කරොන්ති.

අත්ථදස්සනෙනාති විවරණෙන දස්සනපරිණායකට්ඨෙන ලොකස්ස වක්ඛු හුත්වා සමුජ්ජන්තං.

456. තිට්ඨතු තාව බ්‍රාහ්මණචිත්තාති – “කිං ජාතියා බ්‍රාහ්මණො භොති උදාහු භවති කම්මුතා”ති අයං බ්‍රාහ්මණචිවාරො තාව තිට්ඨතු. ජාතිදස්සනත්ථං තිණුරුක්ඛකීටපට්ඨගතො පට්ඨාය ලොකෙ ජාතිවිහඬගං චිත්ථාරතො කථෙස්සාමිති තෙසං චිත්තසම්පහංසනත්ථං දෙසෙතබ්බමත්ථං පටිජානාති. තත්ථ අඤ්ඤමඤ්ඤා හි ජාතියොති ඉදං කාරණවචනං, යස්මා ඉමා ජාතියො නාම අඤ්ඤමඤ්ඤං විසිට්ඨා, තස්මා ජාතිවිහඬගං බ්‍යාකරිස්සාමිති.

යස්මා ඉධ උපාදින්නකජාති බ්‍යාකාතබ්බහාවෙන ආගතා, තස්සා පන නිදස්සනහාවෙන ඉතරා, තස්මා “ජාතිවිහඬගං පාණාන”න්ති පාළියං චුත්තං. තෙසං තෙසං පාණානං ජාතියොති අත්ථො. ඵවන්ති නිදස්සනං කථෙත්වා නිදස්සිතබ්බෙ කථියමානෙ. තස්සාති වාසෙට්ඨස්ස. කාමං “තෙසං වොහං බ්‍යක්ඛිස්ස”න්ති උභොපි මාණුවෙ නිස්සාය දෙසනා ආගතා, තථාපි තත්ථ තත්ථ “ඵවං, වාසෙට්ඨ, ජානාහී”තිආදිනා වාසෙට්ඨමෙව ආලපන්නො භගවා තමෙව ඉමිනා නියාමෙන

පමුඛං අකාසි. තෙන චුත්තං “තස්සාති වාසෙට්ඨස්සා”ති. ජාතිභෙදො ජාතිවිසෙසො, ජාතියා භෙදො පාකටො භවිස්සති නිදස්සනෙන විභූතභාවං ආපාදිතෙන පටිඤ්ඤාතස්ස අත්ථස්ස විභූතභාවාපත්තිතො. ආම න වට්ඨති කම්මනානතාය එව උපාදින්නනානතාය පටික්ඛෙපපදමෙතං, න ඛිජනානතාය අනුපාදින්නනානතාය පටික්ඛෙපපදන්ති දස්සෙතුං “කම්මං හි”තිආදි චුත්තං. තස්සත්ථො – තංතංයොනිඛිපනමත්තං කම්මස්ස සාමත්ථියං, තංතංයොනිනියතා පන යෙ වණ්ණවිසෙසා, තෙ තංතංයොනිසිද්ධියාව සිද්ධා භොන්තිති තං පන යොනිඛිපනකම්මං තංතංයොනිවිසිට්ඨ-විසෙසාභිභූතාය පයොගනිජ්ඣත්තියා, අසංමුච්ඡිතාය එව වා පච්චයභූතාය භවපත්ථනාය අභිසංඛිතමෙවාති විඤ්ඤාතඛිපවිචයවිසෙසෙන විනා එලවිසෙසාභාවතො එතං සමිහිතකම්මං පත්ථනාදිහි ව හින්තසත්තිතං විසිට්ඨසාමත්ථියං වා ආපජ්ජිත්වා වක්ඛුන්ද්‍රියාදිවිසිට්ඨඑලනිඛිතත්තකං ජායති, එවං යොනිඛිපනතංයොනිනියතවිසෙසාවහතා භොතිති. ථෙරෙන හි ඛිජනානතා විය කම්මනානතාපි උපාදින්නකනානතාය සියා නු ඛො පච්චයොති වොදනං පටික්ඛිපිත්වා පච්චයවිසෙසවිසිට්ඨා කම්මනානතා පන පච්චයොති නිව්ඡිතන්ති දට්ඨබ්බං.

නානාවණ්ණාති නානප්පකාරවණ්ණා. තාලනාලිකෙරාදීනං ලොකෙ අභිඤ්ඤාතතිණජාතිභාවතො විසෙසෙන ගය්හති අභිඤ්ඤාතසොතනයෙන. ජාතියා බ්‍රාහ්මණොවාති අට්ඨානපයුත්තො එව-සද්දො, ජාතියාව බ්‍රාහ්මණො භවෙය්‍යාති යොජනා. න ව ගය්හතිති තිණරුක්ඛාදීසු විය බ්‍රාහ්මණෙසු ජාතිනියතස්ස ලිඛිගස්ස අනුපලබ්භනතො, පිවනභුඤ්ජනකථනභසනාදිකිරියාය බ්‍රාහ්මණභාවෙන එකන්තිකලිඛිගනියතාය මන්තජ්ඣෙකාදිං විනා අනුපලබ්භනතො ව. වච්භෙදෙනෙවාති ආභවිච්චනෙනෙව.

ක්කිට්ඨෙ පට්ඨගෙතිආදීසු ජාතිනානතා ලබ්භති අඤ්ඤමඤ්ඤලිඛිගවිසිට්ඨතාදස්සනා. කුන්ථා කිට්ඨා, ඛජ්ජබාදකා කිපිල්ලිකා. උජ්ජතිත්වාති උඬ්ඨෙත්වා උඬ්ඨෙත්වා. පට්ඨාවං ගච්ඡන්තිති වා පට්ඨගා, න බුද්දකපාණකා කිට්ඨා නාම. තෙසම්පි කිට්ඨානං.

කාලකාදයොති කලන්දකාදයො.

උදරංයෙව නෙසං පාදා උදරෙනෙව සම්පජ්ජනතො.

සඤ්ඤාපුබ්බකො විධි අනිච්චොති දස්සෙන්තො “උදකෙ”ති ආභ යථා “වීරස්ස භාවො වීරිය”න්ති.

පත්තසමුදායෙ පක්ඛසද්දොති “පත්තෙහි යන්ති”ති චුත්තං. න හි අවයවඛ්‍යතිරෙකෙන සමුදායො අත්ථි.

සඬුබෙපෙන වුත්තො “ජාතිවසෙන නානා” තිආදිනා. එත්ථ පදත්ථෙ
දුබ්බිඤ්ඤායාං නත්ථිති සම්බන්ධමත්තං දස්සෙතුං “තත්ත්වං යොජනා” තිආදි
වුත්තං. “න හි බ්‍රාහ්මණානං ඵදිසං සීසං හොති, ඛත්තියානං ඵදිසන්ති නියමො අත්ථි
යථා හත්ථිඅස්සමිගාදීන”න්ති ඉදමෙව වාක්‍යං සම්බන්ධං නෙතබ්බං. තං සංඛිබ්බිත්වා
දස්සෙන්තො “ඉමිනා නයෙන සබ්බං යොජෙතබ්බ”න්ති ආහ.

තස්සාති යථාවුත්තනිගමනවචනස්ස අයං යොජනා ඉදානි වුවිචමානා යොජනා
වෙදිතබ්බා.

457. වොකාරන්ති වොකරණං, යෙන විසිට්ඨතාය න වොකරියති ජාතිහෙදොති
අත්ථො. තෙනාහ “නානත්ත”න්ති.

ගොරක්ඛාදිඋපජීවනෙන ආජීවවිපන්නො, හිංසාදිනා සීලවිපන්නො,
නික්ඛිත්තවත්තතාදිනා ආචාරවිපන්නොති. සාමඤ්ඤජොතනා විසෙසෙ නිවිට්ඨා
හොතිති ආහ “ගොරක්ඛන්ති ඛෙත්තරක්ඛ”න්ති. “ගොති හි පට්ඨියා නාම”න්ති.
තෙහි තෙහි උපායෙහි සික්ඛිතබ්බට්ඨෙයන සිජ්ජං, තත්ථ කොසල්ලං. පරෙසං
රීසනට්ඨෙයන හිංසනට්ඨෙයන ඉස්සො, සො අස්ස අත්ථිති ඉස්සො යොධාජීවිකො,
ඉස්සස්ස කම්මං පහරණං, උසුං සත්තිඤ්ඤා නිස්සාය පවත්තා ජීවිකා ඉස්සත්තං.
තෙනාහ “ආවුධජීවික”න්ති. යං නිස්සාය අස්ස ජීවිකා, තදෙව දස්සෙතුං “උසුඤ්ඤා
සත්තිඤ්ඤා”ති වුත්තං.

බ්‍රහ්මං වුවිචති වෙදො, තං අණති ජානාතීති බ්‍රාහ්මණො, ජානනඤ්ඤා
පොරාණෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි විහිතනියාමෙන බ්‍රාහ්මණෙහි කතොපසමෙන
අනුට්ඨානතපෙන යථා “ආජීවසීලාචාරවිපන්නො නත්ථි”ති බ්‍රාහ්මණධම්මිකෙහි
ලොකියපණ්ඩිතෙහි ව සම්පට්ඨිතො, තථා පටිපජ්ජනමෙවාති ආහ “එවං
බ්‍රාහ්මණසමයෙන...පෙ.... සාධෙත්වා”ති. එවං සත්තෙති එවං
ආජීවසීලාචාරවිපන්නස්ස අබ්‍රාහ්මණභාවෙ සති න ජාතියා බ්‍රාහ්මණො හොති,
ගුණෙහි පන ආජීවසීලාචාරසම්පත්තිසඬුබාතෙහි බ්‍රාහ්මණො හොති, තස්මා
ගුණානංයෙව බ්‍රාහ්මණභාවකරණතො චතුර්ණ්ණවිභාගෙ යත්ථ කත්ථවි කුලෙ
ජාතො යො සීලාදිගුණසම්පන්නතාය ගුණවා, සො වුත්තලක්ඛණෙන
නිජ්ජරියායතො බාහිතපාපතාය බ්‍රාහ්මණොති අයමෙත්ථ බ්‍රාහ්මණභාවෙ ඤායොති,
එවං ඤායං අත්ථතො ආපන්නං කත්වා. නන්ති තමෙව යථාවුත්තං ඤායං. යො
බ්‍රාහ්මණස්ස සංවණ්ණිකායාති මාතුයා උභතොසුජාතතාදිකුලවණ්ණෙන
සංවණ්ණිකාය පසත්ථාය යථාරූපාය බ්‍රාහ්මණස්ස මාතා හවිතුං යුත්තා, තථාරූපාය
මාතරිසම්භුතො. එතෙන චතුන්නං යොනීනං යත්ථ කත්ථවි විසෙසනිට්ඨා කතා.
තෙනාහ “තත්ත්වං විසෙසෙනා”ති. එවං සාමඤ්ඤතො විසෙසනිට්ඨාවසෙන
“යොනිජං මත්තිසම්භව”න්ති පදස්ස අත්ථං වත්වා ඉදානි සාමඤ්ඤජොතනං
අනාදියිත්වා විසෙසජොතනාවසෙනෙව අත්ථං වත්තුං “යාවාය”න්තිආදි වුත්තං.
පරිසුද්ධඋප්පත්තිමග්ගසඬුබාතා යොනි වුත්තාති අනුපක්කුට්ඨභාවෙන
පරිසුද්ධඋප්පත්තිමග්ගසඬුබාතා යා වායං යොනි වුත්තාති සම්බන්ධො. තතොපි

ජාතසම්භූතත්තාති තතො යොනිතො ජාතත්තා මාතාපෙත්තිසම්පත්තිතො සම්භූතත්තා.

විසිටියත්තාති සමුදායභූතා මනුස්සා රාගාදිනා විසිටියත්තා. රාගාදිනා සහ කිඤ්චනෙනාති සකිඤ්චනො. තථෙව රාගාදිසංඛාරානෙත පලිබොධනටියෙන සහ පලිබොධනාති සපලිබොධො. සබ්බගහණපටිනිස්සග්ගෙනාති උපාදානසංඛාරස්ස සබ්බස්ස ගහණස්ස පටිනිස්සජ්ජනෙන. යස්මා බාහිතපාපො අත්තනො සත්තානතො බහිකතපාපො, තස්මා තමහං බුමි බ්‍රාහ්මණන්ති අත්ථො චත්තබ්බො. එවරුපො එතිස්සා කථාය උපදෙසො නානප්පකාරතො විහත්තො, තස්මා තත්ථ තත්ථ චුත්තනගෙතෙව වෙදිතබ්බො.

458. ගහිතදණ්ඨෙසුති පරෙසං දණ්ඨෙත විහෙයනං අනිධාය ආදින්නදණ්ඨෙසු.

459. කිඤ්චි ගහණන්ති තණ්හාගාහාදිසු කිඤ්චි ගාහං.

යෙන කාමහවෙන මානුසකෙහි පඤ්චහි කාමගුණෙහි යුඤ්ජති, තං මානුසකං යොගං. “මානුසකං යොග”න්ති එත්ථ ච එකදෙසං ගහෙත්වා චුත්තං, එස නයො “දිබ්බයොග”න්ති එත්ථාපි. සබ්බයොගවිසංයුත්තන්ති පදද්වයෙන චුත්තෙහි සබ්බකිලෙසයොගෙහි විජ්ජයුත්තං.

රතින්ති අභිරතිං ආසත්තිං. කුසලභාවනායාති කායභාවනාදි කුසලධම්මභාවනාය උක්කණ්ඨිතං. වීරියවත්තන්ති වීරියසබ්භාවෙන වීරං නිද්දිසති, වීරභාවො හි වීරියන්ති.

සුන්දරං යානන්ති නිබ්බානං. සුන්දරාය පටිපත්තියා අරියපටිපත්තියා.

නිබ්බත්තින්ති පරියොසානං. අනිතෙති අනිතකොට්ඨාසෙ. කිඤ්චනකාරකොති පලිබොධහෙතුභූතො.

අසෙක්ඛෙ සීලක්ඛන්ධාදිකෙ මහත්තෙ ගුණෙ. පඤ්චන්තං මාරානං විජිතත්තා විජිතවිජයං.

460. ඉදං අජානන්තාති “ජාතියා බ්‍රාහ්මණො”ති ඉදං ලොකසමඤ්ඤාමත්තන්ති අජානන්තා. යෙ බ්‍රාහ්මණෙසු නාමගොත්තං නාම තතියං දිට්ඨාහිනිවෙසං ජනෙත්ති, සාව නෙසං දිට්ඨී. කතං අභිසංඛිතන්ති පරිකප්පනවසෙතෙව කතං යපිතං තදුපවිතං, න හෙතුපච්චයසමායොගෙන. සමුච්චාති සම්මුතියා. කා පන සා සම්මුතීති ආහ “සමඤ්ඤායා”ති, ලොකසමඤ්ඤාතෙනාති අත්ථො. සම්මා පන පරමත්ථතො අජානන්තානං නාමගොත්තං එවං කප්පෙතිති ආහ “නො චෙ”තිආදි. තං පන අසත්තම්පි පරමත්ථතො සත්තතායෙව අභිනිවිසන්ති, තෙසමයං දොසොති දස්සෙතුං “එවං පකප්පිත”න්තිආදි චුත්තං. තෙනාහ භගවා – “ජනපදනිරුත්තිං නාහිනිවෙසෙය්‍යා”ති (ම. නි. 3.331). අජානන්තා නොති එත්ථ නො-සද්දො

අවධාරණත්වය – “න නො සමං අත්ථි තථාගතෙනා” තිආදිසු (බු. පා. 6.3) වියාති ආහ “අජානන්තාව එවං වදන්ති” ති.

නිජපරියායන්ති භාවනපුංසකනිද්දෙසො, නිජපරියායෙන උජුකමෙවාති අත්ථො, න පුබ්බෙ විය “යො හි කොච්” ති පරියායවසෙන. “න ජච්චා” ති ගාථාය පුබ්බද්ධෙන ජාතිවාදං පටික්ඛිපන්තො පච්ඡිමද්ධෙන කම්මවාදං පතිට්ඨපෙත්තො. තත්ථාති තිස්සං ගාථායං. උපඨිඨගාථාය විත්ථාරණත්ථන්ති උපඨිඨගාථාය අත්ථං විත්ථාරෙත්තුං “කස්සකො කම්මුනා” ති වුත්තං. තත්ථ පුරිමාය වතුහි පාදෙහි, පච්ඡිමෙ ද්විති ද්විත්තම්පි සාධාරණතො අත්ථො විත්ථාරිතො. තත්ථ කසිකම්මාදීති ආදි-සද්දෙන සිජ්ජකම්මවාණිජාදි සඨගහො.

පටිච්චසමුප්පාදපධානවචනවිඤ්ඤායො පච්චයො පටිච්චසමුප්පාදසද්දස්ස අත්ථො පච්චයුප්පන්තාපෙක්ඛාය හොතිති ආහ – “ඉමිනා පච්චයෙන එතං හොති” ති. යං පනෙත්ථ වත්තඛිබ්බං, තං විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 2.570) තංසංවණ්ණනායඤ්ච (විසුද්ධි. මහාටී. 2.570) වුත්තනයෙන වෙදිතඛිබ්බං. සම්මානාවමානාරහකුලෙති සම්මානාරහෙ ඛත්තියාදිකුලෙ, අවමානාරහෙ වණ්ඩාලාදිකුලෙ කම්මවසෙන උපපත්ති හොති කම්මස්ස විපච්චමානොකාසකරතාය විනා තාදිසාය උච්චනීවකුලනිබ්බත්තියා අභාවතො. අධිසද්දිද්දතාදි අඤ්ඤාපි භීතපණ්ණිකතා.

කම්මුනාති වෙත්ථ යථා ලොකපජාසත්තසද්දෙහි එකො එවත්ථො වුත්තො, එවං සෙසසද්දෙහිපි, අධිජ්ජායවිසෙසො පන තත්ථ අත්ථිති දස්සෙත්තුං “පුරිමපදෙන වෙත්ථා” තිආදි වුත්තං. නායං ලොකො බ්‍රහ්මනිම්මිතො කම්මෙන උප්පජ්ජනතො. න හි සන්නිභිතකාරණානං ඵලානං අඤ්ඤෙන උප්පත්තිදිට්ඨි යුජ්ජති. තෙනාහ “දිට්ඨියා පටිසෙධො වෙදිතඛිබ්බො” ති. යං පනෙත්ථ වත්තඛිබ්බං තං විසුද්ධිමග්ගසංවණ්ණනාදීසු වුත්තනයෙන වෙදිතඛිබ්බං. තථා ලොකස්ස පඨමුප්පත්ති න බ්‍රහ්මුනාති “කම්මුනා හි තාසු තාසු” තිආදි වුත්තං. තතියෙන “අයං ලොකො ආදිතො පභුති පහවකම්මුනා වත්තති” ති වුත්තමත්ථං නිගමෙති. වුත්තස්සෙවත්ථස්ස සුවනඤ්චි නිගමනං. තං පන නියමත්ථං හොතිති ආහ “කම්මෙනෙව ඛද්ධා හුත්වා පවත්තන්ති, න අඤ්ඤා” ති. වතුත්ථෙන පදෙන. යායතොති ගච්ඡතො. නිබ්බත්තතොති නිබ්බත්තන්තස්ස. පවත්තතොති පවත්තන්තස්ස.

ධුතඨමමා විසෙසතො තණ්හාය සන්තත්තවසෙන වත්තන්තිති ආහ “තපෙනාති ධුතඨගතපෙනා” ති. මෙට්ඨනවිරති විසෙසතො බ්‍රහ්මණානං බ්‍රහ්මවරියන්ති සා ඉධ බ්‍රහ්මවරියෙනාති අධිජ්ජෙතාති ආහ “බ්‍රහ්මවරියෙනාති මෙට්ඨනවිරතියා” ති. එතෙනාති ඉමිනා “තපෙනා” තිආදිහි වතුහි පදෙහි වුත්තෙන. සෙට්ඨෙනාති උත්තමෙන. සංකිලෙසවිසුද්ධියා පරිසුද්ධෙන. බ්‍රහ්මන්ති බ්‍රහ්මභාවං සෙට්ඨභාවං. සො පනෙත්ථ අත්ථො බ්‍රහ්මණභාවොති ආහ “බ්‍රහ්මණභාවං ආවහති” ති.

බ්‍රහ්මා ව සක්කො වාති සක්කගරුකානං සක්කො සක්කෙනපි ගරුකාතබ්බතො,
 බ්‍රහ්මගරුකානං බ්‍රහ්මා බ්‍රහ්මුනාපි ගරුකාතබ්බතො. විජානතන්ති
 පරමත්ථබ්‍රාහ්මණස්ස විසෙසං ජානන්තානං විඤ්ඤානං. අවිඤ්ඤානො හි අප්පමාණං.
 තෙනාහ – “පණ්ඩිතාන”න්ති. සෙසං සුචිඤ්ඤායාමෙව.

වාසෙට්ඨසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

9. සුභසුත්තවණ්ණනා

462. තුදිසඤ්ඤාතො ගාමො නිගමො එතස්සාති තොදෙයො, තස්ස අත්තජො
 තොදෙයාපුත්තොති ආහ “තුදිගාමා”තිආදි. ආරාධකොති සංරාධකො.
 ධම්මනිසන්ති යස්මා සම්පාදනෙන පරිපූරණෙන ඉච්ඡිතා, තස්මා වුත්තං
 “සම්පාදකො පරිපූරකො”ති. ඤායති නිච්ඡයෙන ගමෙති නිබ්බානං, තං වා ඤායති
 පටිච්ඡේදයාති එතෙනාති ඤායො, තතො එතස්ස සම්පාදකභෙතුභාවතො ඤායො
 ධම්මො අරියමග්ගො තං ඤායං ධම්මං. තෙනාහ “කාරණධම්ම”න්ති. අනවජ්ජන්ති
 අවජ්ජපටිපක්ඛං.

463. වට්ටවාරකතො නියානීති නියානිකං ඊකාරස්ස රස්සත්තං ය-කාරස්ස ව
 ක-කාරං කත්වා. නියානෙන වා නියුත්තං, නියානං සිලන්ති වා නියානිකං,
 තප්පටිපක්ඛතො අනියානිකං. සා පන අත්ථතො අකුසලකිරියාති ආහ
 “අකුසලපටිපද”න්ති.

බහුභාවවාටකො ඉධ මහාසද්දො “මහාජනො”තිආදිසුචියාති ආහ “මහත්තෙහි
 බහුහි”ති. අත්ථොති පයොජනං. මහත්තානීති බහුලාති. කිච්චානීති කාතබ්බාති.
 අධිකරණානීති අධිකාරජීවිකාරූපාති. සරාවාසකම්මමෙව
 පඤ්චබලිකරණදසඅත්ථට්ඨානභාවතො ලොකයාත්‍රාය ව සම්පවත්තිට්ඨානභාවතො
 ජීවිතවුත්තියා වා භෙතුභාවතො සරාවාසකම්මට්ඨානං.

“අප්පකෙනපි මෙධාවී, පාහතෙන විවක්ඛණො;
 සමුට්ඨාපෙනි අත්තානං, අණුං අග්ගිංව සන්ධම”න්ති. (ජා. 1.1.4);

ගාථාය වුත්තනයෙන වුළුත්තෙවාසිකස්ස විය.

464. අයොනියො පවත්තිතං වාණිජ්ජකම්මං විය අපායභූතං කසිකම්මං
 නිදස්සනභාවෙ යපෙත්වා අයොනියොමනසිකරණවසෙන පවත්තං සරාවාසකිච්චං.
 සන්ධායාහ – “යථා කසි...පෙ.... එවං සරාවාසකම්මට්ඨානම්පී”ති.
 බ්‍රාහ්මණභත්තො අභොසීති සො කිර බහු බ්‍රාහ්මණෙ ධනං දත්වා යඤ්ඤං කාරෙසි.
 උපරීති “උපරි උපට්ඨානීති වදෙහි”ති බ්‍රාහ්මණෙහි අත්තතො සමයෙන
 ආවික්ඛාපිතොපි යථා උපට්ඨිතමෙව කට්ඨත්වා කාලං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තො,
 අථ බ්‍රාහ්මණා – “ඉමිනා අමහාකං යඤ්ඤෙ දොසො දින්නො”ති කුප්පිත්වා තස්ස
 කලෙවරං සුසානං නෙතුං නාදංසු. අථස්ස ඤාතකෙහි සහස්සෙ දින්නෙ තං සහස්සං

ගහෙන්වා ගෙහතො නිහරිතුං අදංසු. කස්සපසම්මාසම්බුද්ධකාලෙ ඡත්තිංස ඉත්ථියො “එකා චත්ථං අදාසි, එකා ගන්ධං, එකා සුමනමාල”න්තිආදිනා තං තං දානමයං පුඤ්ඤං කත්වා ආයුපරියොසානෙ තාවතිංසහවනෙ සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො පරිවාරිකා හුත්වා නිබ්බත්තිංසු සහස්සඅව්ඡරාපරිවාරිකා, සක්කස්ස දෙවරඤ්ඤො වෙජයන්තරං පෙසෙත්වා පක්කොසාපිතෙන ගුත්තිලාවරියභූතෙන මහාබොධිසත්තෙන පුච්ඡිතා තං තං අත්තනා කතං පුඤ්ඤං බ්‍යාකරිංසු. තං සන්ධාය වුත්තං “සකලාය ගුත්තිලවිමානකථාය දීපෙනබ්බ”න්ති. වණ්ඡජකම්මට්ඨානං විපජ්ජමානන්ති එත්ථ තස්ස විපජ්ජමානාකාරො හෙට්ඨා වුත්තො. එවං පබ්බජ්ජකම්මට්ඨානමිපි විපජ්ජමානං අප්පඵලං හොතීති ආනෙත්වා සම්බන්ධො. සීලෙසු අපරිපූරකාරිනොතිආදි තස්ස විපජ්ජනාකාරදස්සනං. ඤානාදිසුබන්ති එත්ථ ආදි-සද්දෙන අභිඤ්ඤාවිපස්සනාදිසුබස්ස විය සබ්බමාරිහි සද්ධිං. සීලසම්පදාදිසුබස්ස සභිගහො දට්ඨබ්බො. අරහත්තමිපි පාපුණාති පගෙව සෙක්ඛපුපුජ්ජනසම්පත්තියොති අධිප්පායො.

වාගසීසෙනාති පධානභූතෙන වාගෙන දානෙන තං අවස්සයං කත්වා. එත්ථ නෙ න කොචි අභාසුකභාවොති. උජුකං කත්වා අවිරුද්ධං කත්වා, සම්පයොජෙත්වාති අත්ථො. තපවරියන්ති අග්ගිපරිවරණං, තපවරියඤ්ච බ්‍රහ්මවරියග්ගහණා දුට්ඨුල්ලභාවතො.

466. අජානනභාවන්ති අසබ්බඤ්ඤභාවං. භගවතො පන සබ්බඤ්ඤභාවො සදෙවකෙ ලොකෙ ජලතලෙ පක්ඛිත්තතෙලං විය පත්ථරිත්වා යීතො, න මෙ ඉදං පතිරූපං, තතො පරිවත්තිස්සාමීති “බ්‍රාහ්මණො, හො, ගොතමා”තිආදිමාහ. පච්චාහරිතුං පටිපක්ඛෙන අපහරිතුං. සෙතපොක්ඛරසදිසොති පුණ්ඩරිකපත්තසදිසවණ්ණො. සුවට්ටිකාති වට්ටභාවයුත්තට්ඨානෙ සුවට්ටා. නාමකංයෙවාති නාමමත්තමෙව වචනමත්තමෙව. තථාභූතානං භාවස්සපි අභාවෙන නිහීනං නාම හොති, නාම-සද්දො නිහීනපරියායො. තෙනාහ – “ලාමකංයෙවා”ති.

467. කතමා වාචා තෙසං සෙයොයාති තෙසං වඩ්ඛියාදීනං බ්‍රාහ්මණමහාසාලානං වුවචමානවිභාගාසු වාචාසු කතමා වාචා සෙයොයාති. “සෙයො”ති ලිඛිගව්පල්ලාසෙන වුත්තං. සම්මුතියාති අවිලඛිසිතසාධුමරියාදාය ලොකසම්මුතියා. තෙනාහ “ලොකවොහාරොනා”ති. මන්තාති මන්තාසඛිඛාතාය පඤ්ඤාය මන්තෙත්වා ජානිත්වා. තෙනාහ “තුලයිත්වා”ති. අත්ථසංහිතන්ති හෙතුසඤ්ඡිතං. තං පන එකංසතො යුත්තියුත්තං හොතීති ආහ – “කාරණනිස්සිත”න්ති. ආවුතොතිආදිසු ආදිතො අභිමුඛං ඤාණගතියා විබන්ධනෙන ආවුතො, ආවරියෙන විසෙසතො ඤාණගතියා නිබන්ධනෙන නිවුතො, එවං ඔපුටො පලිගුණ්ඨිතො. පරියොනද්ධොති සමන්තතො ඔනද්ධො ඡාදිතො. තෙනාහ “පලිවෙයීතො”ති.

468. සවෙ එතං කාරණමත්ථිති “නිස්සට්ඨතිණකට්ඨපාදානො අග්ගි ජලතී”ති එතං කාරණං සවෙ අත්ථි යදි සියා, සො අපරො තිණකට්ඨපාදානො අග්ගි යදි භවෙය්‍ය. සදොසො සාදීනවො සපරික්කිලෙසො. පරිසුද්ධොති

උපක්කිලෙසාභාවෙන සබ්බසො සුද්ධො. ඡාති ආදීනං අභාවෙනාති ඡාතිපච්චයානං කම්මකිලෙසානං නිග්ගමෙන.

469. න නිච්චලා තිට්ඨන්තීති තත්ථ පක්ඛිපිතබ්බස්ස ලබ්භමානත්තා යථාපඤ්ඤත්තං හුත්වා නිච්චලා අකම්පියා න තිට්ඨන්ති. තං දොසං තං උභතතාදොසං.

අඤ්ඤස්මිං අසතීති අත්ථහඤ්ජකමුසාවාදෙ අසති. සො හි අත්තනො සන්තකස්ස අදාතුකාමතාදිවසෙන පවත්තස්ස අකම්මපථජ්ජත්තස්ස මුසාවාදභාවස්ස විපරිතො අඤ්ඤො ඉධ අධිජ්ජෙතො. තථා හි ඉතරො යෙභුයොන වළඤ්ජිතබ්බතො වොහරිතබ්බතො වළඤ්ජකමුසාවාදොති ආහ. න කදාපි මුසවාදීති ද්වෙ කථා න කථෙන්නි. බාහිරකානං අනවජ්ජතපසම්මතායපි නිස්සිතොති වත්තුං ආහ “සීලවා තපනිස්සිතකො හොති”ති. විවට්ඨො මන්තජ්ඣෙතමණ්ඩිතා සබ්බසො සජ්ඣායා හොන්ති, න ඉතරෙති ආහ “පබ්බජිතා නිච්චං සජ්ඣායන්ති”ති.

470. චිරං නික්ඛන්තොති නිග්ගතො හුත්වා චිරකාලෙ. න සබ්බසො පච්චක්ඛා හොන්ති සතිසම්මොහතො මග්ගානඤ්ච අඤ්ඤථා කරණතො. චිරායිතත්තන්ති “අයං මග්ගො”ති කථනස්ස චිරායනං. චිත්ථායිතත්තන්ති අසජ්ජට්ඨානං. තං පන සඋපමාහ දස්සෙතුං “යථා”තිආදි වුත්තං.

බලසම්පන්නොති කායබලෙන සමන්තාගතො. පමාණකතං කම්මං නාම පමාණකරානං රාගාදිකිලෙසානං අවික්ඛම්භිතත්තා “පමාණකතං කම්මං නාම කාමාවචර”න්ති ආහ, තෙසං පන වික්ඛම්භිතත්තා වුත්තං “අජ්ජපමාණකතං කම්මං නාම රූපාරූපාවචර”න්ති. තත්ථාපි විසෙසතො අජ්ජමඤ්ඤාභාවතා සම්භවතීති ආහ “තෙසුපි”තිආදි. නිරිහකත්තා යථා අජ්ජපමාණසමඤ්ඤා ලබ්භති, තං දස්සෙතුං “පමාණං...පෙ.... වුච්චතී”ති ආහ. න ඔභීයති න තිට්ඨතීති කතුපචිතම්පි කාමාවචරකම්මං යථාධිගතෙ මහග්ගතජ්ඣානෙ අපරිභීතෙ තං අභිභවිත්වා ආසිද්ධත්වා පස්සෙ ඔභීයකං කත්වා පටිසන්ධිං දාතුං සමත්ථභාවෙන න තිට්ඨති. ලග්ගිතුන්ති ආවරිතුං. ධාතුන්ති පතිට්ඨාතුං. ඵරිත්ථාති පටිජ්ඵරිත්ථා. පරියාදිශිත්ථාති තස්ස සාමත්ථියං බෙපෙත්ථා. කම්මස්ස පරියාදියනං නාම විපාකුප්පාදබන්ධනමෙවාති ආහ – “තස්ස විපාකං පටිබාහිත්ථා”ති. සෙසං සුවිඤ්ඤායාමෙව.

සුභසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථජ්ජකාසනා සමත්තා.

10. සඬගාරවසුත්තවණ්ණනා

473. අභිජ්ජසන්නාති අභිසමෙච්ච පසන්නා. තෙනාහ – “අචෙච්චජ්ජසාදවසෙන පසන්නා”ති. බ්‍රාහ්මණී විගතමලමච්ඡෙරතාය “තුය්හං දෙය්‍යධම්මං

රුවිවනකට්ඨානෙ දෙහි”ති ආහ. මග්ගෙනෙව හිස්සා මච්ඡරියස්ස පහිනත්තා බුද්ධපක්ඛත්තාම ණපක්ඛවසෙන උභතොපක්ඛිකා.

කිංසුති කිත්ති පුච්ඡාවචනං. ඡන්තවා අනාදියිත්වා විනාසෙත්වා. සුඛං සෙතීති විත්තසන්තාපාභාවෙන සුඛෙන සුපති. න සොචතීති තතො එව සොකං නාම විනාසෙති. කොධන්ති කුජ්ඣනලක්ඛණං කොධං. ඡන්තවා සමුච්ඡිත්තදිත්වා. සුඛං සෙතීති කොධපරිලාභෙන අපරිඛය්හමානත්තා සුඛං සුපති. කොධවිනාසෙන විනට්ඨදොමනස්සත්තා න සොචති. විසමුලස්සාති දුක්ඛවිපාකස්ස. මධුරග්ගස්සාති අක්කොසකස්ස පච්චක්කොසනෙන, පහාරකස්ස පටිප්පහරණෙන යං සුඛං උප්පජ්ජති, තං සන්ධායෙව “මධුරග්ගො”ති වුත්තො. ඉමස්මිඤ්ඤි යානෙ පරියොසානං “අග්ග”න්ති වුත්තං. අරියාති බුද්ධාදයො අරියා.

පඤ්ඤං කට්ඨෙසීති බ්‍රාහ්මණො කිර වින්තෙසි – “සමණො ගොතමො ලොකපුජ්ජතො, න සක්කා යං වා තං වා වත්වා සන්තජ්ජෙතුං, එකං සණ්ඨපඤ්ඤං පුච්ඡස්සාමි”ති. සො එකං පුච්ඡාගාථං අභිසංඛරිත්වා “සවෙ අසුකස්ස නාම වධං රොචෙමීති වක්ඛති, යෙ තුය්හං න රුවිවන්ති, තෙ මාරෙතුකාමොසි, ලොකවධාය උප්පන්තො කිං තුය්හං සමණභාවෙනාති නිග්ගහෙස්සාමි. සවෙ න කස්සවි වධං රොචෙමීති වක්ඛති, අථ නං ත්වං රාගාදීනම්පි වධං න ඉච්ඡසි, තස්මා සමණො හුත්වා ආහිණ්ඩසීති නිග්ගහෙහිස්සාමිති ඉමං උභතොකොට්ඨං පඤ්ඤං පුට්ඨො සමණො ගොතමො නෙව ගිලිතුං න උග්ගිලිතුං සක්ඛිස්සති”ති එවං වින්තෙත්වා ඉමං පය්හං පුච්ඡී. තස්ස භගවා අජ්ඣාසයානුරූපං කට්ඨෙසි. සො පඤ්ඤාකාරණෙන ආරාධිතවිත්තො පබ්බජ්ජං යාචි. සත්ථා තං පබ්බාජෙසි, සො පබ්බජ්ජාකිච්චං මත්ථකං පාපෙසි. තෙන වුත්තං “පබ්බජිත්වා අරහත්තං පත්තො”ති.

අවභූතාති අධොභූතා. අධොභාවො සත්තානං අවධිසී අවමඬගලන්ති ආහ – “අවධිසීභූතා අවමඬගලභූතායෙවා”ති. පරිභූතාති පරිභවජ්ජත්තා. විජ්ජමානානන්ති පාළියං අනාදරෙ සාම්චවනන්ති තදත්ථං දස්සෙත්තො “විජ්ජමානෙසු”ති ආහ. පකට්ඨං, පවඬසිං වා ඤාණන්ති පඤ්ඤාණන්ති භගවතො ඤාණං විසෙසෙත්වා වුත්තං.

474. අභිජානිත්වාති අභිවිසිට්ඨෙන ඤාණෙන ජානිත්වා. වොසිතවොසානාති කතකරණියතාය සබ්බසො පරිසොසිතනිට්ඨා. පාරමිසංඛිතානන්ති පරමුක්කංසභාවතො පාරමිති සංඛිතානං. තෙනාහ “සබ්බධම්මානං පාරභූත”න්ති. බ්‍රහ්මවරියස්සාති සාසනබ්‍රහ්මවරියස්ස ආදිභූතං. තෙනාහ “උප්පාදකා ජනකා”ති. “ඉදමෙවං භවිස්සති ඉදමෙව”න්ති තක්කනං තක්කො, සො එතස්ස අත්ථිති තක්කි. යස්මා සො තං තං වත්ථුං තථා තථා තක්කිත්වා ගණ්හති, තස්මා වුත්තං “තක්කගාහී”ති. විමංසනසිලො විමංසී පච්චක්ඛනුතමත්ථං විමංසනභූතාය පඤ්ඤාය කෙවලං විමංසනතො. තෙනාහ “පඤ්ඤාචාරං වරාපෙත්වා එවංවාදී”ති. යථාවුත්තතක්කිවිමංසිභාවෙන තක්කපරියාහනං විමංසානුවර්තං සයංපටිභානං එවමෙතන්ති වත්වා.

485. අට්ඨකපධානවතන්ති අඤ්ඤත්ථ කිස්මිඤ්චි පුග්ගලෙ අට්ඨකපධානවතං
 අනඤ්ඤසාධාරණං භොතො ගොතමස්ස පධානං අභොසි. සප්පුරිසපධානවතං
 අභොසි සප්පුරිසපධානවතාධිගතානං එතාදිසානං අරහතං අච්ඡරියපුග්ගලානංයෙව
 ආවෙණිකපධානවතං අභොසි. අජානන්තොව පකාසෙකීති අයං පුච්ඡිතමත්ථං සයං
 පච්චක්ඛන්තො අජානන්තො එව කෙවලං සද්දං උප්පාදෙන්වාව පකාසෙසීති
 සඤ්ඤාය ආහ. අජානනභාවෙ සන්තෙති ඉමෙ අධිදෙව්නි පච්චක්ඛන්තො ජානනෙ
 අසති. පණ්ඩිතෙන මනුස්සෙනාති ලොකවොහාරකුසලෙන මනුස්සෙන, ත්වං පන
 ලොකවොහාරෙපි අකුසලො. වචනත්ථඤ්ඤි අජානන්තො යං කිඤ්චි වදති. උච්චෙන
 සම්මතන්ති උච්චං සුපාකටං සබ්බසො තරුණදාරකෙහිපි සම්මතං. ඤාතමෙතං යදිදං
 අත්ථි දෙව්නි. තෙනාහ “සුසුදාරකාපි”තිආදි. දෙව්නි උපපත්තිදෙවා. අධිදෙවා නාම
 සම්මුතිදෙවෙහි අධිකදෙව්නි කත්වා, තදඤ්ඤෙ ව මනුස්සෙ අධිකභාවෙ කිමෙව
 වත්තබ්බං. සෙසං සුච්ඤ්ඤෙය්‍යාමෙව.

පපඤ්චසුද්ධියා මජ්ඣිමනිකායට්ඨකථාය

සඨගාරවසුත්තවණ්ණනාය ලීනත්ථප්පකාසනා සමත්තා.

නිට්ඨිතා ව බ්‍රාහ්මණවග්ගවණ්ණනා.

මජ්ඣිමපණ්ණාසට්ඨකා සමත්තා.